

VOORTGANGSRAPPORT

Mestbank 2010

OVER HET MESTBELEID IN VLAANDEREN

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	6
Samenvatting	7
1 Mestbeleid	10
1.1 Evoluties in Europa	11
1.1.1 Nitraatrichtlijn	11
1.1.1.1 Uitvoering van de Nitraatrichtlijn in de Europese lidstaten	11
1.1.1.2 Derogatie in de verschillende lidstaten	16
1.1.1.3 Het Vlaamse actieprogramma en derogatie na 2010	16
1.1.2 Kaderrichtlijn Water	17
1.1.3 National Emission Ceilings (NEC) richtlijn	18
1.1.4 Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) richtlijn - Industriële Emissies richtlijn (IED)	18
1.2 Evoluties in het Vlaamse mestbeleid	20
1.2.1 Het Mestdecreet	20
1.2.2 Besluiten bij het Mestdecreet	20
2 Vlaamse mestbalans	22
2.1 Mestproductie	23
2.1.1 Dierlijke mestproductie in 2009	23
2.1.1.1 Aantal dieren	23
2.1.1.2 Brutostikstof- en fosfaatproductie	23
2.1.1.3 Reële stikstof- en fosfaatproductie	24
2.1.1.4 Nettostikstofproductie	30
2.1.2 Nutriëntenemissierechten	33
2.1.2.1 Concept van de nutriëntenemissierechten	33
2.1.2.2 Toegekende NER-D	33
2.1.2.3 Overdrachten van NER-D	34
2.1.2.4 NER-MVW in het kader van uitbreiding na bewezen mestverwerking	39
2.1.2.5 Invulling van NER	47
2.2 Mestafzet	52
2.2.1 Afzetruimte	52
2.2.1.1 Arealen per gewas in 2009	52
2.2.1.2 Derogatie in 2009	52
2.2.1.3 Afzetruimte in 2009	54

2.2.1.4	Perspectieven voor derogatie en de afzetruimte in 2010	57
2.2.2	Mestgebruik	58
2.2.2.1	Gebruik van dierlijke mest	58
2.2.2.2	Gebruik van kunstmest	61
2.2.2.3	Gebruik van andere meststoffen	62
2.2.2.4	Aandeel van de mestsoorten in het totaal mestgebruik	63
2.2.2.5	Evolutie van het mestgebruik in Vlaanderen	64
2.2.3	Mestverwerking	66
2.2.3.1	Mestverwerkingsinstallaties in Vlaanderen	66
2.2.3.2	Verwerking en export van nutriënten	70
2.2.3.3	Mestverwerkingscertificaten	73
2.2.3.4	Mestverwerkingsplicht en bijkomende verwerking door uitbreiding	74
2.2.4	Mesttransporten	82
2.2.4.1	Administratieve opvolging van de mesttransporten	82
2.2.4.2	Evaluatie van AGR-GPS	83
2.2.4.3	Opvolging van het na- en afmelden van mestafzetdocumenten	84
2.2.4.4	Evolutie van de erkende mestvoerders en geregistreerde verzenders	85
2.2.4.5	Evaluatie van de mesttransporten in 2009	87
2.3	Mestbalans	97
2.3.1	De Vlaamse mestbalans in 2009	97
2.3.2	Mestbalansen per provincie in 2009	99
2.3.3	Evolutie van het mestaanbod in Vlaanderen	102
2.3.4	Bijdrage van de nutriëntenaanpak aan de bron aan de reductie van het mestoverschot	104
2.3.5	Aanpak van bedrijven met balansproblemen	105
2.3.5.1	Omschrijving van de actie	105
2.3.5.2	Aantal waarschuwingen en boetes	105

3 Milieueffecten **108**

3.1	Kwaliteit van oppervlaktewater	109
3.1.1	Het MAP-meetnet oppervlaktewater	109
3.1.2	Communicatie over en rapportering van de resultaten van het MAP-meetnet	110
3.1.3	Evaluatie van het MAP-meetnet oppervlaktewater	110
3.1.3.1	Metingen getoetst aan de nitraatnorm van 50 mg NO ₃ ⁻ /l	110
3.1.3.2	Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie	114
3.1.3.3	Evolutie van de hoogste nitraatconcentratie	115

3.1.3.4	Ortho-fosfaat in het MAP-meetnet	116
3.1.4	Vergelijking van het MAP-meetnet met het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen	117
3.1.5	Evaluatie van de druk van de landbouw op het oppervlaktewater	120
3.2	Kwaliteit van grondwater	121
3.2.1	Het freatische grondwatermeetnet	121
3.2.2	Evaluatie van het freatische grondwatermeetnet	123
3.2.2.1	Evolutie van de overschrijdingen van 50 mg NO ₃ ⁻ /l	123
3.2.2.2	Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie van de bovenste filter	124
3.2.2.3	Regionale verschillen in toestand en evolutie van de nitraatconcentratie in grondwater	126
3.2.2.4	Evolutie van de gemiddelde fosfaatconcentratie van de bovenste filter	127
3.3	Nitraatresidu	128
3.3.1	Concept van de nitraatresidumetingen	128
3.3.2	Evaluatie van de nitraatresidumetingen	128
3.3.2.1	Opbouw van de staalnamecampagnes	128
3.3.2.2	Resultaten van de nitraatresidumetingen in 2009	129
3.3.2.3	Het nitraatresidu evolueert minder gunstig in 2009	129
3.3.2.4	De droogte draagt bij tot een hoger nitraatresidu in 2009	131
3.3.2.5	Geen effect van derogatie op het nitraatresidu	132
3.3.2.6	De audits hebben een gunstig effect op het nitraatresidu	132
3.4	Ammoniakemissie en -depositie	139
3.4.1	Evolutie van de ammoniakemissie in Vlaanderen	139
3.4.2	Emissiearme stallen in Vlaanderen	139
3.4.3	Evaluatie van de effecten van bedrijfsontwikkeling na bewezen mestverwerking op de NH ₃ -emissie in 2010	141
3.4.4	Ammoniakdepositie in Vlaanderen	141
3.4.4.1	Verzuring door droge en natte depositie	141
3.4.4.2	Beleidsdoelstellingen voor verzurende deposities	142
3.4.4.3	Resultaten van het depositiemeetnet verzuring in 2008	142
3.4.4.4	Evolutie van de verzurende depositie in Vlaanderen	142
4	Dienstverlening	144
4.1	Online dienstverlening	145
4.1.1	BASsistent rekenprogramma's	145
4.1.1.1	Overzicht van de rekenprogramma's	145
4.1.1.2	Praktijksessies over de rekenprogramma's	146

4.1.2	Digitale dierregister	146
4.1.3	Online derogatieaanvraag	146
4.2	Individuele bedrijfsbegeleiding	147
4.2.1	Zitdagen	147
4.2.2	Begeleiding van derogatiebedrijven bij hun bemestingsplan	147
4.2.3	Vrijwillige audits bij bedrijven met een te hoog nitraatresidu	148
4.2.3.1	Aantal audits en prioriteiten voor 2010	148
4.2.3.2	Bevindingen bij de audits 2010	150
4.2.4	Begeleiding van bedrijven met balanswaarschuwingen	150
4.2.4.1	Aantal begeleide bedrijven	150
4.2.4.2	Bevindingen bij de actie balanswaarschuwingen	151
4.2.5	Begeleiding van starters en stoppers	152
4.2.6	Telefonische contacten, bezoeken op kantoor en bedrijfsbezoeken	152
4.3	Informatieverstrekking	155
4.3.1	Voorlichting	155
4.3.1.1	Voorlichtingsvergaderingen voor land- en tuinbouwers over het nitraatresidu	155
4.3.1.2	Voorlichtingsvergaderingen voor intermediairs over de aangifte	155
4.3.1.3	Voorlichting voor exporteurs en verwerkers over TRACES	156
4.3.1.4	Voorlichting voor buitenlandse studenten	156
4.3.2	Gepersonaliseerde informatie	156
4.3.2.1	Bemestingsregimes en bemestingsnormen	156
4.3.2.2	Tussentijdse rapporten en eindrapporten over mestverhandelingen	156
4.3.2.3	Melding van de mestverwerkingsplicht	157
4.3.2.4	Overzicht gemiddelde rundveebezetting en rundveeproductie	157
4.3.3	Brochures en toelichtingen	157
4.3.4	Persberichten	158
4.3.5	Vragen via de contactmodule van de website of info@vlm.be	158
4.3.6	Nieuwsbrieven	158
4.3.7	Portaalsite	158

5 Controle 160

5.1	Terreincontroles	161
5.1.1	Overzicht terreincontroles	161
5.1.1.1	Aantal inspectieverslagen en processen-verbaal	161
5.1.1.2	Aantal controles	162

5.1.1.3	Aantal controles met inbreuken	163
5.1.2	Gerichte controleacties	164
5.1.2.1	Transportcontroles	164
5.1.2.2	Controle van de bemesting en aanwending van dierlijke mest	169
5.1.2.3	Terreincontroles in het kader van derogatie	170
5.1.2.4	Controle staalname nitraatresidu	174
5.1.2.5	Controle mestverwerkingsinstallaties	175
5.1.2.6	Controle tijdelijke en vaste opslagplaatsen	176
5.1.2.7	Controle verzuimers van de aangifte	177
5.2	Financiële opvolging	178
5.2.1	Financieel overzicht van heffingen en boetes van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010	178
5.2.2	Financieel overzicht van heffingen en boetes per thema	180
5.2.2.1	Superheffing mestverwerking	180
5.2.2.2	Superheffing nutriëntenhalte	183
5.2.2.3	Invoerheffing	187
5.2.2.4	Boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting	187
5.2.2.5	Administratieve geldboete wegens het houden van meer dieren dan de toegelaten nutriëntenemissierechten in 2008	188
5.2.2.6	Administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest volgens de geldende mestwetgeving (balansboete voor stikstof en fosfaat)	188
5.2.2.7	Administratieve geldboete wegens het niet voldoen aan de mestverwerkingsplicht van 2007	190
5.2.2.8	Conclusies over de openstaande bedragen	190
6	Wetenschappelijk onderzoek	192
6.1	Afgeronde onderzoeksprojecten	193
6.2	Lopende onderzoeksprojecten	194
	BIJLAGEN	197

WOORD VOORAF

Beste lezer

Met dit Voortgangsrapport willen we u op een overzichtelijke manier informeren over de stand van zaken van de mestproblematiek in Vlaanderen. Daarbij streven we er zoals altijd naar u de meest recente cijfers te presenteren. Het Voortgangsrapport 2010 focust in hoofdzaak op het afgesloten productiejaar 2009, maar waar mogelijk geven we u nog actuelere cijfers. Het rapport is dus veel meer dan een naslagwerk. Het is ook een belangrijke bron van informatie voor zowel beleidsmakers als andere betrokken actoren in het mestgebeuren.

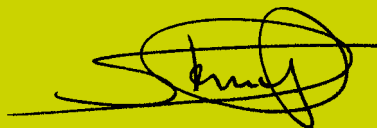
Sinds haar oprichting in 1991 als afdeling van de Vlaamse Landmaatschappij, bestaat de hoofdtaak van de Mestbank erin het mestoverschot in Vlaanderen aan te pakken. Verschillende maatregelen zoals de afbouw van de veestapel, het gebruik van nutriëntenarme veevoeders en verbeterde voedertechnieken, of mestverwerking gevolgd door export buiten Vlaanderen, ... hebben ertoe geleid dat het mestoverschot sinds 2007 weggewerkt is. Het rapport geeft een gedetailleerde kijk op al deze aspecten van de mestbalans.

Toch hebben we nog een hele weg af te leggen om het evenwicht op de mestbalans te vertalen in een verbetering van de waterkwaliteit zoals vastgelegd in de Europese Nitraatrichtlijn. De uitdagingen waar we de komende jaren voor staan, zijn dan ook groot.

Ondanks alle inspanningen zijn de negatieve effecten van nutriënten uit bemesting nog niet van de baan. Zo zien we dat een aantal bedrijven nog altijd kampt met problemen bij hun mestbalans en dat de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater onvoldoende snel verbetert. Verdere maatregelen zijn dus broodnodig om de Europese doelstellingen te halen. Het nieuwe Vlaamse actieprogramma 2011-2014, dat invulling geeft aan Nitraatrichtlijn, moet ervoor zorgen dat de waterkwaliteit in de komende vier jaar substantieel verbetert.

Dat is een opdracht die we als Mestbank, samen met de beleidsverantwoordelijken en met de landbouwsector, tot een goed einde willen brengen.

Ik wens u veel leesplezier!

Dirk Struyf
Afdelingshoofd Mestbank

Het Voortgangsrapport van de Mestbank geeft elk jaar een stand van zaken van de mestproblematiek in Vlaanderen. De onderstaande samenvatting geeft voor elk onderdeel van het rapport de belangrijkste "highlights" weer.

Deel 1 Mestbeleid

In een eerste deel van het rapport komen de recente ontwikkelingen in het Europese en het Vlaamse mestbeleid aan bod. Er wordt stilgestaan bij een recent rapport van de Europese Commissie in het kader van de Nitraatrichtlijn dat een beeld schetst van de druk van de landbouw op het milieu, de evolutie van de waterkwaliteit, de kwetsbare zones en de actieprogramma's in de verschillende lidstaten. Verder wordt ingegaan op andere Europese richtlijnen met raakvlakken aan het mestbeleid. Ten slotte wordt een beknopt overzicht gegeven van de recentste besluiten bij het Mestdecreet.

Deel 2 Vlaamse mestbalans

In het tweede deel worden de verschillende onderdelen van de Vlaamse mestbalans toegelicht. In een eerste hoofdstuk wordt stilgestaan bij de evolutie van de veestapel en de mestproductie. Vlaanderen telde in totaal 33,36 miljoen dieren in 2009, een stijging ten opzichte van in 2008. Waar de rundveestapel stabiel bleef in 2009, werd er een toename vastgesteld van 76.000 varkens en 1,15 miljoen stuks pluimvee ten opzichte van het voorgaande jaar. De toename van de veestapel vertaalde zich in 2009 tevens in een stijging van de mestproductie. De stikstofproductie bedroeg 124 miljoen kg N, wat bijna 1,5 miljoen kg N meer is dan in 2008. De fosfaatproductie bedroeg 59,4 miljoen kg P_2O_5 , een beperkte toename van 0,18 miljoen kg P_2O_5 ten opzichte van 2008. De stijging van het aantal dieren en de mestproductie is in belangrijke mate toe te schrijven aan de groei van de bedrijven die gebruikgemaakt hebben van de mogelijkheid om uit te breiden na bewezen mestverwerking.

Na het overzicht van de veestapel en de mestproductie, wordt dieper ingegaan op de nutriëntenemissierechten (NER) die de veestapel reguleren. In Vlaanderen zijn in totaal 285,6 miljoen nutriëntenemissierechten-dieren (NER-D) toegekend. Deze NER-D kunnen vrij verhandeld worden tussen landbouwers. Door het geheel van overdrachten in 2007, 2008 en 2009 zijn in totaal 3 miljoen NER-D gereduceerd. Die hoeveelheid werd door de Mestbank geannuleerd in overeenstemming met de regelgeving rond overdrachten (25 %

reductie bij standaardoverdrachten, reductie door niet-bewezen mestafzet en niet-inge vulde NER-D in voorgaande productie jaren). In het kader van de uitbreiding na bewezen mestverwerking, zijn nutriëntenemissierechten-mestverwerking (NER-MVW) toegekend. Aan de 540 bedrijven met een uitbreiding in 2008 werden 7,7 miljoen NER-MVW toegekend, aan de 468 bedrijven met een uitbreiding in 2009 werden 5,9 miljoen NER-MVW toegekend. Uitbreidingen gebeuren voornamelijk voor pluimvee en varkens. Ten slotte wordt het eerste hoofdstuk afgesloten met een evaluatie van de NER-overschrijding en het NER-overschot in Vlaanderen. Op Vlaams niveau zijn voldoende NER beschikbaar. De bedrijven die meer dieren houden dan hun toegekende NER worden gesanctioneerd.

Een tweede hoofdstuk is gewijd aan de afzet van mest in Vlaanderen. In eerste instantie wordt gerapporteerd over de afzetruimte voor dierlijke mest op landbouwgrond in 2009. Rekening houdend met de maximale bemestingsnormen voor dierlijke mest, met de mate waarin de landbouwers deze normen invullen en met de toepassing van derogatie, bedroeg de afzetruimte voor dierlijke mest in 2009 105 miljoen kg N en 48,5 miljoen kg P_2O_5 . In die afzetruimte zit een bijkomende afzet van 6,3 miljoen kg N vervat door toepassing van derogatie. In 2009 pasten 3.201 landbouwers derogatie toe op een totaal van ruim 81.300 ha landbouwgrond.

Vervolgens wordt gerapporteerd over het gebruik van dierlijke mest, kunstmest en andere meststoffen in 2009. Het gebruik van dierlijke mest bedroeg 101 miljoen kg N en 46,7 miljoen kg P_2O_5 . Voor stikstof betekent dat een stijging van 2,8 miljoen kg N ten opzichte van 2008, voor fosfaat betekent dat evenwel een daling van 1,1 miljoen kg P_2O_5 . Ook het gebruik van stikstof uit kunstmest was hoger in 2009 (39,4 miljoen kg N) dan in 2008 (+ 1,1 miljoen kg N). Het gebruik van fosfaat uit kunstmest is daartegenover verder gedaald met 0,3 miljoen kg P_2O_5 ten opzichte van het voorgaande jaar tot 1,3 miljoen kg P_2O_5 in 2009.

Naast de afzet op landbouwgrond, wordt mest afgevoerd naar mestverwerking. De mestverwerkingsinstallaties hebben in 2009 20,5 miljoen kg N uit Vlaamse dierlijke mest verwerkt en afgevoerd buiten Vlaanderen. Dat is een toename van ongeveer 1 miljoen kg N ten opzichte van de hoeveelheid Vlaamse dierlijke mest die mestverwerkingsinstallaties in 2008 verwerkt en afgevoerd hebben. Daar-

naast werd 3,8 miljoen kg N uit ruwe pluimvee- en paardenmest geëxporteerd buiten Vlaanderen door landbouwers en verzamelpunten. Dat vertegenwoordigt een toename van de export van ruwe mest van ongeveer 0,8 miljoen kg N ten opzichte van 2008. In totaal werd in 2009 24,3 miljoen kg N en 14,7 miljoen kg P_2O_5 uit Vlaamse dierlijke mest verwerkt en geëxporteerd buiten Vlaanderen.

Vervolgens wordt dieper ingegaan op de mesttransporten. In totaal werd ruim 93 miljoen kg N vervoerd in 2009 tussen verschillende types aanbieders en afnemers. De grootste fractie is afkomstig van landbouwers (68 %) en mestverwerkingsinstallaties (20 %). Van de bijna 64 miljoen kg N die vervoerd werd waarbij de aanbieder een landbouwer was, ging 55 % naar andere landbouwers en 32 % naar de mestverwerking. Bij de transporten met landbouwers als aanbieder treedt de grootste piek op in het voorjaar, gevolgd door een kleinere tweede piek in augustus.

In het derde hoofdstuk worden alle elementen van de mestbalans samengebracht. In 2009 bedroeg het mestaanbod 99,7 miljoen kg N en 44,7 miljoen kg P_2O_5 , wat vergelijkbaar is met 2008. Daartegenover kon 105 miljoen kg N en 48,5 miljoen kg P_2O_5 afgezet worden op landbouwgrond. Op Vlaams niveau was de mestbalans in 2009 dus opnieuw in evenwicht.

Concreet betekent dit dat elke landbouwer in staat is om zijn mestoverschot weg te werken, rekening houdend met de mogelijkheden door nutriëntenarme voeders, mestverwerking en export, en derogatie. Dit betekent evenwel niet dat het mestprobleem opgelost is. Een aantal bedrijven kampt immers nog steeds met balansproblemen. Ook de waterkwaliteit verbetert nog onvoldoende snel.

Deel 3 Milieueffecten

Een derde deel van het rapport handelt over de milieukwaliteit. In het MAP-meetnet oppervlaktewater werden tijdens het laatste winterjaar 2009-2010 opnieuw meer overschrijdingen van de nitraatnorm van 50 mg nitraat per liter vastgesteld dan tijdens het winterjaar 2008-2009, maar waren de resultaten nog altijd beter dan tijdens de vorige vijf winterjaren. De slechtere resultaten in winterjaar 2009-2010 zouden beïnvloed kunnen zijn door de klimatologische omstandigheden (droge zomer, gevolgd door een natte winter). Desondanks werd een gevoelige verbetering vastgesteld tijdens de laatste 10 meetjaren. Het percentage meetpunten met een overschrijding van de nitraatnorm is op 10 jaar tijd ongeveer gehalveerd. De metingen in het grondwatermeetnet wijzen op onvoldoende verbetering. Er wordt een heel beperkte afname vastgesteld van de gemiddelde nitraatconcentratie in de bovenste filter van het meetnet. Maar het percentage meetpunten met een overschrijding van de nitraatnorm blijft schommelen rond 38 %.

De uitzonderlijk droge zomer in 2009 lijkt zich ook te vertalen in een slechter nitraatresidu bij een aantal gewassen tijdens de staalnamecampagne van de Mestbank in 2009. De aanhoudende droogte in augustus en september heeft voor een aantal gewassen tot een groeistop geleid, hetgeen zich vertaald heeft in hogere nitraatresidu's. Opvallend waren de hogere nitraatresidu's bij gras ten opzichte van voorgaande jaren. De weerseffecten waren ook zichtbaar bij de nitraatresidumetingen in het kader van de beheerovereenkomst verminderde bemesting. Ook hier werden hogere nitraatresidu's bij gras vastgesteld dan in de voorgaande jaren. De omvang van de weerseffecten is weliswaar veel kleiner en er werden nog steeds veel lagere nitraatresidu's gehaald dan bij de metingen door de Mestbank.

De ammoniakemissie is verder gedaald tot 41,7 kton NH_3 in 2008 en 41,2 kton NH_3 in 2009. Dit is 3,8 kton onder het in 2010 te realiseren NEC-plafond van 45 kton NH_3 . De landbouw blijft de belangrijkste bron van ammoniakemissie in Vlaanderen. Volgens een prognose komt het NEC-plafond in 2010 niet in het gedrang door de potentiële bijkomende emissie als gevolg van uitbreiding na bewezen mestverwerking. Het aantal dieren vergund in emissiearme stallen blijft toenemen tot ongeveer 976.000 varkens en 1,72 miljoen stuks pluimvee. De ammoniakdepositie vertoont een trend van verbetering

in de periode 2001-2008, een verbetering die voornamelijk zichtbaar is bij die meetpunten die bij de start van de monitoring hoge ammoniakconcentraties in de lucht en hoge deposities vertoonden.

Deel 4 Dienstverlening

In een vierde deel van het rapport komt de dienstverlening door de Mestbank aan bod. De Mestbank blijft verder inzetten op individuele bedrijfsbegeleiding. De Mestbank heeft in 2010 een 400-tal landbouwers begeleid via de zitdagen. Daarnaast werden een 190-tal derogatiebedrijven begeleid bij de opmaak van hun bemestingsplan en -register. Een 220-tal audits werden uitgevoerd bij bedrijven met een te hoog nitraatresidu. Verder werden ongeveer 1.400 bedrijven met een balanswaarschuwing telefonisch of via een persoonlijk onderhoud begeleid. Er werden zo'n 300 startende bedrijven geïnformeerd en begeleid op de kantoren van de Mestbank. Naast deze verschillende acties worden bedrijven begeleid rond allerlei thema's via telefoon, een bezoek op kantoor of een bedrijfsbezoek bij de landbouwer. Naast de individuele bedrijfsbegeleiding, heeft de Mestbank voorlichting gegeven, gepersonaliseerde informatie verstuurd naar de landbouwers en brochures, toelichtingen en Mestgazetten ter beschikking gesteld. Ook werden er geactualiseerde versies van de rekenprogramma's, een digitaal dierregister en de mogelijkheid om online derogatie aan te vragen, aangeboden via de website.

Deel 5 Controle

Na de dienstverlening volgt de controle. Een gerichte controle blijft nodig en is het sluitstuk van het mestverhaal. In een vijfde deel van het rapport wordt in eerste instantie een overzicht gegeven van de terreincontroles die uitgevoerd worden door de Mestbank. Er wordt dieper ingegaan op een aantal belangrijke controleacties. Zo blijven de transportcontroles een belangrijke controleactie. Bij ongeveer 25 tot 35 % van de gecontroleerde transporten of mestafzetdocumenten worden inbreuken tegen de vervoersreglementering vastgesteld. De meest voorkomende inbreuken zijn het niet of niet correct gebruiken van AGR-GPS, gevolgd door het rijden zonder in het bezit te zijn van een volledig en correct ingevuld mestafzetdocument. Een gerichte opvolging blijft nodig. Andere belangrijke controleacties zijn de controle van de bemesting of aanwending van dierlijke mest op het terrein en de controle van derogatiepercelen en derogatiebedrijven. Na het overzicht van de terreincontroles, volgt een overzicht van de heffingen en administratieve geldboetes in het kader van ver-

schillende overtredingen tegen de mestwetgeving.

Deel 6 Wetenschappelijk onderzoek

Ten slotte wordt in een zesde en laatste deel kort stilgestaan bij de afgeronde en lopende onderzoeksprojecten. Twee studies om de methode voor het bepalen van het nitraatresidu verder te verfijnen en standaardiseren, werden afgerond. Een eerste lopende onderzoeksproject heeft als doel de evaluatie van de nitraatresiduwaarde en de differentiatie ervan volgens bodemtype of gewas. Een ander lopend onderzoeksproject heeft als opdracht de opzet en opvolging van een monitoringsnetwerk waarin het effect van derogatie wordt onderzocht op de stikstof- en fosforverliezen uit de bodem en op de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.

1

MESTBELEID

1.1 EVOLUTIES IN EUROPA

1.1.1 Nitraatrichtlijn

1.1.1.1 Uitvoering van de Nitraatrichtlijn in de Europese lidstaten

1.1.1.1.1 De lidstaten rapporteren elke vier jaar

De Europese Nitraatrichtlijn (91/676/EEG)^[1] heeft als doel het oppervlakte- en grondwater te beschermen tegen nitraten uit agrarische bronnen. Alle lidstaten moeten deze richtlijn implementeren in de eigen nationale wetgeving. In Vlaanderen wordt uitvoering gegeven aan de Nitraatrichtlijn via het Mestdecreet.

In de Nitraatrichtlijn is vastgelegd dat de lidstaten om de vier jaar een verslag moeten overmaken aan de Europese Commissie, met informatie over de codes van goede landbouwpraktijken, de actieprogramma's, de afgebakende kwetsbare zones en de waterkwaliteit. Op basis van de door de lidstaten geleverde informatie, wordt een rapport opgesteld door de Europese Commissie over de implementatie van de Nitraatrichtlijn op haar grondgebied.

Het rapport over de vierde rapportageperiode 2004-2007 is sedert februari 2010 beschikbaar, en is gebaseerd op de informatie die door de lidstaten werd verstrekt in de loop van 2008 en 2009. Ook Vlaanderen heeft hiertoe in juli 2008 een verslag ingediend.

Voor het eerst is informatie opgenomen over alle 27 lidstaten. Twaalf nieuwe lidstaten hebben voor het eerst een verslag ingediend waardoor voor de meeste van deze lidstaten geen vergelijking kon gemaakt worden met de vorige rapportageperiode. Enkele nieuwe lidstaten hebben wel waterkwaliteitsgegevens verstrekt voor de periode 2000-2003 waardoor ook voor deze lidstaten een trendanalyse kon gemaakt worden (Bulgarije, Cyprus, Estland en Hongarije).

Het rapport geeft een beeld van de druk door de landbouw op het milieu, de toestand en evolutie van de waterkwaliteit, de kwetsbare zones, de actieprogramma's en afwijkingen (derogaties) hierop, en formuleert een voorzichtige prognose. *Het rapport is beschikbaar op <http://eur-lex.europa.eu/nl/en/wordt/gekenmerkt/met/het/CELEXnummer/52010DC0047>.*

1.1.1.1.2 Evolutie van de milieudruk door de landbouw in Europa

De dalende trend van het stikstofgebruik uit kunstmest sinds begin jaren '90, zet zich niet verder in de rapportageperiode 2004-2007. Vergeleken met de vorige rapportageperiode is het stikstofgebruik uit kunstmest in de 15 lidstaten stabiel gebleven op ongeveer 9 miljoen ton N. Als de 12 nieuwe lidstaten mee beschouwd worden, dan vertoont het stikstofgebruik uit kunstmest zelfs een licht stijgende trend, van 11,4 tot 12,1 miljoen ton N voor alle 27 lidstaten. Het gebruik van fosfor uit kunstmest is verder gedaald.

De dalende trend van het aantal dieren is gestabiliseerd tijdens de rapportageperiode 2004-2007. Wat het gebruik van stikstof uit dierlijke mest betreft, werd tijdens de vierde rapportageperiode een beperkte daling waargenomen in de 27 lidstaten. De hoeveelheid stikstof uit dierlijke mest die jaarlijks op landbouwgrond wordt opgebracht, is gedaald van 9,4 tot 9,1 miljoen ton N voor de 27 lidstaten. De druk door de landbouw verschilt evenwel sterk van lidstaat tot lidstaat, met als koplopers Vlaanderen, Nederland en Frankrijk. De lidstaten in Oost-Europa hebben doorgaans een lagere druk door de lagere toevoer van meststoffen en de lagere veedichtheid.

De stikstofuitstoot door de landbouw naar het oppervlaktewater is in veel lidstaten afgenomen, maar blijft hoog. In de meeste lidstaten is meer dan 50% van de totale stikstofuitstoot naar het oppervlaktewater afkomstig van de landbouw.

1.1.1.1.3 Evolutie van de waterkwaliteit

1.1.1.1.3.1 Meetnetten voor grond- en oppervlaktewater

In alle lidstaten zijn meetnetten aanwezig om de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater op te volgen. Tijdens de rapportageperiode 2004-2007, bedraagt het totale aantal meetpunten in de 27 lidstaten 31.000 voor grondwater en 27.000 voor oppervlaktewater. In de 12 nieuwe lidstaten is het aantal meetpunten gevoelig lager dan in de andere 15 lidstaten. Slechts 20% van alle meetpunten binnen de 27 lidstaten bevindt zich binnen deze 12 nieuwe lidstaten. Het totale aantal met de vorige rapportageperiode gemeenschappelijke meetpunten bedraagt 18.000 voor grondwater en 14.000 voor oppervlaktewater. Voor deze meetpunten is een historiek beschikbaar.

[1] Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

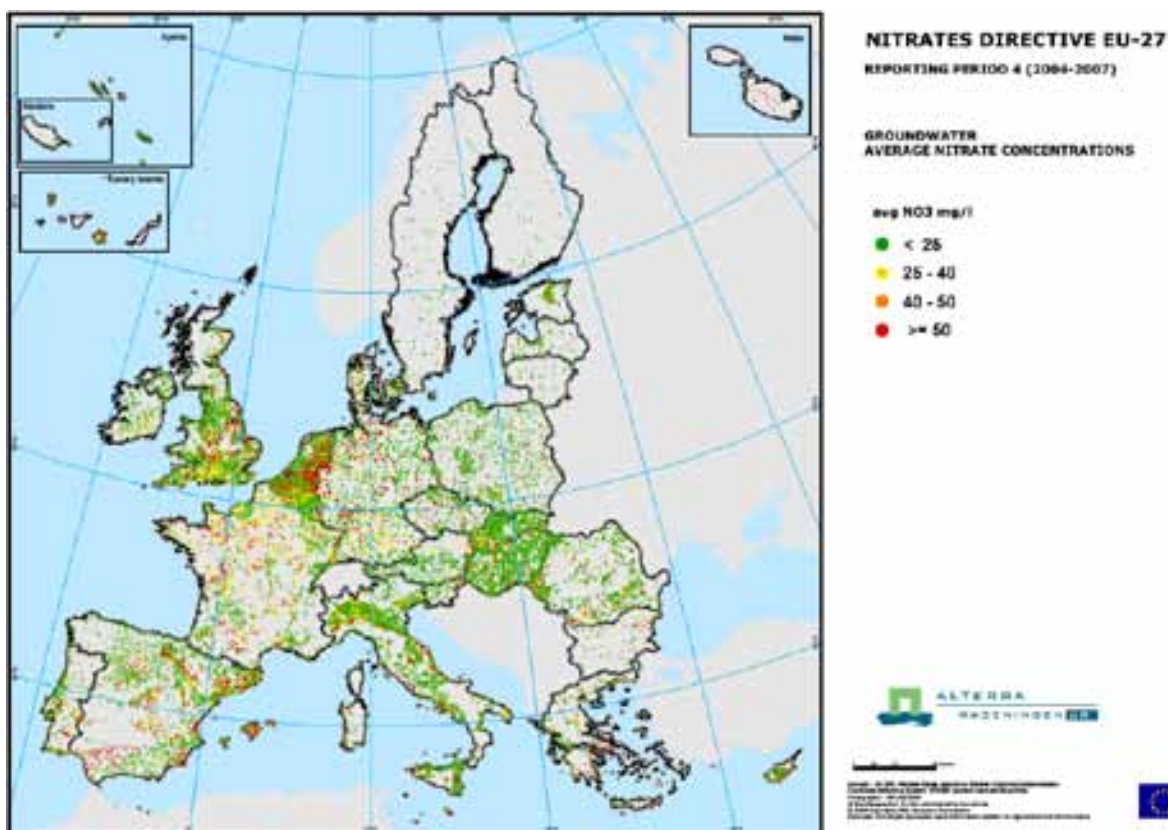
De dichtheid van de meetnetten varieert sterk tussen de lidstaten. De dichtheid van het grondwatermeetnet bedraagt gemiddeld 13,7 meetpunten per 1.000 km². Wat het oppervlaktewatermeetnet betreft, zijn er gemiddeld 7,4 meetpunten per 1.000 km². België behoort tot de lidstaten met een hoge densiteit aan meetpunten, zowel voor grondwater (met 99 meetpunten per 1.000 km²) als oppervlaktewater (29 meetpunten per 1.000 km²)^[2]. De meetfrequentie varieert van 1 tot 4 keer per jaar voor grondwater en van 7 tot 26 keer per jaar voor oppervlaktewater.

1.1.1.1.3.2 Evaluatie van de grondwaterkwaliteit

Wat de kwaliteit van het grondwater betreft, was bij 15% van de meetpunten in de 27 lidstaten de gemiddelde nitraatconcentratie hoger dan 50 mg NO₃⁻/l in de periode 2004-2007. Bij ongeveer 66%

van de grondwatermeetpunten was de nitraatconcentratie lager dan 25 mg NO₃⁻/l. Tot de regio's met een hoge nitraatconcentratie in het grondwater behoren Vlaanderen, maar ook delen van Estland, Nederland, Engeland, Frankrijk, Italië, Spanje, Slowakije, Roemenië, Malta en Cyprus. In Figuur 1 is de gemiddelde nitraatconcentratie in de grondwatermeetpunten weergegeven in de verschillende lidstaten.

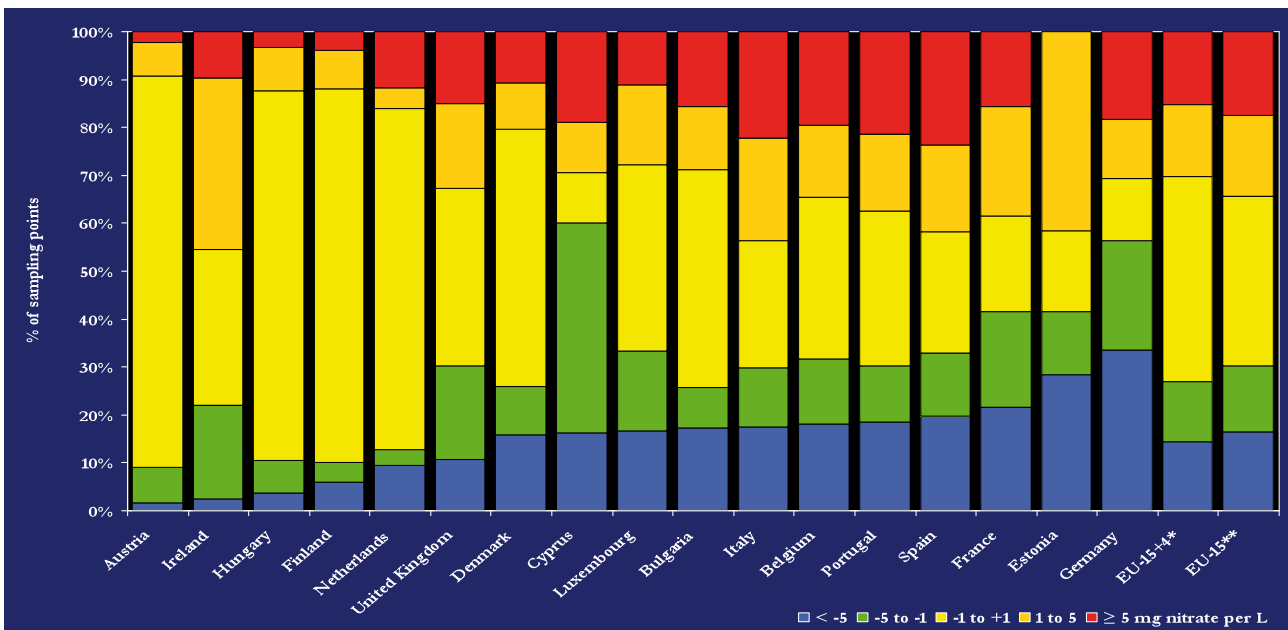
Voor die landen waar een vergelijking met de vorige rapportageperiode kon gemaakt worden, vertoont 36% van de grondwatermeetpunten een status quo en 30% een verbetering. Daartegenover wordt bij 34% van de grondwatermeetpunten een stijging van de nitraatconcentratie vastgesteld. De lidstaten waar meer dan 30% van de grondwatermeetpunten een stijging van de nitraatconcentratie vertoont,

Figuur 1 Gemiddelde nitraatconcentratie in het grondwater van de 27 Europese lidstaten in de vierde rapportageperiode (2004-2007)

[2] In Vlaanderen heeft het meetnet een dichtheid van ongeveer 59 meetpunten per 1.000 km² voor oppervlaktewater en ongeveer 156 meetpunten per 1.000 km² voor grondwater (800 meetpunten oppervlaktewater en 2.100 meetpunten grondwater versus 13.500 km²). In het kader van deze analyse neemt de EC steeds de resultaten van een hele lidstaat samen. Het is dus op basis van het rapport van de EC niet mogelijk om de cijfers voor België terug op te splitsen naar Vlaamse en Waalse gegevens.

zijn België, maar ook Frankrijk, Spanje, Portugal, Duitsland, Ierland, Italië en het Verenigd Koninkrijk. In deze lidstaten, uitgezonderd Ierland, wordt het percentage meetpunten met stijgende nitraatconcentraties evenwel gecompenseerd door een vergelijkbaar of groter percentage meetpunten waar de kwaliteit verbetert. Figuur 2 geeft de evolutie weer van de grondwaterkwaliteit t.o.v. de vorige rapportageperiode.

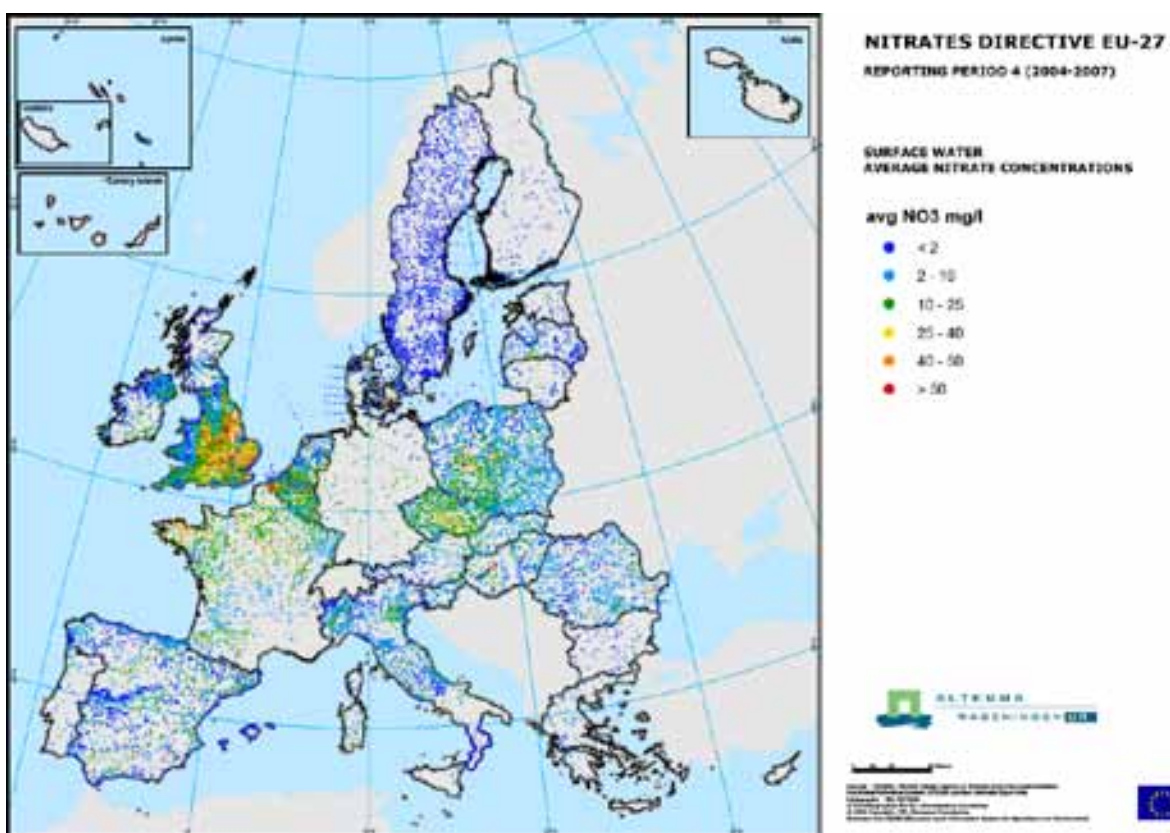
Figuur 2 Evolutie van de nitraatconcentratie in het grondwater van een aantal lidstaten tussen de derde (2000-2003) en de vierde rapportageperiode (2004-2007). Voor elke lidstaat is het percentage meetpunten weergegeven per trendklasse (blauw: afname van meer dan 5 mg/l, groen: afname van 1 tot 5 mg/l, geel: variatie van -1 tot +1 mg/l, oranje: toename van 1 tot 5 mg/l, en rood: toename van meer dan 5 mg/l). "EU-15**" staat voor de 15 lidstaten, met uitzondering van Zweden (geen gegevens want bijna alle meetpunten voldoen aan 25 mg/l) en Griekenland (gebrek aan gegevens). De 4 binnen "EU-15 + 4**" staat voor Bulgarije, Cyprus, Estland en Hongarije

1.1.1.1.3.3 Evaluatie van de oppervlaktewaterkwaliteit

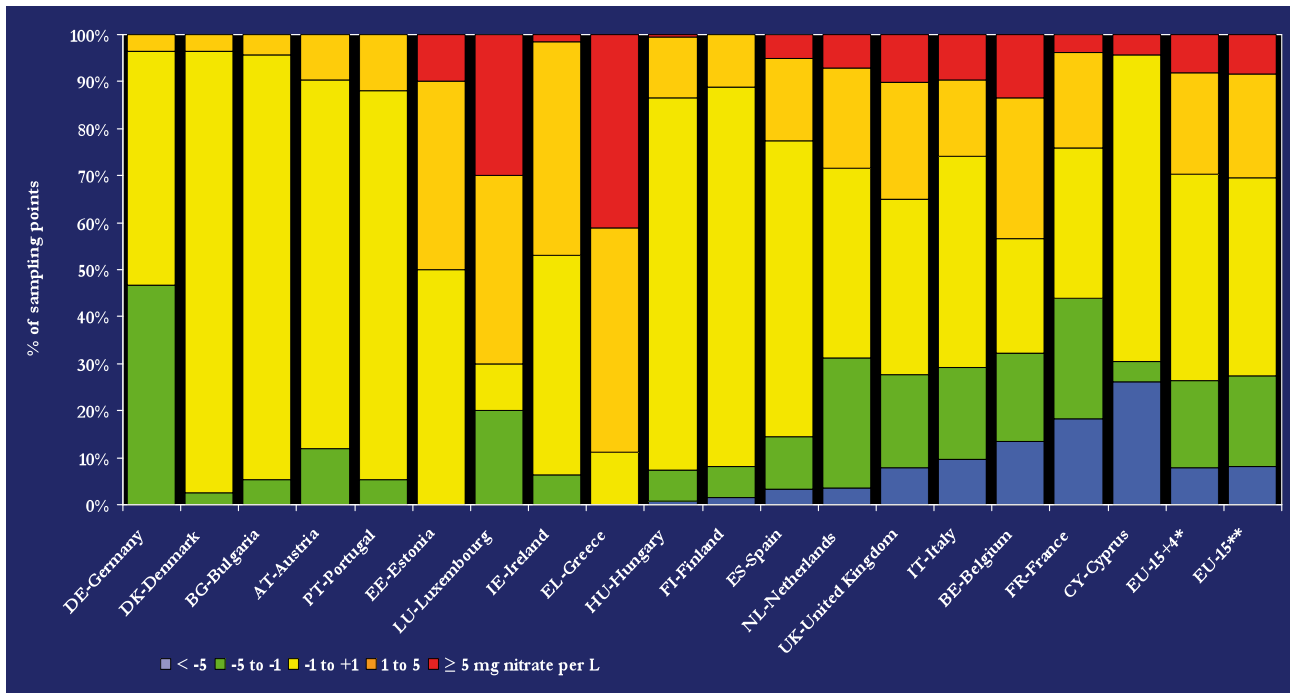
Bij 3% van de oppervlaktewatermeetpunten in de 27 lidstaten was de gemiddelde nitraatconcentratie hoger dan 50 mg NO₃/l in de periode 2004-2007. Tot de regio's met een verhoogde nitraatconcentratie in het oppervlaktewater behoren Vlaanderen, maar ook delen van het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Malta, Tsjechië, Hongarije en Polen. In Figuur 3 is de gemiddelde nitraatconcentratie in het oppervlaktewater weergegeven in de verschillende lidstaten.

In vergelijking met de vorige rapportageperiode, is de nitraatconcentratie in het oppervlaktewater stabiel gebleven of gedaald in 70% van de meetpunten (Figuur 4). Bij 30% van de meetpunten wordt echter een toename waargenomen, en dit voornamelijk in Luxem-

burg en Griekenland. Ook in België, het Verenigd Koninkrijk, Italië en Estland vertoont een relatief hoog percentage meetpunten een verhoging van de nitraatconcentratie. In België en Italië is er evenwel een vergelijkbaar percentage meetpunten met verbeterende waterkwaliteit.

Figuur 3 Gemiddelde nitraatconcentratie in het oppervlaktewater van de 27 Europese lidstaten in de vierde rapportageperiode (2004-2007)

Figuur 4 Evolutie van de nitraatconcentratie in het oppervlaktewater van een aantal lidstaten tussen de derde (2000-2003) en de vierde rapportageperiode (2004-2007). Voor elke lidstaat is het percentage meetpunten weergegeven per trendklasse (blauw: afname van meer dan 5 mg/l, groen: afname van 1 tot 5 mg/l, geel: variatie van -1 tot +1 mg/l, oranje: toename van 1 tot 5 mg/l, en rood: toename van meer dan 5 mg/l). "EU-15**" staat voor de 15 lidstaten, met uitzondering van Zweden (geen gegevens want bijna alle meetpunten voldoen aan 25 mg/l) en Griekenland (gebrek aan gegevens). De 4 binnen "EU-15 + 4**" staat voor Bulgarije, Cyprus, Estland en Hongarije

1.1.1.1.3.4 Prognose van de waterkwaliteit

Net zoals bij de vorige rapportageperiode, hebben weinig lidstaten kwantitatieve gegevens verstrekt over de prognose van de waterkwaliteit. De meeste lidstaten wijzen op de moeilijkheden bij het opmaken van dergelijke prognose, onder meer door onzekerheden over het klimaat en transportprocessen in de bodem. De conclusie is dat het nog verschillende jaren tot decennia zal duren vooraleer een volledig herstel van de waterkwaliteit wordt gerealiseerd.

1.1.1.1.4 Afbakening van kwetsbare zones

Van het grondgebied van de 27 Europese lidstaten is 39,6% aangewezen als kwetsbare zone. In 10 van deze 27 lidstaten (Oostenrijk, Denemarken, Finland, Duitsland, Ierland, Letland, Luxemburg, Mal-

ta, Nederland en Slovenië) is gans het grondgebied afgebakend als kwetsbare zone.

Vergeleken met de vorige rapportageperiode, wordt voor de 15 lidstaten een toename van de oppervlakte dat als kwetsbare zone is afgebakend, vastgesteld van 1%. Voor deze lidstaten is het areaal kwetsbare zone gestegen tot 44,6% in 2007. Met name Portugal, België en Italië hebben hun kwetsbare zones uitgebreid in de rapportageperiode 2004-2007. Vlaanderen is sinds 2007 volledig als kwetsbaar gebied afgebakend.

1.1.1.1.5 Evaluatie van de actieprogramma's

Alle lidstaten hebben één of meer actieprogramma's opgesteld. De

Europese Commissie is van oordeel dat de meeste actieprogramma's de vereiste maatregelen omvatten, maar dat sommige verder moeten worden verbeterd om de waterkwaliteit voldoende te beschermen. De belangrijkste onvolkomenheden betreffen de opslagbepalingen, evenwichtige bemesting en de vaststelling van periodes waarbinnen bemesting verboden is.

Uit de controles uitgevoerd in de verschillende lidstaten blijkt dat de meeste landbouwers de maatregelen van de actieprogramma's naleven, maar dat er een aantal knelpunten zijn. Zo worden de administratieve lasten en het gebrek aan kennis, voornamelijk bij kleinere landbouwbedrijven, aangehaald.

Verder vermeldt het rapport ook de verhoogde belangstelling voor mestverwerking binnen Europa. Voornamelijk in de lidstaten met intensieve veehouderij en hoge nutriëntenoverschotten, wordt meer en meer dierlijke mest verwerkt tot eindproducten die gemakkelijk te exporteren zijn. Vlaanderen is wat dit betreft een van de koplopers.

Ten slotte vermeldt het rapport ook de toenemende belangstelling voor aangepaste voedertechnieken die bijdragen tot een efficiëntere voederomzet en bijgevolg een verminderde nutriëntenexcretie. Ook hierin is Vlaanderen een van de koplopers binnen Europa.

1.1.1.2 Derogatie in de verschillende lidstaten

1.1.1.2.1 Procedure om af te wijken van de bemestingsnorm

De Nitraatrichtlijn laat toe om af te wijken van de maximale bemestingsnorm voor dierlijke mest van 170 kg N per ha per jaar, indien wordt aangetoond dat de doelstellingen van de richtlijn zullen worden bereikt. Dit is de zogenaamde "derogatie". De achterliggende gedachte van derogatie is om op een milieukundig verantwoorde wijze een groter aandeel van de gewasbehoefte in te vullen met dierlijke mest.

Een derogatie wordt enkel toegekend door Europa als het actieprogramma volledig conform is met de Nitraatrichtlijn. Vooraleer derogatie toegepast mag worden in een bepaalde lidstaat, moet de Europese Commissie hier toestemming voor verlenen via een beschikking waarin de derogatievoorwaarden definitief vastgelegd zijn.

De Commissie wordt hiervoor bijgestaan door een comité bestaande uit vertegenwoordigers van de lidstaten, het Nitraatcomité^[3]. In het Voortgangsrapport 2008 is een overzicht gegeven van de procedure die hiervoor gevolgd wordt.

Elke lidstaat implementeert de beschikking in eigen wetgeving. Naleving van de derogatievoorwaarden en een verbetering van de waterkwaliteit zijn essentieel om een verlenging te verantwoorden.

1.1.1.2.2 Stand van zaken in de lidstaten

In het Voortgangsrapport 2009 is een stand van zaken gegeven van de derogaties in verschillende lidstaten. Momenteel is een derogatie lopend in zes lidstaten, in België (Vlaanderen tot 31 december 2010, Wallonië tot 31 december 2010), Ierland (tot 17 juli 2010), het Verenigd Koninkrijk (Groot-Brittannië tot 31 december 2012, Noord-Ierland tot 31 december 2010), Denemarken (tot 31 juli 2012), Duitsland (tot 31 december 2013) en Nederland (tot 31 december 2013).

Italië heeft in september 2009 zijn intenties tot een derogatieverzoek kenbaar gemaakt en toegelicht op het Nitraatcomité. De verlenging van de derogatie van Ierland en Noord-Ierland is verwacht gestemd te worden in 2010. De Waalse derogatie loopt af op 31 december 2010. Wallonië heeft kenbaar gemaakt zijn derogatie niet te verlengen na 2010. Ook de Vlaamse derogatie loopt af op 31 december 2010. Vlaanderen wenst een verlenging van de derogatie.

1.1.1.3 Het Vlaamse actieprogramma en derogatie na 2010

Een actieprogramma in het kader van de Nitraatrichtlijn loopt voor een periode van 4 jaar. Het derde Vlaamse actieprogramma is van toepassing sinds 1 januari 2007 en loopt af op 31 december 2010. Eind 2009 is daarom intensief overleg gestart tussen het kabinet van de Vlaamse minister van leefmilieu Joke Schauvliege en de Europese Commissie over een nieuw actieprogramma voor de periode 2011-2014. De minister wordt hierin bijgestaan door een ambtelijke werkgroep met vertegenwoordigers van het departement Leefmilieu, de Vlaamse Milieumaatschappij, de Vlaamse Landmaatschappij, het departement Landbouw, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek, de proeftuinen en wetenschappers.

[3] Comité voor de aanpassing aan de wetenschappelijke en technische vooruitgang en de toepassing van de richtlijn inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen

Ondanks de recente verbeteringen, blijft de Europese Commissie bezorgd over de waterkwaliteit in Vlaanderen. Daarom worden een aantal verscherpte maatregelen opgenomen in het voorstel van het nieuwe actieprogramma.

Centraal binnen het nieuwe Vlaamse actieprogramma staat het principe van evenwichtsbemesting waarbij gestreefd wordt naar bemesting in functie van de gewasbehoeften. Concreet is dit vertaald in voorgestelde nieuwe, doorgaans lagere bemestingsnormen voor stikstof en fosfaat.

Bovendien is een versterkte opvolging voorzien van de naleving van de bemestingsnormen. Net zoals in het derde actieprogramma, wordt verder gewerkt met het systeem van de administratieve controle van de nutriëntenbalans op bedrijfsniveau. Hiertoe verzamelt de Mestbank zelf gegevens in en ontvangt ze gegevens van andere administraties. De kwaliteit van een aantal gegevens is momenteel al hoog (bijvoorbeeld aantal runderen). Voor een aantal andere gegevens zal actie ondernomen worden om de gegevenskwaliteit verder te verbeteren (bijvoorbeeld aantal varkens en gebruik van kunstmest).

Verder wordt het systeem van de nitraatresidumetingen geheroriënteerd naar een begeleidend systeem, waarbij de maatregelen bij een overschrijding van een bepaalde nitraatresiduwaarde van die aard zijn dat ze de landbouwer stimuleren om onder een bepaalde nitraatresiduwaarde te blijven. De aard van de maatregelen varieert naargelang de hoogte van overschrijding van de nitraatresiduwaarde.

Naast deze accenten, blijven de hoofdlijnen van het vorige actieprogramma behouden in het nieuwe actieprogramma.

Gekoppeld aan de hernieuwing van het actieprogramma is de verlenging van de derogatie. De Vlaamse derogatie werd toegekend voor de periode 2007-2010 en loopt af op 31 december 2010. Vlaanderen voorziet een voorstel om de derogatie te verlengen voor de periode 2011-2014. Enkel indien de Europese Commissie van oordeel is dat het actieprogramma voldoende ingrijpend is om een verdere verbetering van de waterkwaliteit te bewerkstelligen, zal de verlenging van de derogatie goedgekeurd worden.

1.1.2 Kaderrichtlijn Water

Sinds 22 december 2000 is de Europese kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) van kracht die het kader uittekent voor een uniform waterbeleid in de Europese Unie. Het doel van de kaderrichtlijn Water (KRW) is de watervoorraden en de waterkwaliteit in Europa veilig te stellen. De KRW werd in Vlaanderen vertaald in het Decreet Integraal Waterbeleid.

De KRW verplicht de lidstaten om duurzaam met water om te springen en bepaalt dat tegen eind 2015 een "goede oppervlaktewater-toestand" en een "goede grondwatertoestand" moet worden bereikt in alle Europese wateren. Dit houdt in dat de achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewater en het grondwater moet worden voorkomen en dat de nodige maatregelen dienen te worden genomen om de toestand van het oppervlaktewater en het grondwater te beschermen, te verbeteren of te herstellen. De richtlijn hanteert normatieve doelstellingen voor de kwaliteit van oppervlaktewater, grondwater en water in beschermde gebieden. De lidstaten dienen de milieudoelstellingen te concretiseren in de eigen regelgeving. In Vlaanderen is dit gerealiseerd door middel van het besluit van 21 mei 2010 (BS 9/7/2010).

Elke lidstaat moet een programma met maatregelen opmaken dat de milieudoelstellingen van de KRW helpt realiseren. Het maatregelenprogramma moet opgemaakt zijn tegen eind 2009 en moet operationeel zijn tegen eind 2012. Het maatregelenprogramma moet voorzien in een gecombineerde aanpak van puntbronnen (bijvoorbeeld industriële lozingen) en van diffuse verontreinigingsbronnen (bijvoorbeeld vanuit de landbouw).

Op 8 oktober 2010 zijn de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas en het maatregelenprogramma voor Vlaanderen vastgesteld door de Vlaamse regering.

Op het moment dat de KRW in werking trad, bestonden er al een aantal andere Europese richtlijnen die tevens een invloed hebben op het watersysteem. In uitvoering van deze richtlijnen hebben de lidstaten al diverse maatregelen moeten treffen, die ofwel een directe verbetering van de waterkwaliteit als doel hadden (bijvoorbeeld de

bouw van RWZI's of de reglementering van meststoffengebruik) ofwel een indirecte verbetering van de waterkwaliteit met zich mee brachten (bijvoorbeeld de afbakening van natuurgebieden).

Tot de basismaatregelen van de KRW behoren de maatregelen die verplicht zijn vanuit andere Europese richtlijnen, zoals ondermeer de Nitraatrichtlijn. De maatregelen van het mestbeleid, die geënt zijn op de Nitraatrichtlijn, maken derhalve deel uit van de basismaatregelen van de KRW. Als blijkt dat de maatregelen van het mestbeleid in uitvoering van de Nitraatrichtlijn samen met de maatregelen voor andere sectoren niet leiden tot het realiseren van de milieudoelstellingen van de KRW, is het noodzakelijk om in functie van de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water aanvullende maatregelen te formuleren. Om die reden zijn ten aanzien van de sector landbouw aanvullende maatregelen geformuleerd. Die situeren zich voor de nutriënten vooral op het vlak van het beheer van perceelsranden en bestrijding van erosie, maar besteden ook aandacht aan verder verbeterende landbouwpraktijken (groenbedekkers en bemesten volgens advies).

Wanneer vastgesteld wordt dat in een bepaald waterlichaam de doelstellingen niet op een redelijke manier binnen de vooropgestelde termijn kunnen worden gerealiseerd, dan kan voor dat waterlichaam onder bepaalde voorwaarden maximaal twee maal uitstel verkregen worden voor een periode van zes jaar. Voor waterlichamen waar het ook binnen dat verlengde tijdsbestek onhaalbaar blijft om de doelstellingen te halen, kunnen onder bepaalde voorwaarden lagere doelstellingen vastgesteld worden. Termijnverlengingen en doelverlagingen moeten telkens gemotiveerd worden in de stroomgebiedbeheerplannen. Deze motivatie kan van technische of economische aard zijn of ingegeven door de natuurlijke gesteldheid van het waterlichaam. De doelstellingen van bestaande richtlijnen kunnen daarbij niet verlaagd worden. Evenmin kunnen de kosten die gemaakt worden in uitvoering van bestaande richtlijnen in rekening gebracht worden voor de (economische) motivering van lagere doelstellingen.

De doelstellingen van de KRW hebben een meer bindend karakter dan deze van de Nitraatrichtlijn. Voor de waterlichamen waarvoor het niet mogelijk is om tegen 2015 de goede toestand te bereiken,

worden in de eerste stroomgebiedbeheerplannen termijnverlengingen tot na 2015 gemotiveerd.

1.1.3 National Emission Ceilings (NEC) richtlijn

De NEC-richtlijn, de Europese richtlijn 2001/81/EG inzake nationale emissieplafonds voor bepaalde luchtverontreinigende stoffen, heeft als doel de grensoverschrijdende milieuproblemen verzuring en troposferische ozonvorming aan te pakken. De NEC-richtlijn legt de Europese lidstaten absolute emissieplafonds op voor de pollutanten NO_x, SO₂, VOS (Vluchtige Organische Stoffen, behalve methaan) en NH₃, waaraan vanaf 2010 moet voldaan worden. De lidstaten moeten een programma opstellen waarin wordt aangegeven op welke manier aan deze plafonds zal worden voldaan. Daarnaast moeten ze jaarlijks rapporteren over de emissies van de 4 pollutanten op sectorniveau en moeten ze prognoses voor het jaar 2010 meedelen aan de Europese Commissie. In Vlaanderen wordt uitvoering gegeven aan de NEC-richtlijn via het Besluit van de Vlaamse Regering van 14 maart 2003.

Er staat een herziening van de NEC-richtlijn op het programma, waarin onder meer nieuwe nationale emissieplafonds vastgelegd zullen worden die gelden vanaf 2020. Een commissievoorstel voor deze nieuwe richtlijn wordt momenteel voorbereid en wordt verwacht in 2012.

1.1.4 Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) richtlijn - Industriële Emissies richtlijn (IED)

De IPPC-richtlijn, de Europese richtlijn (2008/01/EG) inzake Geïntegreerde Preventie en Bestrijding van Verontreiniging, creëert een kader voor vergunningen en vergunningsvoorwaarden voor grote industriële installaties. Ze heeft als doel de emissies en verontreinigingen van deze installaties te beperken. Een belangrijk principe hierbij is dat de beste beschikbare technieken (BBT) moeten toegepast worden. Deze zijn beschreven voor verschillende sectoren en

activiteiten in BREF's, een Europees referentiedocument dat BBT-technieken definieert. In Vlaanderen wordt uitvoering gegeven aan de IPPC-richtlijn via VLAREM.

Deze IPPC-richtlijn wordt grondig herzien en met 6 andere sectorale richtlijnen (die de industriële emissies regelen) samengevoegd tot een nieuwe Industriële Emissies Richtlijn (IED). Na een eerste lezing in 2009 kwamen het Europees Parlement en de Raad niet tot een akkoord over de toen voorgestelde ontwerp-richtlijn. In juli 2010 keurde het Europees Parlement echter, na een tweede lezing waarbij een aantal aspecten sterk gewijzigd werden, de ontwerp IED-richtlijn goed. In november 2010 keurde ook de Europese Raad de ontwerp IED-richtlijn goed waardoor deze een feit is. De herziening van de IPPC-richtlijn zal een invloed hebben op de intensieve varkens- en pluimveehouderijen in Vlaanderen, aangezien de helft van de ruim duizend IPPC-bedrijven in Vlaanderen intensieve veehouderijen zijn.

Waar er nog een uitbreiding van het toepassingsgebied was voorgesteld in de ontwerp-richtlijn, is er uiteindelijk niets gewijzigd aan het toepassingsgebied in de herziening van de richtlijn. Concreet betekent dit dat de grenzen van 40.000 dierplaatsen voor de pluimveehouderij en 2.000 plaatsen voor mestvarkens of 750 plaatsen voor zeugen binnen de varkenshouderij, momenteel behouden blijven. In 2012 zullen deze grenzen evenwel opnieuw geëvalueerd worden.

Door de herziening van de IPPC-richtlijn zullen de vergunningen moeten aangepast worden aan de BBT-conclusies opgenomen in een BREF binnen een periode van 4 jaar na de publicatie van een herziene BREF. Of bestaande stallen al dan niet zouden moeten aangepast of omgebouwd worden naar emissiearme stallen zal dus bepaald worden door wat deze BREF definieert als zijnde BBT en met name of een emissiearme stal BBT is in alle gevallen of enkel bij nieuwbouw.

In de herziene IPPC-richtlijn zijn verder strengere voorschriften opgenomen over de monitoring en rapportering van de toestand van het grondwater en de bodem, zowel bij het starten als stopzetten van de activiteit, als tijdens de activiteit. Een periodieke monitoring van grondwater (minstens om de vijf jaar) en bodem (minstens om de tien jaar) wordt vooropgesteld.

In de ontwerp-richtlijn waren bepalingen opgenomen over het uitrijden van mest afkomstig van IPPC-bedrijven. Dit is niet weerhouden in de herziene IPPC-richtlijn omdat dit al wordt geregeld via de Nitraatrichtlijn. De ontwerp-richtlijn bepaalt echter dat dit aspect opnieuw geëvalueerd moet worden in 2012.

1.2 EVOLUTIES IN HET VLAAMSE MESTBELEID

1.2.1 Het Mestdecreet

Het Mestdecreet^[4] geeft uitvoering aan de Europese Nitraatrichtlijn in Vlaanderen. In het Mestdecreet zijn de ondersteunende en controlerende taken van de Mestbank beschreven. Verder is vastgelegd dat Vlaanderen volledig kwetsbaar is sinds 1 januari 2007, waardoor overal een maximale bemestingsnorm van 170 kg N/ha/jaar geldt. Verder zijn voorschriften opgenomen over de periodes die niet geschikt zijn voor het opbrengen van meststoffen, de methodes voor het opbrengen van mest, de bemestingsnormen, ... Daarnaast is vastgelegd dat er jaarlijks nitraatresidumetingen worden uitgevoerd en dat er bepaalde maatregelen kunnen opgelegd worden. Verder is beschreven hoe de dierlijke productie en het mestoverschot van een bedrijf bepaald wordt en zijn bepalingen opgenomen over de mestverwerkingsplicht. Ten slotte is de mogelijkheid tot bedrijfsontwikkeling door overname van nutriëntenemissierechten (NER) of mestverwerking voorzien in het Mestdecreet, waarmee groeikansen voor de landbouwsector gecreëerd worden. *De integrale wettekst van het Mestdecreet is terug te vinden op de website van de VLM: <http://www.vlm.be/algemeen/Regelgeving/Mestbank/Decreten>.*

Eind 2008 werden twee decreten goedgekeurd die het Mestdecreet wijzigden^[5]. De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op de aanwending van meststoffen, de berekening van de mestverwerkingsplicht, de nutriëntenemissierechten en de kwetsbare gebieden natuur. *Een overzicht van deze belangrijkste wijzigingen aan het Mestdecreet is terug te vinden in het Voortgangsrapport 2009.*

In de loop van 2010 werd een nieuw verzameldecreet (decreet houdende diverse bepalingen Leefmilieu en Natuur) voorbereid. Dit verzameldecreet bevat ook een aantal wijzigingen van het Mestdecreet. Het betreft veelal wijzigingen van technische aard (wijzigingen van definities, verduidelijkingen van termen, herformuleringen, uniformisering, herschikkingen van artikelen). Daarnaast zijn een aantal inhoudelijke wijzigingen opgenomen over onder meer de kwetsbare gebieden natuur, de mogelijkheid om een globale mestbalans te beschouwen voor overlaters en overnemers en worden enkele nieuwe administratieve geldboetes voorgesteld. Er wordt verwacht dat het verzameldecreet nog in 2010 goedgekeurd wordt in het Vlaams Parlement.

[4] Decreet van 22 december 2006 houdende de bescherming van water tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen

[5] Het Verzameldecreet van 12 december 2008 houdende diverse bepalingen inzake energie, leefmilieu, openbare werken, landbouw en visserij, en het Decreet van 19 december 2008 houdende wijzigingen van het Mestdecreet van 22 december 2006 en houdende wijziging van het decreet van 23 januari 1991 inzake de bescherming van het leefmilieu tegen de verontreiniging door meststoffen

1.2.2 Besluiten bij het Mestdecreet

Het Mestdecreet vormt het kader van het mestbeleid in Vlaanderen. Bij het Mestdecreet horen verschillende besluiten, die verder uitvoering geven aan het mestbeleid. *Een volledig overzicht van alle besluiten bij het Mestdecreet is te vinden op <http://www.vlm.be/algemeen/Regelgeving/Mestbank/Besluiten/Pages/Mestdecreet.aspx>.*

De volgende besluiten werden goedgekeurd door de Vlaamse Regering sinds de publicatie van het Voortgangsrapport 2009:

Besluit van de Vlaamse Regering van 30 april 2010 (kwetsbare gebieden natuur)

Eind 2008 is de regelgeving betreffende de kwetsbare gebieden natuur gewijzigd waardoor er enerzijds nieuwe kwetsbare gebieden natuur afgebakend worden telkens de Vlaamse Regering gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (GRUP's) met natuur- en bosbestemmingen goedkeurt en er anderzijds wijzigingen doorgevoerd zijn aan de overdrachtsregels in de bestaande kwetsbare gebieden natuur. *Meer informatie over deze wijzigingen is terug te vinden in het Voortgangsrapport 2009.* Het besluit van de Vlaamse Regering van 30 april 2010 geeft verdere uitvoering aan de gewijzigde regelgeving over de kwetsbare gebieden natuur.

Zo legt het besluit vast dat de Mestbank alle betrokken landbouwers met percelen landbouwgrond gelegen in nieuw afgebakend kwetsbaar gebied natuur, informeert over het al dan niet van toepassing zijn van het bemestingsverbod (2 grootvee eenheden per ha per jaar). Het besluit legt vast hoe de landbouwers die niet akkoord gaan met de kennisgeving een aanvraag tot correctie kunnen indienen bij de Mestbank en hoe de Mestbank hier gevolg aan geeft. Ook regelt het besluit de oprichting van een Verificatiecommissie die de Mestbank adviseert over de aanvragen tot correctie. De leden van de Verificatiecommissie worden benoemd door de Vlaamse minister voor leefmilieu en omvat vertegenwoordigers van VLM, ALV en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). De beslissing van de Mestbank moet samen met het advies van de Verificatiecommissie overgemaakt worden aan de betrokken landbouwer.

Ten slotte zijn in het besluit ook voor deze nieuwe kwetsbare gebieden natuur voorzieningen getroffen aangaande de beheerovereenkomsten en vergoeding natuur. Zo gelden dezelfde mogelijkheden en beperkingen als in de reeds bestaande kwetsbare gebieden natuur op basis van gewestplannen. Zo ook kan de vergoeding natuur enkel toegekend worden aan percelen gelegen in kwetsbare gebieden natuur waarop een effectief bemestingsverbod geldt (met uitzondering van de bemesting door begrazing van 2 grootvee eenheden per ha per jaar).

Besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 (compendium)

Dit besluit verankert het methodenboek met bemonsterings- en analysemethodes voor meststoffen, bodem en diervoeders in het kader van het Mestdecreet (BAM), verder aangeduid als het compendium, in de mestwetgeving.

Het besluit legt vast dat elk erkend laboratorium voor alle staalnames en analyses in het kader van het Mestdecreet, de bepalingen van het compendium moet naleven. Het besluit trad in werking op 1 oktober 2010.

Ministerieel besluit van 22 juli 2010 (erkenningen labo's)

Dit besluit legt vast welke laboratoria erkend zijn voor het uitvoeren van analyses in het kader van het Mestdecreet. Erkenningen worden verleend op basis van het uitvoeren van erkenningsanalyses, dit zijn analyses van parameters van een bepaald pakket waarvoor de erkenning wordt aangevraagd. Daartoe wordt jaarlijks een ringtest georganiseerd. Een laboratorium dat een erkenning wil bekomen, kan inschrijven op deze ringtest per pakket. Het referentielaboratorium VITO beoordeelt de resultaten van de ringtest. Wanneer de erkenningsanalyse te sterk afwijkt, wordt de erkenning voor het pakket niet verleend.

Besluit van de Vlaamse Regering van 10 september 2010 (maatregelen nitraatresidu)

Dit besluit kadert in een vernieuwde aanpak rond de opvolging van nitraatresidustaalnames waarbij de nadruk ligt op het begeleiden en

stimuleren van landbouwers. Het besluit legt de nitraatresiduwaaarden vast voor 2010, waarbij een differentiatie is voorzien voor zandgronden en voor specifieke teelten (waaronder de aardappelen en meeste groentesoorten). Verder legt het besluit vast dat Vlaanderen volledig aangeduid is als risicogebied in 2010, wat impliceert dat de begeleidende maatregelen overal kunnen opgelegd worden.

Het besluit voorziet de mogelijkheid om in het jaar na de staalname, strengere bemestingsvoorwaarden op te leggen indien een overschrijding wordt vastgesteld van de nitraatresiduwaaarde. Ook zijn de verschillende begeleidende maatregelen vermeld. De concrete vaststelling van de maatregelen zal gebeuren door de Vlaamse minister voor leefmilieu.

2

VLAAMSE MESTBALANS

2.1 MESTPRODUCTIE

2.1.1 Dierlijke mestproductie in 2009

2.1.1.1 Aantal dieren

In 2009 werden ongeveer 33,36 miljoen dieren geregistreerd in Vlaanderen, waarvan 25,77 miljoen stuks pluimvee, 6,06 miljoen varkens, 1,33 miljoen runderen en 196.000 andere dieren (voornamelijk schapen, paarden en nertsen). West-Vlaanderen telt nog steeds de meeste dieren (13,33 miljoen), gevolgd door Antwerpen (9,08 miljoen) en Oost-Vlaanderen (6,08 miljoen) (Tabel 129 als bijlage).

Figuur 5 geeft de evolutie weer van het aantal dieren per diersoort sinds 2002. Het aantal runderen blijft voor het derde jaar op rij stabiel op ongeveer 1,33 miljoen stuks. Daartegenover wordt voor de andere diersoorten een stijging vastgesteld in 2009 ten opzichte van 2008. De toename van de varkens- en pluimveestapel is voornamelijk toe te schrijven aan de mogelijkheid om uit te breiden na bewezen mestverwerking (zie 2.1.2.4 voor meer informatie over de uitbreiding na bewezen mestverwerking).

Zo piekt het aantal varkens voor het eerst sinds 2002 opnieuw boven de 6 miljoen stuks uit. In totaal zijn er 76.000 varkens meer in 2009 dan in 2008, wat een procentuele verhoging van 1,3% vertegenwoordigt. Ook in 2008 werd reeds een (beperkte) toename van het aantal varkens vastgesteld van ongeveer 25.000 stuks ten opzichte van 2007. De toename van het aantal varkens wordt voornamelijk vastgesteld bij de categorie andere varkens driefasig (+ 53.000 stuks in 2009 ten opzichte van 2008) en biggen (+ 31.000 stuks in 2009 ten opzichte van 2008). Bij de andere varkenscategorieën wordt een heel beperkte afname vastgesteld tussen 2008 en 2009.

In 2009 werd voor het eerst opnieuw een toename vastgesteld van de pluimveestapel. Het aantal stuks pluimvee is in 2009 gestegen met ongeveer 1,15 miljoen stuks ten opzichte van 2008, goed voor een procentuele verhoging van maar liefst 4,7%. Deze toename is toe te schrijven aan de slachtkuikens (+ 724.000 in 2009 ten opzichte van 2008), de legkippen (+ 202.000 in 2009 ten opzichte van 2008) en opfokpoeljen van legkippen (+ 137.000 in 2009 ten opzichte van 2008). Ook bij de slachtkuikens ouderdieren en hun opfokpoeljen werd een beperkte toename van telkens zo'n 60.000 stuks genoteerd in

2009. Voor ander pluimvee werd dan weer een beperkte afname van ongeveer 32.000 stuks vastgesteld ten opzichte van 2008.

Het aantal andere dieren is in 2009 groter dan in 2008, met ongeveer 17.000 stuks, wat voornamelijk te wijten is aan een toename van het aantal nertsen.

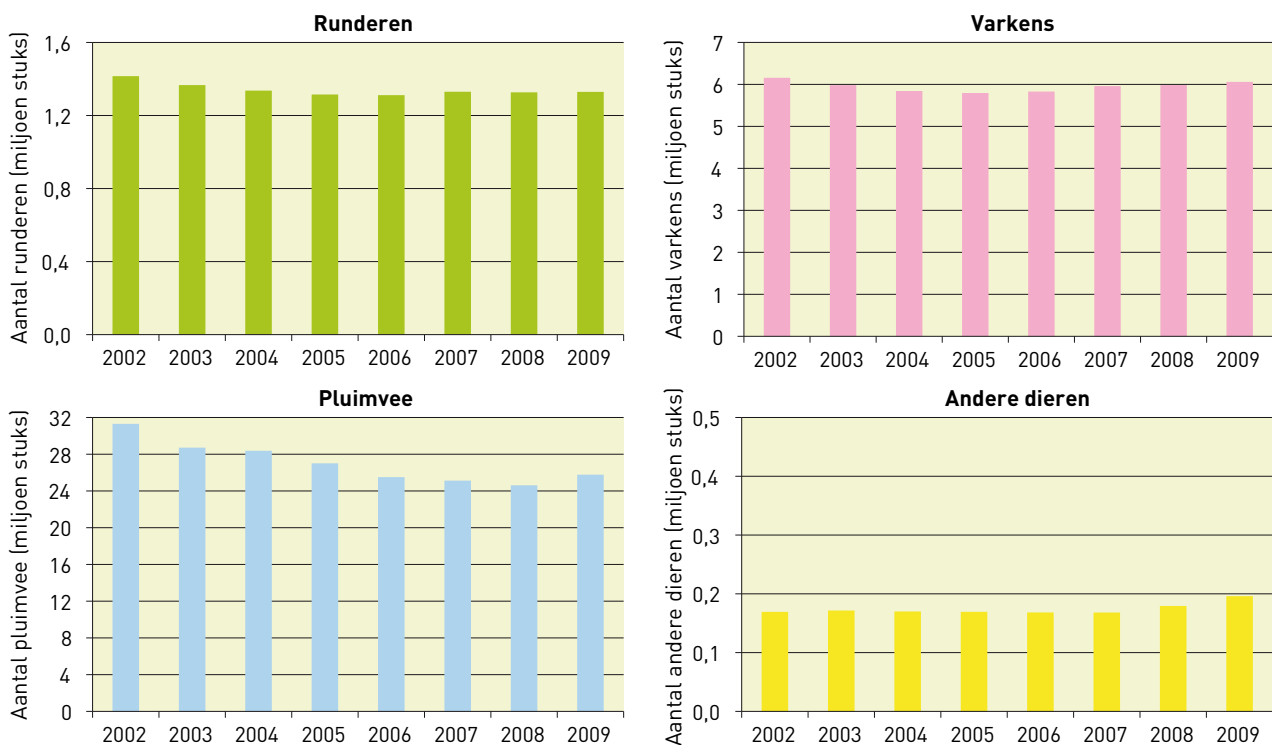
2.1.1.2 Brutostikstof- en fosfaatproductie

De Mestbank berekent elk jaar de bruto-dierlijke mestproductie, vertrekkende van het aantal dieren en de forfaitaire uitscheidingsnormen (dit zijn normen vastgelegd in het Mestdecreet, op basis van een gangbare mestproductie en -samenstelling).

Voor de berekening van de dierlijke mestproductie heeft elke landbouwer de keuze tussen het forfaitaire stelsel of een nutriëntenbalansstelsel, waarbij hij niet de forfaitaire maar reële uitscheidingscijfers in rekening brengt. Een vergelijking tussen de bruto- en reële mestproductie laat dus toe om het effect van het nutriëntenbalansstelsel op de mestproductie in Vlaanderen te beoordelen. In 2.1.1.3 wordt daar verder op ingegaan.

In 2009 bedroeg de brutostikstof- en fosfaatproductie in Vlaanderen respectievelijk 165,3 miljoen kg N en 67,2 miljoen kg P₂O₅ (Tabel 132 als bijlage). Een vergelijking met de brutomestproductie in 2008, zoals vermeld in het vorige Voortgangsrapport, moet genuanceerd worden aangezien de forfaitaire uitscheidingsnormen voor varkens gewijzigd zijn in 2009. De forfaitaire uitscheidingscijfers voor stikstof voor de meeste varkenscategorieën waren immers te laag. Hierdoor gelden er vanaf productiejaar 2009 nieuwe, beter onderbouwde forfaitaire uitscheidingscijfers voor de varkenscategorieën andere varkens, beren en zeugen inclusief biggen van minder dan 7 kg.

In 2008 bedroeg de brutostikstof- en fosfaatproductie in Vlaanderen, berekend op basis van de toen geldende forfaitaire uitscheidingsnormen voor varkens, nog 156 miljoen kg N en 65 miljoen kg P₂O₅, wat ongeveer 9,2 miljoen kg N en 2,2 miljoen kg P₂O₅ "lager" was dan in 2009. De wijziging van de forfaitaire uitscheidingsnormen voor varkens in 2009 alleen al verklaart echter een toename van de brutoproductie van 7,4 miljoen kg N en 1,4 miljoen kg P₂O₅. Als het effect van deze wijziging uitgefilterd wordt, dan wordt een toename van de

Figuur 5 Evolutie van het aantal dieren per diersoort in Vlaanderen sinds 2002

brutostikstof- en fosfaatproductie van ongeveer 1,8 miljoen kg N en 0,8 miljoen kg P_2O_5 vastgesteld in 2009 ten opzichte van 2008.

De toename van de brutofosfaatproductie met 0,8 miljoen kg P_2O_5 in 2009 ten opzichte van 2008 is te wijten aan de toename van het aantal dieren van bepaalde diercategorieën. Van de toename van de brutostikstofproductie met 1,8 miljoen kg N in 2009 ten opzichte van 2008, is ongeveer 0,56 miljoen kg N te wijten aan de verhoging van de forfaitaire uitscheidingscijfers bij melkkoeien met een productie van meer dan 8.500 kg melk per jaar. De overige toename van de brutostikstofproductie is te wijten aan de toename van het aantal dieren van bepaalde diercategorieën.

Het aandeel van de diersoorten in de brutomestproductie in 2009 is gelijkaardig aan deze in voorgaande jaren. Van de stikstofproductie wordt 48% ingenomen door runderen, 41% door varkens, 10% door

pluimvee en 2% door andere dieren. Van de fosfaatproductie wordt 46% ingenomen door varkens, 41% door runderen, 11% door pluimvee en 2% door andere dieren.

2.1.1.3 Reële stikstof- en fosfaatproductie

Naast het forfaitaire stelsel, is een nutriëntenbalansstelsel mogelijk voor de berekening van de mestproductie van varkens en pluimvee. Voor bedrijven met meer dan 200 andere varkens, is het bovendien verplicht om met een nutriëntenbalansstelsel te werken. Landbouwers die opteren voor een nutriëntenbalansstelsel, werken niet met de forfaitaire uitscheidingsnormen maar met cijfers die dichter aansluiten bij de reële uitscheidingscijfers. Er zijn drie mogelijke nutriëntenbalansstelsels, namelijk regressie, convenant en andere voeders of voedertechnieken. *Meer uitleg over de nutriëntenbalansstelsels is te vinden in het Voortgangsrapport 2009.*

In 2009 bedroeg de reële stikstof- en fosfaatproductie in Vlaanderen respectievelijk 156,4 miljoen kg N en 59,4 miljoen kg P₂O₅. De verdeling van de reële mestproductie in 2009 over de verschillende provincies is weergegeven in Tabel 130 en Tabel 131 (als bijlage).

De reële stikstofproductie is voor het grootste deel afkomstig van runderen (50%) en varkens (38%). Pluimvee en andere dieren vertegenwoordigen slechts 10% en 2% van de reële stikstofproductie in 2010. Eenzelfde tendens wordt vastgesteld bij de reële fosfaatproductie, waar ongeveer 47% wordt ingenomen door runderen, 40% door varkens, 11% door pluimvee en 2% door andere dieren.

De reële stikstof- en fosfaatproductie in 2009 is ongeveer 1,7 miljoen kg N en 0,18 miljoen kg P₂O₅ hoger dan in 2008, een toename die toe te schrijven is aan enerzijds de toename van het aantal dieren van een aantal diercategorieën en anderzijds de verhoging van het forfaitaire uitscheidingscijfer voor stikstof bij melkkoeien met een productie van meer dan 8.500 kg melk per jaar.

Door de nutriëntenbalansstelsels bij varkens en pluimvee is de reële productie in 2009 8,9 miljoen kg N en 7,8 miljoen kg P₂O₅ lager dan de brutoproductie (Tabel 132 als bijlage). De nog niet aangepaste forfaitaire uitscheidingsnormen bij de varkens in 2008 en de hiermee gepaard gaande lagere brutoproductie zorgde voor een schijnbaar kleiner effect van de nutriëntenbalansstelsels in 2008 dan in 2009. Dankzij het gebruik van meer betrouwbare forfaits voor varkens in 2009, wordt de belangrijke afname van de productie die gerealiseerd wordt door de nutriëntenbalansstelsels, zichtbaar.

Hieronder wordt het belang van de nutriëntenbalansstelsels bij het realiseren van een afname van de stikstof- en fosfaatproductie besproken voor elke categorie varkens en pluimvee.

2.1.1.3.1 Afname van de mestproductie bij varkens door nutriëntenbalansstelsels

Bij de varkens werd in 2009 een afname van de mestproductie van 8,2 miljoen kg N en 7,1 miljoen kg P₂O₅ gerealiseerd door de toepassing van nutriëntenbalansstelsels.

Tabel 1 geeft voor elke varkenscategorie de afname van de mestproductie door nutriëntenbalansstelsels weer, samen met de procentuele afname ten opzichte van de brutomestproductie. De procentuele afname ten opzichte van de brutostikstofproductie was het grootst bij andere varkens twee- en driefasig (ongeveer 14%). De afname ten opzichte van de brutofosfaatproductie was relatief het grootst bij de biggen (ongeveer 30%).

De categorie andere varkens tweefasig is verantwoordelijk voor het grootste deel van de stikstofreductie (5,2 miljoen kg N of 63%), gevolgd door andere varkens driefasig (1,9 miljoen kg N of 23%) en zeugen inclusief biggen (1 miljoen kg N of 13%). Enkel bij de biggen van 7 tot 20 kg wordt een (heel beperkte) toename vastgesteld van de stikstofproductie ten gevolge van een gemiddeld regressiecijfer dat beperkt hoger ligt dan de forfaitaire uitscheidingsnorm.

Wat de fosfaatproductie bij varkens betreft, zijn de andere varkens van 20 tot 110 kg verantwoordelijk voor het grootste deel van de fosfaatreductie (3,3 miljoen kg P₂O₅ of 47% door tweefasige varkens en 1,4 miljoen kg P₂O₅ of 20% door driefasige varkens). Daarna volgen de zeugen inclusief biggen (1,4 miljoen kg P₂O₅ of 19%) en biggen van 7 tot 20 kg (0,7 miljoen kg P₂O₅ of 10%).

Tabel 1 Reductie van de mestproductie (in kg N of kg P₂O₅) bij varkens door toepassing van nutriëntenbalansstelsels in 2009, samen met de procentuele afname ten opzichte van de brutoproductie

Varkenscategorie		Brutoproductie (kg N of kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg N of kg P ₂ O ₅)	Reductie mest- productie (kg N of kg P ₂ O ₅)	% reductie t.o.v. bruto productie
Stikstof	Biggen 7-20 kg	3.440.227	3.590.853	-150.626	-4,4%
	Beren	153.600	136.031	17.569	11,4%
	Zeugen inclusief biggen < 7 kg	10.598.880	9.564.041	1.034.839	9,8%
	Andere varkens tweefasig	37.991.447	32.817.446	5.174.001	13,6%
	Andere varkens driefasig	13.484.172	11.571.147	1.913.025	14,2%
	Andere varkens > 110 kg	1.785.792	1.603.771	182.021	10,2%
	Totaal	67.454.118	59.283.290	8.170.828	12,1%
Fosfaat	Biggen 7-20 kg	2.414.472	1.692.081	722.391	29,9%
	Beren	92.800	71.228	21.572	23,2%
	Zeugen inclusief biggen < 7 kg	6.403.490	5.041.299	1.362.191	21,3%
	Andere varkens tweefasig	15.576.493	12.239.452	3.337.041	21,4%
	Andere varkens driefasig	5.528.511	4.084.669	1.443.842	26,1%
	Andere varkens > 110 kg	1.078.916	841.085	237.831	22,0%
	Totaal	31.094.681	23.969.814	7.124.868	22,9%

Tabel 2 geeft een overzicht van de relatieve bijdrage van elk nutriëntenbalansstelsel aan de afname van de mestproductie bij de verschillende varkenscategorieën in 2009.

Net zoals in voorgaande jaren is de stikstofreductie voornamelijk te danken aan het systeem van de regressierechte (89%). De N&P-convenant draagt voor 10% bij aan de reductie van de stikstofproductie. De bijdrage van de N-convenant en andere voedertechnieken aan de stikstofreductie bij varkens is beperkt tot minder dan 1%.

Ook de fosfaatreductie bij varkens is voornamelijk te danken aan het systeem van de regressierechte (88%), gevolgd door de N&P-convenant (10%) (Tabel 2). De P-convenant draagt voor slechts 2% bij aan de fosfaatreductie (voornamelijk toegepast bij biggen). De andere voedertechnieken dragen voor minder dan 1% bij aan de fosfaatreductie bij varkens.

Tabel 2 Reductie van de mestproductie (in kg N of kg P₂O₅) bij varkens door toepassing van nutriëntenbalansstelsels in 2009, samen met de relatieve bijdrage van elk nutriëntenbalansstelsel (%)

Varkenscategorie		Reductie mest-productie (kg N of P ₂ O ₅)	Aandeel nutriëntenbalansstelsel (%)				
			N-conv	P-conv	N&P-conv	Regressie	Voeder-Techn
N-reductie	Biggen 7-20 kg	-150.626	0,0%	0,0%	0,0%	99,4%	0,6%
	Beren	17.569	0,3%	0,0%	3,7%	95,6%	0,4%
	Zeugen inclusief biggen < 7 kg	1.034.839	0,0%	0,0%	4,8%	94,6%	0,6%
	Andere varkens tweefasig	5.174.001	0,0%	0,0%	12,6%	87,0%	0,4%
	Andere varkens driefasig	1.913.025	0,0%	0,0%	6,0%	93,3%	0,6%
	Andere varkens > 110 kg	182.021	0,0%	0,0%	4,1%	95,4%	0,4%
	Totaal	8.170.828	0,0%	0,0%	10,1%	89,4%	0,5%
P ₂ O ₅ -reductie	Biggen 7-20 kg	722.391	0,0%	19,5%	0,0%	80,2%	0,3%
	Beren	21.572	0,0%	0,5%	15,1%	84,1%	0,3%
	Zeugen inclusief biggen < 7 kg	1.362.191	0,0%	0,8%	18,4%	80,4%	0,4%
	Andere varkens tweefasig	3.337.041	0,0%	0,1%	9,8%	89,7%	0,3%
	Andere varkens driefasig	1.443.842	0,0%	0,1%	4,0%	95,3%	0,5%
	Andere varkens > 110 kg	237.831	0,0%	0,8%	15,8%	83,1%	0,4%
	Totaal	7.124.868	0,0%	2,3%	9,5%	87,9%	0,4%

2.1.1.3.2 Afname van de mestproductie bij pluimvee door nutriëntenbalansstelsels

Bij pluimvee werd in 2009 een afname van de mestproductie van 0,73 miljoen kg N en 0,68 miljoen kg P₂O₅ gerealiseerd door de toepassing van nutriëntenbalansstelsels.

Tabel 3 geeft voor elke pluimveecategorie de afname van de mestproductie door nutriëntenbalansstelsels weer, samen met de procentuele afname ten opzichte van de brutomestproductie. De procentuele afname ten opzichte van de brutostikstofproductie was het

grootst bij slachtkuikens (6%). Ook wat de fosfaatproductie betreft, werd de relatief grootste afname vastgesteld bij slachtkuikens (bijna 21%).

Slachtkuikens zijn verantwoordelijk voor de grootste deel van de stikstofreductie binnen de pluimveesector (0,54 miljoen kg N of 75%), gevolgd door legkippen (0,16 miljoen kg N of 22%). De overige pluimveesoorten dragen samen voor amper 3% bij aan de stikstofreductie. Bij de kalkoenen slachtdieren wordt een heel beperkte nettotoename van de stikstofproductie vastgesteld.

Net zoals in 2007 en 2008 wordt bij de legkippen geen afname, maar een (heel beperkte) toename van de fosfaatproductie vastgesteld in 2009 ten gevolge van de nutriëntenbalansstelsels. Bij de overige pluimveecategorieën wordt wel een reductie van de fosfaatproductie gerealiseerd. Slachtkuikens zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de fosfaatreductie binnen de pluimveesector (0,66 miljoen kg N of 97%).

Tabel 3 Reductie van de mestproductie (in kg N of kg P₂O₅) bij pluimvee door toepassing van nutriëntenbalansstelsels in 2009, samen met de procentuele afname ten opzichte van de brutoproductie

Pluimveecategorie		Brutoproductie (kg N of kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg N of kg P ₂ O ₅)	Reductie mest- productie (kg N of kg P ₂ O ₅)	% reductie t.o.v. bruto productie
Stikstof	Legkippen incl. (groot)ouderdieren	4.661.229	4.502.792	158.437	3,4%
	Opfokpoeljen legkippen	785.043	782.605	2.438	0,3%
	Slachtkuikens	8.424.638	7.883.540	541.098	6,4%
	Slachtkuiken ouderdieren	1.464.549	1.453.480	11.069	0,8%
	Opfokpoeljen slachtkuiken ouderdieren	335.304	322.167	13.137	3,9%
	Kalkoenen slachtdieren	316.759	316.973	-214	-0,1%
	Totaal	16.020.371	15.294.405	725.966	4,5%
Fosfaat	Legkippen incl. (groot)ouderdieren	2.330.615	2.340.092	-9.477	-0,4%
	Opfokpoeljen legkippen	403.736	399.262	4.475	1,1%
	Slachtkuikens	3.195.552	2.538.766	656.787	20,6%
	Slachtkuiken ouderdieren	827.199	812.478	14.721	1,8%
	Opfokpoeljen slachtkuiken ouderdieren	185.487	173.568	11.920	6,4%
	Kalkoenen slachtdieren	195.645	195.266	379	0,2%
	Totaal	7.161.347	6.482.543	678.804	9,5%

Tabel 4 geeft een overzicht van de relatieve bijdrage van elk nutriëntenbalansstelsel aan de reductie van de mestproductie bij de verschillende pluimveecategorieën in 2009.

De stikstofreductie bij pluimvee is voornamelijk te danken aan het systeem van regressie (56%), gevolgd door de N&P-convenant (40%). De bijdrage van de N-convenant en andere voedertechnieken is samen beperkt tot 3%.

Ook de fosfaatreductie is voornamelijk te danken aan het systeem van regressie (55%) en de N&P-convenant (44%) (Tabel 4). De bijdrage van de P-convenant en andere voedertechnieken aan de fosfaatreductie bij pluimvee is samen beperkt tot minder dan 2%.

Tabel 4 Reductie van de reële mestproductie (in kg N of kg P₂O₅) bij pluimvee door toepassing van nutriëntenbalansstelsels in 2009, samen met de relatieve bijdrage van elk nutriëntenbalansstelsel (%)

Pluimveecategorie		Reductie mestproductie (kg N of P ₂ O ₅)	Aandeel nutriëntenbalansstelsel (%)				
			N-conv	P-conv	N&P-conv	Regressie	Voeder-Techn
N-reductie	Legkippen incl. (groot)ouderdieren	158.437	13,9%	0,0%	23,2%	62,9%	0,0%
	Opfokpoeljen legkippen	2.438	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Slachtkuikens	541.098	0,2%	0,0%	47,4%	52,4%	0,1%
	Slachtkuiken ouderdieren	11.069	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Opfokpoeljen slachtkuiken ouderdieren	13.137	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Kalkoenen slachtdieren	-214	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Totaal	725.966	3,2%	0,0%	40,4%	56,4%	0,0%
P ₂ O ₅ -reductie	Legkippen incl. (groot)ouderdieren	-9.477	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Opfokpoeljen legkippen	4.475	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Slachtkuikens	656.787	0,0%	0,2%	45,5%	53,5%	0,8%
	Slachtkuiken ouderdieren	14.721	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Opfokpoeljen slachtkuiken ouderdieren	11.920	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Kalkoenen slachtdieren	379	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Totaal	678.804	0,0%	0,2%	44,0%	54,9%	0,8%

2.1.1.4 Nettostikstofproductie

In de stal en tijdens de opslag van dierlijke mest, treden er processen op die leiden tot emissieverliezen van stikstof. Wanneer deze stikstofverliezen uit stal en opslag in mindering worden gebracht van de reële mestproductie, bekomt men de nettomestproductie. *Meer informatie over de berekening van de stikstofverliezen is te vinden in het Voortgangsrapport 2009.*

Tabel 133 (als bijlage) geeft de verdeling van de dieren in verschillende staltypes en de bijhorende stikstofverliezen weer. De verdeling van de dieren over de verschillende staltypes in 2009 is gelijkaardig aan beide voorgaande jaren.

In 2009 bedraagt het totale stikstofverlies door emissies in de stal en opslag 32,4 miljoen kg N. Dit brengt de nettostikstofproductie op 124 miljoen kg N in 2009, wat 21% lager is dan de reële stikstofproductie. De nettostikstofproductie in 2009 is bijna 1,5 miljoen kg N hoger dan in 2008.

Tabel 5 geeft een overzicht van de bijdrage van elke diersoort aan het totale stikstofverlies. De varkens leveren de grootste bijdrage aan het totale stikstofverlies, met name 44%. Binnen de diersoort varkens zijn het hoofdzakelijk de andere varkens tweefasig die hieraan bijdragen (59%), gevolgd door andere varkens driefasig (21%) en zeugen (13%). Na de varkens, zijn de runderen verantwoordelijk voor 37% van het totale stikstofverlies. Pluimvee draagt voor 17% bij aan het totale stikstofverlies. De bijdrage van andere dieren aan de emissieverliezen is beperkt tot 2%.

Relatief beschouwd, treden de meeste stikstofverliezen echter op bij pluimvee, waar een verlies van 36% ten opzichte van de reële stikstofproductie wordt waargenomen. Hierna volgen varkens (24%), andere dieren (19%) en rundvee (15%).

Tabel 5 Stikstofverliezen per diercategorie in 2009 (kg N en% t.o.v. de reële productie), samen met het aandeel van de diercategorie in het stikstofverlies per diersoort (%), het aandeel van de diersoort in het totale stikstofverlies (%) en de nettostikstofproductie (kg N)

Diercategorie	Aantal dieren	Reële N-productie (kg N)	N-verliezen				Netto-N-productie (kg N)
			kg N	% van reële productie	% dier-categorie N-verlies	% dier-soort N-verlies	
Vervangingsvee < 1 j	103.365	3.411.045	562.999	17%	5%	2.848.046	
Vervangingsvee 1-2 j	91.337	5.297.546	659.967	12%	5%	4.637.579	
Melkkoeien	254.512	28.138.509	3.373.679	12%	28%	24.764.830	
Zoogkoeien	170.548	11.085.620	1.945.265	18%	16%	9.140.355	
Mestkalveren	168.781	1.772.201	386.508	22%	3%	1.385.692	
Runderen < 1 j	172.877	3.855.157	734.308	19%	6%	3.120.849	
Runderen 1-2 j	166.206	9.639.948	1.776.220	18%	15%	7.863.728	
Anderen runderen	201.698	15.530.746	2.601.719	17%	22%	12.929.027	
Totaal runderen	1.329.324	78.730.772	12.040.665	15%		66.690.107	
Biggen 7-20 kg	1.578.086	3.590.853	778.470	22%	5%	2.812.383	
Beren	6.400	136.031	39.873	29%	0%	96.158	
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	441.620	9.564.041	1.846.997	19%	13%	7.717.044	
Anderen varkens tweefasig	2.922.419	32.817.446	8.436.351	26%	59%	24.381.095	
Anderen varkens driefasig	1.037.244	11.571.147	2.950.999	26%	21%	8.620.148	
Anderen varkens > 110 kg	74.408	1.603.771	275.549	17%	2%	1.328.222	
Totaal varkens	6.060.177	59.283.290	14.328.240	24%		44.955.050	

Tabel 5 Stikstofverliezen per diercategorie in 2009 (kg N en% t.o.v. de reële productie), samen met het aandeel van de diercategorie in het stikstofverlies per diersoort (%), het aandeel van de diersoort in het totale stikstofverlies (%) en de nettostikstofproductie (kg N)

Diercategorie	Aantal dieren	Reële N-productie (kg N)	N-verliezen				Netto-N-productie (kg N)
			kg N	% van reële productie	% dier-categorie N-verlies	% dier-soort N-verlies	
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	6.658.899	4.502.792	1.456.027	32%	27%	3.046.765	
Opfokpoeljen van legkippen	2.242.980	782.605	280.595	36%	5%	502.009	
Slachtkuikens	14.525.238	7.883.540	2.454.765	31%	45%	5.428.775	
Slachtkuiken ouderdieren	1.356.064	1.453.480	898.245	62%	16%	555.234	
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	713.413	322.167	219.731	68%	4%	102.436	
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	347	6.246	1.589	25%	0%	4.657	
Struisvogels slachtdieren van 3-14 maanden	457	3.930	1.228	31%	0%	2.703	
Struisvogels 0-3 maanden	268	938	198	21%	0%	740	
Kalkoenen slachtdieren	186.329	316.973	148.691	47%	3%	168.282	
Kalkoenen ouderdieren	59	118	45	38%	0%	73	
Ander pluimvee	90.065	21.616	0	0%	0%	21.616	
Totaal pluimvee	25.774.119	15.294.405	5.461.114	36%		9.833.290	
Paarden > 600 kg	5.188	337.220	54.266	16%	9%	282.954	
Paard-pony 200-600 kg	31.956	1.597.800	238.711	15%	41%	1.359.089	
Paard-pony < 200 kg	8.056	281.960	36.816	13%	6%	245.144	
Geiten < 1 j	6.033	26.304	8.386	32%	1%	17.918	
Geiten > 1 j	15.314	160.797	50.689	32%	9%	110.108	
Schapen < 1 j	24.340	106.122	25.800	24%	4%	80.322	
Schapen > 1 j	35.141	368.981	61.497	17%	11%	307.484	
Konijnen gesloten	12.059	89.478	36.418	41%	6%	53.060	
Konijnen kwekerij	1.483	4.686	2.121	45%	0%	2.566	
Konijnen vetmesterij	8.887	5.848	2.311	40%	0%	3.537	
Nertsen gesloten	36.200	108.600	61.902	57%	11%	46.698	
Nertsen kwekerij	1.200	1.332	756	57%	0%	576	
Nertsen vetmesterij	10.200	9.894	5.610	57%	1%	4.284	
Totaal Andere dieren	196.057	3.099.022	585.284	19%		2.513.738	
Totaal Alle dieren	33.359.677	156.407.488	32.415.303	21%		123.992.186	

2.1.2 Nutriëntenemissierechten

2.1.2.1 Concept van de nutriëntenemissierechten

Nutriëntenemissierechten-dieren (NER-D) zijn verhandelbare rechten, toegekend aan de landbouwer, die bepalen hoeveel dieren deze landbouwer mag houden. Er zijn vier soorten NER-D, voor runderen (NER-D_R), varkens (NER-D_V), pluimvee (NER-D_P) en andere dieren (NER-D_A). Het grootste deel van de NER-D werden in 2007 toegekend aan de landbouwers. In de loop van 2009 gebeurden nog een aantal toekenningen voor knelpuntdossiers.

Dankzij de nutriëntenemissierechten, kunnen landbouwbedrijven hun veestapel uitbreiden. Enerzijds kan er uitgebreid worden door de overname van NER-D van andere bedrijven. Anderzijds is uitbreiding ook mogelijk door het verkrijgen van nutriëntenemissierechten-mestverwerking (NER-MVW) na bewezen mestverwerking. Een overzicht van de voorwaarden bij beide soorten bedrijfsontwikkeling is te vinden in het Voortgangsrapport 2009.

2.1.2.2 Toegekende NER-D

In totaal is 286 miljoen NER-D toegekend, waarvan 285,6 miljoen NER-D aan Vlaamse landbouwers (Tabel 6). De NER-D zijn voornamelijk toegekend voor rundvee en varkens, goed voor respectievelijk 47% en 41% van het totaal aantal toegekende NER-D. In Vlaams-

Brabant zijn relatief meer NER-D_R toegekend (70%), terwijl in West-Vlaanderen relatief meer NER-D_V toegekend zijn (52%) dan in andere provincies.

Ongeveer 70% van de landbouwers met NER-D kregen NER-D van één bepaalde diersoort toegekend.

Naast de NER-D, kunnen ook tijdelijke nutriëntenemissierechten-dieren (TNER-D) toegekend worden. Met deze TNER-D kunnen dieren gehouden worden in het kader van natuurbeheer, wetenschappelijk onderzoek, onderwijs, en het beheer van onroerende goederen in opdracht van een openbaar bestuur. De TNER-D kunnen aangevraagd worden door erkende natuurverenigingen, onderzoeks- en onderwijsinstellingen, en openbare besturen.

Tabel 6 Aantal toegekende NER-D per soort NER-D en per provincie (stand van zaken 20 september 2010)

Provincie	Runderen NER-D _R	Varkens NER-D _V	Pluimvee NER-D _P	Andere dieren NER-D _A	Totaal NER-D
Antwerpen	25.380.839	17.627.001	9.658.072	1.232.957	53.898.869
Limburg	14.434.715	9.585.283	3.327.795	647.155	27.994.949
Oost-Vlaanderen	36.529.525	22.186.798	5.204.184	1.163.063	65.083.570
Vlaams-Brabant	11.515.400	3.345.272	929.916	706.176	16.496.764
West-Vlaanderen	45.777.922	63.566.204	11.498.278	1.288.278	122.130.682
Vlaanderen	133.638.402	116.310.558	30.618.245	5.037.630	285.604.834
Buiten Vlaanderen	222.908	203.508	24.853	38.203	489.471
Totaal	133.861.310	116.514.065	30.643.098	5.075.832	286.094.305

2.1.2.3 Overdrachten van NER-D

2.1.2.3.1 Aantal dossiers en verhandelde NER-D per type overdracht

Door de overdracht van NER-D, is bedrijfsuitbreiding mogelijk. Bij elke overname van NER-D wordt standaard 25% van deze NER-D ingeleverd. Dit percentage ligt hoger als het overlatende bedrijf gedurende de 3 productiejaar vóór de overdracht de geproduceerde mest niet correct heeft afgezet en als de NER-D niet werden gebruikt (de zogenaamde "niet-ingevulde NER-D"). De landbouwer kan er ook voor opteren om de 25% van de NER-D te verwerken, in plaats van ze te laten annuleren. Bij overnames waarbij 25% van de NER-D worden verwerkt, worden ook eventuele niet-correct afgezette mest en niet-ingevulde NER-D in mindering gebracht.

Daarnaast zijn er een aantal uitzonderingen op de reductie van 25% van de overgenomen NER-D, meer bepaald bij de overname in het kader van een eerste installatie van een bedrijf, bij de overname van melkquotum, een overname door naaste familie of een overname door een personenvennootschap van de overlatende landbouwer.

Ten gevolge van de wijzigingen van het Verzameldecreet 2008 (laattijdige toekenning van NER-D) en de afhandeling van de beroepen of

bezwaren, is het aantal overnamedossiers in 2007 en 2008 nog licht gestegen ten opzichte van de cijfers die gepubliceerd werden in het Voortgangsrapport 2009 (toename van 155 dossiers in 2007 en 55 dossiers in 2008). Omdat dit evenwel weinig invloed heeft op de conclusies beschreven in het vorige Voortgangsrapport, worden geen nieuwe cijfers voor de overnames in 2007 en 2008 gerapporteerd. Van de 3.580 overnamedossiers in 2007 en 1.574 overnamedossiers in 2008, gebeurde ongeveer 1/3de als een standaard overname met 25% reductie. Daarnaast vonden 28 tot 32% van de overnames plaats met verwerking van 25% van de overgenomen NER-D.

Van de 1.733 overnamedossiers in 2009, gebeurde 43% als een standaard overdracht met 25% reductie en 11% in het kader van mestverwerking (Tabel 7). De meeste overnames met vrijstelling van 25% reductie, gebeurden in het kader van een overdracht naar naaste familie (22% van het totaal aantal overnamedossiers). Ruim 99% van de overnamedossiers in 2009 zijn verwerkt volgens een stand van zaken op 20 september 2010.

Tabel 7 Aantal overnamedossiers per type overname en aantal dossiers met reductie wegens niet-correcte mestafzet en niet-ingevulde NER-D in 2009 (stand van zaken 20 september 2010)

Type overname	Aantal dossiers	% t.o.v. totaal aantal dossiers	Aantal dossiers met reductie wegens niet-correcte mestafzet	Aantal dossiers met reductie wegens niet-ingevulde NER
Overname met 25% reductie	746	43%	41	359
Overname ikv mestverwerking	187	11%	11	53
Overname met vrijstelling 25% reductie				
Eerste installatie	59	3%	2	/
Overname door een personenvennootschap van de overlatende landbouwer	267	15%	7	/
Overname door naaste familie	380	22%	14	/
Overname ikv melkquotum	94	5%	4	/
Totaal	1.733		79	412

Volgens de meest recente cijfers werden 21,4 miljoen NER-D overgelaten in 2007 (toename van 1,4 miljoen NER-D ten opzichte van cijfer gepubliceerd in Voortgangsrapport 2009) en 11,3 miljoen NER-D overgelaten in 2008 (toename van 0,7 miljoen NER-D ten opzichte van cijfer gepubliceerd in Voortgangsrapport 2009). Deze toename is voornamelijk te wijten aan de dossiers die in 2009 ingediend zijn voor overnames met terugwerkende kracht in 2007 en 2008 (door aanpassing via het Verzameldecreet).

In 2009 werden in totaal 12,6 miljoen NER-D overgelaten, waarvan 2,3 miljoen NER-D met een standaard reductie van 25%, waardoor ongeveer 560.000 NER-D geannuleerd werden (Tabel 8). Hierboven werden nog eens voor ruim 67.000 NER-D en 240.000 NER-D geannuleerd wegens respectievelijk niet-correcte mestafzet en niet-gevulde NER-D.

In totaal werden 0,9 miljoen NER-D (of 6,7% van de overgelaten NER-D) gereduceerd in 2009, wat de totale hoeveelheid overgenomen NER-D op 11,7 miljoen NER-D brengt (Tabel 8). In 2007 en 2008 werd een vergelijkbaar percentage van de overgelaten NER-D gereduceerd, namelijk 6,7% in 2007 (1,4 miljoen NER-D) en 5,4% in 2008 (0,6 miljoen NER-D). In totaal is door de overnames in 2007, 2008 en 2009 bijna 3 miljoen NER-D gereduceerd.

Een overzicht van het aantal overgelaten NER-D in 2009 per type overname, per provincie en per soort NER-D is terug te vinden in Tabel 134 (als bijlage).

Van de overgelaten NER-D in 2009 werd 18% overgelaten in het kader van een overdracht met 25% reductie (2,3 miljoen NER-D). Dit is iets meer dan 2007 en 2008. Toen werd ongeveer 15% van de verhandelde NER-D overgelaten met 25% reductie (3,4 miljoen NER-D in 2007 en 1,7 miljoen NER-D in 2008).

Overdrachten in het kader van mestverwerking vertegenwoordigen 1,5 miljoen NER-D of 12% van de overgelaten hoeveelheid NER-D in 2009, wat kleiner is dan in 2007 en 2008. Toen werd ongeveer 20% van de verhandelde NER-D overgelaten in het kader van mestverwerking.

Overdrachten door een personenvennootschap vertegenwoordigen in 2009 ongeveer 4,4 miljoen NER-D of 35% van het totaal aantal overgedragen NER-D. Dit is een verdere toename ten opzichte van 2007 en 2008. In 2007 werd maar 18% NER-D overgelaten door een personenvennootschap, in 2008 was dit reeds gestegen tot 29% van de overgelaten NER-D. Daartegenover nemen overdrachten naar naaste familie in 2009 24% in van het totaal aantal overgedragen NER-D, wat een verdere afname is ten opzichte van 2007 en 2008.

Tabel 8 Overgelaten NER-D, reductie van NER-D, en overgenomen NER-D per type overname in 2009 (stand van zaken 20 september 2010)

Type overname	Overgelaten NER-D (vóór reductie)	Reductie van NER-D			Overgenomen NER-D (na reductie)
		25%	Niet-correcte mestafzet	Niet ingevulde NER-D	
Overname met 25% reductie	2.279.625	564.829	20.309	183.019	1.511.467
Overname ikv mestverwerking	1.486.056		14.437	57.409	1.414.210
Overname met vrijstelling 25% reductie					
Eerste installatie	768.599	/	2.638	/	765.961
Overname door een personenvennootschap van de overlatende landbouwer	4.421.349	/	8.334	/	4.413.015
Overname door naaste familie	3.029.030	/	15.329	/	3.013.700
Overname ikv melkquotum	589.690	/	6.420	/	583.270
Totaal	12.574.348	564.829	67.468	240.428	11.701.623

Het aandeel van elk type overname bij de overgelaten hoeveelheid NER-D per diersoort in 2009, is gevisualiseerd in Figuur 6. Hieruit blijkt dat overnames van NER-D voor runderen vaker gebeuren in het kader van een standaard overname met 25% reductie dan overnames van NER-D van andere diersoorten. Overdrachten in het kader van mestverwerking vinden voornamelijk plaats voor NER-D voor pluimvee, gevolgd door varkens.

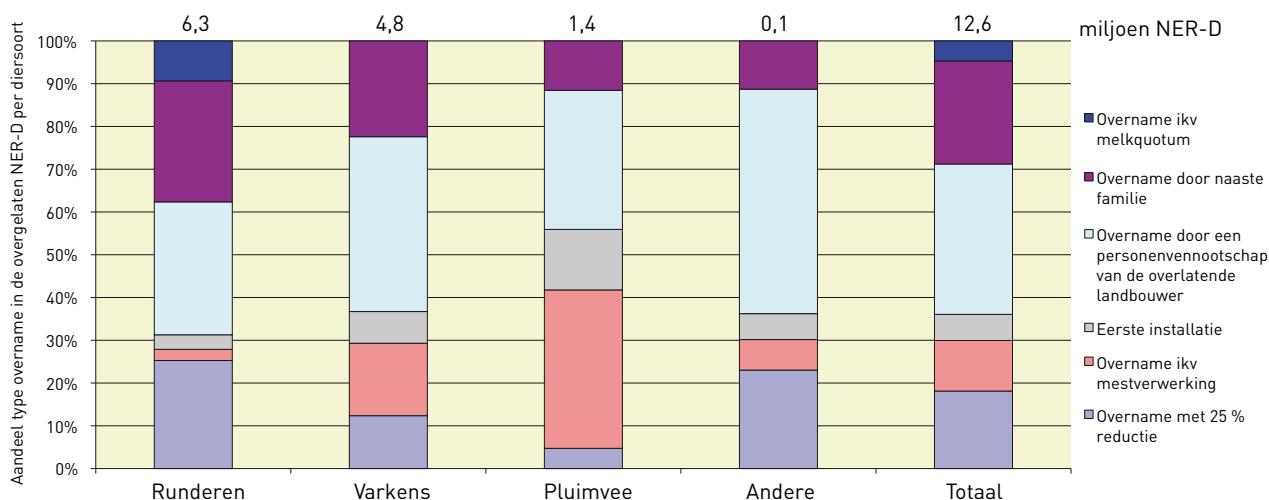
2.1.2.3.2 Overdrachten per diersoort en het tussenschot tussen de diersoorten

Initieel kunnen de toegekende NER-D gebruikt worden voor alle diersoorten. Zodra de NER-D verhandeld worden, geldt echter als standaardregel dat de overgedragen NER-D vast worden. Dit is zo bij overnames met annulatie van 25% of met mestverwerking, en bij overnames in het kader van melkquotum. Met vaste NER-D wordt bedoeld dat enkel de overeenkomstige diersoort ermee kan gehouden worden en de diersoort 'andere dieren'. Bovendien worden de NER-D van dezelfde diersoort die gehouden werd bij de overnemer vóór de overname ook vast door de overname.

Een uitzondering hierop is voorzien voor een overname in het kader van een eerste installatie van een bedrijf, voor overnames door

naaste familie of voor overnames door de personenvennootschap met rechtspersoonlijkheid van de overlatende landbouwer of zijn naaste familieleden. In deze gevallen worden de overgenomen NER-D niet vast. Ook de NER-D van dezelfde diersoort als de overgenomen NER-D, die al aanwezig waren bij de overnemer vóór de overname, worden in deze gevallen niet vast.

Tabel 9 geeft een overzicht van de overgelaten NER-D per diersoort en van de overgenomen NER-D die vast of niet vast worden. Van de 11,7 miljoen overgenomen NER-D in 2009, zit 3,5 miljoen NER-D (30%) vast door het tussenschot tussen de diersoorten.

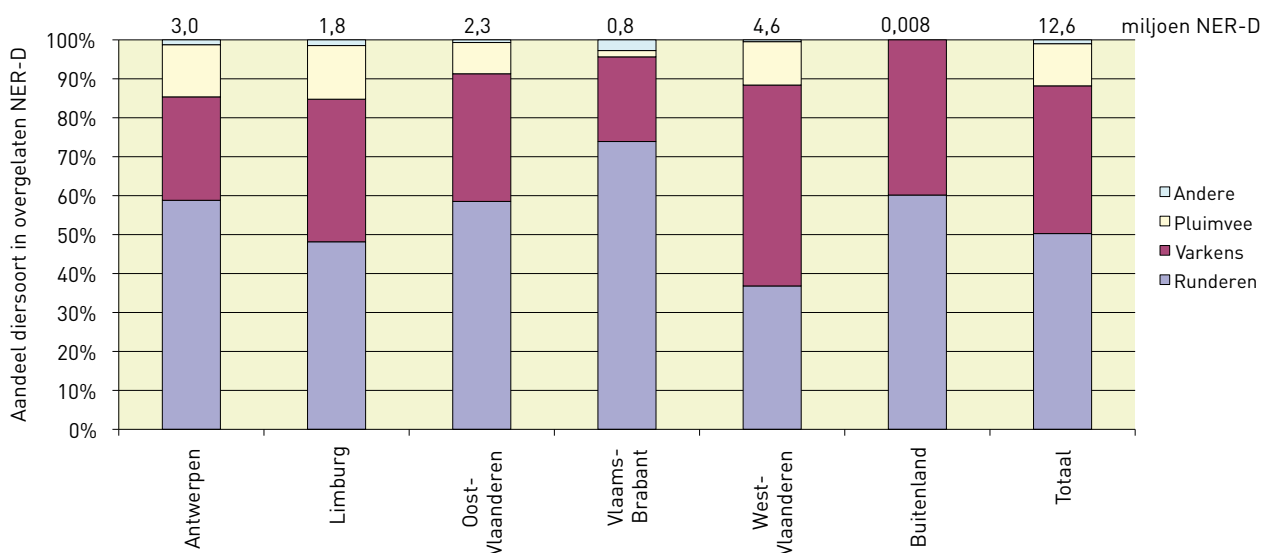
Figuur 6 Relatief aandeel van het type overname in de overgelaten NER-D per diersoort bij overnames in 2009 (stand van zaken 20 september 2010) (cijfers boven de kolommen geven het totaal aantal overgelaten NER-D per diersoort weer)

Van de 12,6 miljoen overgelaten NER-D in 2009 zijn 50% NER-D_R, 38% NER-D_V, 11% NER-D_P en 1% NER-D_A. Verschillen tussen provincies inzake het relatieve aandeel van de diersoort in de totale hoeveelheid overgelaten NER-D per provincie, bij de overnames in 2009, zijn gevisualiseerd in Figuur 7. Zo worden in West-Vlaanderen relatief meer NER-D_V en in Vlaams-Brabant relatief meer NER-D_R overgelaten dan in andere provincies. Dit komt overeen met de ver-

deling van de toegekende NER-D over verschillende diersoorten in de provincies. Zo zijn in Vlaams-Brabant relatief meer NER-D_R toegekend, in West-Vlaanderen relatief meer NER-D_V (zie 2.1.2.2).

Tabel 9 Overgelaten en overgenomen NER-D per diersoort, samen met het tussenschot tussen de diersoorten in 2009 (stand van zaken 20 september 2010)

Soort NER-D	Overgelaten NER-D (vóór reductie)	Overgenomen NER-D (na reductie)		
		Totaal	Vast	Niet vast
NER-D _R	6.320.268	5.725.024	1.777.386	3.947.638
NER-D _V	4.769.705	4.565.276	513.233	3.370.501
NER-D _P	1.360.938	1.304.080	1.194.775	790.847
NER-D _A	123.436	107.243	23.554	83.689
Totaal	12.574.348	11.701.623	3.508.947	8.192.676

Figuur 7 Relatief aandeel van de diersoorten in de overgelaten NER-D per provincie bij overnames in 2009 (stand van zaken 20 september 2010) (cijfers boven de kolommen geven het totaal aantal overgelaten NER-D per provincie weer)

2.1.2.3.3 Bewegingen tussen provincies

Net zoals in het vorige Voortgangsrapport, wordt een evaluatie uitgevoerd van de verhandelingen van NER-D tussen de verschillende provincies in Vlaanderen. Tabel 10 geeft een overzicht van de hoeveelheid overgelaten en overgenomen NER-D binnen en tussen de provincies tijdens de periode 2007-2009. Hieruit blijkt dat bij de meeste overnames de aanbieder en de afnemer van de NER-D zich binnen dezelfde provincie bevinden. Van de in totaal 42 miljoen over-

genomen NER-D tijdens de periode 2007-2009, is bijna 38 miljoen NER-D verhandeld binnen dezelfde provincie (90%).

Het netto-effect van de overdrachten op de toegekende NER-D per provincie wordt weergegeven in Tabel 11. Dit netto-effect wordt berekend door voor elke provincie het verschil te maken tussen de NER-D die weggaan uit de provincie en de NER-D die toekomen in de provincie (uitgedrukt in overgenomen NER-D, na de eventuele reducties).

Tabel 10 Mobiliteit van NER-D binnen en tussen de provincies, uitgedrukt in overgelaten NER-D ("Voor": vóór reductie) en overgenomen NER-D ("Na": na reductie) voor de overnames tijdens de periode 2007-2009 (stand van zaken 20 september 2010)

Provincie overlater	Provincie overnemer					
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Totaal
Antwerpen						
Voor	9.200.027	242.985	120.352	123.835	210.004	9.897.202
Na	8.693.719	210.766	97.176	98.256	205.159	9.305.077
Limburg						
Voor	306.701	4.728.178	79.955	192.458	129.391	5.436.682
Na	247.847	4.458.256	72.251	151.107	115.899	5.045.361
Oost-Vlaanderen						
Voor	387.017	170.285	9.110.532	200.850	645.926	10.514.610
Na	353.332	125.820	8.534.732	158.833	580.019	9.752.735
Vlaams-Brabant						
Voor	179.464	147.149	225.885	2.079.995	64.910	2.697.403
Na	135.000	111.026	188.915	1.884.566	57.270	2.376.776
West-Vlaanderen						
Voor	439.525	114.398	918.115	137.510	14.813.782	16.423.329
Na	389.143	83.487	785.485	98.865	14.223.139	15.580.118
Buiten Vlaanderen						
Voor	97.886	9.018	1.875	1.390	5.867	116.036
Na	94.448	6.450	1.875	1.390	5.592	109.754
Totaal						
Voor	10.610.619	5.412.013	10.456.714	2.736.037	15.869.879	45.085.262
Na	9.913.488	4.995.806	9.680.434	2.393.016	15.187.077	42.169.822

In de provincie Antwerpen trad zowel in 2007, 2008 als 2009 een netto-instroom op van NER-D. Tijdens de periode 2007-2009 kwam er netto ruim 0,6 miljoen NER-D bij in Antwerpen door overnames. Daartegenover trad er in West-Vlaanderen een netto-instroom van NER-D op ten gevolge van de overnames in 2007, maar een netto-uitstroom van NER-D in 2008 en 2009. Tijdens de periode 2007-2009 ging er netto bijna 0,4 miljoen NER-D weg uit West-Vlaanderen door overnames.

Het netto-effect van de overdrachten op de hoeveelheid toegekende NER-D aanwezig in een bepaalde provincie is evenwel miniem. De overdrachten leiden derhalve niet tot een significante in- of uitstroom van NER-D in bepaalde provincies.

2.1.2.4 NER-MVW in het kader van uitbreiding na bewezen mestverwerking

2.1.2.4.1 Toekenning van de uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009

2.1.2.4.1.1 Aantal aanvraagdossiers voor uitbreiding en toekenningen in 2009

Naast de overname van NER-D kan een bedrijf ook uitbreiden na bewezen mestverwerking. Dit kan niet zomaar. Een bedrijf krijgt de bijkomende nutriëntenemissierechten-mestverwerking (NER-MVW) pas, als het voldoet aan een aantal voorwaarden

In de loop van 2009 werden 532 ontvankelijke aanvragen ingediend bij de Mestbank voor NER-MVW in het kader van een uitbreiding na bewezen mestverwerking door in totaal 514 landbouwers. Net zoals in 2008, worden de meeste aanvragen voor uitbreiding ingediend in West-Vlaanderen (62%), gevolgd door Antwerpen (18%) en Oost-Vlaanderen (16%) (Tabel 12).

De aanvragen voor NER-MVW in 2009 werden geëvalueerd en de NER-MVW werden toegekend in januari-maart 2010. Vooraleer NER-MVW toegekend werden, werd onder meer gecontroleerd of de bedrijfsgroep waartoe het bedrijf behoort, voldaan heeft aan zijn mestverwerkingsplicht in het kalenderjaar vóór de aanvraag tot uitbreiding. Daarnaast werd nagegaan of het bedrijf in het kalenderjaar vóór de aanvraag al 25% van de aangevraagde netto-uitbreiding^[6] verwerkt heeft door bedrijfseigen mest te verwerken. Hiernaast werden nog een aantal andere voorwaarden gecontroleerd. In totaal kregen 468 landbouwers NER-MVW toegekend in 2009 (Tabel 12). Deze NER-MVW gaan in vanaf 1 januari 2009. 15 landbouwers dienden bezwaar in bij de Mestbank tegen de toekenning van NER-MVW. Deze bezwaren zijn allemaal beantwoord door de Mestbank.

Tabel 11 Netto-effect van de overdrachten in 2007, 2008 en 2009 (uitgedrukt in overgenomen NER-D) op de toegekende NER-D per provincie (stand van zaken 20 september 2010)

Provincie	Toegekende NER-D	Netto-effect van mobiliteit op NER-D				Procentueel effect op toegekende NER-D
		2007	2008	2009	2007, 2008 en 2009 samen	
Antwerpen	53.898.869	382.180	54.720	171.511	608.412	1,13%
Limburg	27.994.949	-188.280	49.252	89.473	-49.555	-0,18%
Oost-Vlaanderen	65.083.570	-189.317	-46.441	163.456	-72.302	-0,11%
Vlaams-Brabant	16.496.764	-62.422	75.828	2.834	16.240	0,10%
West-Vlaanderen	122.130.682	153.999	-126.355	-420.684	-393.041	-0,32%
Buiten Vlaanderen	489.471	-96.160	-7.004	-6.591	-109.754	-22,42%

[6] Hiermee wordt de nettomestproductie (in kg N) bedoeld, berekend op basis van het aantal dieren waarmee het bedrijf wil uitbreiden, bedoeld

Het aantal landbouwers dat NER-MVW toegekend kreeg in 2009 (468 landbouwers) is kleiner dan in 2008. Toen werd een uitbreiding na bewezen mestverwerking toegekend aan 540 landbouwers (dit is iets meer dan het cijfer gepubliceerd in het Voortgangsrapport 2009, toen 525 landbouwers met toekenning in 2008, en is te wijten aan bezwaarbehandeling en laattijdige toekenningen omwille van voorgaande, openstaande NER dossiers die eerst afgehandeld moesten worden).

In 2010 hebben tot nu toe 301 landbouwers een aanvraag voor NER-MVW ingediend (stand van zaken op 16 november 2010). De aanvragen voor NER-MVW in 2010 worden niet behandeld in dit Voortgangsrapport.

2.1.2.4.1.2 Toegekende NER-MVW per diersoort in 2009

In 2009 werden in totaal 5,9 miljoen NER-MVW toegekend. Tabel 13 geeft voor elke provincie een overzicht van het aantal toegekende NER-MVW per diersoort in 2009. Net zoals bij de uitbreiding in 2008, worden de meeste NER-MVW toegekend aan landbouwers in de provincie West-Vlaanderen (59%) en Antwerpen (23%).

Tabel 12 Aantal landbouwers die NER-MVW aangevraagd hebben en toegekend kregen in 2009, samen met het aantal dossiers, per provincie

Provincie	Aanvragen		Toekenningen	
	Aantal landbouwers	Aantal dossiers	Aantal landbouwers	Aantal dossiers
Antwerpen	91	93	80	81
Limburg	14	14	11	11
Oost-Vlaanderen	82	86	67	70
Vlaams-Brabant	9	9	7	7
West-Vlaanderen	318	330	303	310
Totaal	514	532	468	479

Tabel 13 Aantal toegekende NER-MVW per diersoort in 2009, per provincie

Provincie	NER-MVW _R	NER-MVW _V	NER-MVW _P	NER-MVW _A	NER-MVW Totaal
Antwerpen	0	895.739	480.933	3.905	1.380.577
Limburg	0	14.175	127.560	7.770	149.505
Oost-Vlaanderen	2.667	372.660	443.040	2.086	820.453
Vlaams-Brabant	166	34.068	58.422	1.704	94.360
West-Vlaanderen	20.657	2.643.459	801.166	2.130	3.467.412
Totaal	23.490	3.960.101	1.911.120	17.595	5.912.306

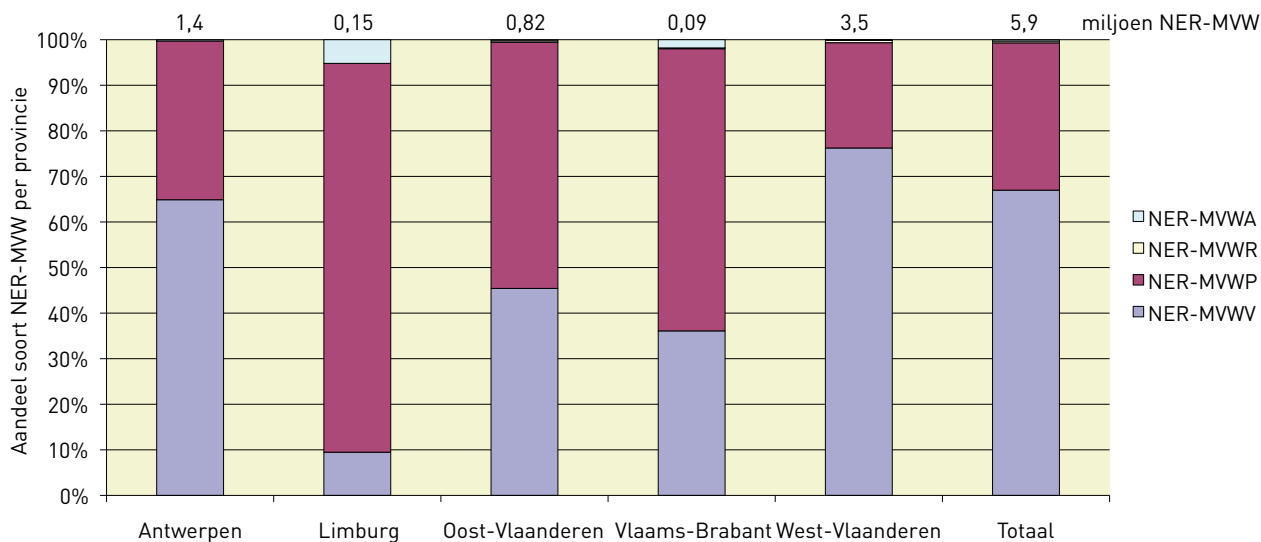
Ook wanneer het aantal toegekende NER-MVW per provincie in 2008 en 2009 wordt uitgezet ten opzichte van het totaal aantal toegekende NER-D aanwezig in die provincie, dan blijkt dat de uitbreidingen na bewezen mestverwerking voor het tweede jaar op rij voornamelijk plaatsvinden in de provincies Antwerpen en West-Vlaanderen (Tabel 14).

In 2009 worden voornamelijk NER-MVW toegekend voor varkens (4,0 miljoen) en pluimvee (1,9 miljoen). Het relatieve belang van het soort

NER-MVW per provincie in 2009 wordt gevisualiseerd in Figuur 8. In West-Vlaanderen en Antwerpen vertegenwoordigen de NER-MVW voor varkens respectievelijk 76% en 65% van de toegekende NER-MVW. In Oost-Vlaanderen worden dan iets meer NER-MVW voor pluimvee (54%) toegekend dan voor varkens (45%). De toegekende hoeveelheden NER-MVW in Limburg en Vlaams-Brabant zijn heel klein ten opzichte van de andere provincies en worden voornamelijk ingenomen door pluimvee.

Tabel 14 Aantal toegekende NER-MVW per provincie in 2008 en 2009, ten opzichte van het totaal aantal toegekende NER-D per provincie

Provincie	Toegekende NER-D	Toegekende NER-MVW in 2008	Toegekende NER-MVW in 2009	% toegekende NER-MVW in 2008 en 2009 t.o.v. toegekende NER-D
Antwerpen	53.898.869	2.136.762	1.380.577	+6,53%
Limburg	27.994.949	555.986	149.505	+2,52%
Oost-Vlaanderen	65.083.570	793.092	820.453	+2,48%
Vlaams-Brabant	16.496.764	77.802	94.360	+1,04%
West-Vlaanderen	122.130.682	4.097.066	3.467.412	+6,19%
Totaal	285.604.834	7.660.708	5.912.306	+4,75%

Figuur 8 Relatief aandeel van de diersoorten in de toegekende NER-MW per provincie in 2009 (cijfers boven de kolommen geven het totaal aantal toegekende NER-MW per provincie weer)

2.1.2.4.1.3 Aangevraagde en toegekende uitbreiding per diercategorie in 2009

Tabel 15 geeft een overzicht van de uitbreiding per diercategorie in 2009 waarvoor een aanvraag werd ingediend bij de Mestbank en die uiteindelijk werd toegekend. Na een evaluatie van de aanvragen, werden de uitbreidingen toegekend voor in totaal 2,1 miljoen dieren. Deze uitbreiding vertegenwoordigt een bijkomende nettostikstofproductie van in totaal 3,0 miljoen kg N, indien de uitbreiding volledig gerealiseerd is.

Pluimvee vertegenwoordigt 87% van het totaal aantal dieren van de uitbreiding, varkens vertegenwoordigen 13%. Wanneer de bijdrage van de diersoort aan de bijkomende nettostikstofproductie bekeken wordt, dan tekent zich een andere verhouding af. Van de bijkomende stikstofproductie van 3,0 miljoen kg N, wordt 72% ingenomen door varkens en 27% door pluimvee.

Tabel 15 Aantal dieren en netto-N-productie (kg N) bij de aanvragen en toekenningen van NER-MVW in 2009, per diercategorie

Diercategorie	Aanvragen		Toekenningen	
	Aantal dieren	Netto-N-productie (kg N)	Aantal dieren	Netto-N-productie (kg N)
Runderen				
Vervangingsvee <1 j	4	106	4	106
Vervangingsvee 1-2 j	30	1.566	30	1.566
Zoogkoeien	125	6.734	125	6.734
Runderen < 1 j	1	18	1	18
Runderen 1-2 j	18	835	18	835
Andere runderen	35	2.156	35	2.156
Totaal runderen	213	11.415	213	11.415
Varkens				
Biggen 7-20 kg	85.503	150.989	78.815	139.604
Beren	225	3.240	5	96
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	10.957	222.121	10.085	204.088
Andere varkens tweefasig	109.652	1.126.204	100.301	1.026.360
Andere varkens driefasig	77.874	818.682	73.340	770.115
Andere varkens > 110 kg	738	15.171	678	13.888
Totaal varkens	284.949	2.336.407	263.224	2.154.151
Pluimvee				
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	693.597	359.598	626.114	328.067
Opfokpoeljen van legkippen	182.833	42.921	182.833	42.921
Slachtkuikens	925.754	380.485	799.654	328.658
Slachtkuiken ouderdieren	166.072	96.916	163.372	95.890
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	20.678	3.350	20.678	3.350
Kalkoenen slachtdieren	4.369	3.941	4.369	3.941
Ander pluimvee	7.000	1.680	0	0
Totaal pluimvee	2.000.303	888.891	1.797.020	802.826
Andere dieren				
Paard-pony 200-600 kg	363	15.438	205	8.719
Paarden > 600 kg	32	1.745	32	1.745
Totaal andere dieren	395	17.184	237	10.464
Totaal	2.285.860	3.253.895	2.060.694	2.978.856

In Tabel 16 is een vergelijking gemaakt tussen de toegekende uitbreiding in 2008 en 2009. Het totaal aantal dieren waarvoor een uitbreiding wordt toegekend is groter in 2008 (4,0 miljoen dieren) dan in 2009 (2,1 miljoen dieren). Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat in 2008 meer uitbreidingen toegekend worden voor pluimvee (3,8 miljoen stuks) dan in 2009 (1,8 miljoen stuks). Daartegenover worden iets meer uitbreidingen toegekend voor varkens in 2009 (263.000 stuks) dan in 2008 (228.000 stuks).

Door deze verschuiving tussen pluimvee en varkens, is de toegekende uitbreiding uitgedrukt in kg netto-N-productie in verhouding niet sterk gedaald in 2009 ten opzichte van 2008. De bijkomende N-productie van bijna 3,0 miljoen kg N door uitbreiding in 2009, wordt voor 72% ingenomen door varkens. De toegekende uitbreiding voor 2008 bedroeg 3,4 miljoen kg N en wordt voor 54% ingenomen door pluimvee en voor 46% door varkens.

Van de toegekende netto-uitbreiding van in totaal 3,0 miljoen kg N in 2009 moest 25% verwerkt worden in 2008. Dit was één van de voorwaarden waaraan voldaan moest zijn vooraleer de uitbreiding toegekend werd. De 468 landbouwers die NER-MVW toegekend kregen in 2009, moesten samen in totaal ruim 740.000 kg N verwerken in 2008 (zie ook 2.2.3.4.3.2).

2.1.2.4.2 Evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking

2.1.2.4.2.1 Concept van de evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking

Na de toekenning van de NER-MVW door de Mestbank, heeft het bedrijf 3 jaar tijd om de uitbreiding van het bedrijf te realiseren. De NER-MVW zijn geldig vanaf 1 januari van het jaar van de aanvraag.

Elk jaar beoordeelt de Mestbank of het betrokken bedrijf voldoet aan alle voorwaarden. Belangrijk hierbij is dat in het jaar van de aanvraag en het daaropvolgende jaar, 25% van de aangevraagde netto-uitbreiding verwerkt moet worden met bedrijfseigen mest én dat de bijkomende mestproductie die afkomstig is van de gerealiseerde uitbreiding verwerkt moet worden met bedrijfseigen mest van de aangevraagde diersoort. Als niet voldaan wordt aan alle voorwaarden, annuleert de Mestbank alle toegekende NER-MVW vanaf 1 januari van het jaar dat volgt op het jaar waarbij niet voldaan wordt aan de voorwaarden.

Vanaf het tweede jaar na het jaar van de aanvraag moet 125% van de aangevraagde netto-uitbreiding verwerkt worden met bedrijfseigen mest, waarvan minstens 100% afkomstig is van de aangevraagde diersoort. Indien het bedrijf vanaf dan deze vereiste mestverwerking niet realiseert, kan de Mestbank de NER-MVW proportioneel annuleren.

Tabel 16 Aantal dieren en netto-N-productie (kg N) bij de toegekende uitbreiding in 2008 en 2009, per diersoort

Diersoort	Toegekende uitbreiding 2008				Toegekende uitbreiding 2009			
	Aantal dieren	%	Netto-N-productie (kg N)	%	Aantal dieren	%	Netto-N-productie (kg N)	%
Runderen	243	0%	10.625	0%	213	0%	11.415	0%
Varkens	228.479	6%	1.804.133	54%	263.224	13%	2.154.151	72%
Pluimvee	3.761.755	94%	1.531.322	46%	1.797.020	87%	802.826	27%
Andere dieren	273	0%	12.424	0%	237	0%	10.464	0%
Totaal	3.990.750		3.358.504		2.060.694		2.978.856	

2.1.2.4.2.2 Evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking voor productiejaar 2008

Voor 506 landbouwers (90% van de in totaal 540 landbouwers die een uitbreiding na bewezen mestverwerking toegekend kregen voor 2008) is de evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking voor productiejaar 2008 afgerond. 10% van de dossiers kon nog niet geëvalueerd worden door onder meer een bedrijfsovername in de loop van het jaar of door een uitbreiding op verschillende exploitaties.

Van de 506 geëvalueerde landbouwers met uitbreiding in 2008, voldeden 34 landbouwers niet aan alle voorwaarden om hun uitbreiding te behouden (7% van de geëvalueerde landbouwers). Deze bedrijven hadden ofwel onvoldoende MVC's op hun rekening staan om te bewijzen dat ze voldoende bedrijfseigen mest verwerkt hadden in 2008 (of uit de transportdocumenten bleek dat het geen bedrijfseigen mest betrof) of ze voldeden niet aan de basismestverwerkingsplicht in 2008 (zie 2.2.3.4.3.1 voor meer informatie over de evaluatie van de mestverwerking bij bedrijven die uitbreiden in 2008). Voor deze

34 landbouwers worden de NER-MVW geannuleerd vanaf 1 januari 2009. De 34 bedrijven waarvoor de NER-MVW ingetrokken worden, hadden samen een uitbreiding van 164.000 kg N toegekend gekregen voor 2008. Deze bedrijven hebben in 2008 een effectieve uitbreiding van ongeveer 30.900 kg N gerealiseerd (19% van de aangevraagde uitbreiding), maar deze uitbreiding wordt geannuleerd.

De overige 472 landbouwers die positief geëvalueerd werden voor productiejaar 2008 hadden samen een uitbreiding van 2,77 miljoen kg N toegekend gekregen voor 2008. Deze bedrijven hebben 9% van deze uitbreiding effectief gerealiseerd in productiejaar 2008 (0,24 miljoen kg N).

Tabel 17 geeft een overzicht van de verdeling van het aantal landbouwers over verschillende realisatieklassen. Hieruit blijkt dat 359 landbouwers (waarvan 342 positief geëvalueerde) niet meer dan 10% van hun aangevraagde uitbreiding gerealiseerd hebben in 2008. Hiervan hebben 319 landbouwers geen uitbreiding gerealiseerd in 2008 (realisatie is 0%).

Tabel 17 Aantal landbouwers, samen met de aangevraagde uitbreiding en gerealiseerde uitbreiding in productiejaar 2008 (in kg N) per realisatieklasse (procentuele verhouding van de gerealiseerde ten opzichte van de aangevraagde uitbreiding), zowel voor de positief geëvalueerde als de geannuleerde uitbreidingen 2008

Realisatie klasse (%)	Positief geëvalueerde uitbreiding 2008			Geannuleerde uitbreiding 2008		
	Aantal landbouwers	Aangevraagde uitbreiding	Gerealiseerde uitbreiding	Aantal landbouwers	Aangevraagde uitbreiding	Gerealiseerde uitbreiding
0-10%	342	2.177.408	12.235	17	108.064	0
10-20%	26	164.914	23.612	2	5.428	861
20-30%	24	86.911	21.686	2	8.809	2.140
30-40%	13	99.167	34.990	1	5.993	1.919
40-50%	22	63.446	28.547	3	6.515	2.964
50-60%	9	31.240	16.600	1	2.394	1.240
60-70%	11	47.490	30.546	2	6.138	3.923
70-80%	12	62.498	47.588	1	2.755	2.106
80-90%	7	20.262	17.631	1	10.447	8.459
90-100%	6	11.771	11.509	4	7.544	7.266
Eindtotaal	472	2.765.107	244.943	34	164.086	30.879

De evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking voor productiejaar 2009 wordt uitgevoerd in het najaar van 2010. Hierover zal gerapporteerd worden in het volgende Voortgangsrapport.

2.1.2.4.2.3 Evolutie van het aantal varkens en pluimvee bij landbouwers die uitbreiden na bewezen mestverwerking

Van de landbouwers die voor 2008 of 2009 een uitbreiding na bewezen mestverwerking toegekend kregen voor varkens of pluimvee, is de evolutie onderzocht van het aantal varkens en pluimvee tijdens de periode 2007-2009.

Deze analyse houdt enkel rekening met de landbouwers met een uitbreiding voor varkens of pluimvee waarbij voor de drie opeenvolgende productie jaren varkens of pluimvee gehouden werden. In een beperkt aantal gevallen worden niet voor alle drie productie jaren varkens of pluimvee geregistreerd via de aangifte. Dit zijn landbouwers die hun activiteiten stopgezet hebben of die een bedrijf overgenomen hebben. Deze landbouwers worden niet beschouwd in de analyse.

Deze oefening houdt geen rekening met eventuele annulaties van uitbreiding zoals hierboven beschreven. Voor productiejaar 2009 is de evaluatie van de uitbreiding immers nog niet uitgevoerd. Bovendien is een eventuele geannuleerde uitbreiding, wel gerealiseerd in het geëvalueerde productiejaar. Deze oefening heeft als doel een inschatting te maken van de evolutie van het aantal varkens of pluim-

vee bij bedrijven die uitbreiden met mestverwerking voor varkens of pluimvee.

Tabel 18 stelt de evolutie voor van het aantal varkens in de periode 2007-2009 bij bedrijven met een uitbreiding na bewezen mestverwerking voor varkens. In productiejaar 2008 zorgen de bedrijven met een uitbreiding na bewezen mestverwerking voor een toename van ongeveer 94.700 varkens ten opzichte van 2007. In productiejaar 2009 wordt een toename van ongeveer 63.300 varkens vastgesteld ten opzichte van 2008, waarvan 20.300 stuks bij bedrijven die hun uitbreiding gestart hebben in 2008 en 35.500 stuks bij bedrijven die hun uitbreiding gestart hebben in 2009. Daarnaast zijn er een aantal bedrijven met een eerste uitbreiding in 2008 en een tweede, nieuwe uitbreiding in 2009. Deze bedrijven vertegenwoordigen een toename van ongeveer 7.500 varkens in 2009 ten opzichte van 2008. In totaal is er uitgebreid met ongeveer 158.000 varkens op twee jaar tijd.

Tabel 19 geeft de evolutie weer van het aantal stuks pluimvee in de periode 2007-2009 bij bedrijven met een uitbreiding na bewezen mestverwerking voor pluimvee. In productiejaar 2008 zorgen de bedrijven met een uitbreiding na bewezen mestverwerking voor een toename van ongeveer 496.000 stuks pluimvee ten opzichte van 2007. In productiejaar 2009 wordt een verdere toename van ongeveer 737.000 stuks pluimvee vastgesteld ten opzichte van 2008. In totaal is er uitgebreid met ongeveer 1,23 miljoen stuks pluimvee op twee jaar tijd.

Tabel 18 Evolutie van het aantal varkens in de periode 2007-2009 bij bedrijven met uitbreiding na bewezen mestverwerking voor varkens, met onderscheid tussen bedrijven waarbij de uitbreiding gestart is in 2008, bedrijven waarbij de uitbreiding gestart is in 2009, en bedrijven met een eerste uitbreiding in 2008 en een tweede uitbreiding in 2009

	Uitbreiding 2008	Uitbreiding 2009	Uitbreiding 2008+2009	Totaal
Aantal bedrijven	284	309	27	620
Aantal varkens 2007	517.702	476.994	63.145	1.057.841
Aantal varkens 2008	563.299	520.868	68.348	1.152.515
Aantal varkens 2009	583.581	556.410	75.838	1.215.829
Toename 2007-2008	+45.597	+43.874	+5.203	+94.674
Toename 2008-2009	+20.282	+35.542	+7.490	+63.314
Totale toename 2007-2009	+65.879	+79.416	+12.693	+157.988

Tabel 19 Evolutie van het aantal stuks pluimvee in de periode 2007-2009 bij bedrijven met uitbreiding na bewezen mestverwerking voor pluimvee, met onderscheid tussen bedrijven waarbij de uitbreiding gestart is in 2008, bedrijven waarbij de uitbreiding gestart is in 2009, en bedrijven met een eerste uitbreiding in 2008 en een tweede uitbreiding in 2009

	Uitbreiding 2008	Uitbreiding 2009	Uitbreiding 2008+2009	Totaal
Aantal bedrijven	182	90	13	285
Aantal pluimvee 2007	4.970.603	4.876.498	262.488	10.109.589
Aantal pluimvee 2008	5.180.131	5.122.787	302.276	10.605.194
Aantal pluimvee 2009	5.587.504	5.382.699	372.166	11.342.369
Toename 2007-2008	+ 209.528	+ 246.289	+ 39.788	+ 495.605
Toename 2008-2009	+ 407.373	+ 259.912	+ 69.890	+ 737.175
Totale toename 2007-2009	+ 616.901	+ 506.201	+ 109.678	+ 1.232.780

2.1.2.5 Invulling van NER

2.1.2.5.1 Concept

Landbouwers mogen op jaarbasis gemiddeld niet meer dieren houden op hun bedrijf dan toegelaten volgens hun NER, zijnde de aan hen toegekende NER-D, rekening houdend met eventuele overgelaten of overgenomen NER-D en met eventuele verworven NER-MVW.

Op basis van het aantal dieren dat een landbouwer aangeeft bij de Mestbank en de omrekeningswaarden in het Mestdecreet, worden de gehouden dieren uitgedrukt in NER. De Mestbank controleert vervolgens voor elke landbouwer of hij in dat jaar niet te veel dieren heeft gehouden in vergelijking met de toegekende NER waarover hij beschikt. Omdat met bepaalde NER enkel dieren van bepaalde diersoorten kunnen gehouden worden, zoals bij bepaalde types overnames en bij NER-MVW, wordt eveneens rekening gehouden met de gehouden diersoorten.

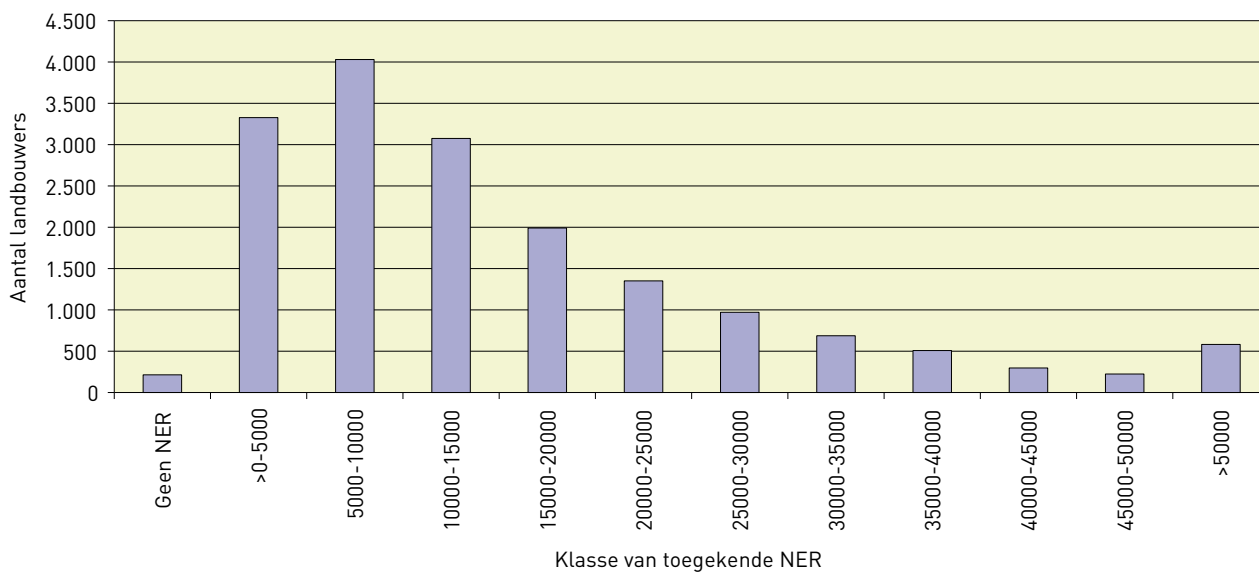
Op deze manier kan de NER-overschrijding in Vlaanderen in kaart gebracht worden. Naast de NER-overschrijding, wordt tevens een evaluatie uitgevoerd van het NER-overschot in Vlaanderen. Dit is de beschikbare hoeveelheid NER die niet gebruikt wordt om dieren mee te houden.

2.1.2.5.2 Invulling van NER in productiejaar 2008

In 2008 was in totaal 291 miljoen NER beschikbaar in Vlaanderen.

Het grootste deel hiervan, met name 280,1 miljoen NER, werd gebruikt door 17.043 landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat. Daarnaast was 5,2 miljoen NER in handen van 3.052 landbouwers met een mestproductie van minder dan 300 kg fosfaat en 5,7 miljoen NER in handen van 2.355 landbouwers die geen dieren gehouden hebben (Tabel 20). Bijna 11 miljoen NER is met andere woorden in handen van landbouwers die geen NER behoeven. Anderzijds zijn er 214 aangifteplichtige landbouwers die dieren gehouden hebben zonder dat ze beschikken over de nodige NER.

Figuur 9 geeft de verdeling weer van het aantal landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat over verschillende klassen van toegekende NER. De 17.043 landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat beschikten gemiddeld over 17.706 NER. De helft van de landbouwers beschikte over minder dan 13.046 NER. 90% van de landbouwers had minder dan 35.000 NER in zijn bezit.

Figuur 9 Verdeling van het aantal landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat over verschillende klassen van toegekende NER in 2008

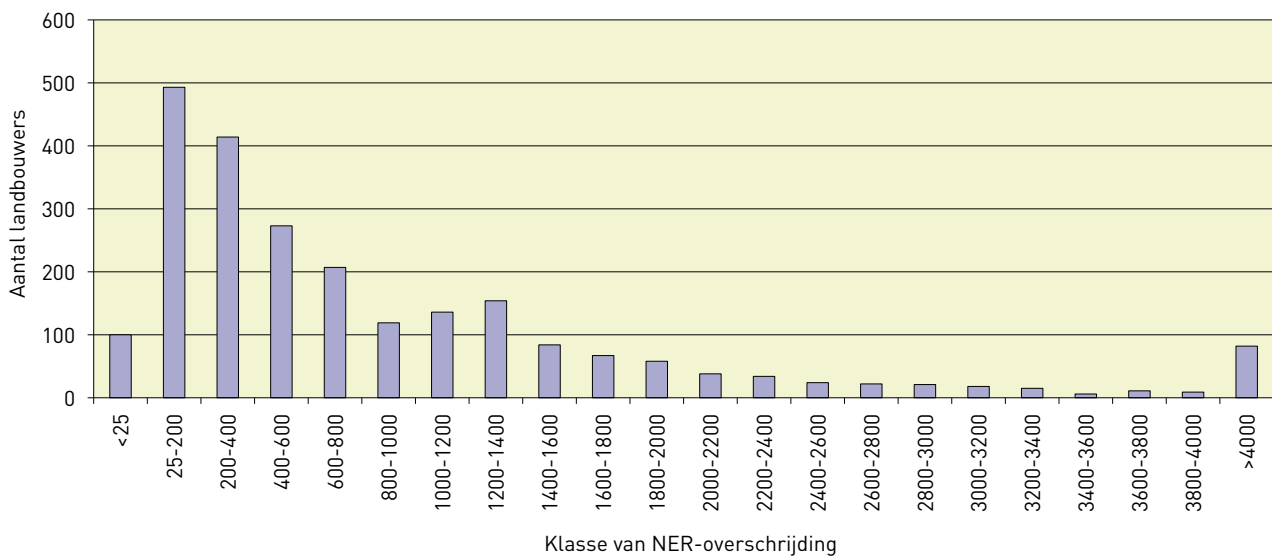
2.385 landbouwers hebben in 2008 meer dieren gehouden dan toegelaten volgens hun NER. De totale NER-overschrijding bedroeg ongeveer 2,46 miljoen NER (Tabel 20). Van deze totale NER-overschrijding is een beperkte overschrijding van 180.000 NER een gevolg van het niet tijdig overnemen van NER bij volledige bedrijfsovernames door naaste familie.

Figuur 10 geeft de verdeling weer van het aantal landbouwers over verschillende klassen van NER-overschrijding in 2008. 100 landbouwers hadden een NER-overschrijding van minder dan 25 NER. De helft van de landbouwers met een NER-overschrijding had een NER-overschrijding van minder dan 552 NER. Ongeveer 90% had een NER-overschrijding van minder dan 2.000 NER. De gemiddelde NER-overschrijding bedroeg 1.060 NER.

Aan de landbouwers met een NER-overschrijding van meer dan 25 NER, werd een administratieve geldboete van 1 euro per overschreden NER opgelegd. Initieel werd aan 2.375 landbouwers een boete opgelegd voor een totaal bedrag van 3 miljoen euro (zie 5.2.2.5 voor

meer informatie over de administratieve geldboete wegens het houden van meer dieren dan de toegelaten nutriëntenemissierechten in 2008).

239 landbouwers hebben hun NER-overschrijding van 2008 gecompenseerd door minder dieren te houden in 2009. Deze landbouwers hadden samen een NER-overschrijding van 230.236 NER in 2008. Door de compensatie van deze overschrijding, vervalt hun boete voor productiejaar 2008.

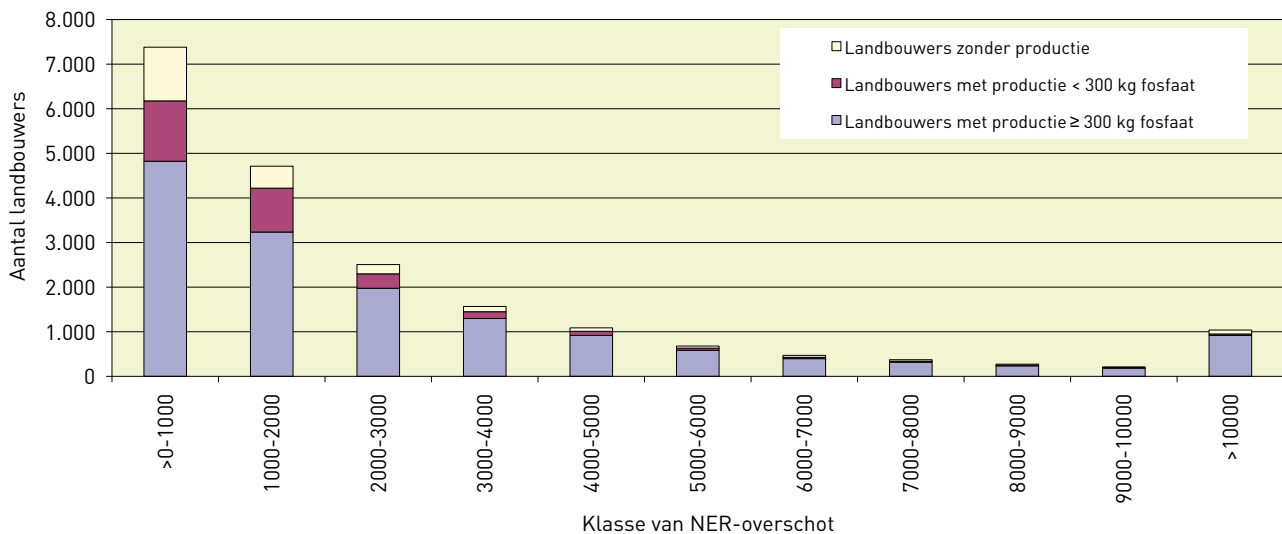
Figuur 10 Verdeling van het aantal landbouwers over verschillende klassen van NER-overschrijding in 2008

Het totale NER-overschot in 2008 bedroeg 61,4 miljoen NER (Tabel 20). In dit totale NER-overschot is een beperkt overschot van 180.000 NER toe te schrijven aan het niet tijdig overlaten van NER bij volledige bedrijfsovernames aan naaste familie.

Op Vlaams niveau is er dus een marge van ongeveer 21% van de totale hoeveelheid beschikbare NER. Deze hoeveelheid NER werd niet gebruikt om dieren mee te houden. Van deze 61,4 miljoen NER is 50,5 miljoen NER in handen van 14.890 landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat in 2008, die minder dieren gehouden hebben dan toegelaten op basis van hun NER en dus NER op overschot hebben.

Een beperkt aantal landbouwers (18 in totaal) heeft zowel een NER-overschrijding als een NER-overschot. Deze landbouwers hadden vaste NER en hebben meer dieren gehouden van een bepaalde diersoort dan toegelaten volgens de beschikbare NER van de betreffende diersoort, terwijl ze NER van andere diersoorten op overschot hadden.

Figuur 11 geeft de verdeling weer van het aantal landbouwers over verschillende klassen van NER-overschot in 2008. In deze figuur is niet enkel het NER-overschot van landbouwers met een mestproductie van minstens 300 kg fosfaat weergegeven, maar eveneens het NER-overschot bij landbouwers met een mestproductie van minder dan 300 kg fosfaat en bij landbouwers zonder mestproductie. De helft van de landbouwers met een NER-overschot had minder dan 1.806 NER op overschot. Ongeveer 90% had een NER-overschot van minder dan 6.000 NER. Het gemiddelde NER-overschot bedroeg 3.424 NER.

Figuur 11 Verdeling van het aantal landbouwers over verschillende klassen van NER-overschot in 2008

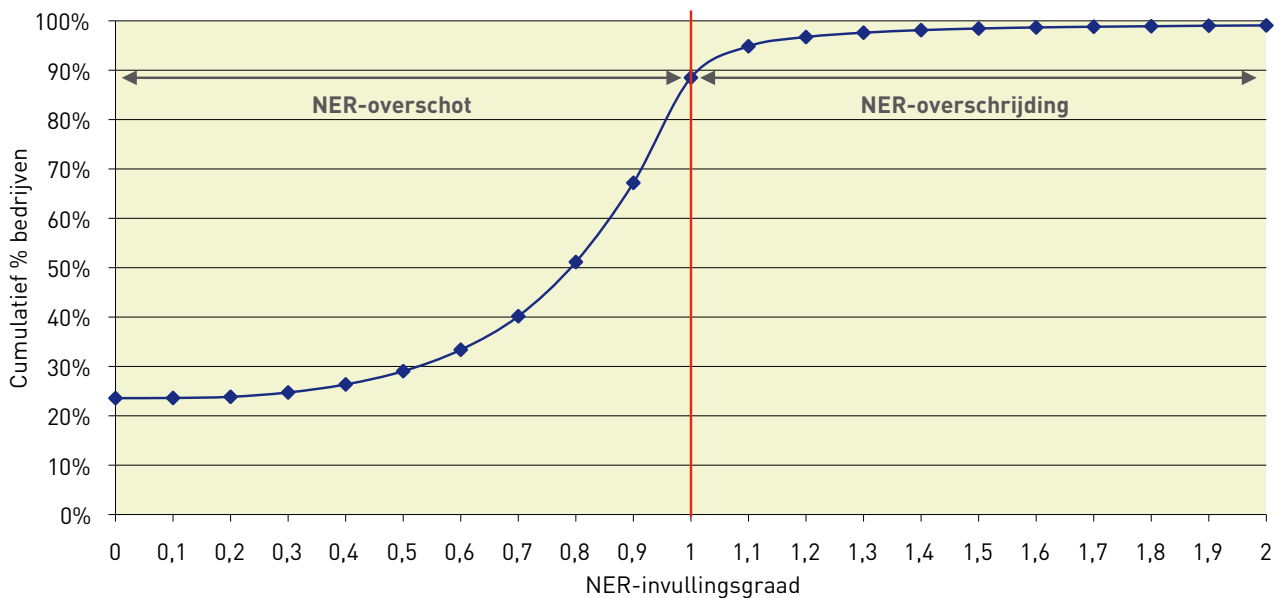
Tabel 20 Overzicht van de toegekende NER, de NER-overschrijding en het NER-overschot in 2008

	Landbouwers met productie \geq 300 kg fosfaat	Landbouwers met productie < 300 kg fosfaat	Landbouwers zonder productie	Totaal
Toegekende NER				
Hoeveelheid toegekende NER	280.112.553	5.161.173	5.717.701	290.991.427
Aantal landbouwers met toegekende NER	17.043	3.052	2.355	22.450
Aantal landbouwers zonder toegekende NER	214	3.878	/	4.092
Totaal aantal landbouwers	17.257	6.930	2.355	26.542*
NER-overschrijding				
Hoeveelheid NER-overschrijding	2.460.406	/	/	2.460.406
Aantal landbouwers met NER-overschrijding	2.385	/	/	2.385
NER-overschot				
Hoeveelheid NER-overschot	50.549.892	5.161.173	5.717.701	61.428.765
Aantal landbouwers met NER-overschot	14.890	3.052	2.355	20.297

* totaal aantal landbouwers met productie in 2008 of met toegekende NER (landbouwers zonder productie in 2008 én zonder toegekende NER zijn niet opgenomen in de tabel)

De manier waarop de individuele landbouwers hun NER gebruikt hebben in 2008 is gevisualiseerd in Figuur 12. Voor elke landbouwer wordt een invullingsgraad berekend. Bij landbouwers met een NER-overschrijding wordt de invullingsgraad berekend als $(\text{Toegekende NER} + \text{NER-overschrijding}) / \text{Toegekende NER}$. Bij landbouwers met een NER-overschot wordt de invullingsgraad berekend als $(\text{Toegekende NER} - \text{NER-overschot}) / \text{Toegekende NER}$.

Uit Figuur 12 blijkt dat 24% van de landbouwers de NER niet gebruikt hebben. Dit zijn de landbouwers die niet geproduceerd hebben in 2008 en de landbouwers met een mestproductie kleiner dan 300 kg fosfaat. Anderzijds had 11% van de landbouwers een NER-overschrijding in 2008.

Figuur 12 Cumulatief percentage bedrijven per NER-invullingsgraad in 2008. De NER-invullingsgraad bij een NER-overschrijding wordt berekend als $(\text{Toegekende NER} + \text{NER-overschrijding}) / \text{Toegekende NER}$. Bij een NER-overschot wordt de NER-invullingsgraad berekend als $(\text{Toegekende NER} - \text{NER-overschot}) / \text{Toegekende NER}$.

2.2 MESTAFZET

2.2.1 Afzetruimte

2.2.1.1 Arealen per gewas in 2009

Het totale via de verzamelaanvraag bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) aangegeven areaal landbouwgrond in Vlaanderen in 2009 bedroeg ongeveer 675.000 ha (stand van zaken 14 september 2010). Dit is een afname van ongeveer 7.500 ha ten opzichte van het totale landbouwareaal in 2008 zoals gerapporteerd in het Voortgangsrapport 2009.

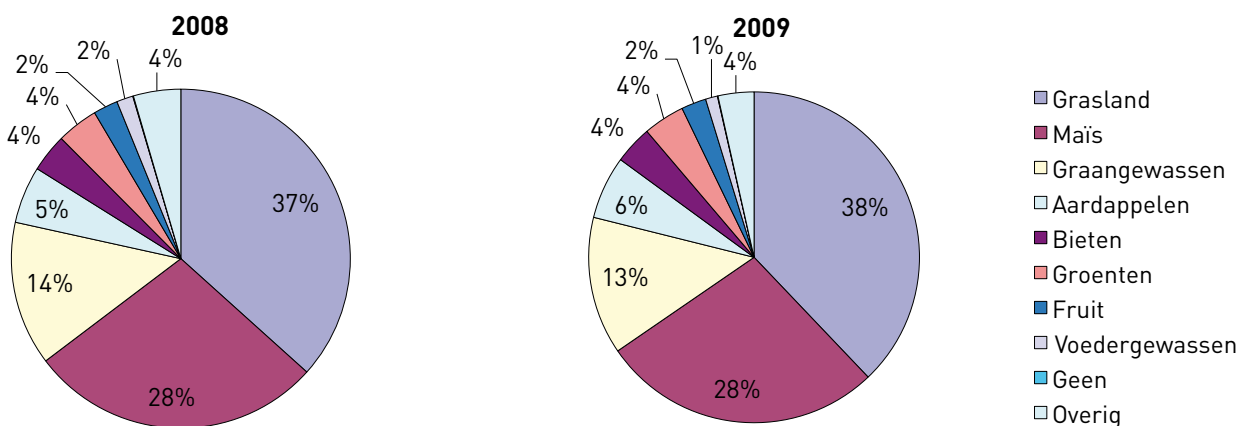
Blijvend grasland blijft het belangrijkste gewas in Vlaanderen, goed voor ruim 162.000 ha of 24% van het areaal landbouwgrond. Het areaal blijvend grasland is ongewijzigd ten opzichte van 2008. Er wordt wel een toename van het areaal tijdelijk grasland vastgesteld van ongeveer 6.000 ha ten opzichte van 2008. Tijdelijk grasland was in 2009 goed voor ruim 88.000 ha of 13% van het landbouwareaal. Daartegenover is het areaal korrelmaïs gedaald met ongeveer 5.000 ha ten opzichte van 2008. Het areaal silomaïs is op hetzelfde niveau gebleven. In 2009 was het areaal korrelmaïs en silomaïs respectievelijk 63.000 ha (9% van het landbouwareaal) en 123.000 ha (18%). Het aandeel van de verschillende gewasgroepen in het totale landbouwareaal in Vlaanderen in 2009 en 2008 wordt gevisualiseerd in Figuur 13.

Tabel 135 en Tabel 136 (als bijlage) geven een overzicht van de gewassen en hun respectievelijke aangegeven arealen in de verschillende provincies en landbouwstrekken in Vlaanderen in 2009. Niet aan het totale landbouwareaal van 675.000 ha worden er bemestingsrechten toegekend. Zo worden onder meer geen bemestingsrechten toegekend aan de conflictoppervlaktes (percelen of delen van percelen die aangegeven worden door meerdere landbouwers). In 2009 zat 6.000 ha landbouwareaal in overlapping. Dit betekent dat 669.000 ha landbouwgrond potentieel bemestingsrechten krijgt in 2009. Dit betekent nog niet dat overal mag bemest worden binnen dit areaal. De toegestane bemesting is onder meer afhankelijk van het type kwetsbaar gebied, het aanwezige gewas of de lopende beheerovereenkomsten. Zie 2.2.1.3 voor meer informatie over de afzetruimte in 2009.

2.2.1.2 Derogatie in 2009

2.2.1.2.1 Aangevraagd en toegekend areaal derogatie

Dankzij derogatie kan onder strikte voorwaarden meer dierlijke mest opgebracht worden op gras, maïs voorafgegaan door één snede gemaaid en afgevoerd gras, wintertarwe gevolgd door een niet-vlinderbloemig vanggewas, suikerbieten en voederbieten. Net

Figuur 13 Aandeel van de verschillende gewasgroepen in het totale landbouwareaal in Vlaanderen in 2008 en 2009 ("overig" omvat houtachtige gewassen, vlas en hennep, sierplanten, oliehoudende zaden, eiwithoudende gewassen, noten, kruiden, zaad- en plantgoed, groenbemesters en andere gewassen; "geen" omvat houtkanten en houtwallen, poelen > 100 m², en ongeldige gewascode)

zoals voorgaande jaren komt ongeveer 540.000 ha of 80% van het landbouwareaal potentieel in aanmerking voor derogatie.

In 2009 vroegen 3.774 landbouwers derogatie aan bij de Mestbank. 3.493 landbouwers hebben derogatiepercelen aangeduid op hun verzamelaanvraag bij het ALV, voor een totale oppervlakte van ongeveer 88.000 ha. Na een administratieve verwerking van de aanvragen bij de Mestbank en de verzamelaanvragen in het najaar van 2009 (controle van onder meer gewas, ligging in kwetsbaar gebied en beheerovereenkomst verminderde bemesting), werd derogatie administratief toegekend aan 3.301 bedrijven, goed voor een areaal van 83.498 ha of 15% van het potentiële areaal. Een aantal van deze bedrijven hebben ten gevolge van een terreincontrole een volledige of gedeeltelijke afkeuring van derogatie gekregen in 2009 (zie 5.1.2.3). Uiteindelijk is derogatie toegekend aan 3.201 bedrijven, goed voor een derogatieareaal van 81.317 ha.

2.2.1.2.2 Aandeel van de derogatiegewassen

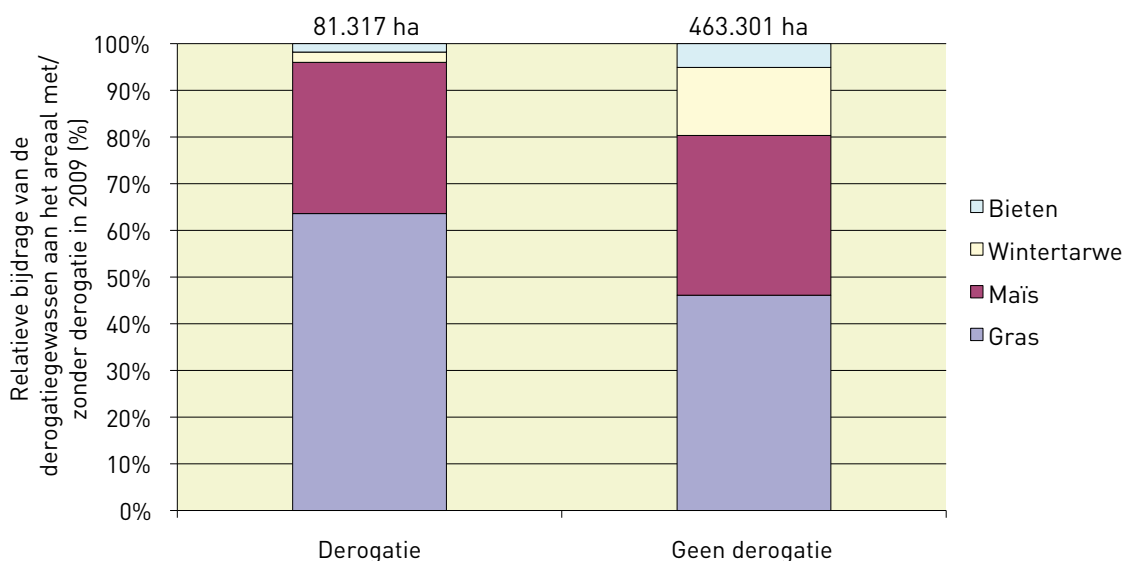
Van de 81.317 ha waaraan derogatie toegekend werd in 2009, wordt 64% ingenomen door grasland en 32% door maïs voorafgegaan door

één snede gemaaid en afgevoerd gras. De relatieve bijdrage van wintertarwe gevolgd door een niet-vlinderbloemig vanggewas, en bieten aan het areaal waaraan derogatie werd toegekend, is beperkt tot elk 2%.

De grote toepassing van derogatie op grasland hangt samen met de typologie van de derogatiebedrijven (zie 2.2.1.2.3). Derogatie wordt voornamelijk toegepast door bedrijven die rundvee houden.

2.2.1.2.3 Typologie van derogatiebedrijven

Tabel 21 geeft het aantal landbouwers per sector^[7] weer, samen met het bijhorende landbouwareaal, voor enerzijds de derogatiebedrijven en anderzijds de niet-derogatiebedrijven in 2009. Hieruit blijkt dat derogatie voornamelijk toegepast wordt door rundveebedrijven (76%) en gemengde bedrijven (20%). Bij de niet-derogatiebedrijven vertegenwoordigen de sectoren rundveebedrijven en gemengde bedrijven respectievelijk 34% en 5% van het aantal bedrijven.

Figuur 14 Relatieve bijdrage van de derogatiegewassen aan het totale areaal waaraan wel/geen derogatie werd toegekend in 2009

[7] De bedrijven werden hiertoe ingedeeld in verschillende sectoren, op basis van hun fosfaatproductie uit dierlijke mest. Als meer dan 2/3de van de fosfaatproductie toegeschreven wordt aan een bepaalde diersoort, dan wordt het bedrijf ingedeeld bij die bepaalde diersoort. Als er geen dieren aanwezig zijn op het bedrijf, dan wordt het bedrijf beschouwd als akkerbouwbedrijf. Bedrijven die niet tot één van de hierboven vermelde sectoren behoren, vallen onder de noemer gemengd bedrijf.

Tabel 21 Areeal en aantal landbouwers per sector, voor derogatiebedrijven en niet-derogatiebedrijven, in 2009

Sector	Derogatiebedrijven				Niet-derogatiebedrijven			
	Areaal		Landbouwers		Areaal		Landbouwers	
	ha	%	Aantal	%	ha	%	Aantal	%
Akkerbouw	582	0%	53	2%	126.115	23%	10.772	36%
Andere	110	0%	8	0%	8.940	2%	753	3%
Gemengd	24.479	19%	625	20%	51.600	10%	1.604	5%
Paarden	250	0%	20	1%	23.178	4%	2.698	9%
Pluimvee	409	0%	14	0%	7.020	1%	722	2%
Runderen	99.893	79%	2.444	76%	257.734	48%	10.315	34%
Varkens	1.086	1%	37	1%	67.935	13%	3.237	11%
Totaal	126.810		3.201		542.522		30.101	

Bedrijven kunnen dankzij derogatie hun N-overschot wegwerken of verminderen. Van de 3.201 derogatiebedrijven zouden 2.626 bedrijven (82%) kampen met een N-overschot als ze geen derogatie zouden kunnen toepassen en hun afzet beperkt zou zijn tot 170 kg N/ha voor dierlijke mest (Tabel 22). Van de 30.101 niet-derogatiebedrijven kampt 27% met een N-overschot.

ruimte wordt berekend op basis van de gewasarealen en de maximale bemestingsnormen voor dierlijke mest (rekening houdend met de gewasgroep, de ligging van de percelen in kwetsbare gebieden, eventuele beheerovereenkomsten en derogatie). Bij deze berekening wordt verondersteld dat elke m² landbouwgrond bemest wordt tot aan de maximale bemestingsnormen voor N en P₂O₅. In de praktijk is dit uiteraard niet zo.

2.2.1.3 Afzetruimte in 2009

2.2.1.3.1 Maximale afzetruimte in 2009 op basis van de bemestingsnormen

In 2009 kon maximaal 116,6 miljoen kg N en 59,2 miljoen kg P₂O₅ geplaatst worden in Vlaanderen (Tabel 23). Deze maximale afzet-

Tabel 22 Aantal landbouwers met en zonder N-overschot, voor derogatiebedrijven en niet-derogatiebedrijven, bij verhoogde normen door derogatie en bij de norm van 170 kg N/ha, in 2009

N-overschot	Aantal derogatiebedrijven		Aantal niet-derogatiebedrijven
	Normen derogatie	Norm 170 kg N/ha	Norm 170 kg N/ha
Overschot	1.677	2.626	8.056
Geen overschot	1.524	575	22.045
Totaal	3.201	3.201	30.101

Tabel 23 Overzicht van de maximale afzetruimte voor dierlijke mest per gewasgroep in 2009 (in kg N en kg P₂O₅)

Gewasgroep	Oppervlakte (ha)	Maximale afzetruimte (kg N)	Maximale afzetruimte (kg P ₂ O ₅)
Grassen	265.365	48.745.801	25.680.102
Maïs	184.877	33.201.162	15.593.161
Gewassen met lage N-behoefte	28.932	3.545.643	2.306.161
Andere leguminosen dan erwten en bonen	339	0	26.528*
Suikerbieten	21.892	3.678.349	1.749.064
Graangewassen	90.527	15.194.387	7.670.270
Andere gewassen	74.861	12.253.899	6.130.505
Geen bemestingsrechten	2.540	0	0
Totaal	669.333	116.619.240	59.155.791

* De afzetruimte voor fosfaat kan praktisch gezien niet ingevuld worden met dierlijke mest, aangezien voor de gewasgroep "andere leguminosen dan erwten en bonen" geen stikstofbemesting mag plaatsvinden. Voor deze gewasgroep mag de volledige fosfaatbemesting met kunstmest gebeuren.

In 2009 werd op ongeveer 81.300 ha derogatie toegepast. Hierdoor werd een bijkomende maximale afzetruimte van 6,3 miljoen kg N gecreëerd in 2009 (Tabel 24). Deze bijkomende afzetruimte wordt voornamelijk ingenomen door grasland (65%) en maïs voorafgegaan door een snede gemaaid en afgevoerd gras (33%). Wintertarwe ge-

volgd door een niet-vlinderbloemig vanggewas en bieten dragen elk voor amper 1% bij aan de maximale bijkomende afzetruimte door derogatie. Zonder derogatie zou de maximale afzetruimte voor dierlijke mest 110,3 miljoen kg N bedragen.

Tabel 24 Maximale bijkomende afzetruimte voor dierlijke mest door derogatie in 2009

Gewasgroep	Areaal (ha)	Maximale bijkomende afzetruimte (kg N)	Aandeel bijkomende afzetruimte (%)
Gras	51.717	4.137.350	65%
Maïs	26.341	2.107.286	33%
Wintertarwe	1.791	53.727	1%
Bieten	1.468	44.036	1%
Totaal	81.317	6.342.398	

2.2.1.3.2 Reële afzetruimte in 2009

Doordat de maximale bemestingsnormen niet volledig kunnen ingevuld worden met dierlijke mest, is de reële afzetruimte kleiner dan 116,6 miljoen kg N en 59,2 miljoen kg P₂O₅.

Tabel 25 geeft voor elke provincie een vergelijking tussen de maximale afzetruimte (op basis van de maximale bemestingsnormen) en het gecorrigeerd gebruik van dierlijke mest (gebruik gecorrigeerd op de maximale bemestingsnormen, zie 2.2.2.1.2). De verhouding van het gecorrigeerd gebruik ten opzichte van de maximale afzetruimte, geeft de acceptatiegraad voor dierlijke mest per provincie. Deze acceptatiegraad geeft weer hoeveel van de maximale bemestingsnorm, effectief wordt ingevuld met dierlijke mest.

De acceptatiegraad voor stikstof varieert van 70 à 71% in Limburg en Vlaams-Brabant tot 87% in West-Vlaanderen. Voor fosfaat wordt een acceptatiegraad bekomen van 64 à 82%, afhankelijk van de provincie.

Voor stikstof kan de acceptatiegraad nog verhoogd worden tot ongeveer 90% door meer toepassing van derogatie. De reële afzetruimte wordt berekend bij een acceptatiegraad van 90% voor N en 82% voor P₂O₅.

Tabel 26 geeft voor elke provincie een overzicht van de aldus bekomen reële afzetruimte in 2009. De reële afzetruimte voor dierlijke mest in Vlaanderen in 2009 bedroeg 105 miljoen kg N en 48,5 miljoen kg P₂O₅.

Tabel 25 Gecorrigeerd gebruik versus maximale afzetruimte voor dierlijke mest, samen met de acceptatiegraad per provincie in 2009

Provincie	N			P ₂ O ₅		
	Maximale afzetruimte	Gecorrigeerd gebruik	Acceptatiegraad	Maximale afzetruimte	Gecorrigeerd gebruik	Acceptatiegraad
Antwerpen	19.591.790	16.621.827	85%	9.479.481	7.243.504	76%
Limburg	16.339.891	11.604.914	71%	8.443.214	5.406.867	64%
Oost-Vlaanderen	28.319.832	24.475.076	86%	14.309.126	11.313.056	79%
Vlaams-Brabant	15.568.261	10.954.044	70%	8.262.154	5.401.221	65%
West-Vlaanderen	36.799.468	32.119.182	87%	18.661.816	15.247.406	82%
Vlaanderen	116.619.240	95.775.042	82%	59.155.791	44.612.054	75%

Tabel 26 Maximale en reële afzetruimte voor dierlijke mest per provincie in 2009

Provincie	Afzetruimte in kg N		Afzetruimte in kg P ₂ O ₅	
	Maximaal	Reëel	Maximaal	Reëel
Antwerpen	19.591.790	17.632.611	9.479.481	7.773.175
Limburg	16.339.891	14.705.902	8.443.214	6.923.435
Oost-Vlaanderen	28.319.832	25.487.848	14.309.126	11.733.483
Vlaams-Brabant	15.568.261	14.011.435	8.262.154	6.774.966
West-Vlaanderen	36.799.468	33.119.521	18.661.816	15.302.689
Vlaanderen	116.619.240	104.957.316	59.155.791	48.507.748

2.2.1.4 Perspectieven voor derogatie en de afzetruimte in 2010

In 2010 vroegen 3.425 landbouwers derogatie aan bij de Mestbank. 3.322 landbouwers hebben derogatie aangeduid voor één of meerder percelen in hun verzamelaanvraag bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV). De oppervlakte waarvoor derogatie aangevraagd is via de verzamelaanvraag, bedraagt in totaal ongeveer 89.000 ha.

Na een administratieve controle van de percelen op onder meer ligging, aanvraag beheerovereenkomsten, ... werd derogatie geweigerd aan 338 landbouwers, voor één of meerdere percelen, goed voor een totaal areaal van ongeveer 2.200 ha. Daartegenover werd derogatie toegekend aan 3.214 landbouwers, voor een totaal areaal ongeveer 86.800 ha, goed voor een maximale bijkomende afzetruimte van ongeveer 6,8 miljoen kg N (Tabel 27). Het areaal derogatie en de hierdoor gecreëerde bijkomende afzetruimte in 2010 zijn gelijkaardig aan die van 2009 en 2008.

Tabel 27 Maximale bijkomende afzetruimte voor dierlijke mest door derogatie in 2010

Gewasgroep	Areaal (ha)	Maximale bijkomende afzetruimte (kg N)	Aandeel bijkomende afzetruimte (%)
Gras	54.272	4.341.747	64%
Maïs	28.845	2.307.591	34%
Wintertarwe	2.080	62.408	1%
Bieten	1.555	46.639	1%
Totaal	86.752	6.758.386	

2.2.2 Mestgebruik

2.2.2.1 Gebruik van dierlijke mest

2.2.2.1.1 Gebruik van dierlijke mest per provincie

In 2009 werd 101 miljoen kg N en 46,7 miljoen kg P₂O₅ uit dierlijke mest gebruikt op landbouwgrond in Vlaanderen (Tabel 28). Het gebruik van stikstof in 2009 is ongeveer 2,8 miljoen kg N hoger dan in 2008. Het gebruik van fosfaat is daarentegen 1,1 miljoen kg P₂O₅ lager dan in 2008.

Per ha werd in 2009 gemiddeld 152 kg N en 70 kg P₂O₅ gebruikt. Het gebruik van stikstof per ha is het grootst in Antwerpen (170 kg N/ha), West-Vlaanderen (161 kg N/ha) en Oost-Vlaanderen (160 kg N/ha), gevolgd door Limburg (127 kg N/ha) en Vlaams-Brabant (122 kg N/ha). Het hoge gemiddeld gebruik van dierlijke mest per ha in Antwerpen, hangt samen met de grote toepassing van derogatie in het noorden van deze provincie.

2.2.2.1.2 Gecorrigeerd gebruik van dierlijke mest per provincie

Bij de berekening van het gebruik van een bepaald landbouwbedrijf, kan een overschrijding van de bemestingsnorm voor dierlijke mest voorkomen. Deze bedrijven kampen met balansproblemen (de geproduceerde dierlijke mest wordt niet afgezet volgens de normen of er worden te veel meststoffen aangevoerd). Daarom wordt een gecorrigeerd gebruik berekend, waarbij het gebruik begrensd wordt door de maximale bemestingsnormen voor dierlijke mest. Het verschil tussen het gebruik en het gecorrigeerd gebruik geeft dan een indicatie van de balansproblemen.

In 2009 bedroeg het gecorrigeerd gebruik 95,8 miljoen kg N en 44,6 miljoen kg P₂O₅, wat overeenkomt met een totale balansafwijking van 5,3 miljoen kg N en 2,2 miljoen kg P₂O₅ (Tabel 29).

Tabel 28 Gebruik van dierlijke mest per provincie in 2009

Provincie	kg N	kg N/ha	kg P ₂ O ₅	kg P ₂ O ₅ /ha
Antwerpen	18.079.343	170	7.828.445	74
Limburg	12.175.167	127	5.631.482	59
Oost-Vlaanderen	25.665.196	160	11.791.194	74
Vlaams-Brabant	11.331.004	122	5.558.179	60
West-Vlaanderen	33.789.804	161	15.935.412	76
Vlaanderen	101.040.514	152	46.744.711	70

2.2.2.1.3 Gebruik van dierlijke mest per diersoort

Tabel 30 geeft het gebruik per diersoort weer in 2009. Van de 101 miljoen kg N en 46,7 miljoen kg P₂O₅ uit dierlijke mest die gebruikt werd in 2009, is de grootste fractie rundveemest (goed voor 64% voor N of 57% voor P₂O₅), gevolgd door varkensmest (32% voor N of 38% voor P₂O₅).

Daarnaast werd in 2009 ongeveer 395.000 kg N en 300.800 kg P₂O₅ uit effluenten van mestverwerking op landbouwgrond gebruikt. Er werd ongeveer 140.300 kg N en 87.800 kg P₂O₅ uit champost gebruikt (Tabel 30).

Tabel 29 Gebruik en gecorrigeerd gebruik van dierlijke mest per provincie in 2009, samen met de afwijking ten gevolge van balansproblemen

Provincie	kg N			kg P ₂ O ₅		
	Gebruik	Gecorrigeerd gebruik	Afwijking balans	Gebruik	Gecorrigeerd gebruik	Afwijking balans
Antwerpen	18.079.343	16.621.827	1.457.516	7.828.445	7.243.504	718.215
Limburg	12.175.167	11.604.914	570.253	5.631.482	5.406.867	229.504
Oost-Vlaanderen	25.665.196	24.475.076	1.190.121	11.791.194	11.313.056	436.773
Vlaams-Brabant	11.331.004	10.954.044	376.960	5.558.179	5.401.221	151.690
West-Vlaanderen	33.789.804	32.119.182	1.670.623	15.935.412	15.247.406	660.233
Vlaanderen	101.040.514	95.775.042	5.265.472	46.744.711	44.612.054	2.196.415

Tabel 30 Gebruik van dierlijke mest per mestsoort in 2009

Soort dierlijke mest	kg N	%	kg P ₂ O ₅	%
Runderen	64.692.055	64,0%	26.676.660	57,1%
Varkens	32.647.183	32,3%	17.822.667	38,1%
Paarden	1.221.647	1,2%	718.941	1,5%
Pluimvee	986.949	1,0%	458.983	1,0%
Andere dieren	405.050	0,4%	399.752	0,9%
Gemengd	552.374	0,5%	279.159	0,6%
Effluenten van mestverwerking	394.983	0,4%	300.790	0,6%
Champost	140.271	0,1%	87.759	0,2%
Totaal	101.040.514		46.744.711	

2.2.2.1.4 Gebruik van dierlijke mest bij verschillende bedrijfstypen

In 2009 werd in Vlaanderen gemiddeld 152 kg N/ha en 70 kg P₂O₅/ha opgebracht uit dierlijke mest. Het mestgebruik varieert echter, onder meer afhankelijk van het bedrijfstype. Zo hebben bedrijven met een stikstof- of fosfaatoverschot gemiddeld een hoger mestgebruik dan bedrijven zonder een overschot. Daarnaast blijkt ook dat

het mestgebruik bij derogatiebedrijven gemiddeld hoger is dan bij bedrijven zonder derogatie (Tabel 31 en Tabel 32).

Verder blijkt ook dat het gebruik van dierlijke mest per ha gemiddeld het hoogst is bij rundvee- en gemengde bedrijven^[8] (Tabel 33). Het gebruik van dierlijke mest is daartegenover klein bij akkerbouw- en tuinbouwbedrijven.

Tabel 31 Gebruik van dierlijke mest (in kg N/ha) bij bedrijven met en zonder N-overschot, en bedrijven met en zonder derogatie, in 2009

	Bedrijven met derogatie	Bedrijven zonder derogatie	Alle bedrijven
Bedrijven met N-overschot	213	165	180
Bedrijven zonder N-overschot	198	129	139
Alle bedrijven	206	139	152

Tabel 32 Gebruik van dierlijke mest (in kg P₂O₅/ha) bij bedrijven met en zonder P₂O₅-overschot, en bedrijven met en zonder derogatie, in 2009

	Bedrijven met derogatie	Bedrijven zonder derogatie	Alle bedrijven
Bedrijven met P ₂ O ₅ -overschot	87	79	81
Bedrijven zonder P ₂ O ₅ -overschot	80	64	66
Alle bedrijven	83	67	70

Tabel 33 Gebruik van dierlijke mest (in kg N/ha en kg P₂O₅/ha) bij verschillende bedrijfssectoren, in 2009

Sector	kg N/ha	kg P ₂ O ₅ /ha
Akkerbouw en tuinbouw	110	56
Andere dieren	101	53
Gemengd	173	76
Paarden	119	58
Pluimvee	127	54
Runderen	168	75
Varkens	144	75
Totaal	152	70

[8] De indeling in verschillende bedrijfssectoren gebeurt op basis van de fosfaatproductie uit dierlijke mest. Als meer dan 2/3de van de fosfaatproductie toegeschreven wordt aan een bepaalde diersoort, dan wordt het bedrijf ingedeeld bij die bepaalde diersoort. Als er geen dieren aanwezig zijn op het bedrijf, dan wordt het bedrijf beschouwd als akkerbouwbedrijf. Bedrijven die niet tot één van de hierboven vermelde sectoren behoren, vallen onder de noemer gemengd bedrijf.

2.2.2.2 Gebruik van kunstmest

2.2.2.2.1 Gebruik van kunstmest per provincie

Op basis van de jaarlijkse aangifte van de landbouwers werd in 2009 in totaal 39,4 miljoen kg N en 1,3 miljoen kg P₂O₅ uit kunstmest gebruikt op landbouwgrond in Vlaanderen (Tabel 34). Het stikstofgebruik uit kunstmest is daarmee 1,1 miljoen kg N hoger dan in 2008. Daartegenover is het gebruik van fosfaat uit kunstmest met 0,3 miljoen kg P₂O₅ gedaald ten opzichte van 2008.

Het gebruik van stikstof uit kunstmest per ha is het grootst in West-Vlaanderen (70 kg N/ha), gevolgd door Vlaams-Brabant (66 kg N/ha) en Oost-Vlaanderen (61 kg N/ha). Het gebruik van fosfaat uit kunstmest is daartegenover het laagst in West-Vlaanderen (0,8 kg P₂O₅/ha) en het grootst in Vlaams-Brabant (3,2 kg P₂O₅/ha) en Oost-Vlaanderen (2,7 kg P₂O₅/ha).

Opmerkelijk is de grote afwijking tussen het bij de Mestbank gekende gebruik van kunstmest en het via het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN, beheerd door de Afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij) berekende gebruik van 63 miljoen kg N en 1,9 miljoen kg P (≈ 4,35 miljoen kg P₂O₅)^[9]. Het via het LMN berekend kunstmestgebruik in de Vlaamse beroepslandbouw omvat het geheel van kunstmest, bladvoeding, kalkmest en andere meststoffen. Dit wordt afgeleid op basis van de gegevens verzameld van een 720-tal Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven.

2.2.2.2.2 Gebruik van kunstmest bij verschillende bedrijfstypen

In 2009 werd gemiddeld 59 kg N/ha en 2,0 kg P₂O₅/ha opgebracht uit dierlijke mest. Het gebruik van stikstof uit kunstmest was gemiddeld iets hoger bij derogatiebedrijven (63 kg N/ha) dan bij niet-derogatiebedrijven (58 kg N/ha) (Tabel 35). Dit hangt samen met de typologie van de derogatiebedrijven, veelal rundveebedrijven met een hoger aandeel grasland in het bedrijfsareaal (waarvoor een hogere bemestingsnorm voor stikstof uit kunstmest van toepassing is). Voor fosfaat werd het omgekeerde vastgesteld en werd gemiddeld meer fosfaat uit kunstmest gebruikt bij niet-derogatiebedrijven dan bij derogatiebedrijven (Tabel 36).

Het gebruik van fosfaat uit kunstmest was groter bij bedrijven zonder fosfaatoverschot (2,5 kg P₂O₅/ha) dan bij bedrijven met een overschot van fosfaat (0,7 kg P₂O₅/ha) (Tabel 36). Het gebruik van stikstof uit kunstmest was daarentegen gelijkaardig bij overschots- als niet-overschotsbedrijven (Tabel 35).

Tabel 34 Gebruik van kunstmest per provincie in 2009

Provincie	kg N	kg N/ha	kg P ₂ O ₅	kg P ₂ O ₅ /ha
Antwerpen	4.284.161	40	193.573	1,8
Limburg	4.504.435	47	254.760	2,7
Oost-Vlaanderen	9.714.168	61	434.243	2,7
Vlaams-Brabant	6.139.089	66	295.411	3,2
West-Vlaanderen	14.721.734	70	159.314	0,8
Vlaanderen	39.363.587	59	1.337.302	2,0

[9] Lenders S. en D'hooghe J. (2010) Milieudruk in de landbouw op basis van gegevens van het Landbouwmonitoringsnetwerk 2005-2008, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, Afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Tabel 35 Gebruik van kunstmest (in kg N/ha) bij bedrijven met en zonder N-overschot, en bedrijven met en zonder derogatie, in 2009

	Bedrijven met derogatie	Bedrijven zonder derogatie	Alle bedrijven
Bedrijven met N-overschot	62	58	60
Bedrijven zonder N-overschot	64	58	59
Alle bedrijven	63	58	59

Tabel 36 Gebruik van kunstmest (in kg P₂O₅/ha) bij bedrijven met en zonder P₂O₅-overschot, en bedrijven met en zonder derogatie, in 2009

	Bedrijven met derogatie	Bedrijven zonder derogatie	Alle bedrijven
Bedrijven met P ₂ O ₅ -overschot	0,6	0,7	0,7
Bedrijven zonder P ₂ O ₅ -overschot	1,6	2,6	2,5
Alle bedrijven	1,1	2,2	2,0

Het gebruik van kunstmest varieert naargelang de bedrijfssector (Tabel 37). Zo is het gebruik van stikstof uit kunstmest het grootst bij rundvee- en gemengde bedrijven. Het gebruik van fosfaat uit kunstmest is het grootst bij akkerbouw- en tuinbouwbedrijven, gevolgd door rundvee- en paardenhouderijen.

2.2.2.3 Gebruik van andere meststoffen

2.2.2.3.1 Gebruik van andere meststoffen per provincie

In 2009 werd in totaal 1,2 miljoen kg N en 0,8 miljoen kg P₂O₅ uit andere meststoffen gebruikt op landbouwgrond in Vlaanderen (Tabel 38). Dit is een beperkte afname van 0,1 miljoen kg N en 0,2 miljoen kg P₂O₅ ten opzichte van 2008. Het gebruik van andere meststoffen is zeer klein in vergelijking met het gebruik van dierlijke mest.

Tabel 37 Gebruik van kunstmest (in kg N/ha en kg P₂O₅/ha) bij verschillende bedrijfssectoren, in 2009

Sector	kg N/ha	kg P ₂ O ₅ /ha
Akkerbouw en tuinbouw	52	3,2
Andere dieren	30	1,2
Gemengd	65	0,8
Paarden	26	1,9
Pluimvee	46	0,8
Runderen	66	2,1
Varkens	47	0,5
Totaal	59	2,0

2.2.2.3.2 Gebruik van andere meststoffen per soort andere meststof

Tabel 39 geeft het gebruik per soort andere meststof weer in 2009. Het gebruik van stikstof uit andere meststoffen was hoofdzakelijk afkomstig van slib uit de industrie (73,4%), gevolgd door digestaat (10,1%), schuimaarde (8,1%) en compost (5,2%). Voor fosfaat werd een andere verdeling vastgesteld. Het gebruik van fosfaat uit andere meststoffen was hoofdzakelijk afkomstig van slib uit de industrie (63,5%), gevolgd door schuimaarde (23,2%), digestaat (bijna 6%) en compost (bijna 4%).

2.2.2.4 Aandeel van de mestsoorten in het totaal mestgebruik

In 2009 werden in totaal 141,6 miljoen kg N en 48,9 miljoen kg P₂O₅ uit meststoffen gebruikt op landbouwgrond in Vlaanderen (Tabel 40). Dit is een toename van 3,7 miljoen kg N en een afname van 1,6 miljoen kg P₂O₅ ten opzichte van 2008. Het gebruik per ha in 2009 bedroeg gemiddeld 213 kg N/ha en 73 kg P₂O₅/ha.

Tabel 38 Gebruik van andere meststoffen per provincie in 2009

Provincie	kg N	kg N/ha	kg P ₂ O ₅	kg P ₂ O ₅ /ha
Antwerpen	186.166	1,8	79.710	0,8
Limburg	232.306	2,4	149.959	1,6
Oost-Vlaanderen	102.138	0,6	97.498	0,6
Vlaams-Brabant	495.678	5,3	264.367	2,8
West-Vlaanderen	185.738	0,9	188.701	0,9
Vlaanderen	1.202.026	1,8	780.236	1,2

Tabel 39 Gebruik van andere meststoffen per soort andere meststof in 2009 (in kg N en kg P₂O₅)

Soort andere meststof	kg N	%	kg P ₂ O ₅	%
Slib uit industrie	882.656	73,4%	495.779	63,5%
Schuimaarde	97.409	8,1%	180.636	23,2%
Digestaat	121.377	10,1%	44.844	5,7%
Groen- en GFT-compost	62.011	5,2%	29.190	3,7%
Mengelingen en overige andere meststoffen	38.573	3,2%	29.786	3,8%
Totaal	1.202.026		780.236	

Tabel 40 Totale gebruik van meststoffen per provincie in 2009

Provincie	kg N	kg N/ha	kg P ₂ O ₅	kg P ₂ O ₅ /ha
Antwerpen	22.549.670	212	8.101.727	76
Limburg	16.911.907	176	6.036.201	63
Oost-Vlaanderen	35.481.503	221	12.322.935	77
Vlaams-Brabant	17.965.770	193	6.117.957	66
West-Vlaanderen	48.697.276	232	16.283.426	77
Vlaanderen	141.606.126	213	48.862.248	73

Dierlijke mest vormt de belangrijkste fractie, goed voor 71% van het stikstofgebruik en 96% van het fosfaatgebruik in Vlaanderen in 2009 (Tabel 41). Kunstmest vertegenwoordigt 28% van het totale stikstofgebruik en bijna 3% van het totale fosfaatgebruik.

2.2.2.5 Evolutie van het mestgebruik in Vlaanderen

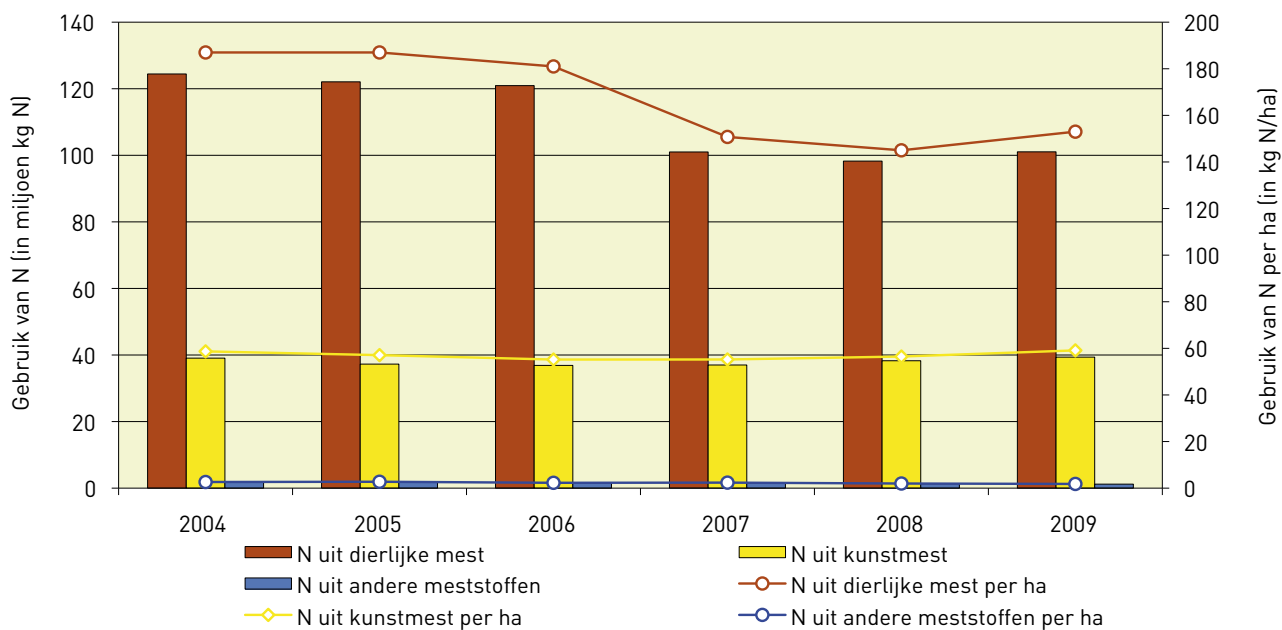
Figuur 15 en Figuur 16 geven de evolutie weer van het mestgebruik in Vlaanderen sinds 2004. Het gebruik van stikstof uit dierlijke mest is gedaald van ongeveer 124 miljoen kg N in 2004 tot bijna 98 miljoen kg N in 2008. In 2009 werd opnieuw een toename van het gebruik

van stikstof uit dierlijke mest vastgesteld tot 101 miljoen kg N. Het gebruik van fosfaat uit dierlijke mest daalt van ongeveer 53 miljoen kg P₂O₅ in 2004 tot 46,7 miljoen kg P₂O₅ in 2009.

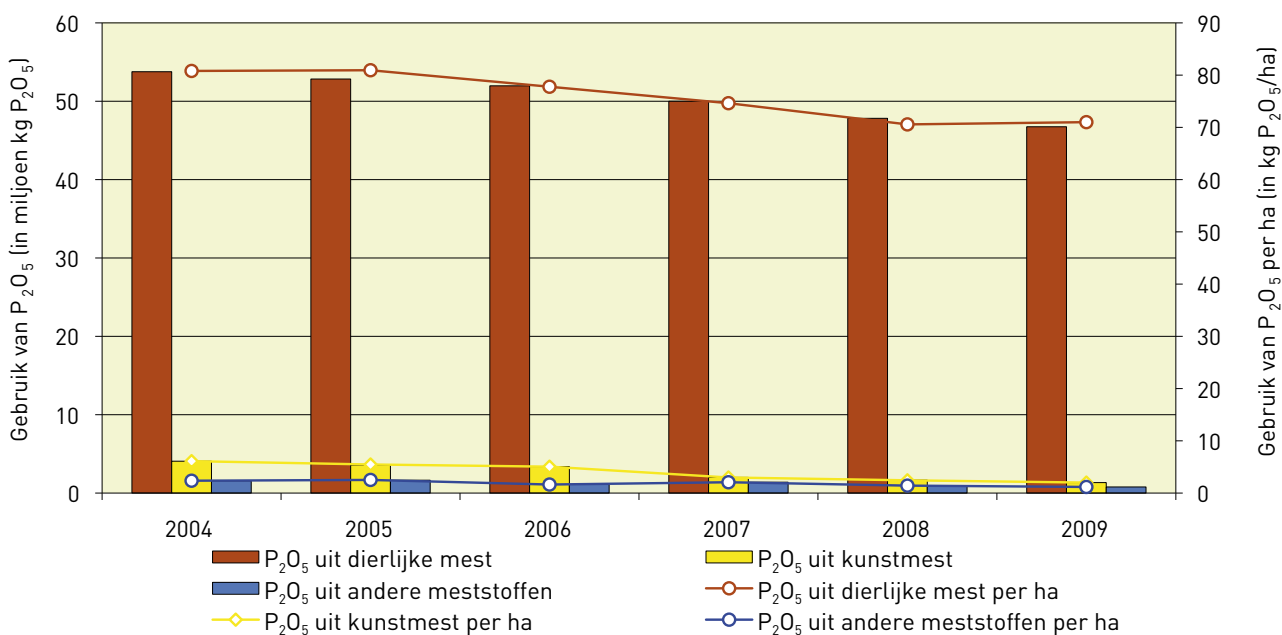
Wat kunstmest betreft, werd een afname vastgesteld voor fosfaat van ongeveer 4 miljoen kg P₂O₅ in 2004 tot 1,3 miljoen kg P₂O₅ in 2009. Voor het gebruik van stikstof uit kunstmest werd een afname vastgesteld van ongeveer 2 miljoen kg N tijdens de periode 2004-2007, waarna het gebruik opnieuw gestegen is tot ongeveer 39 miljoen kg N. Wat de andere meststoffen betreft, worden geen noemenswaardige trends vastgesteld.

Tabel 41 Relatief aandeel van de verschillende meststoffen (dierlijke mest, kunstmest en andere meststoffen) in het totale gebruik van meststoffen per provincie in 2009

Provincie	Aandeel in gebruik van N (%)			Aandeel in gebruik van P ₂ O ₅ (%)		
	Dierlijke	Kunstmest	Andere	Dierlijke	Kunstmest	Andere
Antwerpen	80%	19%	0,8%	97%	2,4%	1,0%
Limburg	72%	27%	1,4%	93%	4,2%	2,5%
Oost-Vlaanderen	72%	27%	0,3%	96%	3,5%	0,8%
Vlaams-Brabant	63%	34%	2,8%	91%	4,8%	4,3%
West-Vlaanderen	69%	30%	0,4%	98%	1,0%	1,2%
Vlaanderen	71%	28%	0,8%	96%	2,7%	1,6%

Figuur 15 Evolutie van het stikstofgebruik uit dierlijke mest, kunstmest en andere meststoffen in Vlaanderen sinds 2004 (in miljoen kg N en kg N/ha)

Figuur 16 Evolutie van het fosfaatgebruik uit dierlijke mest, kunstmest en andere meststoffen in Vlaanderen sinds 2004 (in miljoen kg P₂O₅ en kg P₂O₅/ha)

2.2.3 Mestverwerking

2.2.3.1 Mestverwerkingsinstallaties in Vlaanderen

2.2.3.1.1 Stagnatie van vergunde mestverwerkingsinstallaties

Volgens de gegevens die de vergunningverlenende overheden aan de Mestbank hebben bezorgd, beschikken 247 be- of verwerkingsinstallaties van dierlijke mest over een milieuvergunning, terwijl er geen enkele milieuvergunning in aanvraag is (stand van zaken 15 oktober 2010).

In 2009 waren 246 installaties milieuvergund en waren 6 milieuvergunningen in aanvraag. In 2008 waren 21 aanvragen lopende, in 2007 30 aanvragen, in 2006 14 aanvragen en in 2005 waren in dezelfde periode 7 milieuvergunningen in aanvraag.

Na de stijgende trend van het aantal milieuvergunde be- of verwerkingsinstallaties tussen 2006 en 2008, blijft de stagnatie ook in 2010 een feit.

Tabel 42, Tabel 43 en Tabel 44 geven een overzicht van het aantal milieuvergunde be- of verwerkingsinstallaties van dierlijke mest, samen met de vergunde verwerkingscapaciteit (in ton mest of kg N per jaar), voor elke provincie in Vlaanderen.

De milieuvergunde mestverwerkingscapaciteit klokt half oktober 2010 af op ongeveer 5 miljoen ton, waarvan 2 miljoen ton ruwe

varkensmest, 0,15 ton dikke fractie varkensmest, 0,36 ton pluimveemest, 56.000 ton kalvergier, 22.000 ton rundveemest en 2,34 miljoen ton gemengde mestsoorten (Tabel 43).

Globaal komt de milieuvergunde capaciteit overeen met een mest- of verwerkingscapaciteit van 56,4 miljoen kg N (Tabel 44). Een vergelijking tussen de vergunde mestverwerkingscapaciteit van 2009 en 2010 wijst op een status quo (56.150.021 kg N in 2009 tegenover 56.418.640 kg N in 2010).

West-Vlaanderen behoudt, zoals de vorige jaren, zijn positie als koploper in de vergunde mestverwerkingscapaciteit met een aandeel van circa 50%. Oost-Vlaanderen neemt de tweede positie in met een steeds groter wordend aandeel van circa 23%, gevolgd door de provincie Antwerpen en Limburg met beide 13%.

Tabel 42 Aantal milieuvergunde be- of verwerkingsinstallaties van dierlijke mest per provincie (stand van zaken 15 oktober 2010)

Provincie	Aantal milieuvergunde be- of verwerkingsinstallaties
Antwerpen	48
Limburg	8
Oost-Vlaanderen	52
Vlaams-Brabant	3
West-Vlaanderen	136
Vlaanderen	247

Tabel 43 Milieuvergunde mestverwerkingscapaciteit in ton/jaar per provincie en mestsoort (stand van zaken oktober 2010)

Provincie	Varkens ruwe mest	Varkens Dikke fractie	Pluim-vee mest	Kalver-gier	Rund-vee mest	Gemengde mest	Totaal
Antwerpen	458.060	35.000	2.655	56.000	21.870	268.180	841.765
Limburg	33.100	70.000	66.000	0	0	381.600	550.700
Oost-Vlaanderen	205.236	52.000	245.000	0	0	308.200	810.436
Vlaams-Brabant	42.100	0	2.000	0	0	0	44.100
West-Vlaanderen	1.321.524	0	40.975	0	0	1.386.700	2.749.199
Vlaanderen	2.060.020	157.000	356.630	56.000	21.870	2.344.680	4.996.200

Tabel 44 Milieuvergunde mestverwerkingscapaciteit in kg N/jaar per provincie en mestsoort (stand van zaken oktober 2010, berekening op basis van gemiddelde mestsamenstelling)

Provincie	Varkens ruwe mest	Varkens dikke fractie	Pluim-vee mest	Kalver-gier	Rund-vee mest	Gemengde mest	Totaal
Antwerpen	3.893.510	455.000	79.650	224.000	153.090	2.949.980	7.755.230
Limburg	281.350	910.000	1.980.000	0	0	4.197.600	7.368.950
Oost-Vlaanderen	1.744.506	676.000	7.350.000	0	0	3.390.200	13.160.706
Vlaams-Brabant	357.850	0	60.000	0	0	0	417.850
West-Vlaanderen	11.232.954	0	1.229.250	0	0	15.253.700	27.715.904
Vlaanderen	17.510.170	2.041.000	10.698.900	224.000	153.090	25.791.480	56.418.640

2.2.3.1.2 Beschikbare en operationele mestverwerkingsinstallaties

2.2.3.1.2.1 Situering

De kloof tussen de vergunde, beschikbare en operationele verwerkingscapaciteit in Vlaanderen wordt steeds kleiner (Tabel 45). De beschikbare verwerkingscapaciteit is globaal genomen 36% kleiner dan de milieuvergunde capaciteit. De operationele capaciteit is op haar beurt circa 30% kleiner dan de beschikbare capaciteit.

Met beschikbare mestverwerkingscapaciteit wordt het aantal ton mest bedoeld dat in de gebouwde installatie maximaal zou kunnen verwerkt worden, indien ze op volle capaciteit zou functioneren.

Het verdwijnen van de vroegere grote discrepantie tussen milieuvergunde en beschikbare capaciteit is te wijten aan het feit dat de meeste van de aangevraagde milieu- en bouwvergunningen ook effectief verkregen en gebouwd worden. Toekomstige exploitanten zijn zich terdege bewust van het belang van een professionele aanpak, het uitzoeken van een geschikte locatie en een goede pro-actieve communicatie met buurtbewoners en betrokken administraties.

De oorzaken van de kloof tussen beschikbare en operationele capaciteit zijn heel divers. Enerzijds zijn er jaarlijks een aantal installaties in opstartfase, anderzijds hebben bepaalde bedrijven tijdelijk of op structurele basis af te rekenen met afzetproblemen en/of opslagtekorten.

Op basis van de VCM-enquête 2010 wordt tegenover de toestand in oktober 2009 slechts een beperkte stijging van de beschikbare capaciteit vastgesteld met ongeveer 6% en een beperkte stijging van de operationele capaciteit met ongeveer 4%. De vorige jaren was de stijging veel aanzienlijker (22 en 35% in 2009 en 43 en 53% in 2008).

2.2.3.1.2.2 Operationele capaciteit

In Vlaanderen wordt momenteel op 118 bedrijven aan mestverwerking gedaan. Ongeveer 99% daarvan zijn vaste installaties die ofwel bij het bedrijf van de verwerkingsplichtige landbouwers gebouwd werden (en die al dan niet gevoed worden met extra aanlevering

van mest van derden) ofwel op bedrijventerreinen werden ingeplant (Tabel 46). Opvallend is dat slechts 1 bedrijf vandaag meldt nog mobiele mestverwerking toe te passen.

In 2009 waren er volgens de VCM-enquête 112 installaties actief, waarvan 108 vaste installaties en 4 mobiel toegepast.

Er wordt gekozen voor de verwerking in vaste installaties. De mobiele mestverwerking is in 2010, net als vorig jaar, eerder als een randfenomeen te beschouwen.

Tabel 45 Vergunde, beschikbare en operationele capaciteit van mestbe- en verwerking in ton/jaar per mestsoort voor juli 2009-juni 2010 (Bron: VCM-enquête 2010 en Mestbankgegevens 2010) (exclusief ruwe pluimveemest)

Mestsoort	Vergund	Beschikbaar	Operationeel
Ruwe varkensmest (inclusief dikke fractie)	2.217.020	2.015.042	1.555.359
Pluimveemest	356.630	444.550	353.764
Rundveemest	21.870	135.550	49.165
Kalvergier	56.000	53.500	27.083
Andere mest/ gemengde mest	2.344.680	509.742	183.591
Totaal	4.996.200	3.158.384	2.168.962

Tabel 46 Verdeling van toegepaste mestverwerkingsvormen (aantal installaties) per provincie in juni 2010 (Bron: VCM-enquête 2010)

Mestverwerkingsvorm	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Vlaanderen
Vaste installatie in agrarisch gebied*	20	1	64	15	4	104
Vaste installatie op een bedrijventerrein	1	0	8	2	2	13
Mobiele installatie op landbouwbedrijf	1	0	0	0	0	1
Totaal aantal operationele installaties	22	1	72	17	6	118

* al de op de gewestplannen, plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen aangegeven gebieden bestemd voor de landbouw in de ruime zin, zoals agrarisch gebied, landschappelijk waardevol agrarisch gebied, agrarisch gebied met ecologische waarde

Tabel 47 geeft de evolutie van de operationele mestverwerkingscapaciteit weer sinds 2002 per mestsoort. Voor pluimveemest wordt ook de export van zuivere pluimveemest vermeld omdat deze als "verwerkt" beschouwd wordt in het Mestdecreet.

In de eerste plaats is het opvallend dat de verwerking van ruwe varkensmest en van de dunne fractie varkensmest nog steeds blijft stijgen. Ook de export van verwerkte en ruwe pluimveemest is in de periode tussen juli 2009 en juni 2010 verder gestegen.

De verwerking van rundveemest en van kalvergier is hoofdzakelijk gelokaliseerd in de provincie Antwerpen. De verwerking van deze

mestsoorten is in 2010 nogmaals gedaald en is als minimaal te beschouwen.

De paardenmest wordt hoofdzakelijk verwerkt bij substraatbereiders. De verwerking van paardenmest is gedaald het voorbije jaar.

De globale operationele verwerkingscapaciteit in 2010 (inclusief de export van ruwe pluimveemest) is met 9% gestegen tegenover verleden jaar.

De geografische situering van de diverse operationele installaties in Vlaanderen wordt weergegeven in Figuur 57 (als bijlage).

Tabel 47 Evolutie van de operationele mestverwerkingscapaciteit in ton/jaar van 2002 tot 2010. Bron: VCM- enquêtes en Mestbankgegevens

Jaar	Varkensmest			Pluimveemest		Rundveemest	Kalvergier	Paardenmest	Andere mest
	Totale verwerking	Verwerking dunne fractie	Verwerking dikke fractie*	Verwerking pluimveemest	Export zuivere mest				
2002	2.800	26.843	119.900	43.481	239.979	/	40.150	/	/
2003	136.470	132.953	84.000	72.561	152.599	11.000	28.000	/	/
juli 2003-juni 2004	47.547	149.032	55.053	196.957	177.290	4.500	31.296	/	5.500
juli 2004-juni 2005	72.418	230.189	47.698	219.365	189.541	0	30.608	/	500
juli 2005-juni 2006	90.845	275.312	96.575	239.830	166.583	3.490	29.000	/	500
juli 2006-juni 2007	92.766	453.158	81.291	342.569	112.200	4.800	33.513	/	400
juli 2007-juni 2008	121.317	789.719	140.685	300.309	131.295	43.571	31.377	100.776	11.260
juli 2008-juni 2009	201.528	1.078.930	166.391	299.820	101.245	61.283	52.000	139.691	18.918
juli 2009-juni 2010	274.619	1.142.183	138.557	353.764	144.642	49.165	27.083	114.062	69.529

*: uitgedrukt in ton dikke fractie van varkensmest

2.2.3.1.2.3 Knelpunten

Inplantingsmogelijkheden

De onzekerheid wat betreft inplantingsmogelijkheden in agrarisch gebied blijft nog steeds een heikel punt. Deze problematiek vergroot nog als er sprake is van "co-verwerking" met andere energiegewassen of biologische afvalstoffen. Net zoals de vorige jaren werden er regelmatig buurtprotesten opgetekend bij de projectaanvraag voor een be- of verwerkingsinstallatie. Enerzijds heeft de omzendbrief RO 2006/01 van de ministers Van Mechelen, Peeters en Leterme soelaas gebracht omdat dit een duidelijk richtkader aangeeft in verband met de maximaal toegelaten verwerkingscapaciteit en de toegelaten verhouding van de aangevoerde te be- of verwerken materialen in agrarisch gebied. Anderzijds blijken de buurtbewoners en de betrokken gemeentelijke en/of provinciale bestuurders nog steeds de perceptie te hebben dat be- of verwerkingsinstallaties bijkomende geur-, milieu- en verkeershinder veroorzaken. Het degelijk informeren van alle betrokken partijen via zowel pro-actieve als crisiscommunicatie op maat blijft een belangrijke taak.

Afzetmarkt voor eindproducten

Voor de afvoer van eindproducten naar andere lidstaten bestaat geen gestructureerde afzetmarkt, wat vooral voor kleinere verwerkers financieel nadelig is. In dit verband wordt ook nog steeds uitgekoken naar de mogelijke afzet van dierlijke mest en eindproducten in Wallonië. Op korte termijn wordt echter geen doorbraak verwacht van dit knelpunt dossier.

2.2.3.2 Verwerking en export van nutriënten

2.2.3.2.1 Evolutie van de verwerking en export van nutriënten

Tabel 48 en Tabel 49 geven een overzicht van de hoeveelheid verwerkte en geëxporteerde nutriënten uit Vlaanderen sinds 2003. Het gaat hier om de totale hoeveelheid nutriënten die niet op Vlaamse landbouwgrond terecht kwam door (1) de export van ruwe, onbehandelde dierlijke mest, (2) de export van eindproducten uit de mestverwerkingsinstallaties en (3) de verliezen van N_2 -gas naar de atmosfeer bij de verwerking van mest in biologische mestverwerkingsinstallaties.

In 2009 bedroeg de hoeveelheid nutriënten die geëxporteerd werd uit Vlaanderen, als ruwe mest of na mestverwerking, 29,9 miljoen kg N

en 18,1 miljoen kg P_2O_5 . Dit is 0,9 miljoen kg N hoger dan in het voorgaande jaar. Voor fosfaat wordt daarentegen een heel beperkte afname van 0,7 miljoen kg P_2O_5 vastgesteld ten opzichte van 2008, een indicatie dat relatief meer stikstof verwerkt wordt dan fosfaat in 2009 dan in 2008.

De geëxporteerde hoeveelheden bevatten stikstof en fosfaat die in hoofdzaak afkomstig is van Vlaamse dierlijke mest, maar in mindere mate ook van geïmporteerde dierlijke mest afkomstig van buiten Vlaanderen en van andere toegevoegde organische materialen die in het verwerkingsproces als input worden gebruikt. Eindproducten van mestverwerkingsinstallaties die naast dierlijke mest ook andere aanvoerstromen verwerken, bevatten immers nutriënten afkomstig van enerzijds Vlaamse dierlijke mest en anderzijds deze andere aanvoerstromen. Daarom is de totale hoeveelheid geëxporteerde stikstof (29,9 miljoen kg N) groter dan de hoeveelheid mestverwerkingscertificaten die de Mestbank uitreikt voor de Vlaamse dierlijke mest die werd verwerkt en geëxporteerd in 2009 (24,3 miljoen kg N) (zie 2.2.3.3).

In 2009 werd er 17,8 miljoen kg N en 17,3 miljoen kg P_2O_5 afgevoerd buiten Vlaanderen, op basis van transportdocumenten. Daarnaast werd 1,9 miljoen kg N en 0,8 miljoen kg P_2O_5 vervoerd met vrachtbrieven. De afvoer met vrachtbrieven neemt jaar na jaar af. Dit door het verder ingang vinden van het systeem van geregistreerde verzenders, waarbij de uitbater van de mestverwerkingsinstallatie optreedt als geregistreerde verzender. Dit laat hem toe om met internationale transportfirma's samen te werken. Bij deze transporten wordt een verzenddocument opgemaakt, analoog aan het mestafzetdocument bij transporten door erkende mestvoerders.

Naast de afvoer van nutriënten via transporten naar afnemers buiten Vlaanderen, wordt ook een deel afgevoerd via omzetting in de vorm van onschadelijk N_2 -gas bij de verwerking van mest in biologiegas. In 2009 vervluchtigde via deze weg 10,2 miljoen kg stikstof in de vorm van N_2 -gas. Dit is een verdere toename van 15% ten opzichte van de hoeveelheid N_2 -gas productie in 2008 en is toe te schrijven aan de opstart van een aantal nieuwe biologische zuiveringsinstallaties en de uitbreiding van een aantal bestaande installaties.

Tabel 48 Hoeveelheid verwerkte en geëxporteerde nutriënten in miljoen kg N (inclusief de verwerking en export van geïmporteerde dierlijke mest en andere organische materialen)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Met transportdocumenten	8,4	8,8	8,2	7,6	9,0	17,1	17,8
Met vrachtbrieven	2,2	3,3	3,2	4,3	5,7	3,0	1,9
N ₂ -gas productie		1	1	1,4	4,0	8,9	10,2
Totaal	10,6	13,1	12,4	13,3	18,7	29	29,9

Tabel 49 Hoeveelheid verwerkte en geëxporteerde nutriënten in miljoen kg P₂O₅ (inclusief de verwerking en export van geïmporteerde dierlijke mest en andere organische materialen)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Met transportdocumenten	8,4	8,8	8,2	7,6	9,2	17,3	17,3
Met vrachtbrieven	2,2	3,3	3,2	4,3	6,0	1,5	0,8
Totaal	10,6	13,1	12,4	13,3	15,2	18,8	18,1

2.2.3.2.2 Aandeel export van ruwe en verwerkte mest, per diersoort van de afgevoerde nutriënten uit Vlaanderen

Van de 17,8 miljoen kg N die afgevoerd wordt buiten Vlaanderen met geregistreerde transportdocumenten in 2009, wordt 23% als dusdanig geëxporteerd en 77% eerst verwerkt. Met export wordt hierbij bedoeld dat de mest zonder enige behandeling buiten Vlaanderen wordt afgezet terwijl verwerking impliceert dat de mest een bewerking heeft ondergaan, zoals scheiden, biologie, vergisting, composteren, ... vooraleer buiten Vlaanderen te worden afgezet.

Pluimveemest blijft de voornaamste mestsoort die geëxporteerd wordt in 2009, goed voor 11,5 miljoen kg N of 64% van de totale hoeveelheid geëxporteerde stikstof (Tabel 50). Ongeveer 23% van de totale hoeveelheid geëxporteerde mest is afkomstig van varkens.

Net zoals in voorgaande jaren, wordt ook in 2009 varkensmest hoofdzakelijk verwerkt vooraleer het geëxporteerd wordt. Pluimveemest werd voor ongeveer 1/3de als ruwe mest geëxporteerd in 2009.

Tabel 50 Hoeveelheid geëxporteerde nutriënten uit Vlaanderen in 2009 (in kg N, kg P₂O₅ en ton, inclusief de verwerking en export van geïmporteerde dierlijke mest en andere organische materialen), al dan niet na voorafgaande verwerking, per mestsoort (op basis van geregistreerde transportdocumenten)

Mestsoort	Export van ruwe mest			Export na verwerking		
	kg N	kg P ₂ O ₅	ton	kg N	kg P ₂ O ₅	ton
Pluimvee	3.744.624	2.746.012	129.846	7.736.100	8.106.417	357.773
Varkens	109.225	71.219	12.078	4.046.179	4.694.598	171.214
Overig	170.012	95.139	27.957	2.027.041	1.623.095	215.506
Totaal	4.023.861	2.912.370	169.882	13.809.320	14.424.109	744.493

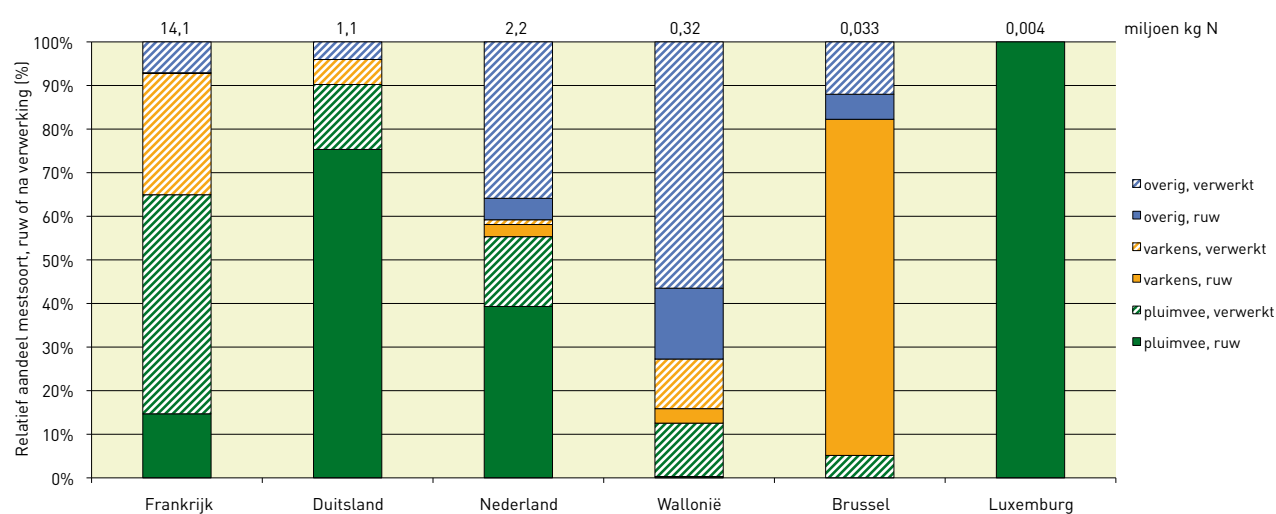
2.2.3.2.3 Bestemming van de afgevoerde nutriënten uit Vlaanderen

Tabel 51 geeft voor elke bestemming een overzicht van de hoeveelheid mest die ernaar geëxporteerd werd in 2009. Net zoals in voorgaande jaren blijft Frankrijk de belangrijkste exportbestemming in 2009, goed voor ongeveer 14,1 miljoen kg N of 79% van de totale hoeveelheid mest die geëxporteerd wordt.

Figuur 17 geeft voor elke bestemming een overzicht van het aandeel van de mestsoort en het aandeel dat ruw of na voorafgaande verwerking geëxporteerd werd van de hoeveelheid geëxporteerde stikstof buiten Vlaanderen in 2009.

Tabel 51 Hoeveelheid geëxporteerde nutriënten uit Vlaanderen in 2009 (in kg N, kg P₂O₅ en ton, inclusief de verwerking en export van geïmporteerde dierlijke mest en andere organische materialen), per bestemming (op basis van geregistreerde transportdocumenten)

Bestemming	kg N	kg P ₂ O ₅	ton
Frankrijk	14.138.913	14.913.235	598.794
Duitsland	1.117.181	833.826	44.677
Nederland	2.221.724	1.437.442	236.352
Brussel	32.669	17.894	3.960
Wallonië	319.013	131.406	30.484
Luxemburg	3.681	2.676	108
Totaal	17.833.181	17.336.479	914.375

Figuur 17 Relatief aandeel van de mestsoort en van de export van ruwe of verwerkte mest, per bestemming, van de geëxporteerde hoeveelheid stikstof uit Vlaanderen in 2009 (cijfers boven de kolommen geven de totale geëxporteerde hoeveelheid stikstof weer, in miljoen kg N)

2.2.3.3 Mestverwerkingscertificaten

2.2.3.3.1 Concept

Sinds 2007 wordt de verwerking van stikstof uit Vlaamse dierlijke mest opgevolgd via een systeem van mestverwerkingscertificaten (MVC's). De Mestbank reikt MVC's uit aan mestverwerkingsinstallaties voor de hoeveelheid stikstof uit Vlaamse dierlijke mest die ze hebben verwerkt. Ook bedrijfsgroepen die hun pluimvee- of paardenmest exporteren, en mestverzamelpunten die opgeslagen Vlaamse pluimvee- of paardenmest exporteren, krijgen hiervoor MVC's.

De MVC's worden gebruikt door bedrijfsgroepen om hun basis-mestverwerkingsplicht te bewijzen. Bedrijven met een bijkomende mestverwerkingsplicht ten gevolge van een overname van NER-D met 25% verwerking, moeten dit eveneens bewijzen aan de hand van de MVC's. Ten slotte wordt ook bij bedrijven die willen uitbreiden na bewezen mestverwerking, de voorwaarden in verband met mestverwerking gecontroleerd op basis van de MVC's. *Er wordt dieper ingegaan op de mestverwerkingsplicht en de bijkomende verwerking door uitbreiding in 2.2.3.4.*

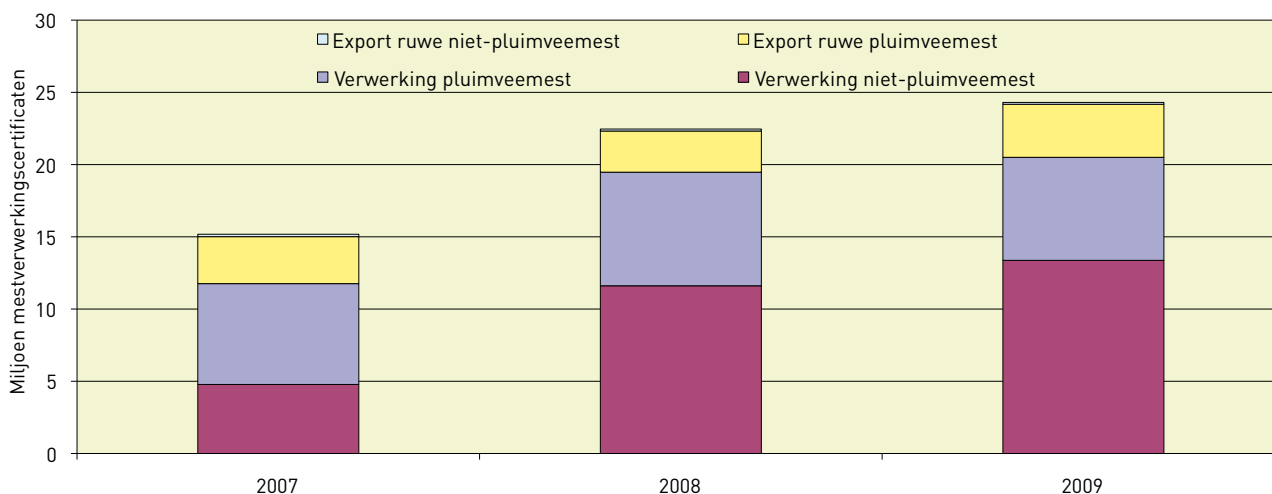
2.2.3.3.2 Toegekende mestverwerkingscertificaten in 2009

In 2009 werden in totaal 24,3 miljoen MVC's toegekend, waarvan 20,5 miljoen MVC's aan de mestverwerkingsinstallaties (84%) en 3,8 miljoen MVC's aan de landbouwers voor de export van ruwe pluimvee- of paardenmest (16%) (Tabel 52). Minder dan 1% van de MVC's werden toegekend aan verzamelpunten voor de export van ruwe pluimvee- of paardenmest.

Aangezien de mestverwerkingscertificaten toegekend worden aan de hoeveelheid Vlaamse dierlijke mest die verwerkt en geëxporteerd wordt uit Vlaanderen, worden deze cijfers tevens gebruikt in de Vlaamse mestbalans. In 2009 werd 24,3 miljoen kg N uit Vlaamse dierlijke mest verwerkt en geëxporteerd. Dit is een toename van 9% ten opzichte van 2008, een toename die voornamelijk toe te schrijven is aan een toename van de verwerking (+ 1 miljoen kg N) en van de export van ruwe mest (+ 0,8 miljoen kg N) (Figuur 18).

Tabel 52 Aantal toegekende mestverwerkingscertificaten in 2009

Toekenning aan	Pluimveemest	Niet-pluimveemest	Totaal
Verwerking door mestverwerkingsinstallaties	7.131.372	13.371.499	20.502.872
Export ruwe pluimvee- of paardenmest door landbouwers	3.674.901	125.907	3.800.808
Export ruwe pluimvee- of paardenmest door verzamelpunten	2.994	/	2.994
Totaal	10.809.267	13.497.406	24.306.673

Figuur 18 Evolutie van de toegekende mestverwerkingscertificaten voor verwerking en export van pluimvee- en niet-pluimveemest in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2009

2.2.3.4 Mestverwerkingsplicht en bijkomende verwerking door uitbreiding

2.2.3.4.1 Basismestverwerkingsplicht in 2008

De basismestverwerkingsplicht is de hoeveelheid mest (uitgedrukt in kg N) die een bedrijfsgroep in een bepaald productiejaar moet verwerken. Deze verwerkingsplicht wordt berekend in functie van het nettostikstofoverschot van de bedrijfsgroep en de gemeentelijke productiedruk van dierlijke mest (uitgedrukt in kg N/ha). *Voor meer informatie over de berekening van de basismestverwerkingsplicht wordt verwezen naar het Voortgangsrapport 2008.*

In 2008 waren 510 bedrijfsgroepen onderhevig aan de basismestverwerkingsplicht. Deze 510 bedrijfsgroepen vertegenwoordigden samen 615 bedrijven. De totale te verwerken hoeveelheid stikstof bedroeg bijna 5,9 miljoen kg N. Dit betekent een kleine stijging ten opzichte van 2007. Toen waren 458 bedrijfsgroepen verwerkingsplichtig voor 5,3 miljoen kg N.

De verwerkingsplichtige bedrijven zijn voornamelijk gesitueerd in West-Vlaanderen en Antwerpen (Tabel 53).

Tabel 53 Aantal mestverwerkingsplichtige bedrijfsgroepen en bijhorende basismestverwerkingsplicht (in kg N) per provincie in productiejaar 2008

Provincie	Aantal mestverwerkingsplichtige bedrijfsgroepen	Basismestverwerkingsplicht (kg N)
Antwerpen	142	1.516.967
Limburg	23	231.982
Oost-Vlaanderen	71	637.446
Vlaams-Brabant	4	75.822
West-Vlaanderen	270	3.393.740
Totaal	510	5.855.957

Tabel 54 Aantal mestverwerkingsplichtige bedrijfsgroepen en bijhorende basismestverwerkingsplicht (in kg N) per verwerkingsklasse in productiejaar 2008

Te verwerken hoeveelheid stikstof (kg N)	Aantal mestverwerkingsplichtige bedrijfsgroepen	Te verwerken hoeveelheid (kg N)	% van totale hoeveelheid
5.000-7.500	276	1.668.829	28%
7.500-10.000	88	759.175	13%
10.000-20.000	107	1.461.392	25%
20.000-50.000	30	882.325	15%
> 50.000	9	1.084.235	19%
Totaal	510	5.855.957	

Net zoals in 2007 had ruim de helft van het aantal verwerkingsplichtige bedrijfsgroepen een basismestverwerkingsplicht tussen 5.000 en 7.500 kg N voor productiejaar 2008 (Tabel 54). Deze bedrijven moesten samen 28% van de totale te verwerken hoeveelheid stikstof verwerken in 2008. Om tegemoet te komen aan de schaalnadelen voor kleine familiale bedrijven, zijn bedrijfsgroepen met een te verwerken hoeveelheid minder dan 5.000 kg N ontheven van de basismestverwerkingsplicht.

In juni 2010 werd de basismestverwerkingsplicht voor productiejaar 2008 gemeld aan de verwerkingsplichtige bedrijfsgroepen. Om te voldoen aan de basismestverwerkingsplicht van 2008 moesten deze bedrijfsgroepen ten laatste op 30 september 2010 over de nodige mestverwerkingscertificaten (MVC's) beschikken voor productiejaar 2008.

Wanneer niet aan de mestverwerkingsplicht van een bepaald kalenderjaar voldaan is, bedraagt de geldboete 2 euro per kg N die te weinig verwerkt is. Bij een tweede en volgende overtreding binnen de vijf kalenderjaren, wordt de geldboete 4 euro per kg N die te weinig verwerkt is.

2.2.3.4.2 Bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 ten gevolge van overnames van NER-D zonder 25% reductie in het kader van mestverwerking

Landbouwers die NER-D overnemen mits mestverwerking, moeten bovenop de eventuele basismestverwerkingsplicht jaarlijks 25% van

de overgelaten NER-D (rekening houdend met eventuele vermindering door niet-correcte mestafzet) verwerken. De verwerkingsplicht wordt berekend, rekening houdend met de overgelaten NER-D (met eventuele reductie door niet-correcte mestafzet), een bepaalde omrekeningsfactor per diersoort (die de NER-D omzet in kg N), en de overnamedatum (en eventuele datum waarop de NER-D verder werden overgedragen).

De bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 door overnames met mestverwerking, hebben betrekking op overnames die uitgevoerd werden in 2007 en 2008. In 2008 moest in totaal ongeveer 826.000 kg N bijkomend verwerkt worden, door 1.043 landbouwers (Tabel 55). Hiervan moesten 750 landbouwers 706.000 kg N bijkomend verwerken ten gevolge van een overname van NER-D in 2007 en moesten 363 landbouwers 120.000 kg N verwerken ten gevolge van een overname in 2008 (Tabel 56). 70 landbouwers moesten bijkomend verwerken door overnames van NER-D in zowel 2007 als 2008.

Daarnaast waren er 98 landbouwers die bijkomend moesten verwerken in 2007, maar die niet meer moesten verwerken in 2008 door een annulering van NER-D of door overdracht naar andere landbouwers. De bijkomende verwerkingsplicht in 2007 van deze landbouwers bedroeg ongeveer 23.500 kg N.

Tabel 55 Bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 ten gevolge van overnames van NER-D in het kader van mestverwerking in 2007 en 2008, per soort NER-D

Soort NER-D	Overgelaten NER-D (met reductie niet-correcte mestafzet) in 2007 en 2008	25% overgelaten NER-D (met reductie niet-correcte mestafzet) x omrekeningsfactor	Bijkomende mestverwerkings- plicht (kg N) in 2008
NER-D _R	2.196.219	412.904	340.091
NER-D _V	3.476.084	564.864	400.319
NER-D _P	609.157	97.465	77.312
NER-D _A	71.275	11.806	8.101
Totaal	6.352.735	1.087.039	825.824

Tabel 56 Bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 ten gevolge van enerzijds de overnames van NER-D in het kader van mestverwerking in 2007 en anderzijds de overnames in 2008

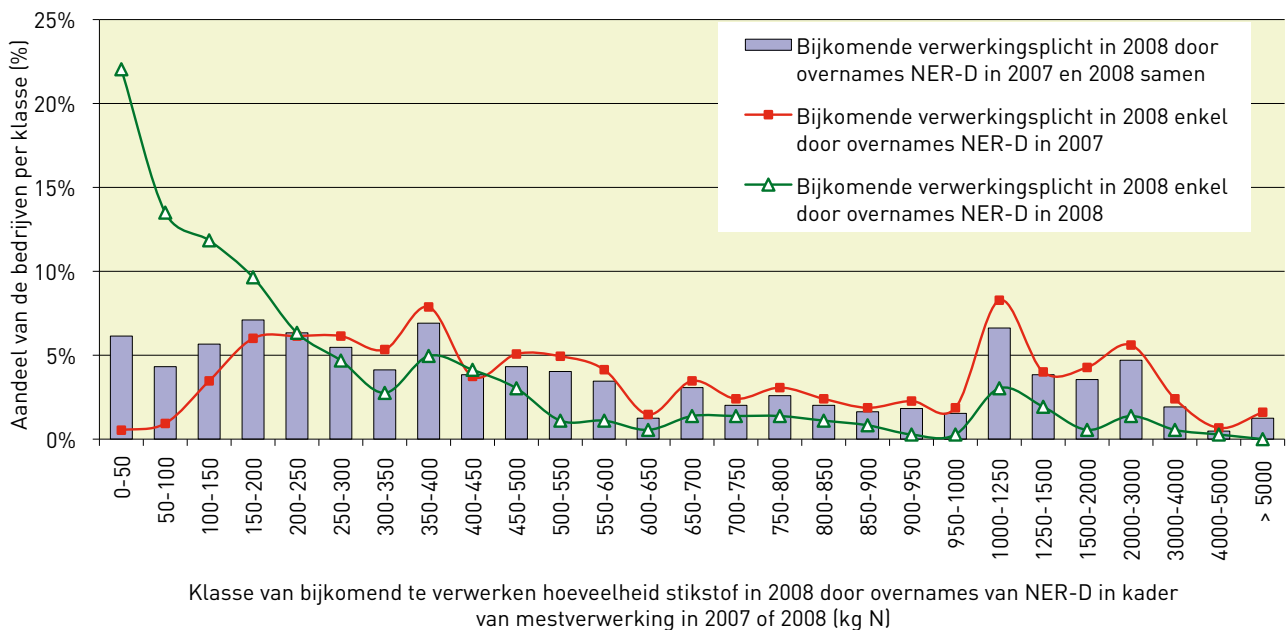
Overnamejaar	Overgelaten NER-D (met reductie niet-correcte mestafzet)	25% overgelaten NER-D (met reductie niet-correcte mestafzet) x omrekeningsfactor	Bijkomende mestverwerkings- plicht (kg N) in 2008
2007	4.100.774	705.924	705.924
2008	2.251.961	381.114	119.899
Totaal	6.352.735	1.087.039	825.824

De 1.043 bedrijven die bijkomend moesten verwerken in 2008 ten gevolge van overnames zijn voornamelijk gesitueerd in West-Vlaanderen (48%) en Oost-Vlaanderen (32%), gevolgd door Antwerpen (13%), Limburg (8%) en Vlaams-Brabant (7%).

Ongeveer de helft van de 1.043 bedrijven die bijkomend moesten verwerken in 2008 ten gevolge van overnames in 2007 en 2008, moest minder dan 500 kg N verwerken. De verdeling van de bedrijven over verschillende klassen van bijkomende verwerkingsplicht ten gevolge van overnames in het kader van mestverwerking, is weergegeven in Figuur 19.

Er wordt een verschillende verdeling vastgesteld bij de bedrijven die moesten verwerken ten gevolge van een overname in 2007 dan bij deze die moesten verwerken ten gevolge van een overname in 2008. De bedrijven die bijkomend moesten verwerken ten gevolge van een

overname in 2008, moesten meestal weinig verwerken. Zo moest de helft van de 363 bedrijven die moesten verwerken door een overname in 2008 minder dan 150 kg N verwerken. Daartegenover moesten de bedrijven die bijkomend moesten verwerken door een overname in 2007, relatief meer verwerken.

Figuur 19 Aandeel bedrijven per klasse van bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 ten gevolge van overnames van NER-D in het kader van mestverwerking in 2007 of 2008, samen met het cumulatief aantal bedrijven

Ongeveer de helft van de overnames van NER-D in het kader van mestverwerking in 2008 vond plaats in het najaar (periode september-december) (Tabel 57). Aangezien de bijkomende mestverwerkingsplicht rekening houdt met de overnamedatum, verklaart dit waarom relatief veel bedrijven weinig bijkomend moesten verwerken in 2008 ten gevolge van overnames in 2008 (Figuur 19).

Tabel 57 Bijkomende mestverwerkingsplicht in 2008 ten gevolge van overnames van NER-D in het kader van mestverwerking in 2008, in functie van de maand van overname

Maand	Aantal dossiers	25% overgelaten NER-D (met reductie niet-correcte mestafzet) x omrekeningsfactor	Bijkomende mestverwerkingsplicht (kg N) in 2008
Januari	1	214	214
Februari			
Maart	2	1.991	1.528
April	16	15.098	10.618
Mei	27	25.236	16.149
Juni	51	26.484	14.241
Juli	52	53.964	25.977
Augustus	66	53.814	21.040
September	51	39.520	12.137
Oktober	58	50.650	11.581
November	28	24.818	3.763
December	99	89.326	2.652
Totaal	451	381.114	119.899

In juni 2010 werd de bijkomende mestverwerkingsplicht ten gevolge van een overname van NER-D zonder 25% reductie in het kader van mestverwerking, voor productiejaar 2008 gemeld aan de verwerkingsplichtige bedrijfsgroepen. Om te voldoen aan de basismestverwerkingsplicht van 2008 moesten deze bedrijfsgroepen ten laatste op 30 september 2010 over de nodige mestverwerkingscertificaten (MVC's) beschikken voor productiejaar 2008. Net zoals bij de basismestverwerkingsplicht, wordt een geldboete opgelegd van 2 euro per kg N die te weinig verwerkt is. Bij een tweede en volgende overtreding binnen de vijf kalenderjaren, wordt de geldboete 4 euro per kg N die te weinig verwerkt is.

2.2.3.4.3 Extra te verwerken hoeveelheid mest in 2008 ten gevolge van uitbreiding met NER-MVW na bewezen mestverwerking

2.2.3.4.3.1 De extra te verwerken hoeveelheid mest in 2008 ten gevolge van de gerealiseerde uitbreiding in 2008

Landbouwers die een uitbreiding na bewezen mestverwerking heb-

ben verkregen, moeten bovenop de eventuele basismestverwerkingsplicht en de eventuele bijkomende mestverwerkingsplicht ten gevolge van een overname van NER-D in het kader van mestverwerking, jaarlijks minstens 25% van de aangevraagde uitbreiding verwerken. In het jaar van de aanvraag en het daaropvolgende jaar moet tevens de gerealiseerde uitbreiding volledig verwerkt worden. Vanaf het 2de jaar na de aanvraag moet bovenop de eventuele basismestverwerkingsplicht 125% van de aangevraagde uitbreiding verwerkt worden om de uitbreiding te behouden. De extra mestverwerking ten gevolge van een uitbreiding na bewezen mestverwerking, moet bewezen worden door de verwerking van mest die afkomstig is van het eigen bedrijf en van de betreffende diersoort.

Als niet voldaan is aan de voorwaarden over de verwerking in 2008, dan worden de NER-MVW geannuleerd vanaf 1 januari 2009. Hiertoe moeten de betrokken landbouwers in het bezit moeten zijn van de vereiste MVC's op hun certificatenrekening van 2008 om te voldoen aan alle voorwaarden van 2008. Concreet moeten deze landbouwers

beschikken over voldoende MVC's om de 25% extra verwerking in 2008 van de aangevraagde uitbreiding te bewijzen met daarbovenop 100% verwerking van de gerealiseerde uitbreiding in 2008. Bovendien moeten ze ook voldoen aan hun eventuele basismestverwerkingsplicht in 2008.

In 2010 werden de uitbreidingen na bewezen mestverwerking voor 2008 geëvalueerd (zie 2.1.2.4.2 voor meer informatie over de evaluatie van de uitbreiding na bewezen mestverwerking). De 506 geëvalueerde landbouwers met uitbreiding in 2008, moesten samen ongeveer 1 miljoen kg N verwerken, waarvan 732.000 kg N verwerking van 25% van de aangevraagde uitbreiding en 276.000 kg N verwerking van de gerealiseerde uitbreiding. In Tabel 58 zijn deze te verwerken hoeveelheden voorgesteld, samen met de MVC's die deze landbouwers op hun rekening hadden staan om deze verwerking te bewijzen. Bij de evaluatie wordt niet enkel de MVC-rekening gecontroleerd maar wordt via de transportdocumenten nagegaan of voldoende bedrijfseigen mest en van de betreffende diersoort verwerkt is.

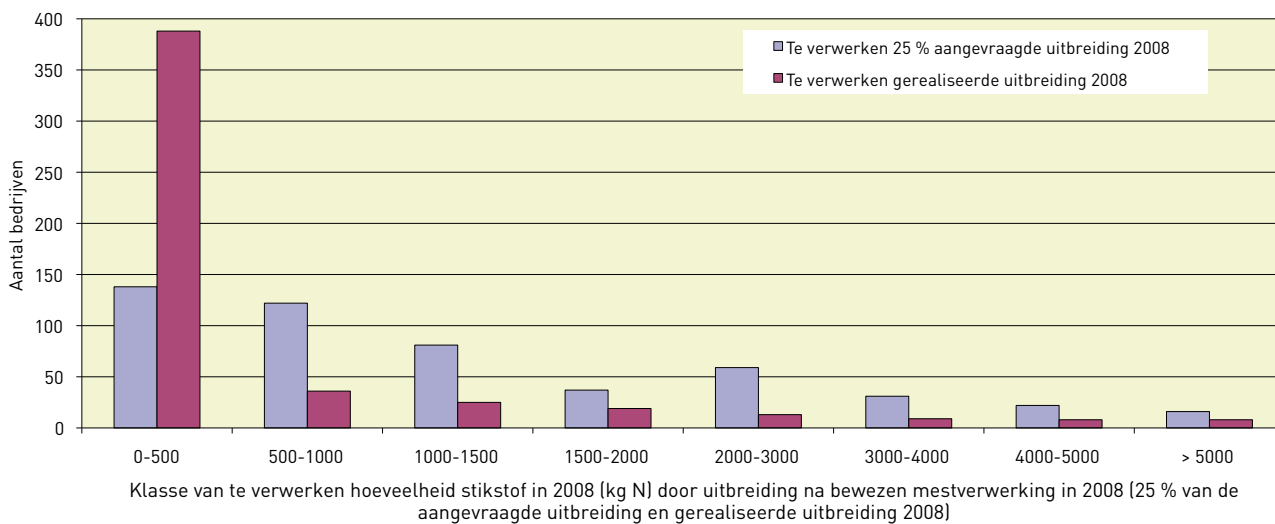
Van de 506 geëvalueerde landbouwers, zijn er 34 landbouwers die niet voldeden aan alle voorwaarden om hun uitbreiding te behouden. 21 bedrijven kunnen niet bewijzen dat ze 25% van de aangevraagde

uitbreiding verwerkt hebben, 17 bedrijven kunnen niet bewijzen dat ze de gerealiseerde uitbreiding verwerkt hebben en 4 bedrijven voldoen niet aan de basismestverwerkingsplicht voor productiejaar 2008. Voor deze landbouwers worden de NER-MVW geannuleerd vanaf 1 januari 2009.

Figuur 20 geeft een overzicht van het aantal bedrijven per klasse van te verwerken hoeveelheid stikstof in 2008 door uitbreiding, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de verwerking van 25% van de aangevraagde uitbreiding en van de gerealiseerde uitbreiding in 2008. 388 bedrijven moesten minder dan 500 kg N verwerken door gerealiseerde uitbreiding in 2008. Hiervan hadden 319 bedrijven nog geen uitbreiding gerealiseerd in 2008 (te verwerken gerealiseerde uitbreiding bedroeg 0 kg N) en moesten ze bijgevolg enkel 25% van de aangevraagde uitbreiding verwerken.

Tabel 58 Te verwerken hoeveelheid stikstof in het kader van de uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2008 (verwerking van 25% van de aangevraagde uitbreiding en verwerking van de gerealiseerde uitbreiding), samen met het aantal MVC's om deze verwerking te bewijzen

	Aantal landbouwers	Te verwerken 25% aangevraagde uitbreiding (kg N)	Aantal MVC's	Te verwerken gerealiseerde uitbreiding (kg N)	Aantal MVC's
Geannuleerde uitbreiding	34	41.022	33.523	30.879	17.120
Positief geëvalueerde uitbreiding	472	691.277	3.239.105	244.943	2.547.285
Totaal	506	732.298	3.272.627	275.822	2.564.405

Figuur 20 Aantal bedrijven per klasse van te verwerken hoeveelheid stikstof in 2008 door uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2008 (25% van de aangevraagde uitbreiding en gerealiseerde uitbreiding 2008)

2.2.3.4.3.2 De extra te verwerken hoeveelheid mest in 2008 ten gevolge van de aanvragen voor een uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009

Eén van de voorwaarden voor het verkrijgen van nutriëntenemissierechten-mestverwerking (NER-MVW) is dat het bedrijf in het kalenderjaar vóór de aanvraag al 25% van de aangevraagde netto-uitbreiding verwerkt moet hebben door bedrijfseigen mest te verwerken. Voor de aanvragen van NER-MVW in 2009 betekent dit dus dat het bedrijf in 2008 al 25% van de aangevraagde netto-uitbreiding moest verwerken. Hiertoe moesten de betrokken landbouwers zorgen dat ze voldoende MVC's op hun rekening hadden staan om deze 25% extra verwerking te bewijzen.

Tabel 59 geeft een overzicht van de netto-uitbreiding per diercategorie en de bijkomende te verwerken hoeveelheid stikstof (zie ook 2.1.2.4.1.3). In 2008 moest in totaal bijna 745.000 kg N bijkomend verwerkt worden door 468 landbouwers ten gevolge van de toekenning van NER-MVW in het kader van een uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009. Deze extra verwerking werd gecontroleerd door de Mestbank, als één van de voorwaarden vooraleer de NER-MVW toegekend werden.

Tabel 59 Netto-uitbreiding per diercategorie in het kader van een uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009, samen met de te verwerken hoeveelheid kg N per diercategorie in 2008

Diercategorie	Aantal dieren	Netto-N-productie (kg N)	Te verwerken hoeveelheid N (kg N) in 2008
Runderen			
Vervangingsvee <1 j	4	106	26
Vervangingsvee 1-2 j	30	1.566	392
Zoogkoeien	125	6.734	1.684
Runderen < 1 j	1	18	4
Runderen 1-2 j	18	835	209
Andere runderen	35	2.156	539
Totaal runderen	213	11.415	2.854
Varkens			
Biggen 7-20 kg	78.815	139.604	34.901
Beren	5	96	24
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	10.085	204.088	51.022
Andere varkens tweefasig	100.301	1.026.360	256.590
Andere varkens driefasig	73.340	770.115	192.529
Andere varkens > 110 kg	678	13.888	3.472
Totaal varkens	263.224	2.154.151	538.538
Pluimvee			
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	626.114	328.067	82.017
Opfokpoeljen van legkippen	182.833	42.921	10.730
Slachtkuikens	799.654	328.658	82.164
Slachtkuiken ouderdieren	163.372	95.890	23.973
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	20.678	3.350	837
Kalkoenen slachtdieren	4.369	3.941	985
Ander pluimvee	0	0	0
Totaal pluimvee	1.797.020	802.826	200.707
Andere dieren			
Paard-pony 200-600 kg	205	8.719	2.180
Paarden > 600 kg	32	1.745	436
Totaal andere dieren	237	10.464	2.616
Totaal	2.060.694	2.978.856	744.714

Tabel 60 Aantal bedrijven die bijkomend moeten verwerken in 2008 ten gevolge van de toekenning van NER-MVW in het kader van een uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009, samen met de te verwerken hoeveelheid stikstof (kg N), per provincie

Provincie	Aantal bedrijven	Te verwerken hoeveelheid (kg N) in 2008
Antwerpen	80	179.784
Limburg	11	16.427
Oost-Vlaanderen	67	95.795
Vlaams-Brabant	7	11.358
West-Vlaanderen	303	441.350
Totaal	468	744.714

Tabel 60 geeft voor elke provincie een overzicht van het aantal bedrijven die bijkomend moet verwerken in 2008 ten gevolge van de toekenning van NER-MVW in het kader van uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009, samen met de te verwerken hoeveelheid stikstof. De bedrijven die bijkomend moeten verwerken zijn voornamelijk gesitueerd in West-Vlaanderen (59%), gevolgd door Antwerpen (24%).

2.2.4 Mesttransporten

2.2.4.1 Administratieve opvolging van de mesttransporten

Om het transport van mest in goede banen te leiden en te kunnen opvolgen, zijn een aantal regels van toepassing. De basisregel hierbij is dat mest vervoerd wordt door een erkende mestvoerder met een mestafzetdocument (MAD). Mestvoerders krijgen een erkenning via een aanvraag bij de Mestbank. Afhankelijk van de klasse waarin de mestvoerder erkend is, kunnen bepaalde mesttransporten uitgevoerd worden. Aan bepaalde klassen zijn bijkomende voorwaarden gekoppeld, zoals bijvoorbeeld de AGR-GPS-verplichting (Automatische Gegevens Registratie - Global Positioning System) voor erkende mestvoerders klasse B en C. *Voor meer informatie over de verschillende types mesttransporten die mogen uitgevoerd worden door verschillende klassen erkende mestvoerders wordt verwezen naar het Voortgangsrapport 2008.*

Een aantal soorten mesttransporten hoeven niet door een erkende mestvoerder uitgevoerd te worden. Het gaat hier onder meer over (1) bepaalde mesttransporten in het kader van een burenenregeling, (2) het transport van mest van het type "eigen mest naar eigen grond", en (3) het transport van gehygiëniseerde eindproducten uit verwerkingsinstallaties (Europese Verordening 1774/2002) en van schuimaarde uit de suikerfabrieken (de zogenaamde "geregistreerde verzenders").

Het transport van mest en mestproducten tussen Europese lidstaten, is geregeld door twee Europese verordeningen. Enerzijds is de Verordening (EG) nr. 1774/2002 betreffende de vaststelling van gezondheidsvoorschriften inzake niet voor menselijke consumptie bestemde dierlijke bijproducten van toepassing. Anderzijds geldt de Verordening (EG) nr. 1013/2006 betreffende de overbrenging van afvalstoffen.

Elk transport door een erkende mestvoerder, een geregistreerde verzender of in het kader van een burenenregeling moet vooraf gemeld worden bij de Mestbank. Daarnaast moeten deze transporten vergezeld zijn van een transportdocument, waarop onder meer vermeld wordt wie de aanbieder en de afnemer van de mest is en hoeveel mest er vervoerd wordt. Afhankelijk van het type transport, zijn er een aantal verschilpunten betreffende de te volgen procedure. *Voor meer informatie over de procedure bij verschillende types mesttransporten wordt verwezen naar het Voortgangsrapport 2008.*

2.2.4.2 Evaluatie van AGR-GPS

Sinds respectievelijk 1 november 2006 en 1 november 2007 moeten alle erkende mestvoerders klasse C en klasse B beschikken over een operationeel AGR-GPS-systeem. De AGR-gegevens komen als databerichten op een server van de Mestbank binnen en worden opgeslagen in een centrale databank. De AGR-gegevens worden regelmatig gecontroleerd tijdens de transportcontroles op het terrein (zie 5.1.2.1) en bij nazicht van gevraagde wijzigingen van transportdocumenten.

In 2010 werd bijkomend gefocust op sensibilisering over het correct gebruik van AGR-GPS en structurele administratieve controles van AGR-GPS. De voorbereidingen van deze acties zijn gestart in 2009. Op basis van de gegevens van 2009 zijn simulaties gebeurd om de acties in 2010 voor te bereiden.

2.2.4.2.1 Sensibilisering van erkende mestvoerders en dienstverleners over AGR-GPS

In het voorjaar van 2010 werden alle erkende mestvoerders gesensibiliseerd over hun AGR-GPS-gebruik. Hierbij werden alle aandachtspunten nog eens opgelijst. Ook bij nieuwe erkenningen worden deze aandachtspunten systematisch overgemaakt aan de erkende mestvoerders.

Daarnaast werden in mei 2010 de dienstverleners geïnformeerd in verband met tekortkomingen veroorzaakt door fouten in de installatie of programmatie van het AGR-GPS-systeem. In oktober 2010 zullen deze gegevens opnieuw nagekeken worden om na te gaan of deze actie resultaten heeft opgeleverd.

2.2.4.2.2 Actie rond de programmatie van AGR-nummers

Als eerste actie werden de AGR-nummers in de ontvangen databerichten gecontroleerd. Het AGR-nummer is een essentieel onderdeel van een AGR-GPS-bericht. Via het AGR-nummer kan de Mestbank immers nagaan welke erkende mestvoerder met welk trekkend voertuig een mesttransport uitvoert. Berichten die geen AGR-nummer bevatten, zijn onvolledig en worden door de server van de Mestbank niet aanvaard. Berichten met een fout AGR-nummer geven verkeerde informatie door aan de Mestbank.

Erkende mestvoerders die tot eind 2009 werkten met een AGR-nummer dat niet of niet correct werd geprogrammeerd in het AGR-GPS-apparaat van hun voertuig werden in februari 2010 aangeschreven. Er werd gevraagd het AGR-nummer correct te laten programmeren en een testbericht te sturen. In totaal werden bij deze actie 96 erkende mestvoerders aangeschreven.

Erkende mestvoerders die in maart 2010 nog geen testbericht met het correcte AGR-nummer hadden verzonden, kregen een aangetekende brief met de melding dat een transportverbod voor het betreffende voertuig zou worden opgelegd indien de mestvoerder zich niet in orde stelt. Er werd een transportverbod opgelegd voor 14 voertuigen van 9 erkende mestvoerders. Het transportverbod bleef gelden tot een testbericht werd verstuurd met het juiste AGR-nummer.

Aangezien regelmatig nieuwe AGR-nummers aangemaakt worden, volgt de Mestbank op regelmatige basis op of deze nieuwe AGR-nummers wel effectief worden geprogrammeerd in het AGR-GPS-apparaat van het voertuig. De betrokken erkende mestvoerders worden gecontacteerd en indien ze geen gevolg geven aan de vraag om alles correct te programmeren, wordt eveneens (na waarschuwing) een transportverbod opgelegd.

2.2.4.2.3 Actie rond het gebruik van de AGR-GPS-apparatuur

Met deze actie werden de erkende mestvoerders die op regelmatige basis hun AGR-GPS-apparatuur niet gebruiken in eerste instantie gewaarschuwd en in tweede instantie beboet. In juni 2010 werden waarschuwingen verstuurd aan 30 erkende mestvoerders omdat ze op regelmatige basis geen gebruik maakten van het AGR-GPS-systeem in de periode januari-mei 2010.

In oktober 2010 werd dezelfde controle opnieuw uitgevoerd voor de periode juli-september 2010. Vijf mestvoerders die in juni een waarschuwing kregen en nog steeds op regelmatige basis hun AGR-GPS-apparatuur niet gebruikten, kregen een boete voor alle mestafzetdocumenten waarvoor geen AGR-GPS werd gebruikt in de periode juli-september 2010 (met uitzondering van de mestafzetdocumenten waarvoor de erkende mestvoerder toestemming heeft gekregen van de Mestbank om te rijden zonder AGR-GPS). De boete vastgesteld in het Mestdecreet voor het niet gebruik van AGR-GPS

bedraagt 200 euro per mestafzetdocument, voor recidivisten verhoogt dit tot 400 euro per document. In totaal werd 78.800 euro boete opgelegd aan 5 mestvoerders, waarvan 2 recidivisten, voor 257 mestafzetdocumenten.

Mestvoerders die geen waarschuwing kregen in juni, maar op regelmatige basis hun AGR-GPS-apparatuur niet gebruiken in de periode juli-september 2010, kregen een waarschuwing in oktober 2010. Er werden in totaal 11 waarschuwingen verstuurd.

Dergelijke controle zal op regelmatige basis herhaald worden. Steeds wordt er eerst gewaarschuwd vooraleer een boete opgelegd wordt. Een volgende controle is gepland in januari 2011.

2.2.4.2.4 Resultaten van de administratieve evaluatie van AGR-GPS

Tabel 61 geeft het aantal mestafzetdocumenten weer per tweemaandelijke periode in 2010, samen met het aantal mestafzetdocumenten waarvoor geen AGR-GPS-signaal vastgesteld werd. Hier valt een daling van het percentage mestafzetdocumenten zonder AGR-GPS-signaal op na de actie in februari (rond de programmatie van AGR-nummers) en de actie in juni (waarschuwingen mestafzetdocumenten zonder AGR-GPS-signalen).

2.2.4.3 Opgvolging van het na- en afmelden van mestafzetdocumenten

Na de uitvoering van een mesttransport met een mestafzetdocument (MAD), moet de erkende mestvoerder dit transport namelden via het

Mest Transport Internet Loket (MTIL). Dit kan uiterlijk de zevende kalenderdag na de dag waarop het transport heeft plaatsgevonden. Als een aangemeld transport niet doorgaat, moet de erkende mestvoerder dit transport afmelden via het MTIL. Dit moet nog dezelfde dag gebeuren. Erkende mestvoerders die het AGR-GPS-systeem gebruiken, kunnen het transport tot de werkdag erna afmelden.

Voor het niet tijdig na- of afmelden van de transportdocumenten voorziet de wetgeving in administratieve geldboetes. Voor transporten die laattijdig, maar wel uiterlijk de 30ste dag na de dag van het transport nagemeld worden, bedraagt de boete 10 euro per laattijdig nagemeld transport. Voor transporten die op de 30ste dag na de dag van het transport nog niet nagemeld zijn, bedraagt de boete 50 euro per laattijdig of niet nagemeld transport. Voor transporten die laattijdig afgemeld worden, bedraagt de boete 50 euro per laattijdig afgemeld transport. Bij herhaling van de overtreding binnen de vijf jaar na het opleggen van de administratieve geldboete, wordt het bedrag van de boete verdubbeld.

In september 2009 heeft de Mestbank actie ondernomen om alle mestafzetdocumenten van transporten in 2008 die niet na- of afgemeld waren, alsnog te laten na- of afmelden. De betrokken erkende mestvoerders kregen hiervoor een waarschuwing of een eventuele dreiging tot schorsing. Als gevolg van deze actie werd de erkenning geschorst van 10 mestvoerders. 7 van deze mestvoerders hebben zich tegen januari 2010 terug in orde gesteld en werden opnieuw erkend.

Tabel 61 Totaal aantal MAD en aantal MAD zonder AGR-GPS signaal, bij mesttransporten door klasse B en C mestvoerders, per tweemaandelijke periode in 2010

Periode	Aantal MAD zonder AGR-GPS	Totaal aantal MAD (klasse B en C)	% MAD zonder AGR-GPS
Januari-februari 2010	1.315	16.208	8,11%
Maart-april 2010	2.351	54.566	4,31%
Mei-juni 2010	1.475	24.800	5,95%
Juli-augustus 2010	1.024	23.623	4,33%

In december 2009 werd de actie herhaald voor de transporten in 2009. Er werd een sensibiliserende brief verstuurd naar alle erkende mestvoerders met mestafzetdocumenten die nog niet na- of afgemeld waren. In januari 2010 werd vervolgens een aangetekende brief verstuurd naar een aantal erkende mestvoerders met een dreiging tot schorsing. Alle erkende mestvoerders hebben zich tijdig in orde gesteld, waardoor geen enkele mestvoerder geschorst werd.

Eind 2009 heeft de Mestbank een algemene sensibilisatie gedaan rond het tijdig namelden van mesttransporten. Er werden nog geen boetes opgelegd voor het laattijdig namelden van mestafzetdocumenten.

In 2010 is voor het eerst overgegaan tot het opleggen van administratieve geldboetes voor het laattijdig namelden van mestafzetdocumenten. In juli 2010 kregen alle erkende mestvoerders met laattijdige nameldingen van mestafzetdocumenten in de periode van januari tot en met april 2010, een administratieve geldboete. In totaal werd 80.240 euro boete opgelegd aan 310 erkende mestvoerders. Ongeveer de helft van de erkende mestvoerders had een boete van minder dan 100 euro. Tegen deze geldboete hebben 50 erkende mestvoerders een bezwaar ingediend.

In het najaar van 2010 zal opnieuw actie ondernomen worden rond het laattijdig namelden van mesttransporten in de loop van 2010.

2.2.4.4 Evolutie van de erkende mestvoerders en geregistreeerde verzenders

Tabel 62 en Tabel 63 geven de evolutie van respectievelijk het aantal erkende mestvoerders en het aantal trekkende voertuigen per klasse (toestand op 1 januari van het betreffende jaar).

Het totaal aantal erkende mestvoerders kende aanvankelijk een stijging van 1.006 mestvoerders in 2000 tot 1.206 mestvoerders in 2005. In de periode van 2005 tot 2008 schommelde het aantal erkende mestvoerders rond 1.200. Sinds 2009 is het aantal erkende mestvoerders opnieuw licht gedaald, tot 1.125 mestvoerders in 2010.

Sinds 1 november 2006 is er een AGR-GPS-verplichting voor klasse C mestvoerders. De invoer van deze verplichting leidde tot een te-

rugval van het aantal klasse C mestvoerders tussen 2006 en 2007. Voor klasse B mestvoerders geldt eveneens een AGR-GPS-verplichting, sinds 1 november 2007. Ook de invoer van deze verplichting leidde tot een afname van het aantal klasse B mestvoerders vanaf 2008. Daartegenover is het aantal klasse A mestvoerders sterk gestegen van 396 in 2000 tot 649 in 2010 (Tabel 62).

Net zoals voor het aantal erkende mestvoerders, kende het aantal trekkende voertuigen een stijging van 3.092 in 2000 tot ruim 4.000 in de periode 2005-2007. Sinds 2008 is het aantal trekkende voertuigen gedaald, tot 3.015 voertuigen in 2010.

De invoer van de AGR-GPS-verplichting voor klasse C mestvoerders op 1 november 2006 leidde tot een terugval van het aantal trekkende voertuigen van klasse C mestvoerders tussen 2006 en 2007. Ook voor de klasse B mestvoerders werd een afname van het aantal trekkende voertuigen vastgesteld tussen 2007 en 2008, ten gevolge van de invoer van de AGR-GPS-verplichting voor klasse B mestvoerders op 1 november 2007. Daartegenover is het aantal trekkende voertuigen van klasse A mestvoerders sterk gestegen van 614 in 2000 tot 1.396 in 2010 (Tabel 62).

Tabel 62 Evolutie van het aantal erkende mestvoeders per klasse en aantal geregistreerde verzenders (toestand op 1 januari van het betreffende jaar)

Jaar	Klasse A	Klasse B	Klasse C	Klasse E	Geregistreerde verzenders	Totaal
2000	396	448	162	/	/	1.006
2001	446	485	195	/	/	1.126
2002	483	476	204	/	/	1.163
2003	433	477	255	/	/	1.165
2004	425	456	267	/	/	1.148
2005	446	476	284	/	/	1.206
2006	441	482	274	/	/	1.197
2007	458	556	165	/	/	1.179
2008	596	471	124	3	15	1.209
2009	677	297	144	11	11	1.140
2010	649	273	158	16	29	1.125

Tabel 63 Aantal trekkende voertuigen per klasse (toestand op 1 januari van het betreffende jaar)

Jaar	Klasse A	Klasse B	Klasse C	Klasse E	Geregistreerde verzenders	Totaal
2000	614	1.499	979	/	/	3.092
2001	705	1.693	1.147	/	/	3.545
2002	739	1.621	1.248	/	/	3.608
2003	653	1.627	1.539	/	/	3.819
2004	647	1.558	1.591	/	/	3.796
2005	701	1.644	1.682	/	/	4.027
2006	705	1.715	1.854	/	/	4.274
2007	739	2.088	1.238	/	/	4.065
2008	1.059	1.728	641	8	/	3.436
2009	1.413	917	726	93	/	3.149
2010	1.396	711	791	117	/	3.015

2.2.4.5 Evaluatie van de mesttransporten in 2009

2.2.4.5.1 Transporten van verschillende soorten dierlijke en andere meststoffen

Tabel 64 geeft een overzicht van de door de Mestbank geregistreerde hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die getransporteerd werden in 2009, via verschillende soorten transporten (geheel van mestafzetdocumenten, verzenddocumenten, burenenregelingen, EVOA's en overdrachten).

In totaal werden 93,4 miljoen kg N, 63,0 miljoen kg P₂O₅ en 11,6 miljoen ton dierlijke en andere meststoffen vervoerd. Van de 93,4 miljoen kg N die getransporteerd werd in 2009, is de grootste fractie ruwe dierlijke mest (74,6 miljoen kg N of 80%). Een kleinere fractie is een combinatie van dierlijke en andere meststoffen zoals mengelingen en eindproducten van verwerkingsinstallaties, samen goed voor 16 miljoen kg N of 17%. De transporten van andere meststoffen zoals mengelingen van andere meststoffen, schuimaarde, groen- en

GFT-compost en slibs uit industrie, vertegenwoordigen samen 2,7 miljoen kg N of 3%.

Van de getransporteerde eindproducten van biologieën (ongeveer 413.000 kg N) wordt 79% ingenomen door effluenten (326.000 kg N) en 21% door slibs uit de biologieën (87.000 kg N). De getransporteerde eindproducten van vergisters (ongeveer 1,3 miljoen kg N) zijn vrijwel allemaal digestaten, met een verwaarloosbare kleine fractie van andere nevenstromen zoals bijvoorbeeld dunne fractie van vergisting.

Tabel 64 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009, per soort dierlijke of andere meststof (in kg N, kg P₂O₅ en ton)

Soort dierlijke of andere meststof	kg N	kg P ₂ O ₅	ton
Ruwe rundermest	11.693.373	4.306.875	2.095.835
Ruwe mest van mestkalveren	1.145.879	556.382	373.720
Ruwe varkensmest	44.201.518	27.926.617	5.399.365
Ruwe pluimveemest	15.170.960	11.336.572	522.285
Ruwe paardenmest	2.219.427	1.328.939	441.886
Ruwe mest van andere dieren	209.755	203.266	25.033
Mengeling dierlijke meststoffen	4.886.761	4.020.937	320.814
Mengeling dierlijke en andere meststoffen	2.068.787	3.001.196	111.839
Mengeling andere meststoffen	27.415	19.057	2.938
Eindproducten van biologieën	412.525	322.000	1.134.363
Eindproducten van champignonkwekers & substraatbereiders	2.425.331	1.429.933	373.127
Eindproducten van composteringsinstallaties	4.937.167	5.167.331	200.917
Eindproducten van vergisters	1.298.523	1.014.097	191.283
Groen- en GFT-compost	441.405	216.636	44.789
Schuimaarde	347.507	617.790	77.343
Slib uit industrie	1.028.774	590.837	231.348
Overige andere meststoffen	857.143	909.589	59.737
Totaal	93.372.249	62.968.054	11.606.621

2.2.4.5.2 Verschillende types transporten van dierlijke en andere meststoffen

Tabel 65 geeft een overzicht van de hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die getransporteerd werden in 2009, per type transport en klasse erkende mestvoerder. Van de hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die getransporteerd werden in 2009, werd de grootste fractie vervoerd door erkende mestvoerders met mestafzetdocumenten (MAD) (75% voor N, 72% voor P₂O₅ en 79% voor tonnages). Daarna volgen de transporten door geregistreerde verzenders met verzenddocumenten (10% voor N, 16% voor P₂O₅ en 5% voor tonnages) en burenregelingen (11% voor N, 8% voor P₂O₅ en 14% voor tonnages).

Voor landbouwers die zelf hun dierlijke mest verwerken, worden geen vervoersdocumenten opgemaakt. Uiteraard worden deze transporten beschouwd bij de berekening van de mestverwerking. Deze afvoer door landbouwers naar de eigen mestverwerkingsinstallatie wordt weergegeven onder de noemer "overdrachten".

Tabel 65 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009, per soort transport en klasse erkend mestvoerder (in kg N, kg P₂O₅ en ton)

Soort transportdocument	Soort mestvoerder	kg N	kg P ₂ O ₅	ton
Mestafzetdocument (MAD)	Erkende mestvoerder klasse A	13.151.600	7.312.596	2.170.513
	Erkende mestvoerder klasse B	22.547.921	13.329.473	3.559.897
	Erkende mestvoerder klasse C	33.211.206	23.824.267	3.348.089
	Erkende mestvoerder klasse E	1.292.952	1.092.485	49.187
	Totaal MAD	70.203.678	45.558.820	9.127.686
Verzenddocument	Geregistreerd verzender	9.220.160	10.150.202	531.385
Burenregeling		10.625.718	5.320.229	1.616.167
EVOA	Erkende mestvoerder klasse C	909.805	681.101	29.045
Overdrachten		2.412.888	1.257.703	302.339
Totaal		93.372.249	62.968.054	11.606.621

2.2.4.5.3 Transporten tussen verschillende types aanbieders en afnemers

Tabel 66 geeft een overzicht van de hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die getransporteerd werden tussen verschillende types aanbieders en afnemers in 2009. Dit wordt gevisualiseerd in Figuur 21 (voor de getransporteerde hoeveelheden stikstof).

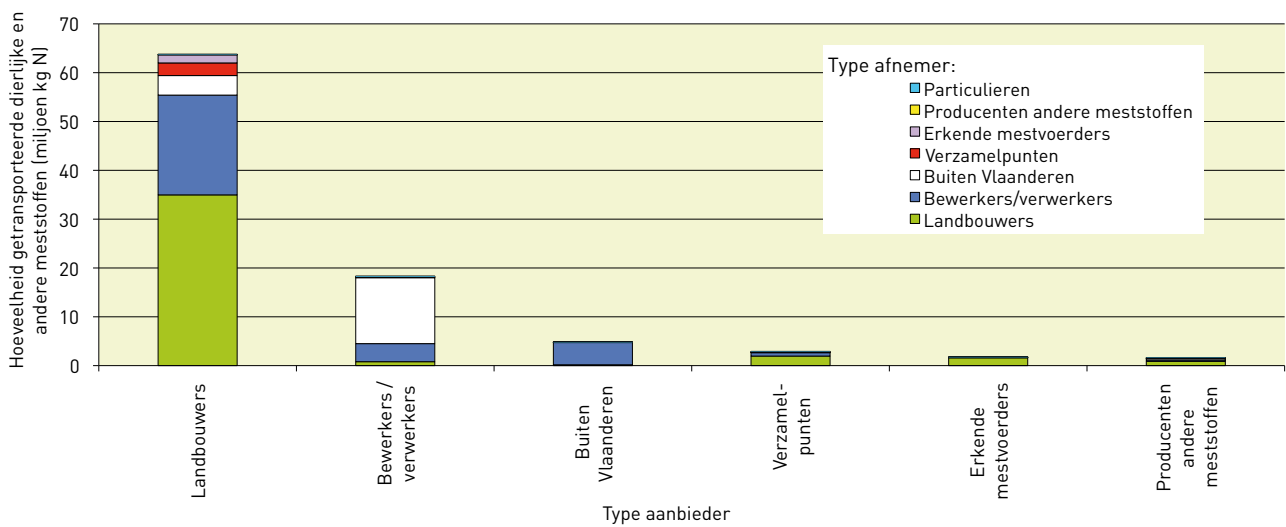
Van de 93,4 miljoen kg N die getransporteerd werd in 2009, is de grootste fractie afkomstig van landbouwers (63,8 miljoen kg N of 68%) gevolgd door bewerkers/verwerkers (18,4 miljoen kg N of 20%). Daarna volgen aanbieders buiten Vlaanderen (4,9 miljoen kg N of 5%), de verzamelpunten (2,9 miljoen kg N of 3%), de erkende mestvoerders (1,8 miljoen kg N of 2%) en de producenten andere meststoffen (1,7 miljoen kg N of 2%).

Van de 63,8 miljoen kg N die vervoerd werd in 2009 met als aanbieder een landbouwer, werd 55% vervoerd naar andere landbouwers

en 32% naar bewerkers/verwerkers. Een kleinere fractie werd getransporteerd naar afnemers buiten Vlaanderen (6%).

Van de 18,4 miljoen kg N die getransporteerd werd in 2009 met als aanbieder een bewerk/verwerker, werd 74% getransporteerd naar afnemers buiten Vlaanderen en 20% naar een andere bewerk/verwerker. Een beperkte hoeveelheid van ongeveer 800.000 kg N (4%) werd vervoerd naar landbouwers.

In 2009 werd ongeveer 4,9 miljoen kg N getransporteerd met een aanbieder buiten Vlaanderen. De grootste fractie werd vervoerd naar bewerkers/verwerkers, goed voor 4,6 miljoen kg N of 95%. Een beperkte hoeveelheid van ongeveer 170.000 kg N (4%) werd vervoerd naar landbouwers.

Figuur 21 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009 naar verschillende types afnemers, voor elk type aanbieder (in miljoen kg N)

Tabel 66 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009, tussen verschillende types aanbieders en afnemers (in kg N, kg P₂O₅ en ton)

Aanbieder	Eenheid	Afnemers in Vlaanderen						Afnemers buiten Vlaanderen	Totaal
		Bewerkers /verwerkers	Erkende mestvoerders	Landbouwers	Producenten andere meststoffen	Verzamel-punten	Particulieren		
Bewerkers /verwerkers	kg N	3.700.455	37.042	805.149	13.384	133.415	161.131	13.499.750	18.350.326
	kg P ₂ O ₅	6.045.219	37.927	496.310	6.413	72.669	94.555	13.956.217	20.709.310
Erkende mestvoerders	ton	376.602	4.047	1.153.597	2.633	31.064	23.460	719.407	2.310.810
	kg N	18.437	33.553	1.668.130	0	13.411	12.893	47.647	1.794.072
Landbouwers	kg P ₂ O ₅	13.952	18.735	905.928	0	6.419	7.049	45.607	997.691
	ton	1.268	4.005	212.181	0	1.730	1.537	2.257	222.977
Producenten andere meststoffen	kg N	20.438.073	1.724.149	34.971.164	354	2.587.770	74.232	3.999.159	63.794.901
	kg P ₂ O ₅	12.048.280	936.078	17.562.381	253	1.368.904	39.574	2.897.253	34.852.724
Verzamel-punten	ton	1.726.979	214.773	5.467.042	49	302.055	11.816	169.974	7.892.689
	kg N	281.332	1.691	879.213	11.507	124.014	88.555	274.225	1.660.536
Aanbieders buiten Vlaanderen	kg P ₂ O ₅	162.679	1.298	495.356	5.945	86.844	52.473	374.397	1.178.992
	ton	31.968	515	174.749	1.599	38.904	8.411	53.251	309.398
Totaal	kg N	778.680	41.725	1.960.200	3.156	22.719	106.898	5.149	2.918.528
	kg P ₂ O ₅	446.251	22.457	1.045.575	2.004	11.798	61.106	4.393	1.593.584
Aanbieders buiten Vlaanderen	ton	79.474	4.802	294.318	501	3.257	13.816	638	396.806
	kg N	4.626.614	1.540	171.440	0	35.246	347	18.698	4.853.885
Totaal	kg P ₂ O ₅	3.377.347	948	221.166	0	22.286	220	13.788	3.635.754
	ton	427.828	161	37.656	0	5.269	55	2.971	473.941
Totaal	kg N	29.843.592	1.839.700	40.455.295	28.402	2.916.575	444.057	17.844.629	93.372.249
	kg P ₂ O ₅	22.093.728	1.017.443	20.726.717	14.615	1.568.920	254.977	17.291.654	62.968.054
Totaal	ton	2.644.120	228.302	7.339.544	4.782	382.279	59.097	948.497	11.606.621

2.2.4.5.4 Transporten tussen provincies in Vlaanderen

Tabel 67 geeft een overzicht van de hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die getransporteerd werden tussen landbouwers en verzamelpunten binnen eenzelfde en tussen verschillende provincies, samen met de afvoer- en aanvoerstromen naar en van mestverwerking, en buiten Vlaanderen. Deze transportstromen zullen gebruikt worden om voor elke provincie een mestbalans op te stellen (zie 2.3.2).

De grootste afvoer van dierlijke en andere meststoffen door landbouwers (en verzamelpunten) gebeurt naar andere landbouwers (en verzamelpunten), variërend van 51% in West-Vlaanderen, over 61% in Antwerpen, 70% in Oost-Vlaanderen, 77% in Limburg, tot 88% in Vlaams-Brabant. Er wordt relatief meer afgevoerd naar mestverwerking in West-Vlaanderen (43%) en Antwerpen (30%) dan in andere provincies (gaande van 7% in Vlaams-Brabant tot zo'n 20 à 25% in Limburg en Oost-Vlaanderen). De afvoer buiten Vlaanderen is relatief groter in Antwerpen (10%) dan in andere provincies (gaande van 3 à 4% in Limburg en Vlaams-Brabant tot 5 à 6% in Oost- en West-Vlaanderen).

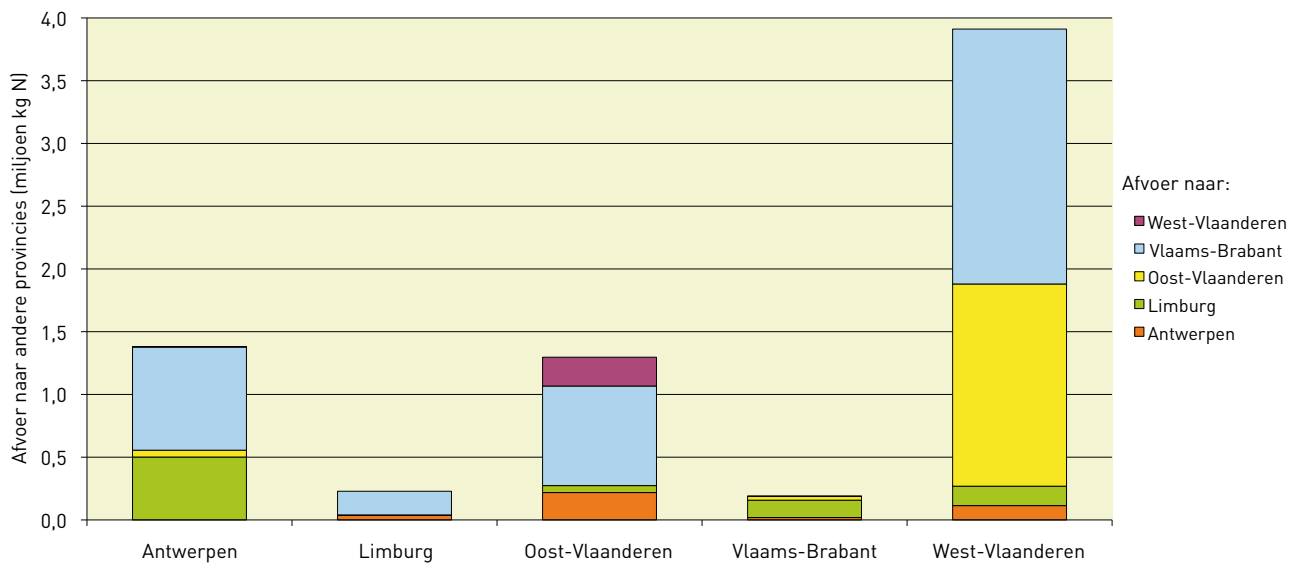
Als landbouwers (en verzamelpunten) dierlijke en andere meststoffen afvoeren naar andere landbouwers (en verzamelpunten) gebeurt dit voornamelijk binnen dezelfde provincie. Dit varieert van 74% in West-Vlaanderen, over 85% in Oost-Vlaanderen en Antwerpen, tot 95% in Limburg en Vlaams-Brabant.

De aanvoer vanuit mestverwerkingsinstallaties (0,9 miljoen kg N) en buiten Vlaanderen (0,2 miljoen kg N) is beperkt en vertegenwoordigt respectievelijk 2,3 en 0,5% van de totale hoeveelheid aangevoerde dierlijke en andere meststoffen.

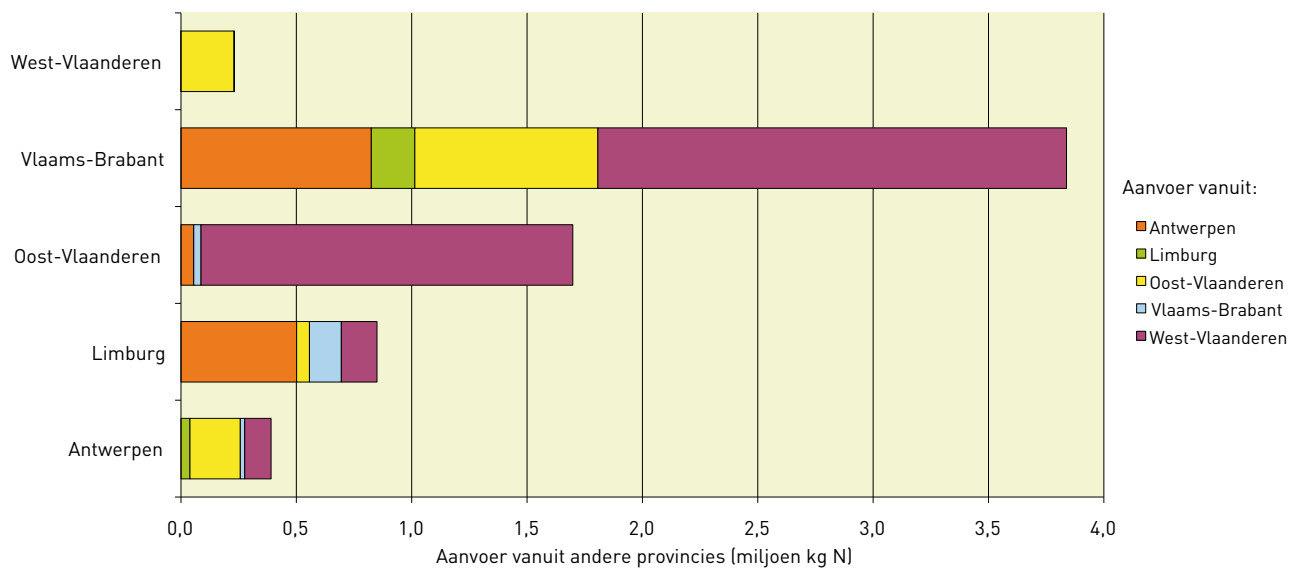
Figuur 22 visualiseert voor elke provincie de hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen die vertrekkende van landbouwers (en verzamelpunten) binnen die provincie getransporteerd worden naar landbouwers (en verzamelpunten) in andere provincies. Figuur 23 visualiseert dit voor de aanvoerstromen vanuit andere provincies. De grootste afvoer van dierlijke en andere meststoffen gebeurt door landbouwers in West-Vlaanderen, gevolgd door Antwerpen en Oost-Vlaanderen. Landbouwers in Vlaams-Brabant ontvangen daartegenover de grootste hoeveelheid dierlijke en andere meststoffen, gevolgd door Oost-Vlaanderen.

Tabel 67 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009 tussen landbouwers en verzamelpunten binnen eenzelfde en tussen verschillende provincies, samen met de afvoer- en aanvoerstromen naar en van mestverwerking en buiten Vlaanderen (in kg N, kg P₂O₅ en ton)

Aanbieder	Eenheid	Landbouwers en verzamelpunten per provincie						Bewerkers /verwerkers	Buiten Vlaanderen	Totaal
		Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Totaal			
Antwerpen	kg N	7.739.536	501.328	54.457	824.966	168	9.120.454	4.425.315	1.453.411	14.999.179
	kg P ₂ O ₅	3.573.878	257.982	30.247	438.941	110	4.301.158	2.887.217	1.070.810	8.259.184
	ton	1.356.869	76.129	7.448	98.971	38	1.539.455	360.596	61.067	1.961.118
Limburg	kg N	38.979	4.324.206	893	188.687	0	4.552.764	1.154.001	193.526	5.900.292
	kg P ₂ O ₅	22.914	2.199.070	568	114.207	0	2.336.760	822.539	135.274	3.294.572
Oost-Vlaanderen	kg N	7.602	690.840	146	29.685	0	728.272	61.791	12.014	802.077
	kg P ₂ O ₅	218.165	55.496	6.785.426	793.322	229.660	8.082.069	2.875.614	650.689	11.608.372
Vlaams-Brabant	kg N	114.474	30.759	3.366.283	419.090	122.370	4.052.976	1.712.215	463.866	6.229.057
	kg P ₂ O ₅	28.900	6.508	1.044.936	96.707	32.385	1.209.435	214.710	33.863	1.458.009
West-Vlaanderen	kg N	19.120	138.199	31.574	2.788.838	1.691	2.979.422	244.406	148.267	3.372.095
	kg P ₂ O ₅	8.785	73.983	15.364	1.438.260	1.064	1.537.456	151.247	94.053	1.782.756
Totaal	kg N	3.115	19.180	4.509	390.004	173	416.981	32.602	6.065	455.647
	kg P ₂ O ₅	114.230	154.626	1.611.321	2.031.167	10.895.090	14.806.434	12.517.418	1.558.415	28.882.267
Bewerkers /verwerkers	kg N	59.051	82.415	851.098	1.093.964	5.672.909	7.759.437	6.981.660	1.133.632	15.874.729
	kg P ₂ O ₅	14.037	18.584	219.908	252.074	1.667.963	2.172.567	1.098.423	58.454	3.329.444
Totaal	kg N	8.130.030	5.173.854	8.483.670	6.626.979	11.126.608	39.541.142	21.216.753	4.004.309	64.762.204
	kg P ₂ O ₅	3.779.102	2.644.209	4.263.560	3.504.463	5.796.453	19.987.787	12.554.877	2.897.634	35.440.298
Buiten Vlaanderen	ton	1.410.523	811.240	1.276.947	867.441	1.700.559	6.066.710	1.768.123	171.463	8.006.296
	kg N	264.679	205.849	96.816	71.525	299.694	938.564			
Totaal	kg P ₂ O ₅	131.237	100.041	65.744	40.592	231.298	568.979			
	ton	240.243	41.764	113.076	21.987	767.612	1.184.661			
Totaal	kg N	80.363	7.326	17.691	17.020	84.285	206.686			
	kg P ₂ O ₅	40.606	8.796	31.451	15.792	146.730	243.452			
Totaal	ton	15.806	1.677	3.931	2.949	18.560	42.925			
	kg N	8.475.073	5.387.030	8.598.177	6.715.525	11.510.587	40.686.393			
Totaal	kg P ₂ O ₅	3.950.945	2.753.046	4.360.756	3.560.847	6.174.480	20.800.218			
	ton	1.666.571	854.682	1.393.954	892.377	2.486.731	7.294.296			

Figuur 22 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009 naar andere provincies, voor elke provincie (in miljoen kg N)

Figuur 23 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd in 2009 vanuit andere provincies, voor elke provincie (in miljoen kg N)

2.2.4.5.5 Verloop van de transporten gedurende 2009

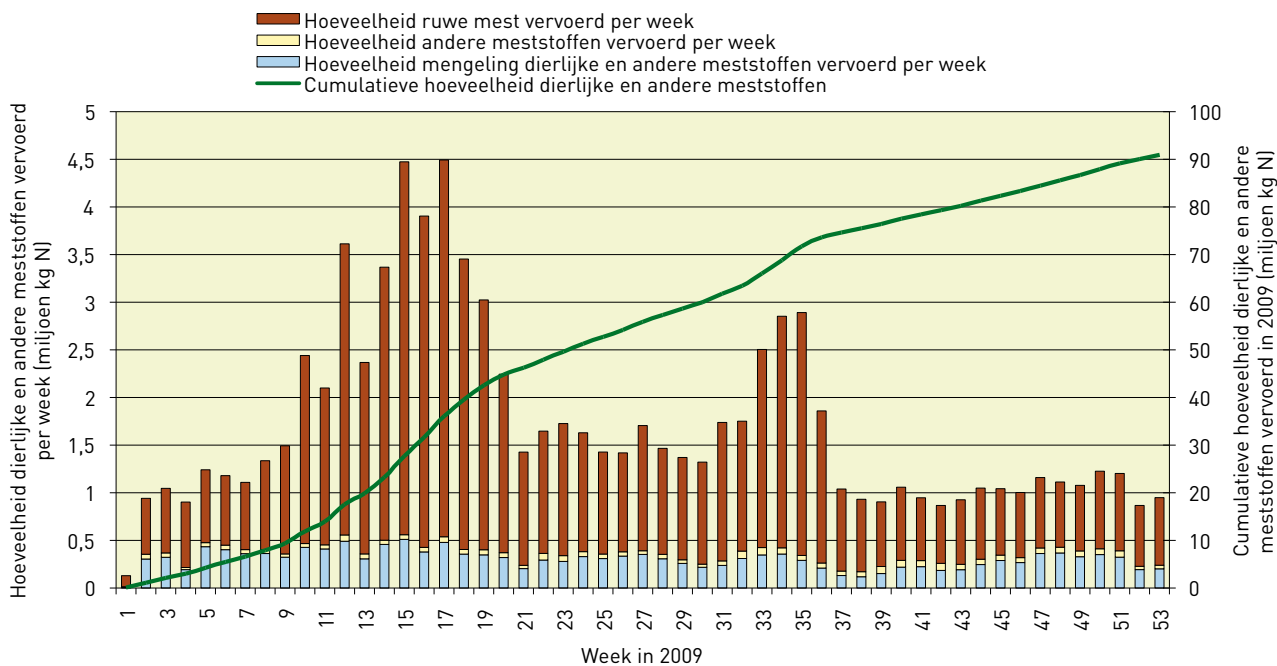
Figuur 24 geeft het verloop weer van het transport van dierlijke en andere meststoffen in 2009 (uitgedrukt in miljoen kg stikstof). De grootste piek in het transport treedt op in het voorjaar (weken 10 tot en met 20), gevolgd door een kleinere piek op het einde van de zomer (weken 33 tot en met 36).

Uit de figuur blijkt duidelijk dat vooral het transport van ruwe mest onderhevig is aan piekmomenten, terwijl de transporten van mengelingen van dierlijke en andere meststoffen, of van zuivere andere meststoffen, veeleer gelijkmatig gebeurt gedurende het hele jaar.

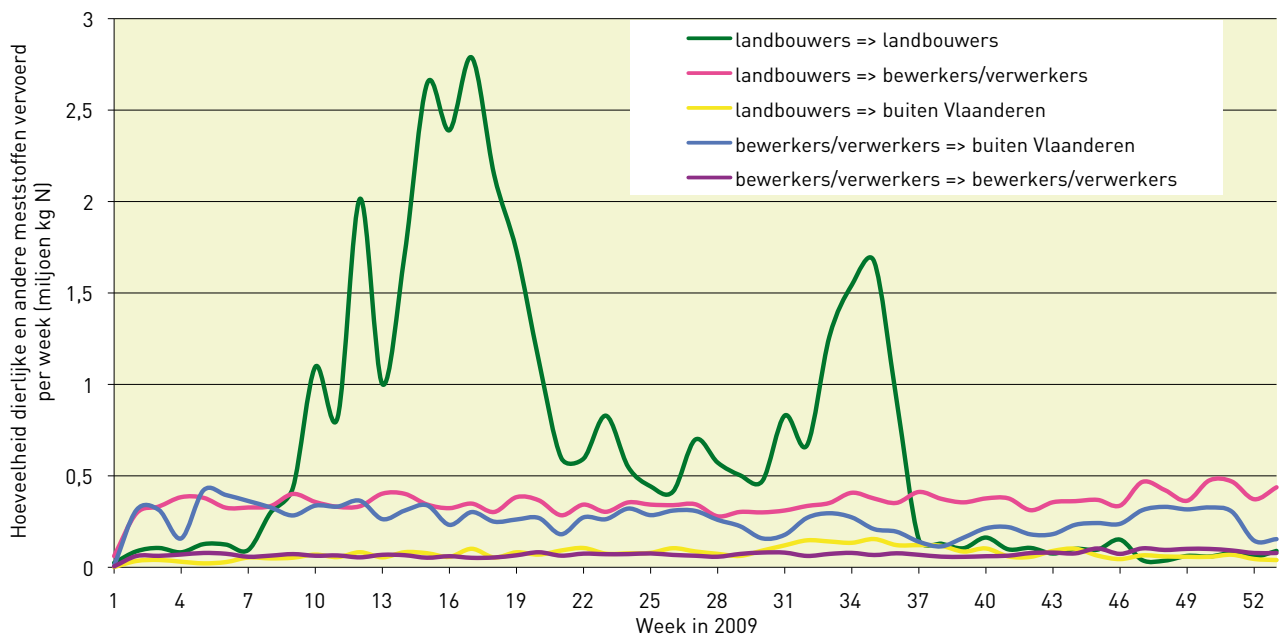
Van de grootste transportstromen is het verloop weergegeven in Figuur 25 (uitgedrukt in miljoen kg stikstof). Het betreffen hier transporten van landbouwers naar andere landbouwers, van landbouwers naar bewerkers/verwerkers, van landbouwers naar afnemers

buiten Vlaanderen, van bewerkers/verwerkers naar afnemers buiten Vlaanderen en van bewerkers/verwerkers naar andere bewerkers/verwerkers (zie ook Tabel 66).

De transporten tussen landbouwers kennen twee pieken, een eerste en grootste tijdens het voorjaar, en een kleinere op het einde van de zomer. Dit vastgestelde patroon hangt samen met dat van de soort getransporteerde meststof (Figuur 24), aangezien voornamelijk ruwe mest vervoerd wordt tussen verschillende landbouwers. Daartegenover kennen de overige transporten, onder meer van landbouwers naar bewerkers/verwerkers, van landbouwers naar afnemers buiten Vlaanderen en van bewerkers/verwerkers naar afnemers buiten Vlaanderen, een eerder gelijkmatig verdeeld patroon gedurende het kalenderjaar.

Figuur 24 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd per week in 2009, samen met de cumulatieve hoeveelheid dierlijke en andere meststoffen (in miljoen kg N)

Figuur 25 Hoeveelheden dierlijke en andere meststoffen getransporteerd per week in 2009, voor een aantal belangrijke transportstromen (landbouwers naar andere landbouwers, landbouwers naar bewerkers/verwerkers, landbouwers naar afnemers buiten Vlaanderen, bewerkers/verwerkers naar afnemers buiten Vlaanderen en bewerkers/verwerkers naar andere bewerkers/verwerkers) (in miljoen kg N)

2.3 MESTBALANS

2.3.1 De Vlaamse mestbalans in 2009

De Vlaamse mestbalans geeft het verschil weer tussen het aanbod van dierlijke mest in Vlaanderen en de afzetruimte voor dierlijke mest op Vlaamse landbouwgrond.

Mestaanbod

Het mestaanbod omvat de hoeveelheid dierlijke mest die geproduceerd wordt in Vlaanderen, verminderd met de hoeveelheid dierlijke mest die verwerkt en geëxporteerd wordt buiten Vlaanderen.

In 2009 bedroeg de brutoproductie van dierlijke mest 165,3 miljoen kg N en 67,2 miljoen kg P₂O₅. Door het gebruik van nutriëntenarme voeders werd een afname van de productie van 8,9 miljoen kg N en 7,8 miljoen kg P₂O₅ gerealiseerd, wat de reële mestproductie in 2009 op 156,4 miljoen kg N en 59,4 miljoen kg P₂O₅ brengt. Rekening houdend met de emissieverliezen uit stal en opslag, bedroeg de nettostikstofproductie 124 miljoen kg N. De hoeveelheid Vlaamse dierlijke mest die verwerkt en geëxporteerd werd in 2009, bedroeg 24,3 miljoen kg N en 14,7 miljoen kg P₂O₅^[10]. Het mestaanbod in Vlaanderen in 2009 bedroeg bijgevolg 99,7 miljoen kg N en 44,7 miljoen kg P₂O₅. Dit aanbod is vergelijkbaar met het mestaanbod in 2008.

Mestafzetruimte

De afzetmogelijkheid voor dierlijke mest is de hoeveelheid dierlijke mest die kan afgezet worden op Vlaamse landbouwgrond, rekening houdend met de maximale bemestingsnormen van het Mestdecreet, de mate waarin de landbouwers deze bemestingslimieten effectief invullen met dierlijke mest en de toepassing van derogatie. In 2009 bedroeg de afzetruimte voor dierlijke mest 105 miljoen kg N en 48,5 miljoen kg P₂O₅.

Mestbalans

Voor het derde jaar op rij was de Vlaamse mestbalans in evenwicht in 2009 (Figuur 26 en Figuur 27). Mestverwerking blijft een cruciale schakel in het behoud van dit evenwicht.

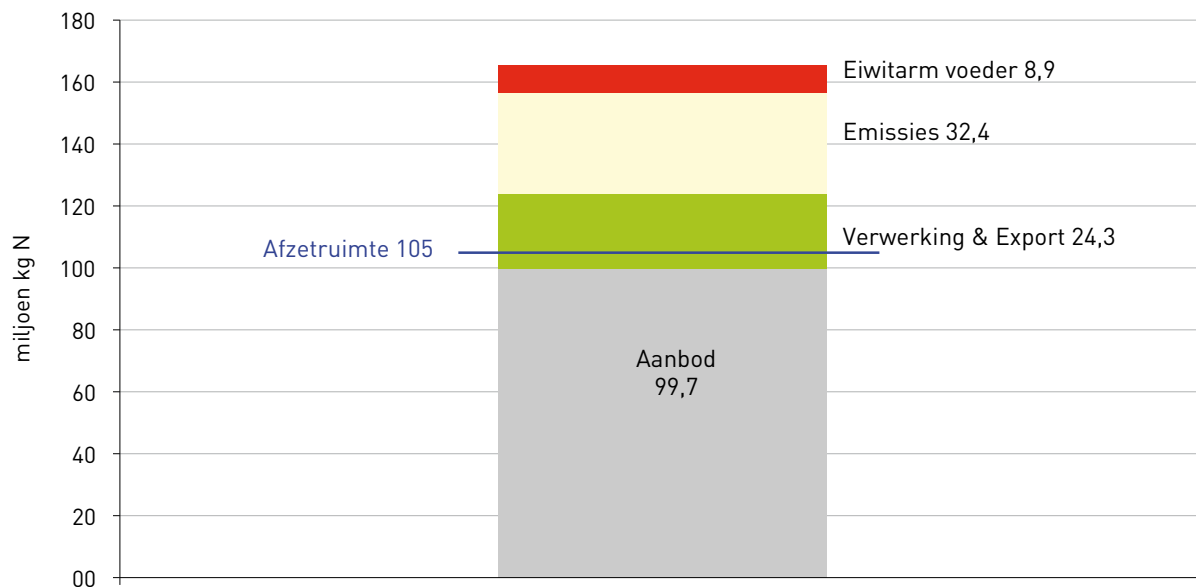
Net zoals vorig jaar, wordt de doelstelling van het MINA 3+ dat in 2010 nog maximaal 108 miljoen kg N uit dierlijke mest op Vlaamse landbouwgrond gebracht mag worden, opnieuw gehaald in 2009.

De doelstelling voor fosfaat van 44 miljoen kg P₂O₅ wordt net niet gehaald in 2009.

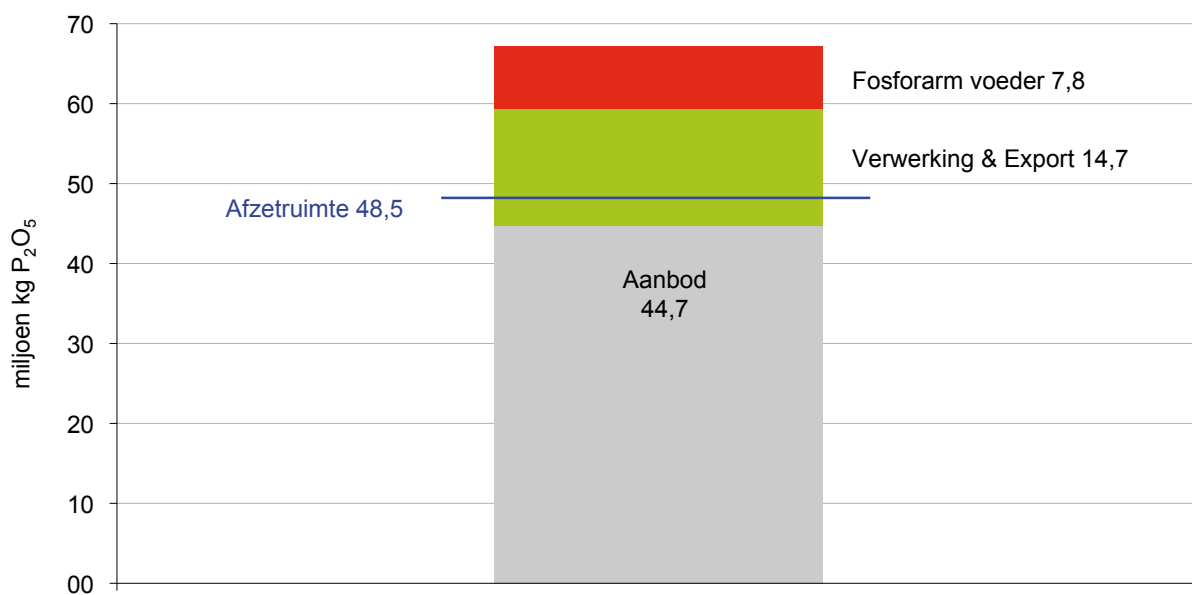
Een evenwicht in de Vlaamse mestbalans betekent dat alle landbouwbedrijven in staat zijn om hun dierlijke mest correct af te zetten conform het Mestdecreet, rekening houdend met de mogelijkheden gecreëerd door nutriëntenarme voeders, de verwerking en export, en de extra afzetmogelijkheid door derogatie.

Uiteraard betekent dit niet dat het mestprobleem opgelost is. Een aantal landbouwbedrijven kampen immers nog steeds met een balansprobleem (zie 2.3.5 voor meer informatie over de aanpak van bedrijven met balansproblemen). Daarnaast verbetert de waterkwaliteit nog onvoldoende snel (zie 3.1).

[10] Net zoals voorgaande jaren werd een correctie uitgevoerd om de hoeveelheid geëxporteerde en verwerkte fosfaat uit Vlaamse dierlijke mest af te leiden. Op basis van de verhouding van de hoeveelheid stikstof uit geëxporteerde en verwerkte Vlaamse dierlijke mest (volgens de MVC's) en de totale hoeveelheid stikstof afgevoerd buiten Vlaanderen (volgens transportdocumenten), wordt de hoeveelheid fosfaat uit geëxporteerde en verwerkte Vlaamse dierlijke mest begroot op 81% van 18,1 miljoen kg P₂O₅.

Figuur 26 Vlaamse mestbalans in 2009 (miljoen kg N)

Figuur 27 Vlaamse mestbalans in 2009 (miljoen kg P₂O₅)

2.3.2 Mestbalansen per provincie in 2009

Naast een Vlaamse mestbalans, is voor elke provincie een mestbalans opgesteld voor het productiejaar 2009 (Tabel 68 en Tabel 69).

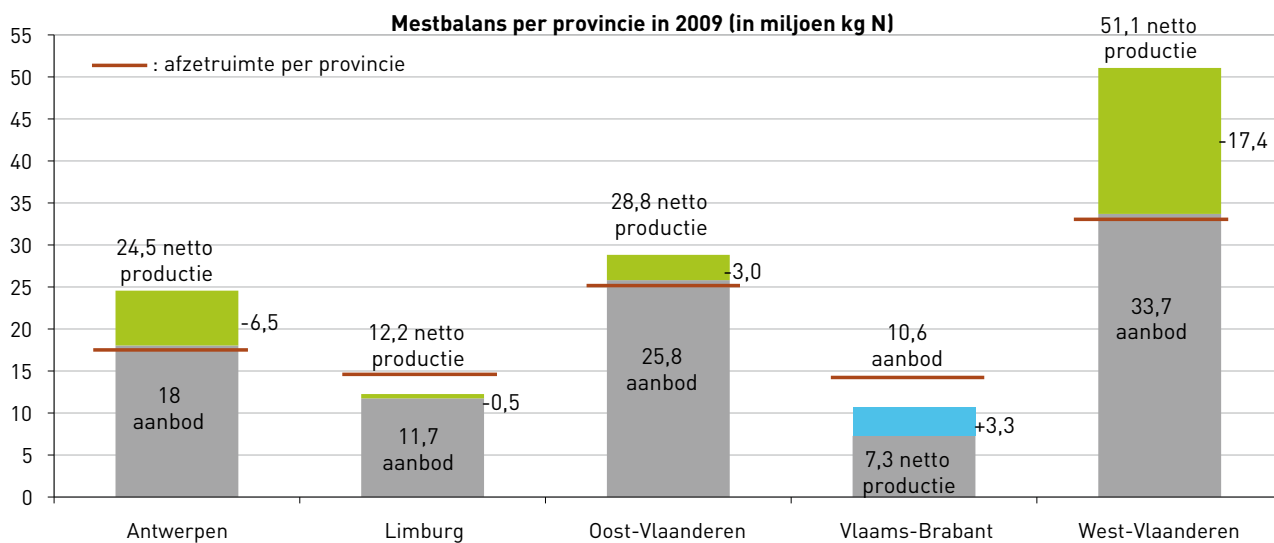
Bij de berekening van het mestaanbod in de provinciale mestbalans wordt in de eerste plaats rekening gehouden met de productie van dierlijke mest in die bepaalde provincie. Daarnaast worden ook alle aanvoer- en afvoerstromen van dierlijke mest ter hoogte van die bepaalde provincie in rekening gebracht, zoals de aan- en afvoer van en naar landbouwers (en verzamelpunten) in andere provincies, mestverwerking en aanbieders en afnemers buiten Vlaanderen (zie

2.2.4.5.4 voor meer informatie over de transportstromen ter hoogte van elke provincie).

De afzetruimte voor dierlijke mest in een bepaalde provincie is de hoeveelheid mest die kan afgezet worden op landbouwgrond in die bepaalde provincie, rekening houdend met de maximale bemestingsnormen van het Mestdecreet en de mate waarin de landbouwers deze bemestingslimieten effectief invullen met dierlijke mest en de toepassing van derogatie. Er wordt gewerkt met een uniforme acceptatiegraad van 90% voor N en 82% voor P₂O₅.

Tabel 68 Mestbalans per provincie in 2009 (in miljoen kg N)

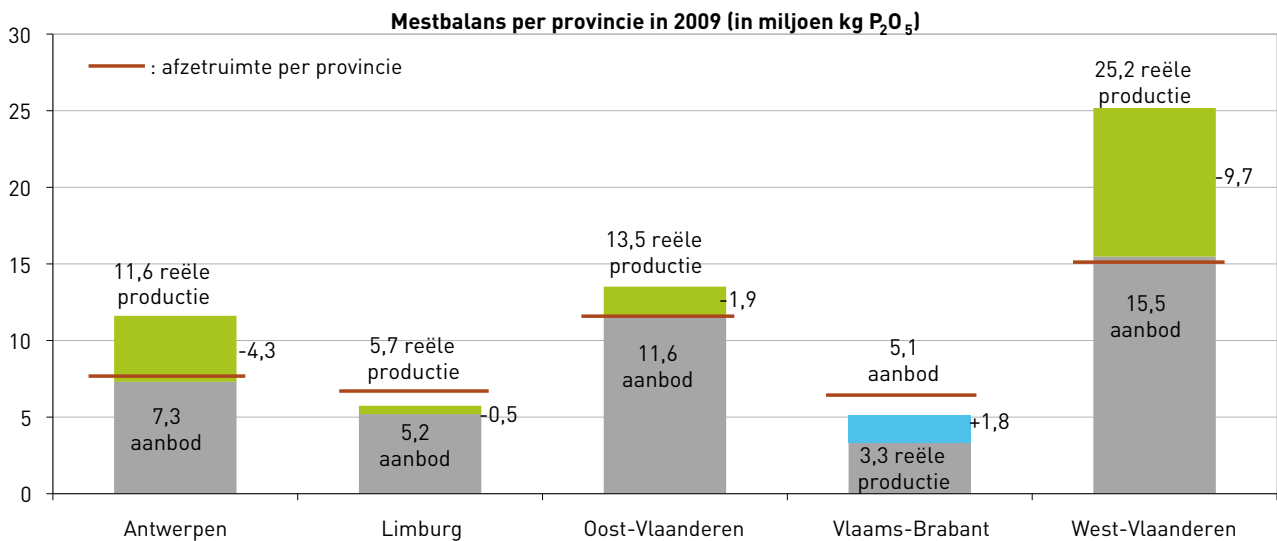
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Productie van dierlijke mest						
Bruto-N-productie	32,00	15,77	37,92	9,27	70,34	165,30
Reductie door eiwitarme voeders	1,39	0,58	1,91	0,26	4,76	8,90
Reële N-productie	30,61	15,19	36,01	9,02	65,58	156,41
Emissieverliezen stal en opslag	6,05	2,93	7,19	1,74	14,51	32,42
Netto-N-productie	24,56	12,26	28,82	7,28	51,07	123,99
Afvoerstromen van dierlijke mest uit de provincie						
Rechtstreekse export buiten Vlaanderen	1,45	0,19	0,65	0,15	1,56	4,00
Afvoer naar verwerking	4,43	1,15	2,88	0,24	12,52	21,22
Afvoer naar andere provincies	1,38	0,23	1,30	0,19	3,91	7,01
Totaal afvoer	7,26	1,58	4,82	0,58	17,99	32,23
Aanvoerstromen van dierlijke mest naar de provincie						
Import van buiten Vlaanderen	0,08	0,01	0,02	0,02	0,08	0,21
Aanvoer vanuit verwerking	0,26	0,21	0,10	0,07	0,30	0,94
Aanvoer vanuit andere provincies	0,39	0,85	1,70	3,84	0,23	7,01
Totaal aanvoer	0,74	1,06	1,81	3,93	0,62	8,15
Aanbod van dierlijke mest						
Netto-N-productie	24,56	12,26	28,82	7,28	51,07	123,99
Nettoaan- en afvoer van dierlijke mest	-6,52	-0,51	-3,01	3,34	-17,37	-24,08
Aanbod van dierlijke mest	18,04	11,74	25,81	10,62	33,70	99,92
Afzetruimte voor dierlijke mest	17,63	14,71	25,49	14,01	33,12	104,96
Overschot van dierlijke mest	0,41	-2,96	0,33	-3,39	0,58	-5,04

Figuur 28 Mestbalans per provincie in 2009 (in miljoen kg N)

Tabel 69 Mestbalans per provincie in 2009 (in miljoen kg P₂O₅)

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Productie van dierlijke mest						
Bruto-P ₂ O ₅ -productie	12,78	6,24	15,08	3,56	29,55	67,21
Reductie door fosforarme voeders	1,17	0,50	1,56	0,20	4,38	7,80
Reële P ₂ O ₅ -productie	11,61	5,74	13,52	3,36	25,18	59,41
Afvoerstromen van dierlijke mest uit de provincie						
Rechtstreekse export buiten Vlaanderen	1,07	0,14	0,46	0,09	1,13	2,90
Afvoer naar verwerking	2,89	0,82	1,71	0,15	6,98	12,55
Afvoer naar andere provincies	0,73	0,14	0,69	0,10	2,09	3,74
Totaal afvoer	4,69	1,10	2,86	0,34	10,20	19,19
Aanvoerstromen van dierlijke mest naar de provincie						
Import van buiten Vlaanderen	0,04	0,01	0,03	0,02	0,15	0,24
Aanvoer vanuit verwerking	0,13	0,10	0,07	0,04	0,23	0,57
Aanvoer vanuit andere provincies	0,21	0,45	0,90	2,07	0,12	3,74
Totaal aanvoer	0,38	0,55	0,99	2,12	0,50	4,55
Aanbod van dierlijke mest						
Reële P ₂ O ₅ -productie	11,61	5,74	13,52	3,36	25,18	59,41
Nettoaan- en afvoer van dierlijke mest	-4,31	-0,54	-1,87	1,78	-9,70	-14,64
Aanbod van dierlijke mest	7,30	5,20	11,65	5,14	15,48	44,77
Afzetruimte voor dierlijke mest	7,77	6,92	11,73	6,77	15,30	48,51
Overschot van dierlijke mest	-0,47	-1,72	-0,08	-1,63	0,17	-3,74

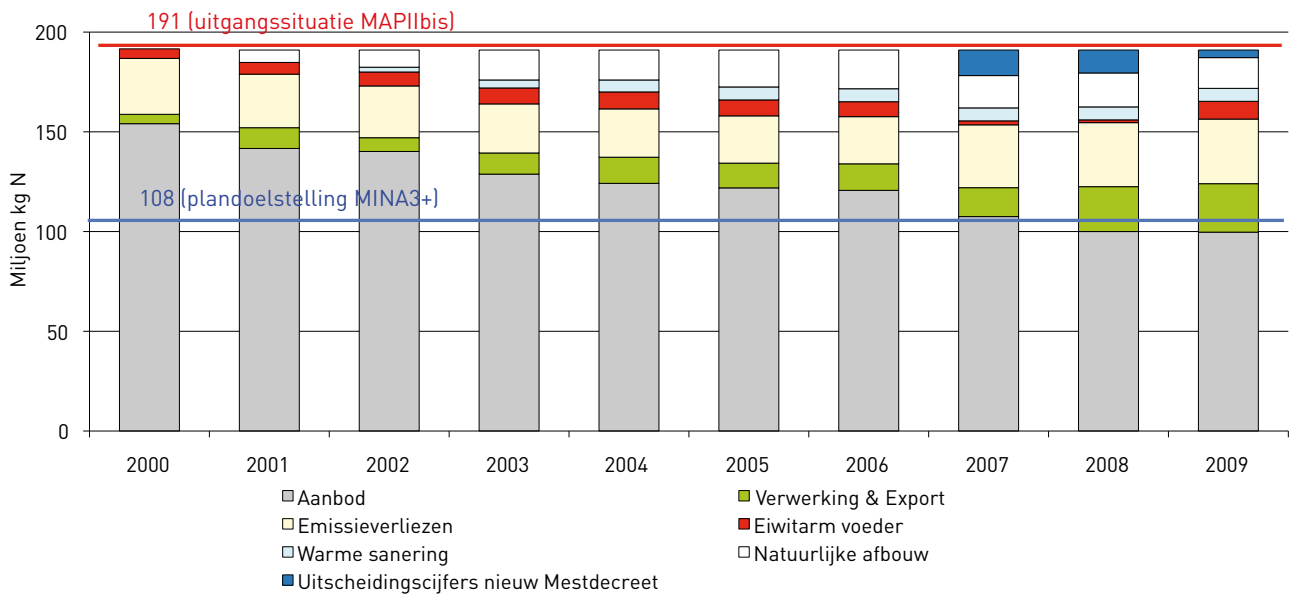
Figuur 29 Mestbalans per provincie in 2009 (in miljoen kg P₂O₅)

2.3.3 Evolutie van het mestaanbod in Vlaanderen

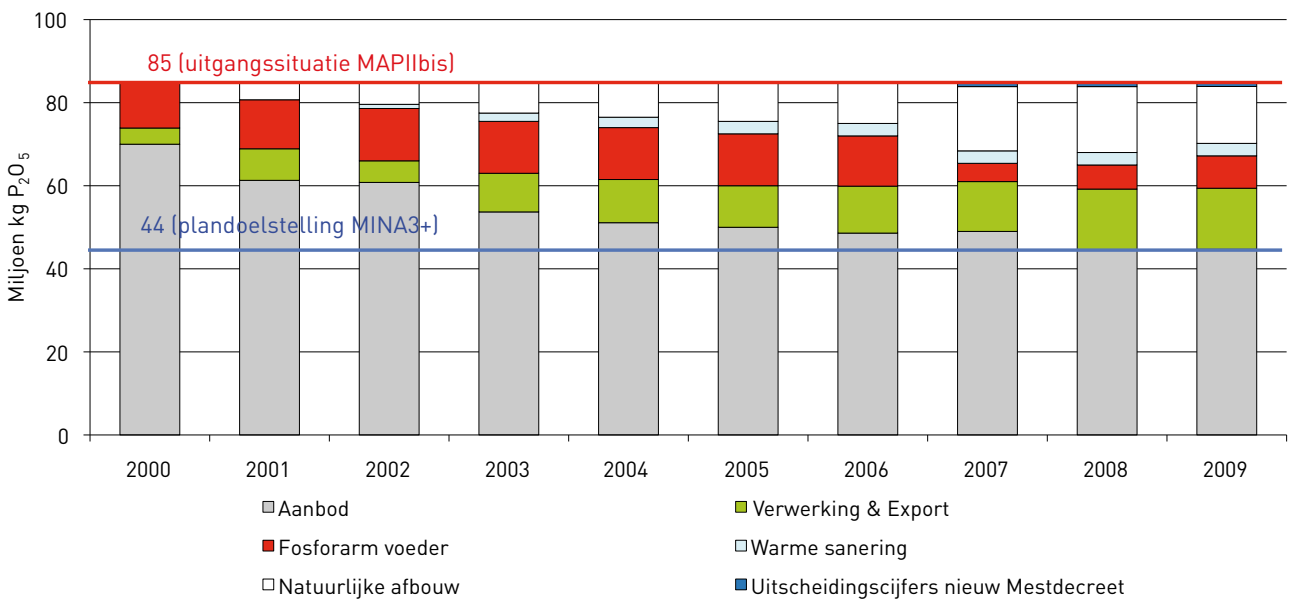
Figuur 30 en Figuur 31 geven de evolutie weer van het mestaanbod in Vlaanderen sinds 2000. Bij een vergelijking van het mestaanbod tussen de verschillende jaren dient rekening gehouden te worden met de volgende wijzigingen in de loop der jaren:

- wijziging van de forfaitaire uitscheidingscijfers (grootste wijziging in 2007 door het nieuwe Mestdecreet);
- wijziging van de emissieverliescijfers (tot en met 2006 berekend als een 15% forfaitair verlies, vanaf 2007 volgens staltype);
- wijziging van nutriëntenbalansstelsels (laag fosfor- en eiwitvoeder, regressie, andere voedertechnieken);
- gewijzigde berekening van de geëxporteerde en verwerkte dierlijke mest (bijvoorbeeld het in rekening brengen van de export via niet erkende mestvoeders en de berekening van de productie van N₂-gas bij biologieën).

Het mestaanbod wordt uitgezet tegenover de plandoelstellingen van MINA3+, namelijk 108 miljoen kg N en 44 miljoen kg P₂O₅. Deze hoeveelheden uit dierlijke mest mogen maximaal afgezet worden op landbouwgrond in Vlaanderen volgens het huidige milieubeleidsplan.

Figuur 30 Evolutie van het mestaanbod in Vlaanderen sinds 2000 in miljoen kg N

Figuur 31 Evolutie van het mestaanbod in Vlaanderen sinds 2000 in miljoen kg P₂O₅

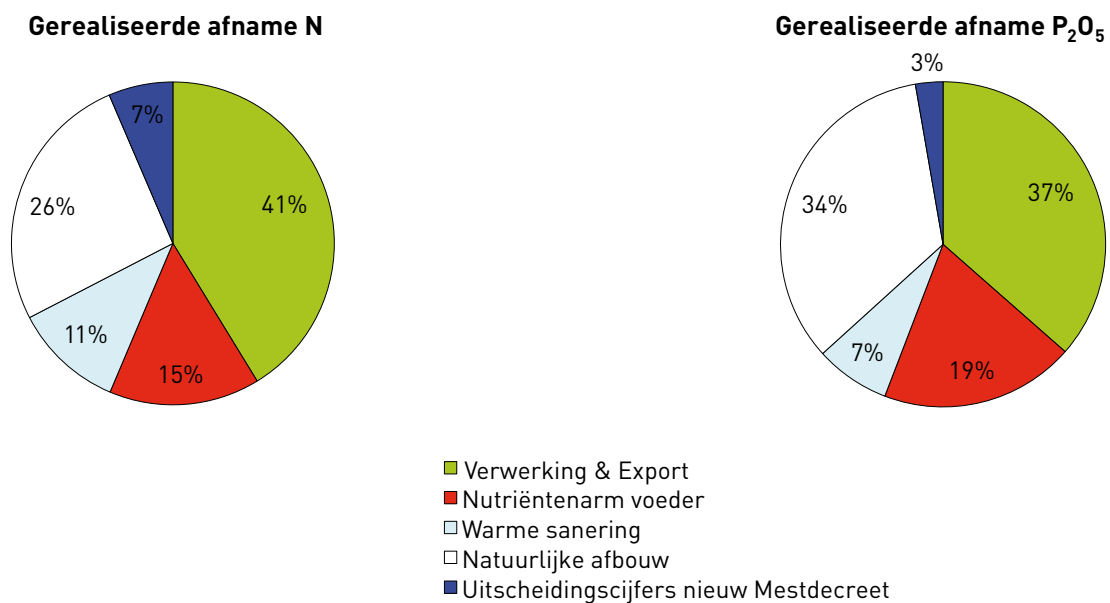
2.3.4 Bijdrage van de nutriëntenaanpak aan de bron aan de reductie van het mestoverschot

De aanpak aan de bron, zijnde een combinatie van de afbouw van de veestapel en het gebruik van nutriëntenarm voeder, zorgde voor een vermindering van het mestoverschot met 30,8 miljoen kg N en 24,5 miljoen kg P₂O₅ ten opzichte van de uitgangssituatie van 191 miljoen kg N en 85 miljoen kg P₂O₅ in 2000. De export en verwerking zorgden voor een bijkomende afname van 24,3 miljoen kg N en 14,7 miljoen kg P₂O₅.

De bijdrage van de verschillende maatregelen aan de reductie van het mestoverschot wordt beïnvloed door de wijziging van de uitscheidings- en emissieverliescijfers in de wetgeving (grootste wijziging met het nieuwe Mestdecreet vanaf 2007). Het effect van de nieuwe uitscheidings- en emissieverliescijfers werd bepaald door de mestproductie te berekenen met het aantal dieren in 2009 en de uitscheidings- en emissieverliescijfers van het oude en nieuwe

Mestdecreet. De gewijzigde, beter onderbouwde uitscheidings- en emissieverliescijfers van het nieuwe Mestdecreet leiden tot een vermindering van het mestoverschot van 3,8 miljoen kg N en 1,1 miljoen kg P₂O₅.

In totaal daalde het mestoverschot met 58,9 miljoen kg N en 40,3 miljoen kg P₂O₅ tussen 2000 en 2009. Het relatieve aandeel van de verschillende maatregelen in de oplossing van het mestprobleem in Vlaanderen in 2009 ten opzichte van de uitgangssituatie van het MAP 2bis in 2000 wordt voorgesteld in Figuur 32. Wat stikstof betreft, werd de grootste afname gerealiseerd door verwerking en export (41%), gevolgd door de natuurlijke afbouw van de veestapel (26%), het gebruik van eiwitarm voeder (15%) en de warme sanering (11%). Voor fosfaat werd de grootste afname gerealiseerd door verwerking en export (37%), gevolgd door de natuurlijke afbouw van de veestapel (34%), het gebruik van fosforarm voeder (19%) en de warme sanering (7%).

Figuur 32 Relatief aandeel van de verschillende maatregelen in de oplossing van het mestprobleem in Vlaanderen in 2009 ten opzichte van de uitgangssituatie van het MAP 2bis voor N en P₂O₅

2.3.5 Aanpak van bedrijven met balansproblemen

2.3.5.1 Omschrijving van de actie

Sinds 2006 stelt de Mestbank op basis van de gekende gegevens van elk land- en tuinbouwbedrijf een mestbalans op om na te gaan of de productie, het gebruik volgens de normen, de aanvoer en de afvoer van meststoffen in evenwicht zijn op het bedrijf. Bedrijven met een beperkte balansoverschrijding krijgen een waarschuwing. Bedrijven met een significante overschrijding van de mestbalans krijgen een administratieve geldboete.

De mestbalans wordt voor productiejaar 2008 opgesteld voor zowel stikstof (dierlijke, andere, chemische en totale) als totale fosfaat. Op basis van twee criteria wordt bepaald of een boete of waarschuwing wordt opgelegd. Deze is enerzijds het maximum van de balansoverschrijding van fosfaat en de verschillende soorten stikstof^[11], en anderzijds de maximale balansoverschrijding ten opzichte van het overschot of de afzetmogelijkheden^[12]. Voor derogatiebedrijven gelden strengere criteria.

2.3.5.2 Aantal waarschuwingen en boetes

Tijdens de zomer van 2010 werden 1.700 waarschuwingen verstuurd naar landbouwers met een beperkte balansoverschrijding voor productiejaar 2008, waarvan 13% naar derogatiebedrijven en 87% naar niet-derogatiebedrijven (Tabel 70).

Als ze dit wensten, konden de landbouwers een afspraak maken met medewerkers van de Mestbank om de balans in een persoonlijk onderhoud te bespreken om het probleem in de toekomst te vermijden. Landbouwers die niet reageerden op het verstuurd overzicht van hun mestbalans, werden telefonisch gecontacteerd door de Mestbank. Zie 4.2.4 voor meer informatie over de begeleiding van landbouwers met balansproblemen.

Naast het versturen van waarschuwingen, werden ook boetes opgelegd aan landbouwers met een significante balansoverschrijding voor productiejaar 2008. In totaal werden 732 boetes verstuurd. Alle bedrijven hebben zowel een balansoverschrijding voor stikstof als voor fosfaat. De totale balansoverschrijding bedroeg 1,84 miljoen kg N en 0,86 miljoen kg P₂O₅. In totaal werd 2,7 miljoen euro boetes opgelegd voor de balansoverschrijdingen in productiejaar 2008 (Tabel 71).

Tabel 70 Aantal waarschuwingen verstuurd ten gevolge van een balansoverschrijding in productiejaar 2008 per provincie, bij bedrijven met en zonder derogatie

Provincie	Aantal derogatiebedrijven	Aantal bedrijven zonder derogatie	Totaal aantal bedrijven
Antwerpen	50	278	328
Limburg	33	209	242
Oost-Vlaanderen	64	347	411
Vlaams-Brabant	2	171	173
West-Vlaanderen	77	477	554
Totaal	226	1.482	1.708

[11] Hiermee wordt de overschrijding van de balans bedoeld, uitgedrukt in kg, voor fosfaat en voor de verschillende soorten stikstof.

[12] Hiermee wordt het percentage bedoeld van de balansoverschrijding ten opzichte van het overschot (in het geval van overschotsbedrijven die te veel produceren) of de afzetmogelijkheden (in het geval van niet-overschotsbedrijven die te veel mest ontvangen).

Tabel 71 Aantal boetes verstuurd ten gevolge van een balansoverschrijding in productiejaar 2008 per provincie

Provincie	Aantal boetes	Balansoverschrijding N	Balansoverschrijding P ₂ O ₅	Totale boete balansoverschrijding
Antwerpen	164	382.817	164.688	547.505
Limburg	134	284.700	145.828	430.529
Oost-Vlaanderen	163	374.808	172.965	547.773
Vlaams-Brabant	90	284.714	132.370	417.084
West-Vlaanderen	181	514.364	243.159	757.524
Totaal	732	1.841.404	859.011	2.700.415

Tabel 72 Aantal boetes verstuurd ten gevolge van een balansoverschrijding in productiejaar 2008, samen met de totale en gemiddelde boete

Type bedrijf	Aantal Boetes	Totale boete balansoverschrijding	Gemiddelde boete balansoverschrijding
Niet-derogatiebedrijven	663	2.427.697	3.662
Derogatiebedrijven	57	217.462	3.815
Bedrijven waarbij derogatie afgekeurd is na terreincontrole	12	55.256	4.605
Totaal	732	2.700.415	3.689

Van de 732 bedrijven die een boete kregen ten gevolge van een balansoverschrijding in productiejaar 2008, waren er 57 derogatiebedrijven en 12 bedrijven waarvoor derogatie afgekeurd werd na een terreincontrole. Het gemiddeld boetebedrag opgelegd ten gevolge van een balansoverschrijding bedroeg ongeveer 3.700 euro. Het gemiddeld boetebedrag is het grootst voor bedrijven waarvoor derogatie afgekeurd werd na een terreincontrole (Tabel 72).

Na het opleggen van de administratieve geldboetes hadden de landbouwers de gelegenheid om contact op te nemen met de Mestbank voor een persoonlijk onderhoud. Indien de landbouwer na twee weken nog niet gereageerd had, heeft de Mestbank zelf contact opgenomen om te horen of hij geïnteresseerd is in een bespreking van zijn balans en om eventueel een afspraak vast te leggen. In totaal zijn 148 landbouwers op gesprek gekomen.

Naar aanleiding van de balansboetes zijn er 481 ontvankelijke bezwaren ingediend. Deze worden momenteel behandeld. De voornaamste redenen die aangehaald worden in de bezwaarschriften hebben betrekking op opslaggegevens (bij 15% van de bezwaarschriften), gegevens over de landbouwgronden (extra gronden en gronden buiten Vlaanderen) (12%) en mestaanvoer- en mestafvoergegevens (voornamelijk mestafzetdocumenten en bureneleningen) (10%). Dit wijst er op dat de landbouwers er alle belang bij hebben om enerzijds een correcte aangifte te doen van onder meer hun dieren en gronden en anderzijds hun bedrijfsgegevens na te kijken, onder meer via het Mest Internet Loket (MIL, op <http://mil.vlm.be>) en de hun toegestuurde overzichtsrapporten vervoer.

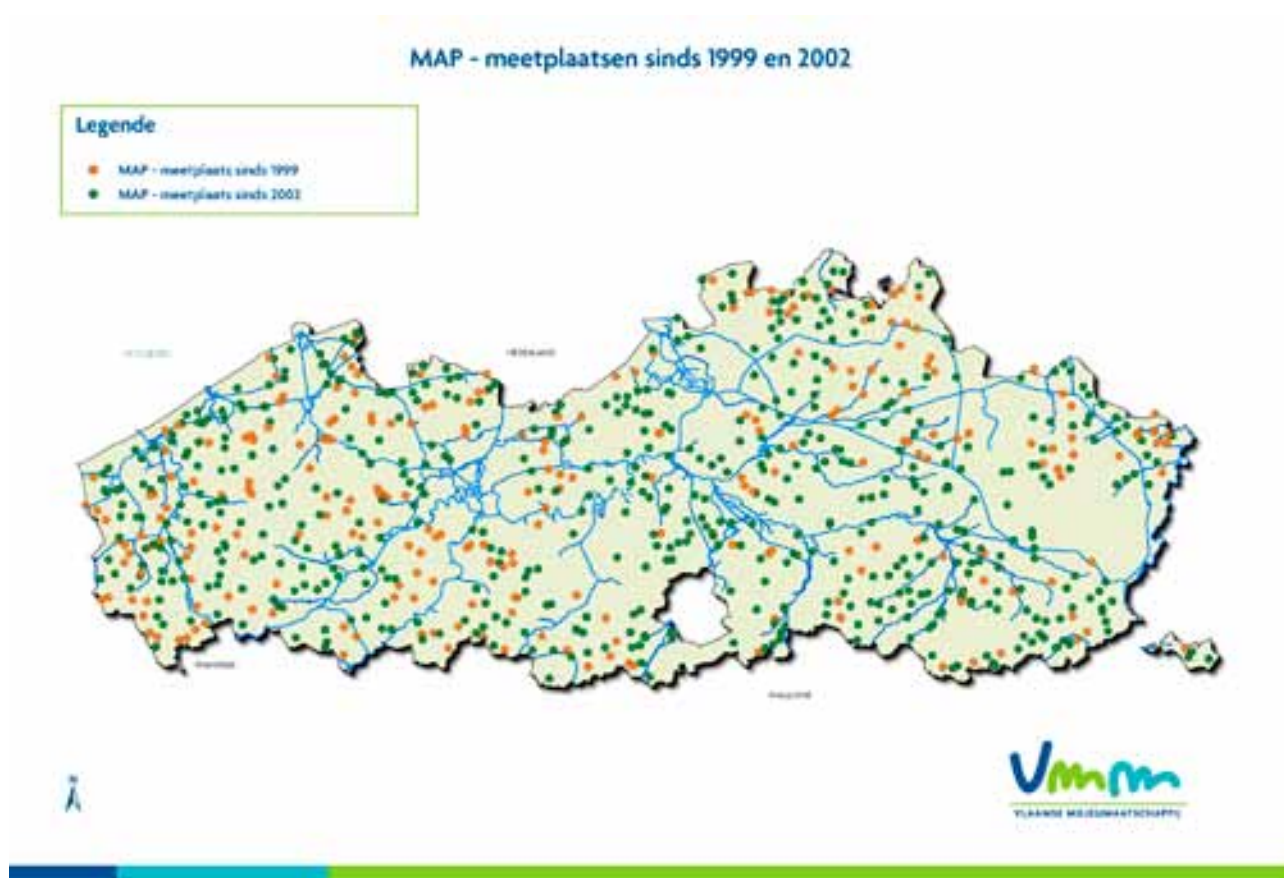
3

MILIEUEFFECTEN

3.1 KWALITEIT VAN OPPERVLAKTEWATER^[13]

3.1.1 Het MAP-meetnet oppervlaktewater

In 1999 bouwde de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) haar oppervlaktewatermeetnet verder uit zodat het specifieke meetpunten voor de landbouw omvatte. Deze uitbreiding wordt het "MAP-meetnet" genoemd. Oorspronkelijk bestond dit meetnet uit ongeveer 260 meetplaatsen verspreid over het gehele Vlaamse gewest. De Vlaamse Regering besliste in 2002 om het MAP-meetnet voor oppervlaktewater uit te breiden tot circa 800 meetplaatsen. De locatie van de meetpunten is terug te vinden in Figuur 33.

Figuur 33 Overzicht van de meetpunten van het MAP-meetnet oppervlaktewater in Vlaanderen

[13]Bron: Vlaamse Milieumaatschappij met eindredactie van de VLM.

Voor elk van de weerhouden meetpunten gelden de volgende criteria:

- het stroomgebied is hoofdzakelijk agrarisch van karakter;
- er is geen invloed van industriële afvalwaterbronnen;
- er is geen invloed van overstorten (op riolen of collectoren) of effluentlozingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI) geëxploiteerd door Aquafin;
- de hoeveelheid stikstof in het geloosde huishoudelijk afvalwater^[14] is berekenbaar, en heeft een beperkte invloed.

De MAP-meetpunten worden in principe minstens maandelijks en bijkomend na of tijdens neerslagrijke periodes bemonsterd. Per meetplaats worden jaarlijks ongeveer 15 monsternemingen en nitraatanalyses uitgevoerd. Uitzondering wordt gemaakt voor die MAP-meetpunten die altijd goed scoren. Om de kosten van het meetnet te drukken, worden die meetpunten minder intensief bemonsterd. Ze krijgen het statuut van "slapende meetpunten".

3.1.2 Communicatie over en rapportering van de resultaten van het MAP-meetnet

De meetresultaten van het MAP-meetnet oppervlaktewater worden maandelijks onder de vorm van grafieken op cd-rom bezorgd aan de landbouworganisaties. Ook de volledige databank wordt via deze weg overgemaakt en wordt door de landbouworganisaties gebruikt voor eigen analysewerk. Op die manier kunnen de landbouwers hun bemestingsgedrag aanpassen. Ook andere geïnteresseerden krijgen deze cd-rom op eenvoudige aanvraag.

Het grote publiek kan kennismaken van de meetresultaten via de website van de VMM (<http://www.vmm.be>) en op diverse evenementen waarop veel betrokkenen uit de landbouwsector verwacht worden.

De resultaten van het meetnet zijn tevens de basis voor diverse Vlaamse rapporten, onder andere het jaarverslag van de VMM en dit Voortgangsrapport over het Vlaamse mestbeleid. Ook voor de 4-jaarlijkse rapportering voor de Nitraatrichtlijn, de jaarlijkse rapportering over de voortgang van de derogatie en de onderbouwing van het dossier voor het nieuwe actieprogramma voor de Nitraatrichtlijn zijn de resultaten van dit dichte meetnet gebruikt.

[14] Iedere inwoner loost gemiddeld 10 g stikstof per dag.

3.1.3 Evaluatie van het MAP-meetnet oppervlaktewater

In regio's waar intensief wordt bemest met dierlijke mest komen de hoogste nitraatconcentraties in het oppervlaktewater normaliter voor gedurende de winterperiode. Het is dus zinnvoller om gedurende de winter te evalueren dan gedurende volledige kalenderjaren. Een winterjaar loopt vanaf de maand juli van een bepaald kalenderjaar tot en met juni van het daaropvolgende kalenderjaar. Dit rapport bevat cijfers tot en met winterjaar 2009-2010.

De evolutie van de nitraatconcentraties in het oppervlaktewater kan op diverse manieren opgevolgd worden. Enerzijds door voor elk winterjaar het percentage meetplaatsen met minstens één drempeloverschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l te berekenen, anderzijds door de gemiddelde en maximale nitraatconcentraties van het MAP-meetnet weer te geven.

3.1.3.1 Metingen getoetst aan de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l

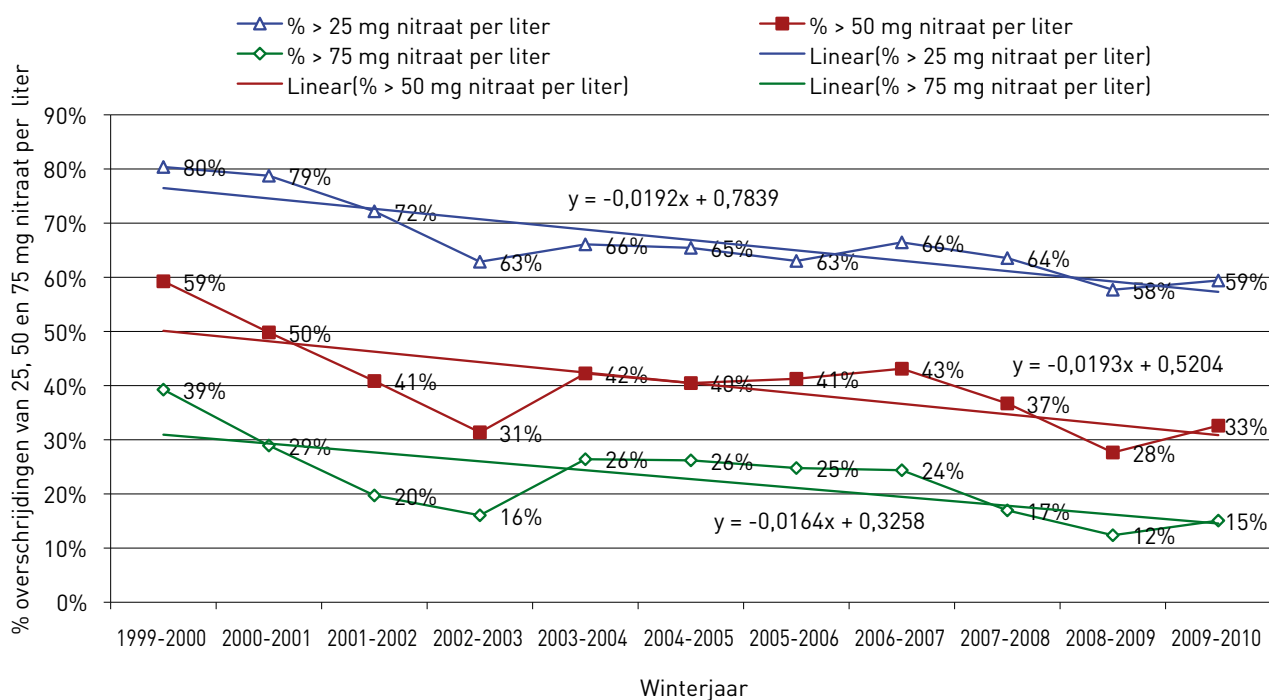
De VMM rapporteert regelmatig over de evolutie van de nitraatconcentraties in zijn MAP-meetnet door middel van het percentage MAP-meetpunten dat in de loop van een winterjaar de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l overschrijdt.

De toets aan de drempel van 50 mg NO₃⁻/l gebeurt omdat het de drempelwaarde is voor de Europese imperatieve norm uit de Drinkwaterrichtlijn uit 1975, waarnaar de Nitraatrichtlijn en het Mestdecreet expliciet verwijzen. Deze waarde is in juridisch bindende regels opgenomen ter bescherming van de volksgezondheid. In uitvoering van de Europese kaderrichtlijn Water (2000/60/EG) is een typespecifiek normenkader voor nutriënten (stikstof- en fosforcomponenten) uitgewerkt. Dat normenkader bevat (typespecifieke) milieukwaliteitsnormen in de vorm van richtwaarden voor de nutriënten (nitraat, ortho-fosfaat, totaal stikstof, totaal fosfor) en andere ondersteunende fysico-chemische elementen alsook voor de biologische kwaliteitselementen en voor de gevaarlijke stoffen. Dit besluit is op 21 mei 2010 goedgekeurd door de Vlaamse Regering (B.S. 9/7/2010). Voor de parameter nitraat is de grens tussen de klasse goed en matig voor de types kleine beek en kleine beek Kempen, waarin zich de meeste MAP-meetplaatsen situeren, vastge-

steld op 10 mg nitraat-stikstof per liter in de vorm van een 90-percentiel norm^[15].

De evolutie van het percentage meetpunten van het MAP-meetnet met minstens één overschrijding van 25, 50 en 75 mg NO₃/l is in Figuur 34 weergegeven. Deze evoluties zijn zeer gelijkaardig. Het resultaat voor het afgelopen winterjaar is hiermee iets minder goed dan het vorige winterjaar, maar nog steeds beter dan de 5 winterjaren ervoor.

Uit Tabel 73 blijkt dat de nitraatconcentratie in het bekken van de IJzer en de Maas er het laatste winterjaar terug op achteruit gegaan is en opnieuw vergelijkbaar is met winterjaar 2007-2008. Voor de andere 9 bekkens is de toestand stabiel gebleven of verbeterd.

Figuur 34 Evolutie van het percentage MAP-meetpunten met een maximale nitraatconcentratie van meer dan 25 mg NO₃/l, 50 mg NO₃/l en 75 mg NO₃/l, per winterjaar

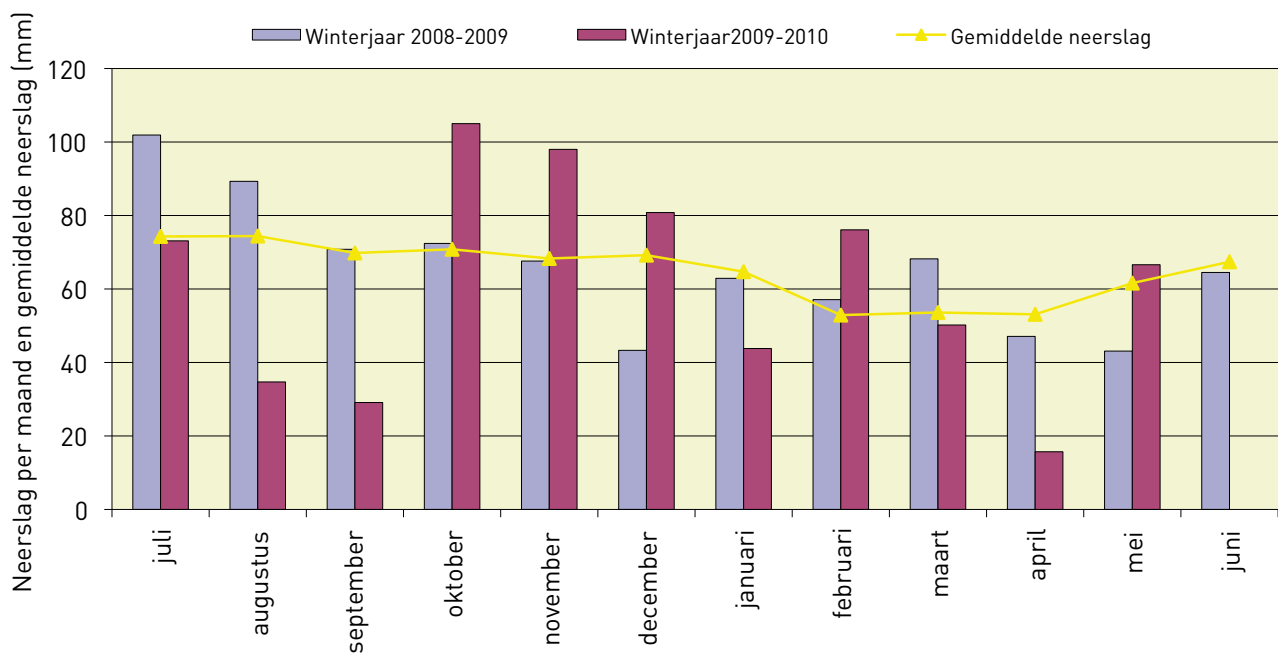
[15] Deze norm van 44,3 mg nitraat per liter als 90-percentiel is zeer vergelijkbaar met de norm van 50 mg nitraat per liter als maximum of als 95-percentielwaarde.

Tabel 73 Evolutie van het percentage meetpunten van het MAP-meetnet oppervlaktewater dat de nitraatnorm van 50 mg NO₃/l minstens één maal overschrijdt per winterjaar (juli-juni) sinds 1999 (%) per bekken

Winterjaar	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Bekkens											
Beneden-Schelde	65%	35%	30%	24%	36%	30%	35%	37%	24%	22%	19%
Boven-Schelde	67%	60%	56%	45%	67%	59%	38%	45%	31%	48%	31%
Brugse Polders	58%	54%	48%	29%	49%	41%	35%	37%	34%	23%	21%
Demer	35%	40%	29%	18%	30%	30%	36%	39%	37%	21%	22%
Dender	11%	0%	13%	0%	7%	0%	4%	0%	0%	0%	0%
Dijle Zenne	35%	33%	30%	16%	24%	22%	17%	32%	22%	14%	15%
Gentse Kanalen	70%	52%	22%	20%	51%	42%	42%	38%	26%	26%	24%
IJzer	74%	74%	69%	60%	74%	68%	74%	68%	68%	45%	69%
Leie	91%	86%	71%	72%	80%	80%	80%	83%	68%	63%	61%
Maas	74%	56%	48%	38%	44%	49%	47%	50%	44%	30%	47%
Nete	29%	18%	6%	6%	14%	13%	14%	13%	10%	8%	8%
Vlaanderen	59%	50%	41%	31%	42%	40%	41%	43%	37%	28%	33%

De neerslaggegevens in Figuur 35 illustreren dat op klimatologisch vlak winterjaar 2009-2010 gekenmerkt is door een zeer droge periode in de maanden augustus en september gevolgd door een relatief koude winter met meer sneeuw dan gewoonlijk, wat tot relatief veel

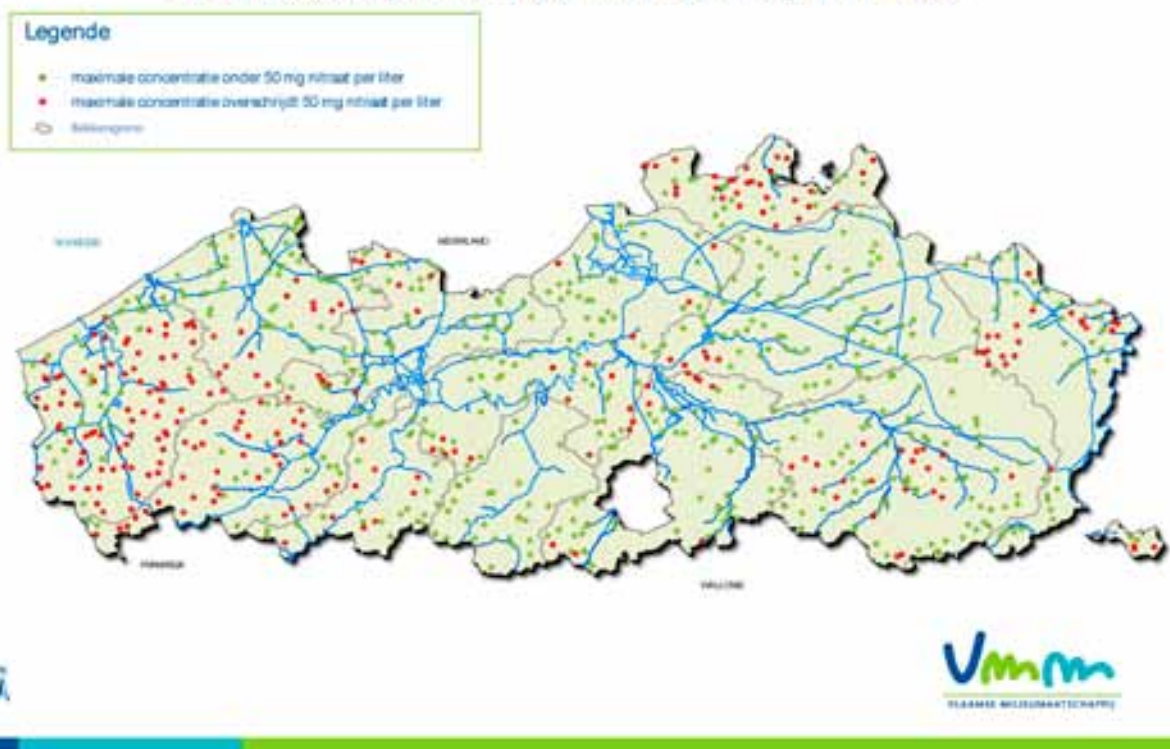
insijpelend water leidt, en een eerder droog voorjaar. De impact van de klimatologie op de nitraatconcentraties is niet meteen duidelijk.

Figuur 35 Neerslag per maand voor winterjaren 2008-2009 en 2009-2010 vergeleken met gemiddelde maandelijkse neerslag (mm)

Figuur 36 geeft weer voor welke MAP-meetpunten de grenswaarde van 50 mg NO₃/l minstens één maal is overschreden in het winterjaar 2009-2010.

MAP-meetnet getoetst aan de drempelwaarde van 50 mg nitraat per liter uit de Nitraatrichtlijn en het Mestdecreet in het winterjaar 2009 - 2010

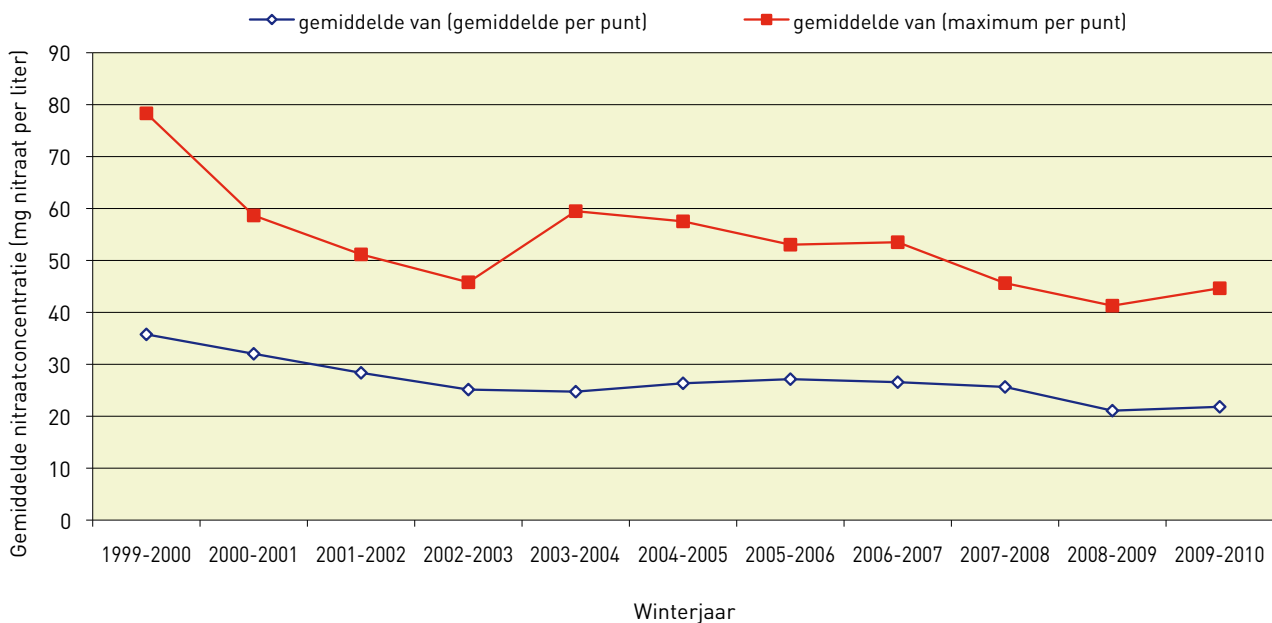

Figuur 36 Resultaten van het MAP-meetnet oppervlaktewater in winterjaar 2009-2010

3.1.3.2 Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie

Figuur 37 beschrijft de evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie van de meetpunten van het MAP-meetnet in Vlaanderen. De gemiddelde nitraatconcentratie per winterjaar wordt berekend door eerst de gemiddelde nitraatconcentratie per winterjaar te berekenen voor elk meetpunt. Vervolgens wordt het gemiddelde van al die gemiddelde waardes berekend. Op die manier weegt elk meetpunt, onafhankelijk van het aantal bemonsteringen, even zwaar door in de berekening.

Uit Figuur 37 blijkt dat voor de jaargemiddelde nitraatconcentratie van het MAP-meetnet, zowel het gemiddelde van het gemiddelde als het maximum per punt, de dalende tendens zich niet verder voortzet in het winterjaar 2009-2010, maar toch zeer vergelijkbaar is met het voorgaande winterjaar.

Figuur 37 Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie van het MAP-meetnet oppervlaktewater per winterjaar (juli-juni) sinds 1999 (mg NO₃⁻/l)

3.1.3.3 Evolutie van de hoogste nitraatconcentratie

Naast het analyseren van de gemiddelde nitraatconcentraties, is het ook leerrijk om de hoogste nitraatconcentraties door te lichten. Een gelijkaardige analyse van de meetplaatsen met de lagere nitraatconcentraties kan niet gebeuren omwille van de lage bemonsteringsfrequentie voor de slapende meetplaatsen.

Uit de analyse van het gemiddelde van de 20 hoogste nitraatconcentraties uit het MAP-meetnet blijkt ook hier dat de situatie voor het winterjaar 2009-2010 minder gunstig is, alhoewel de resultaten voor de laatste 3 jaar lager zijn dan de periode ervoor (Tabel 74). Het zijn ook vaak dezelfde meetpunten die terugkeren in de top 20. Er zijn dus nog verdere inspanningen nodig om deze meetpunten met de hoogste nitraatconcentraties verder te saneren.

Tabel 74 Evolutie van het gemiddelde van de 20 hoogste nitraatconcentraties, per winterjaar (juli-juni) sinds 2003 (mg NO₃⁻/l)

Winterjaar	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Gemiddelde concentratie (mg NO ₃ ⁻ /l)	354	369	313	329	244	243	295

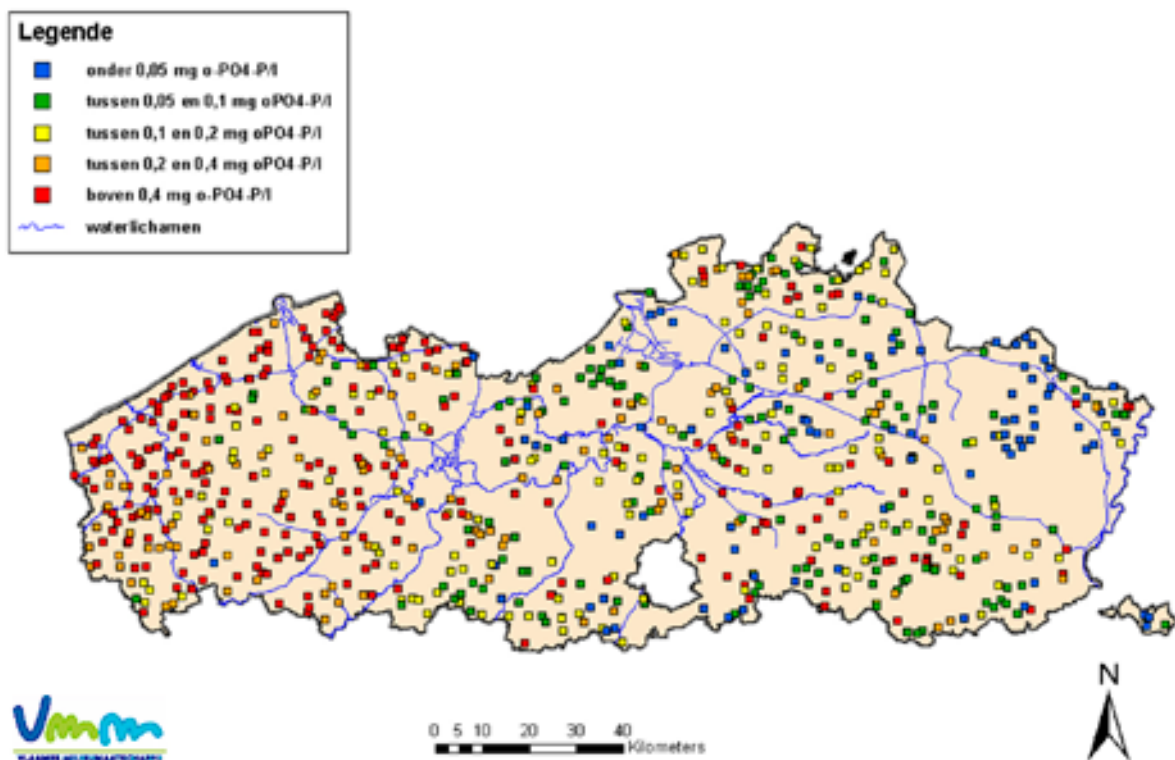
3.1.3.4 Ortho-fosfaat in het MAP-meetnet

Fosfaat is een belangrijke plantenvoedende stof en is een bouwsteen in alle levende wezens. Te veel fosfaat draagt bij tot de eutrofiëring of overbemesting van de waterlopen.

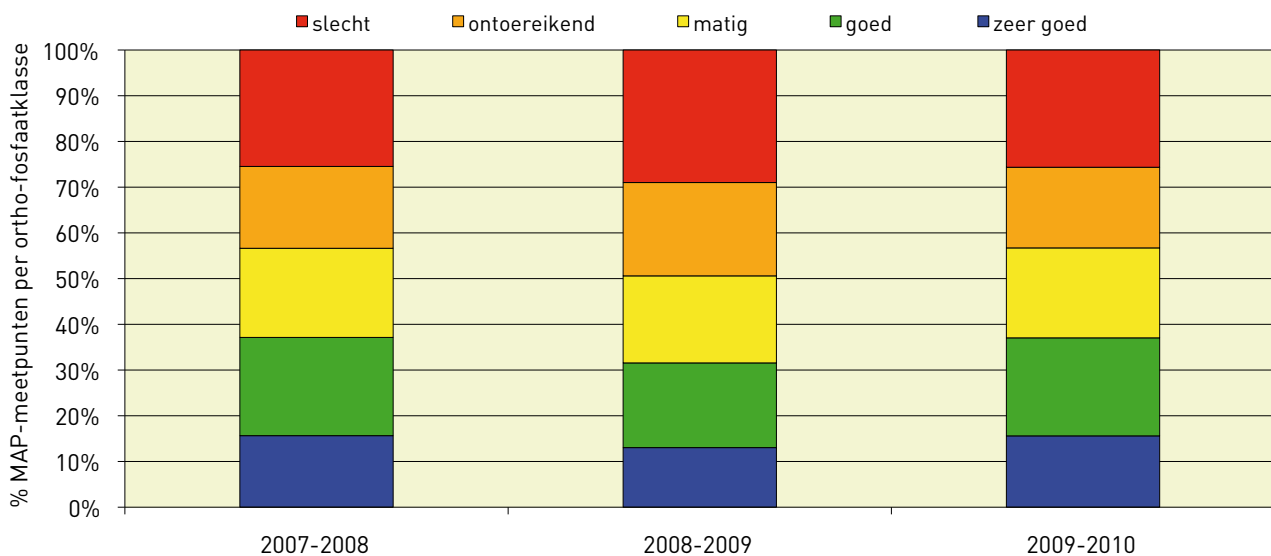
Ook in de meetplaatsen van het MAP-meetnet wordt ortho-fosfaat gemeten. De milieukwaliteitsnormen in uitvoering van de kader-

richtlijn Water bevatten klassegrenzen voor de jaargemiddelde ortho-fosfaatconcentratie. Figuur 38 geeft geografisch de resultaten van de ortho-fosfaatmetingen in het MAP-meetnet weer. Figuur 39 geeft een indicatie van de evolutie in de laatste 3 winterjaren voor het hele MAP-meetnet. Daaruit blijkt dat de klasseverdeling de laatste 3 winterjaren redelijk stabiel is en iets gunstiger is in het laatste winterjaar.

Gemiddelde ortho-fosfaat concentratie in winterjaar 2009 - 2010

Figuur 38 Gemiddelde ortho-fosfaatconcentratie in het MAP-meetnet in winterjaar 2009-2010

Figuur 39 Klasseverdeling van de ortho-fosfaatconcentraties in het MAP-meetnet tijdens de laatste drie winterjaren

3.1.4 Vergelijking van het MAP-meetnet met het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen

De resultaten van het MAP-meetnet oppervlaktewater worden vergeleken met deze van het operationeel meetnet voor de Vlaamse waterlichamen^[16]. De MAP-meetpunten situeren zich in die - zogenaamde lokale - waterlichamen, waar de landbouw de doorslaggevende factor is in de waterverontreiniging.

beide indicatoren blijkt dat in het meetnet voor de Vlaamse waterlichamen minder overschrijdingen worden vastgesteld. Waar bij 17% van de metingen en bij 33% van de meetpunten in het MAP-meetnet oppervlaktewater een nitraatconcentratie van meer dan 50 mg NO₃⁻/l werd vastgesteld gedurende winterjaar 2009-2010, vertoonde slechts 1,1% van de metingen en 8% van de meetpunten in het operationeel meetnet een overschrijding van de nitraatwaarde van 50 mg NO₃⁻/l.

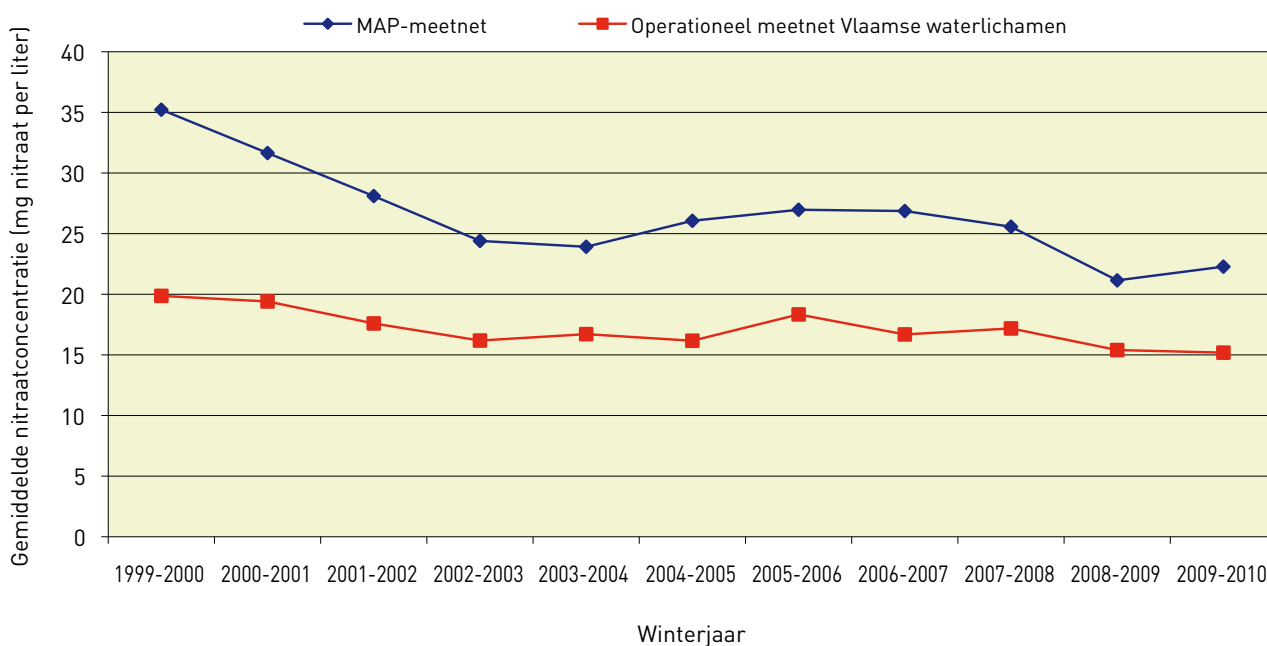
Tabel 75 geeft voor beide meetnetten de evolutie weer van het percentage meetpunten en het percentage metingen met een overschrijding van de nitraatconcentratie van 50 mg NO₃⁻/l. Op basis van

[16] De Europese kaderrichtlijn Water voorziet naast een toestand- en trendmonitoring ook een operationele monitoring waarmee waterlichamen die niet (of dreigen niet te) voldoen aan de kwaliteitsdoelstellingen, gemonitord worden om de impact van de voor de Europese kaderrichtlijn Water uitgevoerde herstelmaatregelen te kennen. De ruggengraat van het hydrografisch netwerk wordt gevormd door de Vlaamse waterlichamen, namelijk de zoetwaterrievieren met een stroomgebied groter dan 50 km² en de wateren die de overgang naar zee vormen (in totaal 183 waterlichamen). Over de kwaliteit van de Vlaamse waterlichamen wordt gerapporteerd in uitvoering van de kaderrichtlijn Water. Daartoe wordt gebruikgemaakt van de meetgegevens afkomstig van de meetplaatsen van het operationeel meetnet.

Tabel 75 Evolutie van het percentage meetpunten en het percentage metingen van het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen en het MAP-meetnet oppervlaktewater met een overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l, per winterjaar (juli-juni) sinds 1999 (%)

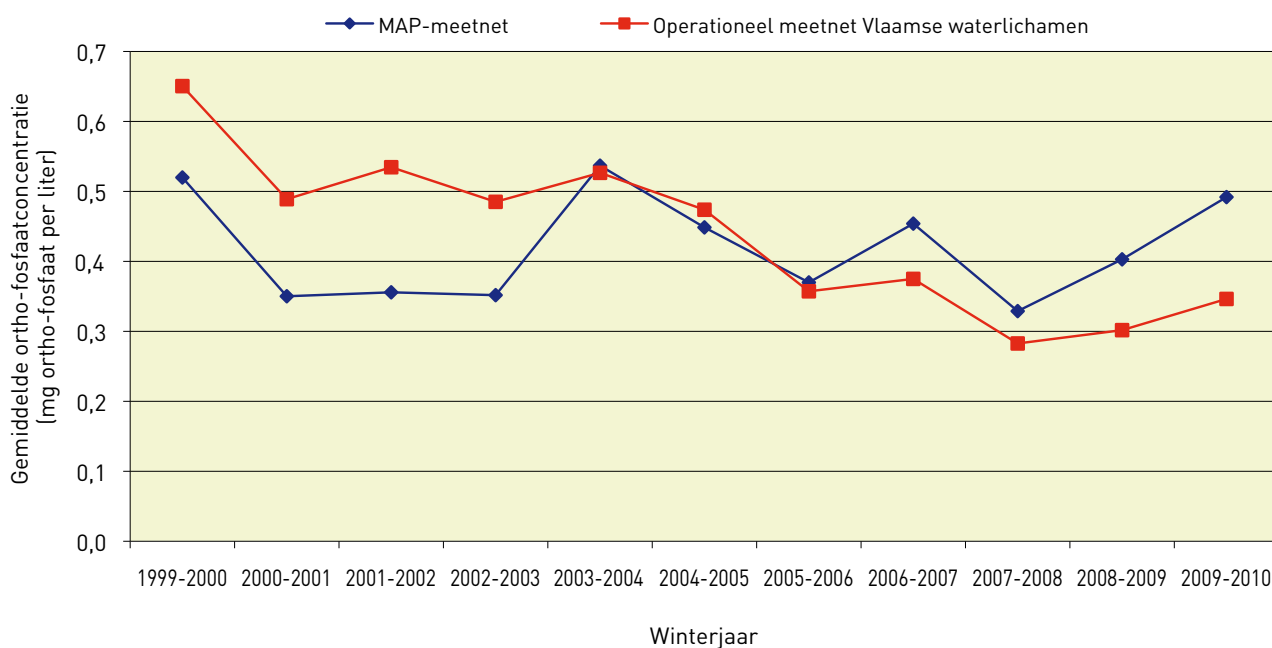
Winterjaar	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen											
% metingen > 50 mg NO ₃ ⁻ /l	5,1%	3,2%	2,0%	1,2%	2,8%	2,9%	4,0%	3,0%	1,9%	0,6%	1,1%
% meetpunten > 50 mg NO ₃ ⁻ /l	20%	12%	10%	8%	17%	17%	14%	11%	9%	4%	8%
MAP-meetnet oppervlaktewater											
% metingen > 50 mg NO ₃ ⁻ /l	23%	22%	17%	16%	17%	20%	25%	23%	21%	14%	17%
% meetpunten > 50 mg NO ₃ ⁻ /l	59%	50%	41%	31%	42%	40%	41%	43%	37%	28%	33%

Figuur 40 geeft de evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie per winterjaar in beide meetnetten weer.

Figuur 40 Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie in het MAP-meetnet en het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen

Naast stikstof en zijn verbindingen is ook fosfor een bepalend nutriënt om een evenwichtige ontwikkeling van de watersystemen toe te laten. Figuur 41 geeft de evolutie van de gemiddelde ortho-fosfaatconcentratie in enerzijds de Vlaamse waterlichamen en anderzijds het MAP-meetnet weer. Daaruit blijkt dat zowel in de grote als in de kleinere watersystemen de toestand voor de parameter ortho-fosfaat de laatste twee winterjaren niet gunstig geëvolueerd is.

Figuur 41 Evolutie van de gemiddelde ortho-fosfaatconcentratie in het MAP-meetnet en het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen

3.1.5 Evaluatie van de druk van de landbouw op het oppervlaktewater

Globaal genomen is er sprake van een forse verbetering van de toestand sinds de start van het MAP-meetnet oppervlaktewater in 1999. Na een trend van gevoelige verbetering tot 2002-2003 en een periode van stabilisatie gedurende 2003-2007, geven diverse indicatoren de laatste twee winterjaren aan dat de toestand op schaal Vlaanderen verbeterd is op het vlak van nitraatverontreiniging. De meetresultaten van het MAP-meetnet oppervlaktewater en het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen zijn het laatste winterjaar iets minder goed dan het winterjaar 2008-2009. Toch kan gesteld worden dat het percentage MAP-meetpunten met een maximale concentratie boven de 50 mg nitraat per liter op 10 jaar tijd ongeveer gehalveerd is.

De positieve signalen zijn zichtbaar bij de evaluatie van het percentage meetpunten met minstens één overschrijding van 25, 50 en 75 mg NO₃⁻/l en bij de evaluatie van de gemiddelde nitraatconcentraties. Deze gunstige evolutie van de nitraatconcentraties is wellicht toe te schrijven aan de positieve effecten van het nieuwe mestbeleid op de waterkwaliteit sinds 2007.

Er wordt nog in ongeveer een derde van de MAP-meetpunten minstens één overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l vastgesteld. In het operationeel meetnet in de Vlaamse waterlichamen is dat in minder dan 10% van de meetplaatsen het geval.

De omvang van de nitraataanrijking van het Vlaams oppervlaktewater veroorzaakt door de landbouwsector, blijft dus significant. De situatie verschilt sterk van streek tot streek. Het verband met de intensieve veehouderij (bijvoorbeeld in West-Vlaanderen, Kempen) en de tuinbouw (bijvoorbeeld in de omgeving van Sint-Katelijne-Waver, Maasbekken, West-Vlaanderen) blijft duidelijk naar voren komen.

De evolutie van de MAP-meetpunten met de hoogste nitraatconcentraties is eveneens redelijk gunstig, maar voor deze meetpunten zijn verdere saneringsinspanningen noodzakelijk.

De evolutie van de ortho-fosfaatconcentratie is zowel in het operationeel meetnet Vlaamse waterlichamen als in het MAP-meetnet oppervlaktewater niet gunstig in het winterjaar 2009-2010. Specifieke maatregelen zijn nodig om de verliezen van fosfor terug te dringen.

3.2 KWALITEIT VAN GRONDWATER^[17]

3.2.1 Het freatische grondwatermeetnet

In 2003 werd een nieuw grondwatermeetnet geïmplementeerd om aan de doelstellingen van de Europese richtlijnen te voldoen en een beter beeld te krijgen van de grondwaterkwaliteit in Vlaanderen. Vooral de specifieke vereisten van de Nitraatrichtlijn maken het onderzoeken van de diffuse verspreiding van nutriënten in grondwater in landbouwgebied noodzakelijk.

Het freatische grondwatermeetnet is voornamelijk gelokaliseerd in landbouwgebied en bestaat uit ongeveer 2.100 multilevel putten, met meestal 3 filters per put. De meest ondiepe filter is geïnstalleerd in de eerste meters van de waterverzadigde oxidatiezone van de freatische aquifer, zodat de meest recente veranderingen van de grondwaterkwaliteit kunnen worden opgevolgd. De tweede filter bevindt zich aan de basis van de oxidatiezone om de algemene evolutie van de grondwaterkwaliteit en meer specifiek de diepteverspreiding van nitraat in beeld te brengen. In de oxidatiezone van de freatische watervoerende lagen is nog altijd opgelost zuurstof aanwezig, welke de reductie van nitraat belet, zodat tot aan de basis van deze oxidatiezone hogere nitraatconcentraties kunnen worden gemeten. De derde filter is meestal geplaatst in de bovenste meters van de reductiezone, waar opgelost zuurstof niet meer voorkomt en nitraat praktisch volledig verwijderd is door plaatsvindende reductieprocessen. De achtergrondconcentraties of de (gewijzigde) ionaire grondwatersamenstelling ten gevolge van verlopende redoxprocessen kunnen hier worden gemeten. Niettemin kan in sommige gevallen de derde filter eveneens in de oxidatiezone geïnstalleerd zijn, bijvoorbeeld als een aquitard (met een lage hydraulische doorlatendheid en zeer trage stromingsprocessen) met gereduceerde sedimenten aanwezig is onder de oxidatiezone. Daardoor kunnen in sommige van deze filters hogere nitraatconcentraties worden gemeten dan verwacht.

Afwijkend van de standaardafwerking met 3 filters zijn op plaatsen met zeer dunne of zeer dikke oxidatiezones ook putten met 1, 2 of 4 filters geïnstalleerd. De installatiediepte van de putten is dus afhankelijk van de diepte van de oxidatiezone binnen de watervoerende laag. De putdiepte kan variëren van circa 2 m tot bijna 100 m onder

het maaiveld. De lengte van de filterelementen - de zone waar het grondwater de buizen binnendringt - bedraagt 0,5 m tot 1 m. Op basis van de multilevel putten is het ook mogelijk verticale hydraulische gradiënten te bepalen.

De spreiding en densiteit van de putten is gekoppeld aan de diepteafhankelijke nitraatgevoeligheid van de ondiepe watervoerende systemen. Hiervoor werd Vlaanderen in 33 hydrogeologisch homogene zones (HHZ's) ingedeeld. Dit zijn zones waarbinnen een vergelijkbare manier van transport en afbraak van nitraat in de aanwezige bovenste watervoerende lagen wordt verwacht. Een overzicht van het freatische grondwatermeetnet en van de HHZ's wordt weergegeven in Figuur 42.

[17] Bron: Vlaamse Milieumaatschappij met eindredactie van de VLM.

Grondwatermonitoring

Figuur 42. Overzicht van de meetpunten van het freatische grondwatermeetnet en van de HHZ's in Vlaanderen

3.2.2 Evaluatie van het freatische grondwatermeetnet

3.2.2.1 Evolutie van de overschrijdingen van 50 mg NO₃⁻/l

Sinds 2004 zijn voor alle HHZ's op halfjaarlijkse basis metingen van de grondwaterkwaliteit uitgevoerd. Tabel 76 geeft het aantal putten weer waar een overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l per analysecampagne werd gemeten. Vanaf dat bij een van de aanwezige filters per put een overschrijding van de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l wordt vastgesteld, wordt de betreffende meetlocatie als risicopunt geëvalueerd.

Na een aanvankelijke duidelijke toename van het aantal putten met een overschrijding van de nitraatnorm tot bijna 40% van de putten in het voorjaar van 2005, werd een lichte daling van het overschrijdingspercentage vastgesteld totdat plusminus een status quo werd bereikt, met lichte seizoenale schommelingen rond de 38%. Een eerder laag percentage van 36% wordt vastgesteld voor het najaar van 2009.

Hogere overschrijdingspercentages worden telkens in het voorjaar gedetecteerd. Reden voor deze verandering is te zoeken in de snelle interactie in vlakke gebieden met korte stromingscycli. Infiltrerend nitraathoudend water wordt tijdens de natte winterperiode vlug in de richting van de grondwatertafel getransporteerd wanneer goed doorlatende bodem- en sedimentlagen en dunne onverzadigde zones (0-2 m) aanwezig zijn. Tijdens het najaar komt het opnieuw tot een afname van de concentraties door snellere afvoer van nitraatgecontamineerd water via de grondwaterstroming, verdunnings-effecten of plaatselijke nitraatreductie in de ondiepe aquiferzone. Het duidelijk lagere overschrijdingspercentage in het najaar van 2009 wordt dan weer grotendeels veroorzaakt door klimatologische omstandigheden. Het uitzonderlijk droge en warme weer in 2009 heeft in sommige (voor grondwater relatief snel reagerende) zones tot beperkte grondwatervoeding geleid met diepere waterstanden tot gevolg, zodat een aantal putten en hierbij vooral ondiepe putfilters niet kon worden bemonsterd. Globaal leidt dit tot een lager overschrijdingspercentage. Om reden van de vollediger staalname tijdens het voorjaar van 2010 is dit effect echter verdwenen, zodat opnieuw een overschrijdingspercentage van 38% wordt bereikt.

Tabel 76 Aantal en het percentage meetpunten van het freatische grondwatermeetnet dat de nitraatnorm van 50 mg NO₃⁻/l overschrijdt per meetcampagne

Campagne	Aantal putten bemonsterd	Putten met overschrijding van 50 mg NO ₃ ⁻ /l	
		Aantal putten	% van totaal aantal putten
2004 – voorjaar	1.925	688	35,7
2004 – najaar	1.728	616	35,6
2005 – voorjaar	2.026	801	39,5
2005 – najaar	2.004	756	37,7
2006 – voorjaar	2.045	775	37,9
2006 – najaar	2.035	762	37,4
2007 – voorjaar	2.047	790	38,6
2007 – najaar	2.031	776	38,2
2008 – voorjaar	2.033	794	39,1
2008 – najaar	2.031	762	37,5
2009 – voorjaar	2.041	769	37,7
2009 – najaar	1.973	712	36,1
2010 – voorjaar	2.015	765	38,0

Het gros van de locaties ondergaat echter trage veranderingen door de sterke buffering van het nitraattransport (onder andere beperkte doorlatendheid en transportsnelheden, laterale aanvoer van grote oppervlakken, dikke onverzadigde zones) en/of de uiterst beperkte reductiecapaciteit in het ondiepe gedeelte van de grondwatersystemen (oxidatiezone).

De cijfers in Tabel 76 zijn met de nodige voorzichtigheid te interpreteren. Ze kunnen worden gebruikt in het kader van een toestandsbeschrijving met betrekking tot het voorkomen van nitraat in het freatische grondwater per campagne. Globaal zijn er slechts beperkte wijzigingen van het relatieve aantal putten met een overschrijding van de nitraatnorm.

3.2.2.2 Evolutie van de gemiddelde nitraatconcentratie van de bovenste filter

Een trendbepaling op basis van de gemiddelde nitraatconcentraties op niveau van de bovenste filter is de meest aangewezen analyse. De recente input van nitraat naar het grondwater heeft hoofdzakelijk impact op de zone van de bovenste filter. De precieze ouderdom van de nitraatuitspoeling kan nochtans variabel zijn. In de vlakke gebieden van noordelijk Vlaanderen is een zeer snelle aanvoer mogelijk, variërend van een tweetal weken tot een aantal maanden. Voor de zuidelijke heuvelstreken kan de ouderdom, bij aanwezigheid van dikke onverzadigde zones, op 1 tot 5 jaar en plaatselijk meer dan tien jaar worden geschat. De aanvoersnelheden zijn uiteraard seizoensgebonden met maximale transportsnelheden tijdens de winterperiode. Verder dient met een zekere tijd-lag rekening te worden gehouden. Bij dikkere onverzadigde zones kan de aanvulling op een duidelijk later tijdstip gebeuren dan volgens de seizoenale schommelingen te verwachten is. Dit buffert voor een stuk de te verwachten effecten van de seizoensgebonden aanvoer van nitraten via uitspoeling.

Figuur 43 toont de evolutie van de gewogen gemiddelde nitraatconcentraties in het grondwater voor de 3 belangrijkste filterniveaus. De gewogen gemiddelde nitraatconcentraties voor de verschillende filterniveaus zijn globaal gezien redelijk stabiel. Ze bevestigen bovendien het te verwachten verticale verspreidingspatroon van nitraat met een duidelijke afname van de gewogen gemiddelde nitraatconcentraties met de diepte. Dat ook op het niveau van de derde filter

nog altijd nitraat wordt gemeten, heeft te maken met lokale afwijkingen van de installatieprocedure (derde filter normaal gezien in reductiezone van aquifer) waarbij een aantal filters nog altijd in de nitraatgevoelige oxidatiezone geïnstalleerd zijn.

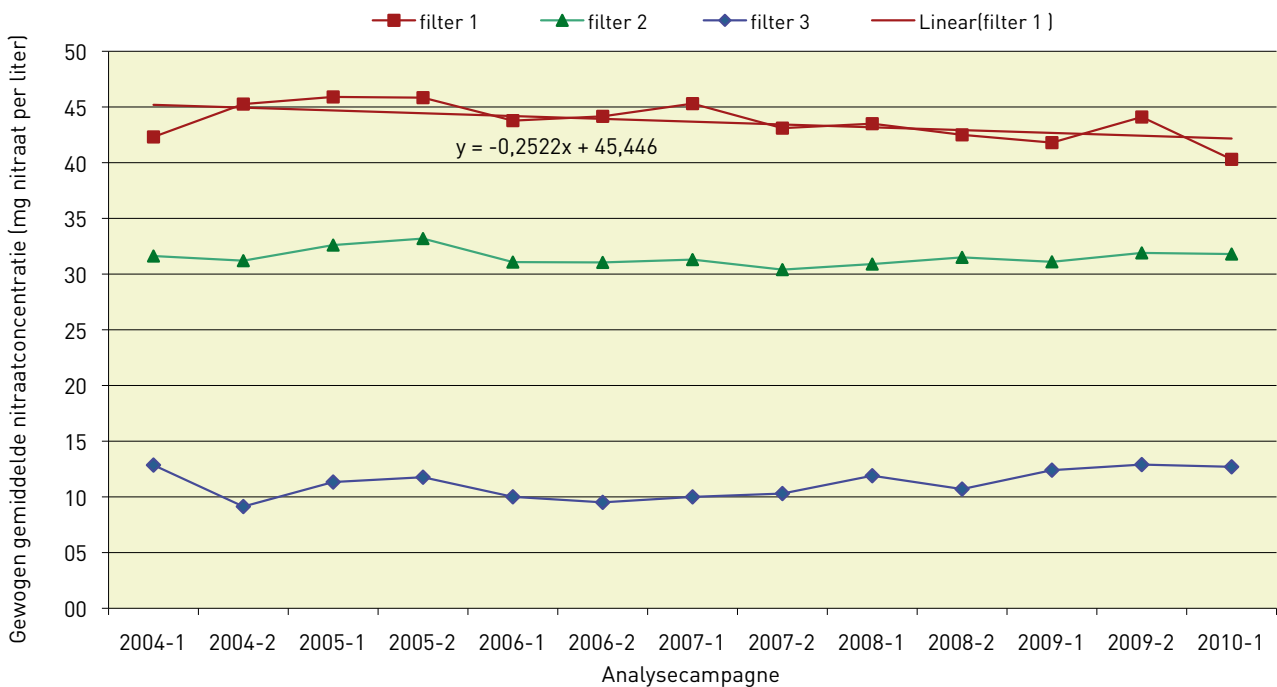
Niettemin kan sinds 2005 een lichte daling van de nitraatgehalten op filterniveau 1 worden vastgesteld, met een tussentijdse stijging gedurende het voorjaar van 2007 (Figuur 43). De dalende trend zet zich door tot en met het voorjaar van 2009. Er is opnieuw een uitzonderlijke stijging tijdens het najaar van 2009 vast te stellen, gevolgd door een felle daling van de gemiddelde nitraatconcentraties in het voorjaar van 2010. De nitraatinput van het voorjaar 2010 is de laagste die sinds het begin van de meetcampagnes op het freatische grondwatermeetnet wordt bepaald. Bovendien wordt de algemene dalende trend herbevestigd. De duidelijke afwijking in het najaar van 2009 is dan ook in de eerste plaats aan een datasetbeperking te wijten en niet aan een toegenomen nitraatinput naar het grondwater toe. Deze datasetbeperking heeft zijn oorsprong in de uitzonderlijk droge en warme klimatologische omstandigheden in 2009, wat tot een beperkte grondwatervoeding heeft geleid. In vergelijking met andere onderzoeksjaren was een groter aantal putten en hierbij vooral bovenste filters droog gevallen of was de beschikbare waterkwantiteit te beperkt om representatieve grondwaterstalen te kunnen nemen. Niettemin leidt de beperkte grondwatervoeding in tegenstelling tot het globale overschrijdingspercentage tot een toename van de gemiddelde gewogen nitraatconcentratie (Figuur 43). In hoofdzaak concentreren zich de meetbeperkingen op het bovenste filterniveau van sommige HHZ's met ondiepe grondwaterstanden, dunne wattervoerende pakketten (hooguit enkele meters dik) en relatief veel landbouwgebied. Op de resterende putfilters worden hogere nitraatconcentraties gemeten, zodat deze zones zwaarder doorwegen en de totale gewogen gemiddelde nitraatconcentratie stijgt. Een cruciale rol speelt hierbij de HHZ 32 (Dun quartair dek boven de leperse klei). De weging van deze zone alleen al leidt tot een toename van de gemiddelde nitraatconcentratie voor heel Vlaanderen met meer dan 1 mg NO₃/l, indien ze met de voorjaarscampagne van 2009 wordt vergeleken.

Om zeker te zijn dat de datasetbeperking door de uitzonderlijke klimatologische omstandigheden aan de basis ligt van de trend-

lijnafwijking tijdens het najaar van 2009, is een trendberekening uitgevoerd met alleen de bovenste filters die altijd bemonsterd zijn geweest. Dit leidt tot algemeen hoger gemiddelde nitraatconcentraties (enkele mg per liter), dus de trendcurve bevindt zich op een hoger concentratieniveau. Voor het najaar 2009 wordt op deze manier echter geen toename in de nitraatconcentraties vastgesteld, maar wordt de dalende trend bevestigd, weliswaar met een lagere intensiteit.

De vastgestelde dalende trend voor filterniveau 1 laat zich niet doortrekken naar de andere twee filterniveaus, gezien de grotere reis- en verblijftijden van het grondwater in diepere aquiferzones. Er is wel een lichte stijging van de nitraatwaarden op een vrij laag concentratieniveau voor filter 3 waarneembaar. De reden hiervoor is niet duidelijk. Mogelijk ligt hier een doorslag naar diepere lagen aan de basis.

Langzamerhand worden de positieve effecten van recent genomen maatregelen in het kader van het Mestdecreet in het globaal 'traag reagerende' grondwatersysteem zichtbaar. Niettemin dienen de geobserveerde trends met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Er is immers slechts een beperkte verbetering met ca. 0,5 mg NO₃/l per jaar op filterniveau 1 vast te stellen, zijnde het filterniveau representatief voor het meest ondiepe gedeelte van de watervoerende lagen met de meest recente grondwateraanvulling. Mogelijke andere interfererende factoren moeten worden uitgesloten (bijvoorbeeld de reeds aangesproken klimatologische effecten). Bovendien blijft de nitraatconcentratie ook op basis van het gewogen gemiddelde op een redelijk hoog niveau voor wat betreft de bovenste en ook de tweede filter. Een verdere opvolging van de trendevolutie op basis van nieuwe meetcampagnes is noodzakelijk.

Figuur 43 Evolutie van de gewogen gemiddelde nitraatconcentraties ter hoogte van de drie filters in het freatische grondwatermeetnet, waarbij 1 staat voor de voorjaarscampagne en 2 voor de najaarscampagne

3.2.2.3 Regionale verschillen in toestand en evolutie van de nitraatconcentratie in grondwater

De metingen van het voorjaar van 2010 bevestigen het eerder vastgestelde verdelingspatroon van nitraatconcentraties in het freatische grondwater in Vlaanderen (Figuur 58 als bijlage). De situatie, bekeken op basis van nitraatmaxima per put, blijft verder stabiel voor gebieden met weinig nitraatverontreiniging zoals de Polders en het zuidelijke Netebekken. Ook voor de eerder als problematisch gerapporteerde zones met veel overschrijdingen (Hoogterrasafzettingen, zuidelijke heuvelstreken) zijn hooguit beperkte verbeteringen op te merken, zodat het overschrijdingspercentage op zoneniveau hoog blijft (tot meer dan 67% voor HHZ 23 op het niveau van de bovenste filter).

Terwijl in Limburg en de zuidelijke heuvelstreken potentieel zeer kwetsbare zones aanwezig zijn - een sterke uitspoeling van nitraat naar het grondwater is hier niet verwonderlijk - heeft men in West-Vlaanderen eerder met minder kwetsbare lagen te maken. De hoge nitraatconcentraties in het ondiepe grondwater van West-Vlaanderen zijn het gevolg van een hoge stikstofinput in combinatie met zeer korte transportwegen (Figuur 58 als bijlage). Naast de potentiële kwetsbaarheid van watervoerende lagen spelen dus bemestingstoepassing en genomen beschermingsmaatregelen een rol bij de interpretatie van de meetresultaten.

Ook klimatologische aspecten hebben een invloed. Afhankelijk van het jaarlijkse neerslagoverschot in combinatie met de bodemdoorlatendheid en evapotranspiratie-effecten kan dit in bepaalde gebieden tot een verschillende grondwateraanvulling leiden. In Zuid-Limburg zijn de infiltratiehoeveelheden in vergelijking met het noordelijke gedeelte van Vlaanderen eerder beperkt. Terwijl in de Noorderkempen de grotere hoeveelheid infiltrerend water bij het nitraattransport naar het grondwater tot verdunningseffecten leidt, komt het in Zuid-Limburg dus eerder tot een opconcentratie van nitraat in het percolatiewater en daarmee ook in het grondwater. Ondanks een eerder beperkte nutriënteninput in Zuid-Limburg kunnen dus de fysische randvoorwaarden hier geregeld tot overschrijdingen van de nitraatnorm leiden. Bovendien heeft men in dit gebied in het algemeen met langere transportwegen te maken, zodat de mogelijke effecten van een bijgestuurd mestbeleid pas met een grotere vertraging kunnen worden waargenomen.

Figuur 59 (als bijlage) geeft de evolutie weer van de nitraatconcentraties op het eerste filterniveau voor de periode 2004-2009. Bij deze trendbepaling is alleen met meetpunten rekening gehouden die tijdens elk kalenderjaar werden bemonsterd. Globaal gezien wordt voor het merendeel van Vlaanderen op zijn minst een status quo situatie of een lichte daling van de nitraatconcentraties in het grondwater bereikt (groene + lichtblauwe kleur).

Positief in deze context is de vastgestelde verbetering voor de grote zone van het dun Quartair dek op de Ieperse Klei (HHZ 32) in West-Vlaanderen en ook voor de zone van het Complex van de Kempen (HHZ 40). Telkens gaat het om zones met ondiepe, eerder smalle watervoerende lagen met in het verleden zeer intensieve bemestingactiviteiten. Kenmerkend voor de hier aanwezige watervoerende lagen zijn de korte stromingscycli met bijgevolg korte reistijden van het grondwater, zodat recentelijk genomen beschermingsmaatregelen in het kader van het mestbeleid hier blijkbaar reeds een meetbaar effect hebben. Een zeer sterke daling van de gemiddelde nitraatconcentraties kan daarentegen tot op heden nergens worden geregistreerd.

Ook laat zich voor een beperkt aantal zones met gemiddelde concentraties boven 50 mg NO₃⁻/l (HHZ 23, HHZ 76 en HHZ 10) nog altijd een lichte verslechtering van de situatie vaststellen. Voor HHZ 78 komt het zelfs tot een sterke stijging van de nitraatconcentraties, weliswaar op een gemiddeld concentratieniveau beneden 50 mg NO₃⁻/l. Voor de HHZ's 23 en 76 moet men ervan uitgaan, dat langere reistijden en een beperkte beschikbare reductiecapaciteit in de sedimenten tot een effectvertraging leiden. Nitraat afkomstig van bemestingsactiviteiten uit het verleden wordt nog altijd aangevoerd en reeds opgeslagen nitraat in het grondwater kan slechts uiterst traag via reductie- en transportprocessen uit de watervoerende lagen worden verwijderd. Voor deze zones is het dus op het moment niet mogelijk te evalueren of de genomen beleidsmaatregelen volstaan om de waterkwaliteit voldoende te verbeteren. Dit moet uit de volgende campagnes blijken. De stijging voor de HHZ's 10 en 78 heeft eerder te maken met een beperkt aantal referentiemeetpunten in combinatie met vastgestelde 'punctuele' verslechtingen van de waterkwaliteit. Ook hier dient de verdere evolutie in het oog te worden gehouden, mogelijk op basis van detailanalyses.

3.2.2.4 Evolutie van de gemiddelde fosfaatconcentratie van de bovenste filter

In het drinkwaterbesluit van 13 december 2002 werden kwaliteitsnormen voor fosfaat in drinkwater afgeschaft, zodat het hoofdprobleem zich beperkt tot de mogelijke impact van fosfaat op grondwaterafhankelijke terrestrische en aquatische ecosystemen. Er bestaat een kans op mogelijke eutrofiëring van deze ecosystemen. Om dergelijke effecten te voorkomen heeft men onder andere in toepassing van de Grondwaterrichtlijn de vrij hoge fosfaatsnormen voor de grondwaterkwaliteit zeer recent verlaagd (Besluit Vlaamse Regering van 21 mei 2010). De nieuwe maximaal toelaatbare concentratie bedraagt 1,34 mg o-PO₄/l in plaats van 6,7 mg o-PO₄/l.

Hoge fosfaatgehalten in het grondwater zijn in hoofdzaak te wijten aan natuurlijke processen. Zo worden maximale, natuurlijke concentraties tot boven de maximaal toelaatbare fosfaatconcentratie gemeten in het verzilte grondwater van de watervoerende lagen van de kuststreek (Polders - HHZ 00), lagen die rijk zijn aan organisch materiaal. Buiten de kuststreek worden hogere fosfaatconcentraties vooral in de zone van het Diestiaan (HHZ 63 met inbegrip van delen van HHZ 63h) gemeten. Ook hier is de oorzaak eerder aan natuurlijke processen te wijten door de aanwezigheid van fosfaatsnodules in de sedimenten. Deze nodules bestaan vooral uit het fosfaathoudende mineraal vivianiet, dat onder sterker gereduceerde condities gedeeltelijk in oplossing gaat. Bijgevolg kan het vrijgekomen fosfaat in sterker gereduceerd grondwater gemakkelijker transportprocessen ondergaan.

Niettemin zijn de fosfaatgehalten in grondwater in kwelzones (en daarmee de baseflow naar oppervlaktewater) slechts beperkt gekend, omdat het merendeel van de putlocaties in infiltratiegebieden en transitiezones gelegen is. Bovendien is de impact van fosfaat op de oppervlaktewaterkwaliteit gekoppeld aan het fosfaatretentievermogen van de watervoerende lagen. Dit kan nogal variabel zijn.

Verder is niet volstrekt duidelijk hoe groot de bijdrage van externe fosfaatbronnen op de gemeten grondwaterkwaliteit is, bijvoorbeeld ten gevolge van overmatige bemesting op al dan niet fosfaatverzadigde gronden. Dit kan mogelijk pas op basis van langetermijnreeksen worden onderzocht.

Mogelijk dient de maximaal toelaatbare fosfaatconcentratie in grondwaterlichamen of afgelijnde zones (HHZ's) in het kader van de interactie met terrestrische en aquatische ecosystemen te worden herzien naargelang de retentiecapaciteiten van het sediment en de impactdrempel naar eutrofiëring toe.

3.3 NITRAATRESIDU^[18]

3.3.1 Concept van de nitraatresidumetingen

Het nitraatresidu is de hoeveelheid reststikstof die in het najaar onder de vorm van nitraat achterblijft in het bodemprofiel. Het nitraatresidu wordt gemeten in de periode van 1 oktober tot en met 15 november, tot een diepte van 90 cm en is uitgedrukt in kilogram nitraatstikstof per hectare (kg NO₃⁻-N/ha). De meting van het nitraatresidu is een geschikt middel om de bemestingsstrategie op een perceel te beoordelen.

Hoe hoger het nitraatresidu is, hoe groter het risico is op uitspoeling van nitraten naar oppervlakte- en grondwater gedurende de winter, en hoe groter het risico is op te hoge nitraatconcentraties in deze wateren. Omwille van dit verband voert de Mestbank elk najaar nitraatresidumetingen uit op een selectie van landbouwpercelen.

Naast de metingen door de Mestbank, worden jaarlijks nitraatresidumetingen uitgevoerd op landbouwgrond waarop een beheerovereenkomst verminderde bemesting van toepassing is. Landbouwers die een beheerovereenkomst verminderde bemesting sluiten met de VLM, brengen op bepaalde percelen minder mest op dan toegelaten volgens het Mestdecreet. Deze landbouwers ontvangen een vergoeding wanneer het nitraatresidu kleiner is dan een bepaalde grenswaarde.

De staalnames en analyses van het nitraatresidu in het kader van het Mestdecreet en de beheerovereenkomst verminderde bemes-

ting, worden uitgevoerd door erkende laboratoria. Deze laboratoria voeren hun staalnames en analyses conform het compendium uit. Het compendium is te vinden op <http://www.emis.vito.be/referentielabo-vlm>.

3.3.2 Evaluatie van de nitraatresidumetingen

3.3.2.1 Opbouw van de staalnamecampagnes

In 2009 werden in opdracht van de Mestbank ongeveer 8.200 bodemstalen genomen op ruim 4.700 percelen. In 2009 heeft de Mestbank enkel controlepercelen geselecteerd voor een nitraatresidumeting. In tegenstelling tot 2008 werden er geen opvolgpercelen geselecteerd in 2009^[19]. Opvolgpercelen zijn percelen die bemonsterd worden op kosten van de landbouwer, ten gevolge van een te hoog nitraatresidu bij de staalnamecampagne van het voorgaande jaar.

De ligging in risicogebied en de toepassing van derogatie waren de belangrijkste criteria voor de selectie van de controlepercelen in 2009. Van de 4.748 bemonsterde percelen bevond zich 43% in risicogebied en werd op 46% derogatie toegepast. In 2009 werden voornamelijk percelen met gras en maïs bemonsterd, goed voor respectievelijk 63% en 26% van het aantal bemonsterde percelen.

Tabel 77 geeft een overzicht van het aantal bodemstalen en percelen bemonsterd in opdracht van de Mestbank gedurende de afgelopen 6 staalnamecampagnes.

Tabel 77 Evolutie van het totaal aantal bodemstalen en bemonsterde percelen bij de nitraatresiducontroles door de Mestbank sinds 2004

Jaar	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bodemstalen	6.121	4.759	10.979	10.965	11.838 (9.212 / 2.626)*	8.178
Percelen	4.852	3.625	8.891	8.723	9.764 (7.383 / 2.381)*	4.748

* De cijfers tussen haakjes hebben betrekking op respectievelijk controle- en opvolgstalen

[18] Meer informatie omtrent de evolutie van het nitraatresidu in Vlaanderen is te vinden in het Nitraatresidurapport 2010 - "Resultaten van de nitraatresidumetingen in Vlaanderen tot en met de staalnamecampagne van 2009", dat kan gedownload worden via <http://www.vlm.be/intermediairs/studies>

[19] In afwachting van de maatregelen om de staalnames van het nitraatresidu te verfijnen en om de meetonzekerheid te verkleinen, werd beslist om voor de meetresultaten van 2008 geen boetes op te leggen en geen opvolgpercelen te selecteren in 2009. Dit betekende evenwel geen vrijgeleide voor de bedrijven met te hoge nitraatresidu's in 2008. Deze risicobedrijven moesten verplicht een bemestingsplan en bemestingsregister op stellen. Daarnaast werden audits uitgevoerd binnen risicogebied.

Naast de staalnamecampagne door de Mestbank, werden in 2009 ruim 20.000 bodemstalen genomen in het kader van de beheerovereenkomst verminderde bemesting op ruim 13.000 percelen. In totaal werd bijna 27.000 ha landbouwgrond bemonsterd. Bij de staalnamecampagne voor de beheerovereenkomst werden voornamelijk percelen met gras (30%), granen (25%) en maïs (23%) bemonsterd.

Tabel 78 geeft een overzicht van de staalnamecampagne voor de beheerovereenkomst verminderde bemesting gedurende de periode 2001-2009.

3.3.2.2 Resultaten van de nitraatresidumetingen in 2009

In 2009 was het gemiddeld nitraatresidu van alle percelen die bemonsterd werden door de Mestbank 90 kg NO₃⁻-N/ha. Op 64% van de percelen werd een nitraatresidu gemeten dat kleiner is dan of gelijk is aan 90 kg NO₃⁻-N/ha.

Op de percelen met een beheerovereenkomst verminderde bemesting werd een beduidend lager nitraatresidu vastgesteld. In 2009 bedroeg het gemiddeld nitraatresidu van alle bodemstalen genomen voor de beheerovereenkomst 47 kg NO₃⁻-N/ha. Bij 89% van de bodemstalen was het nitraatresidu kleiner dan of gelijk aan 90 kg NO₃⁻-N/ha.

Bij zowel de staalnamecampagne van de Mestbank als voor de beheerovereenkomst verminderde bemesting, worden verschillen in nitraatresidu's vastgesteld tussen de verschillende gewassen, door onder meer verschillen in bemesting en gewasspecifieke eigenschappen. De laagste nitraatresidu's worden doorgaans vastgesteld bij bieten, gevolgd door gras, maïs en granen. Voor aardappelen en

de meeste groentesoorten (zoals prei en bloemkool) werden hogere nitraatresidu's vastgesteld. De verschillen tussen de gewassen zijn meer uitgesproken bij de metingen door de Mestbank dan bij deze voor de beheerovereenkomst.

Voor meer cijfermateriaal over de nitraatresidu's bij verschillende gewassen wordt verwezen naar het Nitraatresidurapport 2010, te vinden op www.vlm.be.

3.3.2.3 Het nitraatresidu evolueert minder gunstig in 2009

Bij de staalnamecampagne van de Mestbank werd in 2009 een slechter nitraatresidu vastgesteld dan in de voorgaande twee meetjaren. Het gemiddeld nitraatresidu in 2009 (90 kg NO₃⁻-N/ha) is hoger dan in 2007 en 2008 (71 à 75 kg NO₃⁻-N/ha) maar lager dan in de periode 2004-2006 (98 à 107 kg NO₃⁻-N/ha). Bovendien werd voor vrijwel alle gewassen (behalve silomaïs en voederbieten) een aanzienlijk hoger nitraatresidu vastgesteld in 2009 dan in 2008.

Vooraf het slechter nitraatresidu bij grasland in 2009 t.o.v. 2008, weegt zwaar door in het globaal nitraatresidu bij de staalnamecampagne van de Mestbank in 2009 (Tabel 79). Zo is het gemiddeld nitraatresidu bij blijvend grasland gestegen van ongeveer 60 kg NO₃⁻-N/ha in 2008 tot 90 kg NO₃⁻-N/ha in 2009, wat een toename van ongeveer 30 kg NO₃⁻-N/ha of 50% t.o.v. het niveau in 2008 vertegenwoordigt. Voor tijdelijk grasland neemt het gemiddeld nitraatresidu toe van ongeveer 50 kg NO₃⁻-N/ha in 2008 tot 70 kg NO₃⁻-N/ha in 2009, goed voor een stijging van 40%.

In tegenstelling tot de slechte resultaten voor grasland bij de staalnamecampagne van de Mestbank in 2009, werd geen slech-

Tabel 78 Evolutie van het aantal bodemstalen en het bemonsterd areaal bij de staalnamecampagnes voor de beheerovereenkomst sinds 2001

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Aantal bodemstalen	22.545	22.592	21.916	19.165	11.033	20.494	20.218	18.822	20.018
Bemonsterde oppervlakte (ha)	30.442	30.488	29.689	26.119	15.321	28.979	27.980	26.194	26.854

ter nitraatresidu vastgesteld bij silomaïs (Tabel 80). Het gemiddeld nitraatresidu bij silomaïs in 2009 (ongeveer 90 kg NO₃⁻-N/ha) is vergelijkbaar met de voorgaande twee meetjaren. Ook voor korrelmaïs werd een gemiddeld nitraatresidu van ongeveer 90 kg NO₃⁻-N/ha vastgesteld in 2009, wat wel groter is dan in 2008 maar vergelijkbaar met 2007.

In tegenstelling tot de resultaten van de Mestbank, werd wel een goed nitraatresidu opgetekend bij de staalnamecampagne voor de beheerovereenkomst verminderde bemesting in 2009. Het gemiddeld nitraatresidu in 2009 (47 kg NO₃⁻-N/ha) is gelijkaardig aan dat vastgesteld in 2008 (48 kg NO₃⁻-N/ha). Voor heel wat gewassen wordt een verdere verbetering van het nitraatresidu vastgesteld in 2009. Daartegenover wordt voor grasland, boomkweek en een aantal groentesoorten (zoals spinazie en spruitkool) een hoger gemiddeld nitraatresidu vastgesteld in 2009 dan in 2008.

Net zoals bij de staalnamecampagne van de Mestbank, wordt ook bij de beheerovereenkomst een toename van het gemiddeld nitraatresidu bij grasland vastgesteld tussen 2008 en 2009 (Tabel 79). Zo stijgt het gemiddeld nitraatresidu bij blijvend grasland van 39 kg NO₃⁻-N/ha in 2008 tot 46 kg NO₃⁻-N/ha in 2009, wat een toename van 7 kg NO₃⁻-N/ha of 18% t.o.v. het niveau in 2008 vertegenwoordigt. Voor tijdelijk grasland neemt het gemiddeld nitraatresidu toe van 37 kg NO₃⁻-N/ha in 2008 tot 41 kg NO₃⁻-N/ha in 2009, goed voor een stijging van 11%. De toename van het nitraatresidu bij grasland tussen 2008 en 2009 bij de beheerovereenkomst ligt wel in dezelfde lijn als bij de Mestbank, maar is duidelijk minder groot.

Tabel 79 Evolutie van het gemiddeld nitraatresidu bij blijvend en tijdelijk grasland bij de metingen door de Mestbank en voor de beheerovereenkomst, tussen 2008 en 2009

	Gemiddeld Nitraatresidu in 2008 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Gemiddeld Nitraatresidu in 2009 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Absoluut Verschil 2008-2009 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Relatief Verschil 2008-2009 (%)
Data Mestbank				
Blijvend grasland	57	92	+ 35	+ 61%
Tijdelijk grasland	48	70	+ 22	+ 46%
Data Beheerovereenkomst				
Blijvend grasland	39	46	+ 7	+ 18%
Tijdelijk grasland	37	41	+ 4	+ 11%

Tabel 80 Evolutie van het gemiddeld nitraatresidu bij silomaïs en korrelmaïs bij de metingen door de Mestbank en voor de beheerovereenkomst, tussen 2008 en 2009

	Gemiddeld Nitraatresidu in 2008 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Gemiddeld Nitraatresidu in 2009 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Absoluut Verschil 2008-2009 (kg NO ₃ ⁻ -N/ha)	Relatief Verschil 2008-2009 (%)
Data Mestbank				
Silomaïs	86	88	+ 2	+ 2%
Korrelmaïs	74	94	+ 20	+ 27%
Data Beheerovereenkomst				
Silomaïs	61	62	+ 1	+ 2%
Korrelmaïs	54	48	- 6	- 11%

3.3.2.4 De droogte draagt bij tot een hoger nitraatresidu in 2009

In tegenstelling tot de trend van verbetering die waargenomen werd in 2007 en 2008, werd in 2009 opnieuw een hoger nitraatresidu vastgesteld voor de meeste gewassen. Opmerkelijk hierbij is de toename van het nitraatresidu bij grasland, een gewas waarvoor in het verleden doorgaans een goed nitraatresidu werd vastgesteld. Deze toename van het nitraatresidu bij grasland wordt bovendien bevestigd door de resultaten van de metingen voor de beheerovereenkomst verminderde bemesting. Daartegenover wordt voor silomaïs geen slechter nitraatresidu vastgesteld in 2009 dan in 2008, bij beide staalnamecampagnes. Deze vaststellingen doen vermoeden dat andere factoren dan gewassoort of bemestingsstrategie een rol hebben gespeeld bij het nitraatresidu in 2009.

De metingen van de neerslaghoeveelheid en het aantal neerslagdagen, tonen aan dat de maanden augustus en september 2009 abnormaal droge maanden waren. Bij lage neerslaghoeveelheden wordt het, zeker in de zomerperiode aangezien de bodem dan reeds relatief uitgedroogd is, problematisch voor gewassen om water en dus ook voedingsstoffen op te nemen. Dit droogte-effect heeft zich duidelijk vertaald in een gemiddeld hogere nitraatresidu in 2009 voor gewassen die tijdens deze periode normaal nog groeien en dus stikstof opnemen (zoals gras). Voor gewassen die in de periode augustus-september nog een groei kennen wordt veelal tussen half juli

en eind augustus nog een beperkte bemesting toegediend om deze groei te ondersteunen. Door de aanhoudende droogte konden deze nutriënten niet meer opgenomen worden, wat zich vertaald heeft in gemiddeld hogere nitraatresidu's voor deze teelten. De meeste landbouwers hebben een normale bemestings- en beweidingaanpak aangehouden in de periode juli-augustus. Op dat moment konden de landbouwers immers niet voorzien dat na augustus ook september een maand met abnormaal lage neerslaghoeveelheden zou worden. Doordat percelen onder beheerovereenkomst minder intensief uitgebaat worden en de bemesting in juli-augustus doorgaans niet meer uitgevoerd wordt, is het droogte-effect veel minder zichtbaar bij percelen onder beheerovereenkomst. Desalniettemin wordt bij grasland onder beheerovereenkomst een (beperkte) toename van het nitraatresidu vastgesteld in 2009.

De hypothese dat de aanhoudende droogte sterk bijdraagt tot het in 2009 gemiddeld hogere nitraatresidu, wordt mee ondersteund door het feit dat voor gewassen zoals maïs, die in de periode augustus-september in de afrijpingsfase zitten en dus sowieso quasi geen nutriënten meer opnemen, het nitraatresidu in 2009 gemiddeld gezien amper hoger lag dan in 2007-2008.

De specifieke weersomstandigheden in 2009 bieden evenwel geen verklaring voor een aantal zeer hoge nitraatresidu's. In 2009 worden opnieuw meer zeer hoge nitraatresidu's vastgesteld dan in 2007

en 2008. Dergelijke hoge nitraatresidu's zijn in de eerste plaats een gevolg van de bemestingsstrategie van de landbouwer. Uiteraard kunnen specifieke weersomstandigheden, buiten de wil van de landbouwers om, het nitraatresidu beïnvloeden. Maar de boodschap is duidelijk: door oordeelkundig te bemesten, vermindert de kans op een te hoog nitraatresidu in het najaar.

3.3.2.5 Geen effect van derogatie op het nitraatresidu

Er is een duidelijk verband tussen het nitraatresidu en de bemestingsstrategie. De bemesting zelf is helaas een onbekende factor in de huidige analyse van de resultaten. Er is immers geen informatie beschikbaar inzake de bemesting op perceelsniveau. Een factor in relatie tot de bemestingsstrategie die wél onderzocht kon worden, is de verhoogde bemesting met dierlijke mest binnen derogatie.

Het al dan niet toepassen van derogatie heeft geen eenduidige invloed op het nitraatresidu. Bij tijdelijk grasland wordt geen negatief effect van derogatie vastgesteld op het nitraatresidu. Dit is ook zo voor silomaïs, waar zelfs een beter nitraatresidu wordt vastgesteld bij derogatie- dan bij niet-derogatiepercelen. Bij blijvend grasland wordt wel een iets hoger nitraatresidu vastgesteld op derogatiepercelen dan op niet-derogatiepercelen, maar het verschil is beperkt tot gemiddeld 10 kg NO₃⁻-N/ha op een zandleembodem of 7 kg NO₃⁻-N/

ha op een zandbodem. De meetresultaten in 2009 geven aan dat, mits het respecteren van de derogatievoorwaarden, het toepassen van derogatie niet leidt tot systematisch hogere nitraatresidu's (Tabel 81). Dit werd eveneens vastgesteld in 2008.

3.3.2.6 De audits hebben een gunstig effect op het nitraatresidu

Een audit door de Mestbank is één van de begeleidende maatregelen die opgelegd worden aan bedrijven met een te hoog nitraatresidu. Tijdens zo'n audit gaan medewerkers van de Mestbank samen met de landbouwer na wat de mogelijke oorzaken zijn van het te hoge nitraatresidu. Er worden aanbevelingen geformuleerd waarmee de landbouwer een lager nitraatresidu kan halen in de toekomst.

In 2008 werden voor het eerst audits uitgevoerd. Elk bedrijf in risicogebied met een nitraatresidu van meer dan 125 kg NO₃⁻-N/ha in 2007, kreeg een audit door de Mestbank. Uit de evolutie van het nitraatresidu tussen 2007 en 2008 bleek een algemene verbetering van het nitraatresidu bij bedrijven met een te hoog nitraatresidu in 2007^[20]. Aangezien de audits voornamelijk uitgevoerd werden tijdens de 2de jaarhelft van 2008, kan deze verbetering echter niet toegeschreven worden aan de audits, maar eerder aan een combinatie van de boetes (voor de grote overschrijders) en de verplichting tot het nemen van opvolgstalen.

Tabel 81 Aantal bemonsterde percelen en gemiddeld nitraatresidu (in kg NO₃⁻-N/ha), samen met het percentage percelen met nitraatresidu ≤ 90 kg NO₃⁻-N/ha, met en zonder derogatie, voor de verschillende derogatiegewassen, op een zand- en zandleembodem, bij de nitraatresiducontroles door de Mestbank in 2009

Derogatie-gewas	Bodemtype	Derogatie			Zonder derogatie		
		Aantal percelen	Gemiddeld nitraatresidu	% ≤ 90	Aantal percelen	Gemiddeld nitraatresidu	% ≤ 90
Blijvend grasland	Zand	552	73	74%	198	66	80%
	Zandleem	270	109	52%	575	98	57%
Tijdelijk grasland	Zand	635	59	81%	103	63	80%
	Zandleem	133	78	66%	268	84	66%
Silomaïs	Zand	266	85	64%	101	91	71%
	Zandleem	85	70	78%	264	89	66%

[20] Meer cijfermateriaal over de evolutie van het nitraatresidu tussen 2007 en 2008 is te vinden in het rapport "Evaluatie van de metingen van het nitraatresidu 2009", beschikbaar op <http://www.vlm.be/intermediairs/studies>

Het effect van de audits 2008 wordt ingeschat door bij de auditbedrijven de evolutie te onderzoeken van het nitraatresidu tussen 2007 en 2009. Ter vergelijking wordt de evolutie beschouwd bij de bedrijven buiten risicogebied met een nitraatresidu van meer dan 125 kg NO₃⁻-N/ha in 2007. Deze bedrijven hebben geen audit gekregen, maar hadden eveneens een vergelijkbare, grote overschrijding van de nitraatresiduwaarde in 2007. Bedrijven buiten risicogebied met een nitraatresidu van meer dan 150 kg NO₃⁻-N/ha in 2007, moesten wel een opvolgstaal nemen in 2008.

Aangezien het nitraatresidu sterk beïnvloed wordt door de gewassoort, wordt rekening gehouden met de gewasgroep bij de evaluatie van het effect van de audits.

3.3.2.6.1 Evolutie van het nitraatresidu per bedrijf, bij auditbedrijven en bedrijven die geen audit gehad hebben in 2008

Voor elk bedrijf wordt het nitraatresidu in 2009 uitgezet ten opzichte van het nitraatresidu in 2007. Hierbij wordt rekening gehouden met de gewasgroep in 2007 en 2009. Enkel voor die gewasgroepcombi-

naties waar voldoende data voorhanden is, werd de evaluatie uitgevoerd^[21].

In Figuur 44 tot en met Figuur 47 is de evolutie van het nitraatresidu weergegeven voor elk bedrijf, rekening houdend met de gewasgroep in 2007 en 2009. Met uitzondering van de combinatie "gras in 2007 – gras in 2009", wordt altijd een sterkere afname van het nitraatresidu vastgesteld bij de auditbedrijven dan bij de bedrijven die geen audit gekregen hebben in 2008. Dit wijst op een doorgaans positief effect van de audit op het verlagen van het nitraatresidu.

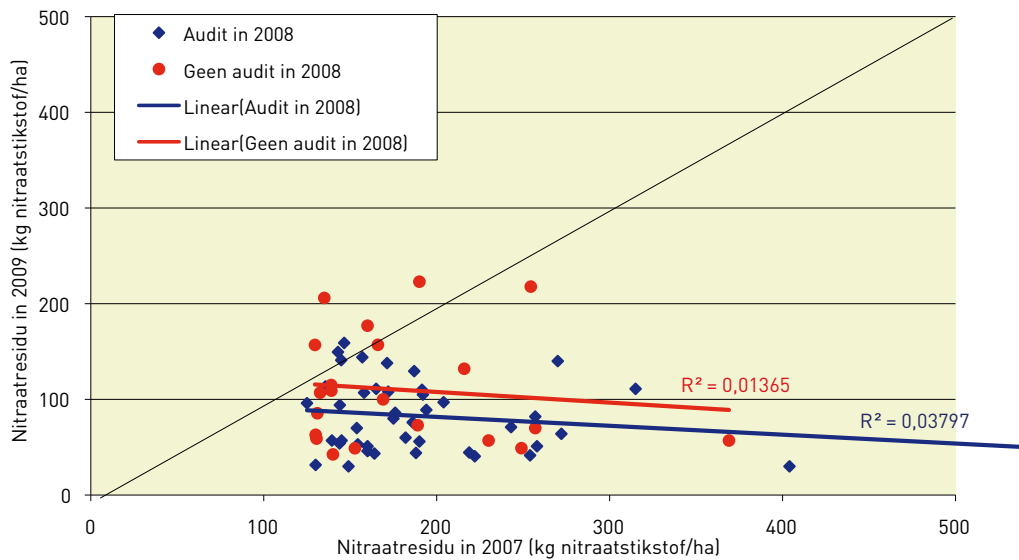
Tabel 82 geeft het gemiddeld nitraatresidu weer in 2007 en 2009, bij enerzijds auditbedrijven en anderzijds bedrijven die geen audit gekregen hebben in 2008, rekening houdend met de gewasgroep in 2007 en 2009.

Tabel 82 Evolutie van het gemiddeld nitraatresidu tussen 2007 en 2009, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008, per gewasgroepcombinatie (geen evaluatie als data van minder dan 10 bedrijven beschikbaar is)

Gewasgroep 2007	Gewasgroep 2009	Bedrijven met audit in 2008			Bedrijven zonder audit in 2008		
		Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2007	Gemiddeld Nitraatresidu 2009	Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2007	Gemiddeld Nitraatresidu 2009
Aardappelen	Gras	20	173	92			
Granen	Gras	26	156	73	14	181	129
Gras	Gras	31	195	108	41	185	77
Groenten	Gras	21	213	66			
	Groenten	15	228	213			
	Maïs	24	188	72			
Maïs	Gras	64	209	86	45	204	106
	Maïs	43	197	82	22	185	115

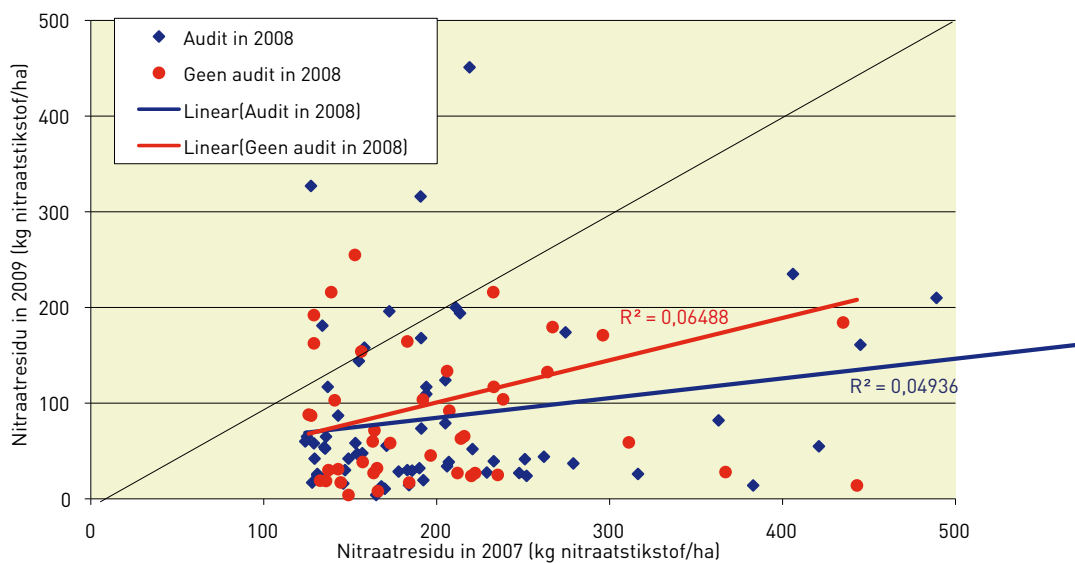
[21] De analyse kon niet uitgevoerd worden op alle bedrijven die een audit gehad hebben in 2008 (ruim 500 bedrijven), aangezien niet bij elk van deze bedrijven opnieuw een perceel geselecteerd werd voor een nitraatresidumeting in 2009. Voor de evaluatie van de evolutie van het nitraatresidu tussen 2007 en 2009 werd gewerkt met een dataset van 336 auditbedrijven en 161 niet-auditbedrijven.

Evolutie van het nitraatresidu bij maïs in 2007 – maïs in 2009

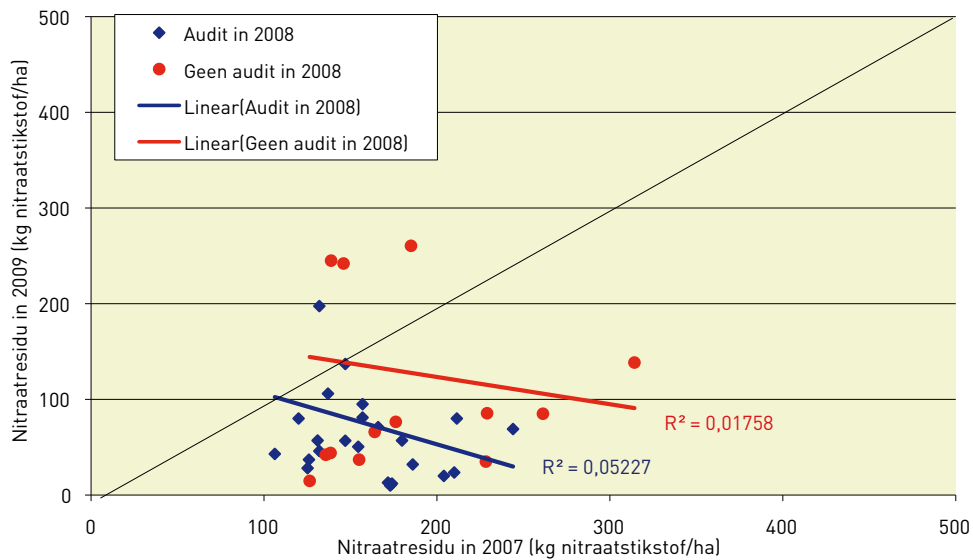
Figuur 44 Nitraatresidu in 2009 ten opzichte van het nitraatresidu in 2007, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008, met gewasgroep maïs in 2007 – maïs in 2009

Evolutie van het nitraatresidu bij maïs in 2007 – gras in 2009

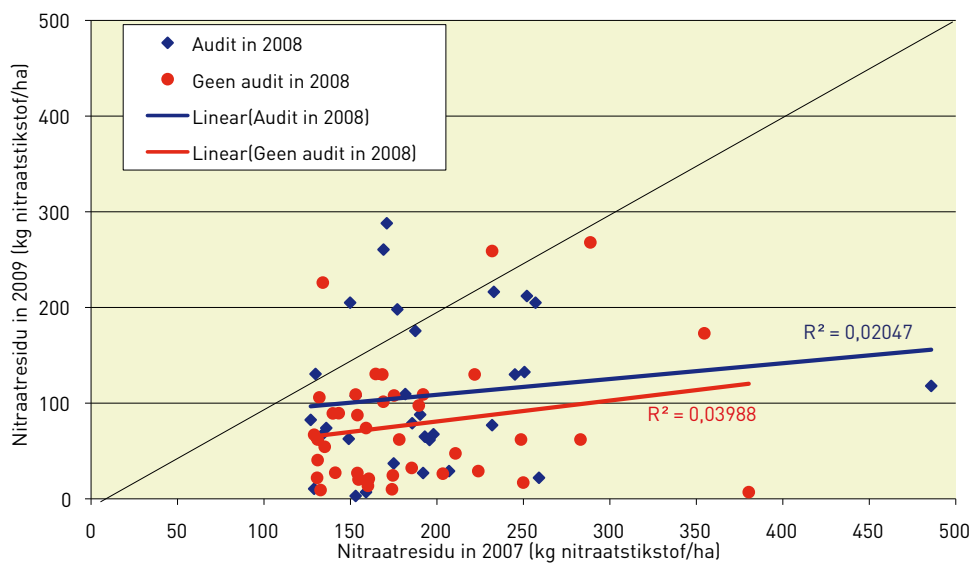
Figuur 45 Nitraatresidu in 2009 ten opzichte van het nitraatresidu in 2007, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008, met gewasgroep maïs in 2007 – gras in 2009

Evolutie van het nitraatresidu bij granen in 2007 – gras in 2009

Figuur 46 Nitraatresidu in 2009 ten opzichte van het nitraatresidu in 2007, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008, met gewasgroep granen in 2007 – gras in 2009

Evolutie van het nitraatresidu bij gras in 2007 – gras in 2009

Figuur 47 Nitraatresidu in 2009 ten opzichte van het nitraatresidu in 2007, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008, met gewasgroep gras in 2007 – gras in 2009

3.3.2.6.2 Evolutie van het nitraatresidu per gewasgroep, bij auditbedrijven en bedrijven die geen audit gehad hebben in 2008

Bij een andere evaluatie wordt voor elke gewasgroep de evolutie onderzocht van het gemiddeld nitraatresidu in 2007 en 2009, voor enerzijds auditbedrijven en anderzijds bedrijven die geen audit gehad hebben in 2008.

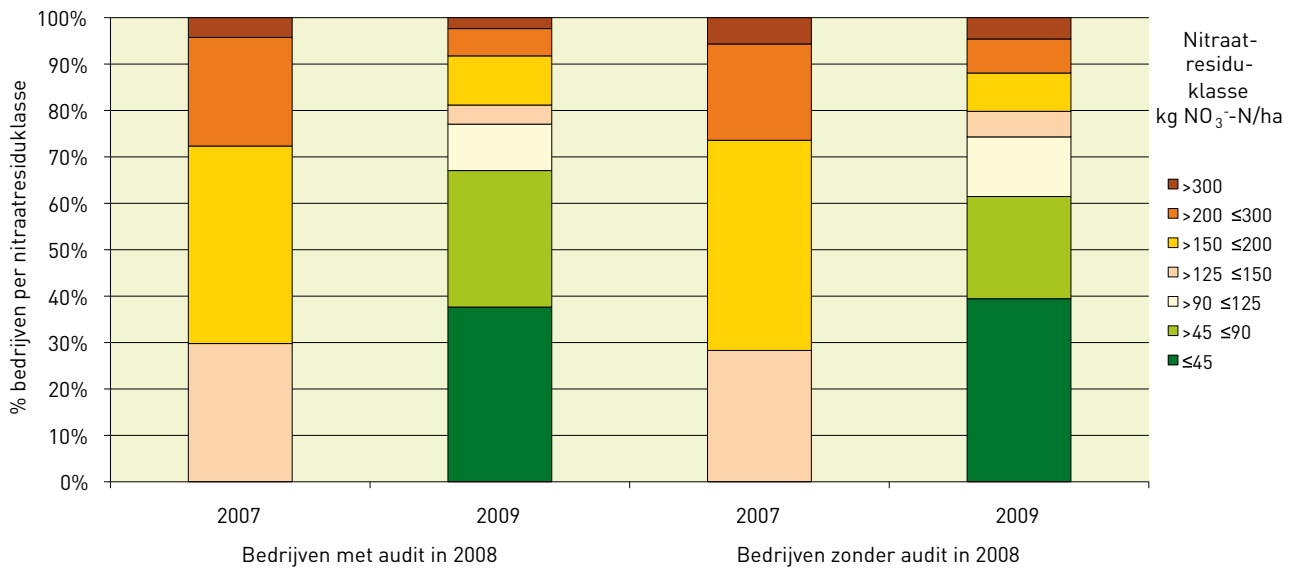
Voor elke gewasgroep waar voldoende data voorhanden is om de vergelijking te maken, worden in 2009 lagere gemiddelde nitraatresidu's vastgesteld bij auditbedrijven dan bij bedrijven die geen audit gehad hebben in 2008 (Tabel 83).

De evolutie van de verdeling van de bedrijven over verschillende nitraatresiduklassen is weergegeven in Figuur 48 en Figuur 49 voor respectievelijk gras en mais. Deze figuren bevestigen de hierboven beschreven trend, namelijk dat lagere nitraatresidu's vastgesteld worden in 2009 bij auditbedrijven dan bij bedrijven die geen audit gehad hebben.

Tabel 83 Evolutie van het gemiddeld nitraatresidu tussen 2007 en 2009 per gewasgroep, bij bedrijven die al dan niet een audit gehad hebben in 2008 (geen evaluatie als data van minder dan 10 bedrijven beschikbaar is)

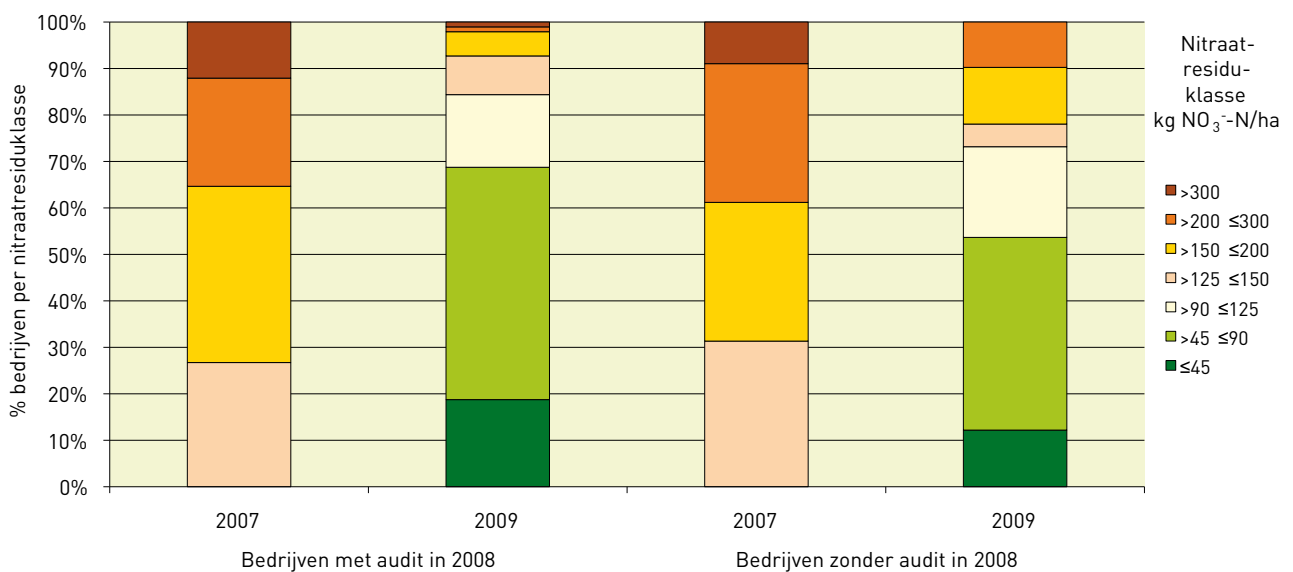
Gewasgroep	Bedrijven met audit in 2008				Bedrijven zonder audit in 2008			
	Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2007	Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2009	Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2007	Aantal	Gemiddeld Nitraatresidu 2009
Aardappelen	39	178	27	165				
Granen	46	161	17	67	20	190		
Gras	47	202	170	86	53	185	109	99
Groenten	74	207	20	182				
Maïs	120	205	96	82	67	197	41	103

Verdeling van de nitraatresidu's bij gras bij audit- en niet-auditbedrijven

Figuur 48 Verdeling van de bedrijven over verschillende nitraatresiduklassen, bij bedrijven met al dan niet een audit in 2008, voor de gewasgroep gras

Verdeling van de nitraatresidu's bij maïs bij audit- en niet-auditbedrijven

Figuur 49 Verdeling van de bedrijven over verschillende nitraatresiduklassen, bij bedrijven met al dan niet een audit in 2008, voor de gewasgroep maïs

3.3.2.6.3 Evaluatie van de datum van de audit

De audits werden voornamelijk uitgevoerd tijdens de 2de jaarhelft van 2008. Ongeveer 37% van de audits werd uitgevoerd tijdens de maanden juli-september 2008, 39% tijdens de maanden oktober-december 2008. Daarnaast werd 16% van de audits uitgevoerd in het voorjaar van 2008 (periode april-juni) en werd nog een beperkt aantal audits (8%) uitgevoerd tijdens de eerste 2 maanden van 2009.

Er werd nagegaan of er een eventueel effect is van de datum waarop de audit uitgevoerd is op het nitraatresidu in 2009. Tabel 84 geeft het gemiddeld nitraatresidu in 2009 weer, rekening houdend met de periode waarin de audit uitgevoerd is. Er zijn enkel resultaten voorgesteld voor gras en maïs (gewasgroep in 2009), aangezien hier voldoende data voor aanwezig was.

Voor maïs wordt een beperkt hoger gemiddeld nitraatresidu vastgesteld in 2009 bij die bedrijven die hun audit gehad hebben in januari-februari 2009 dan bij bedrijven die hun audit gehad hebben in 2008. Hoe vroeger de audit plaatsvindt in 2008, hoe beter de landbouwer zijn management kan aanpassen en hoe groter de kans op een lager nitraatresidu in het daaropvolgende jaar.

Voor gras wordt geen duidelijk effect vastgesteld van de datum waarop de audit werd uitgevoerd op het nitraatresidu in 2009. De landbouwers hadden dus voldoende tijd om de uit de audit geleerde lessen toe te passen tijdens het bemestingsseizoen van 2009, wat zich vertaalt heeft in een verbetering van het nitraatresidu.

Tabel 84 Gemiddeld nitraatresidu in 2009 bij gras en maïs (gewasgroep in 2009) in functie van de periode waarin de audit werd uitgevoerd

Gewasgroep	april-juni 2008	juli-september 2008	oktober-december 2008	januari-februari 2009	Totaal
Gras	96	80	90	79	87
Maïs	72	84	84	92	82

3.4 AMMONIAKEMISSION EN -DEPOSITIE

3.4.1 Evolutie van de ammoniakemissie in Vlaanderen

Figuur 50 geeft de evolutie weer van de NH_3 -emissie in Vlaanderen sinds 1990 (bron: VMM). In 2008 bedroeg de totale NH_3 -emissie in Vlaanderen 41,7 kton. Deze daalt in 2009 (op basis van voorlopige cijfers) verder tot 41,2 kton NH_3 . Dit is 3,8 kton beneden het in 2010 te realiseren NEC-plafond van 45 kton NH_3 .

De land- en tuinbouw is de voornaamste bron van NH_3 -emissie in Vlaanderen. De NH_3 -emissie uit land- en tuinbouw in 2008 bedraagt 38,3 kton en vertegenwoordigt 93% van de totale Vlaamse NH_3 -emissie. De overige emissies zijn afkomstig van septische putten (1,4 kton NH_3), industrie (0,8 kton NH_3), verkeer (0,7 kton NH_3), off-road emissies (0,001 kton NH_3) en gebouwenverwarming (0,015 kton NH_3). De NH_3 -emissie uit de sectoren landbouw en verkeer nemen jaar na jaar af.

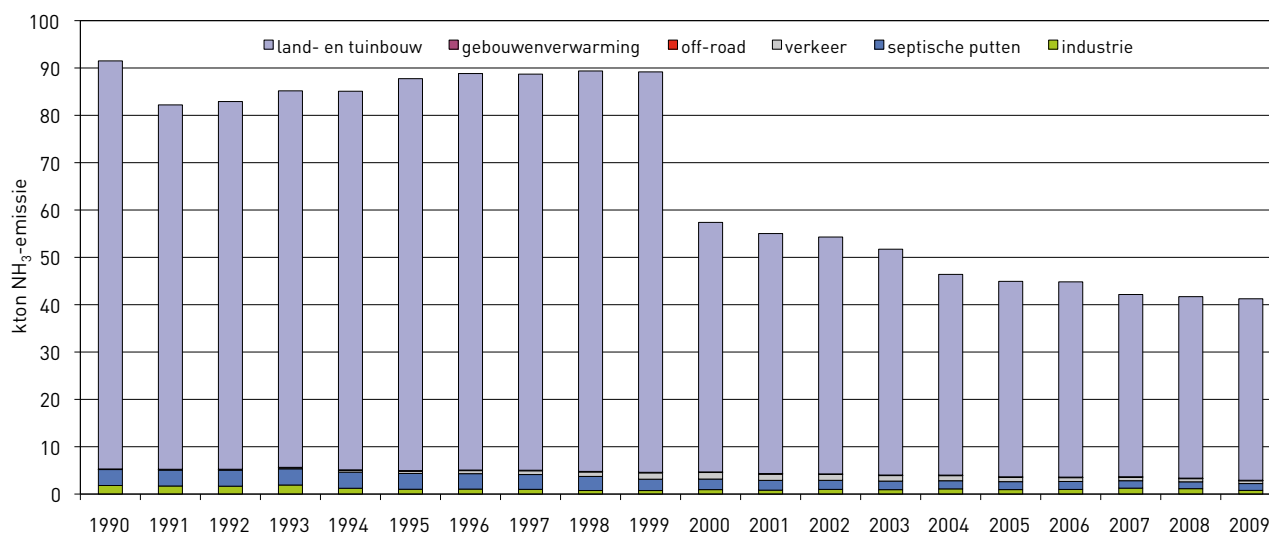
De NH_3 -emissie uit de landbouw wordt berekend met het EMAV-model (het Emissie Model Ammoniak Vlaanderen) waarin alle NH_3 verliesposten (stal, opslag, aanwending, weide, mestverwerking, kunstmest) opgenomen zijn op basis van recente activiteitsdata (Mestbank dieraantallen, uitscheidingscijfers) en emissiefactoren.

3.4.2 Emissiearme stallen in Vlaanderen

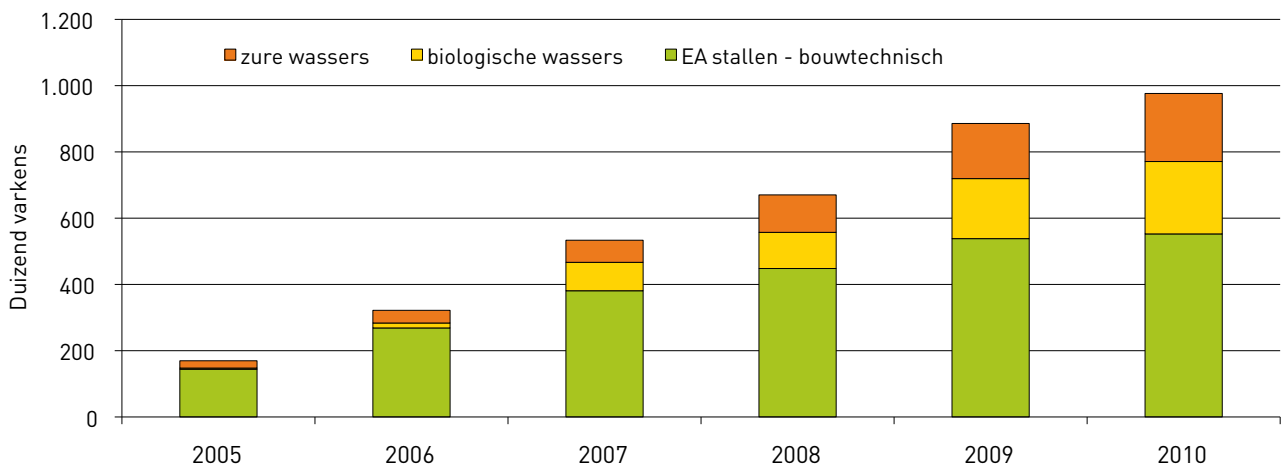
Een overzicht van het aantal varkens en het aantal stuks pluimvee vergund in emissiearme stallen is weergegeven in Tabel 138 en Tabel 139 (als bijlage) (stand van zaken 15 september 2010). De meeste varkens vergund in emissiearme stallen komen voor in West-Vlaanderen (49%), gevolgd door Antwerpen (29%). Pluimvee vergund in emissiearme stallen is voornamelijk te vinden in Antwerpen (53%), gevolgd door Oost-Vlaanderen (21%).

Het aandeel emissiearme stallen in Vlaanderen blijft toenemen tot ruim 976.000 varkens (waarvan 307.000 biggen) en ongeveer 1.720.000 stuks pluimvee (waarvan 75% legkippen) vergund in emissiearme stallen. Figuur 51 en Figuur 52 geven een overzicht van de evolutie van het aantal varkens en stuks pluimvee vergund in emissiearme stallen sinds 2004.

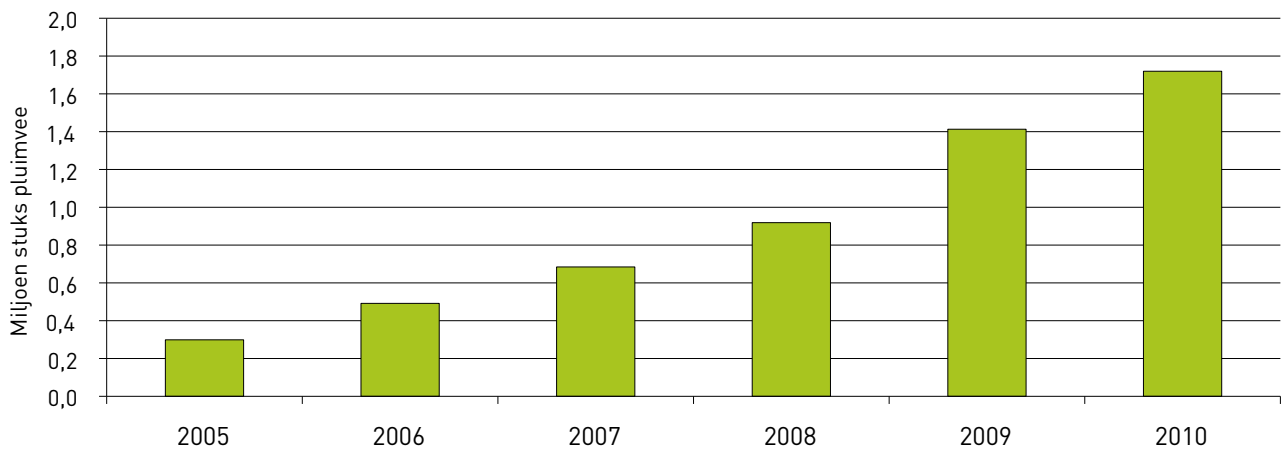
Het aandeel wassers bij emissiearme varkensstallen blijft toenemen. Volgens een stand van zaken op 15 september 2010 vertegenwoordigen de wassers 43% van de emissiearme varkensstallen in Vlaanderen. Wassers, zowel zure als biologische wassers, zijn efficiënte nageschakelde technieken om de ammoniakemissie uit stallen te reduceren.

Figuur 50 Evolutie van de NH_3 -emissie in Vlaanderen (in kton NH_3)

Figuur 51 Evolutie van de emissiearme varkensstallen in de periode 2004-2010 (stand van zaken 15 september 2010)

Figuur 52 Evolutie van de emissiearme pluimveestallen in de periode 2004-2010 (stand van zaken 15 september 2010)

3.4.3 Evaluatie van de effecten van bedrijfsontwikkeling na bewezen mestverwerking op de NH₃-emissie in 2010

In het kader van de NEC-richtlijn mag de NH₃-emissie in Vlaanderen in 2010 niet meer dan 45 kton NH₃ bedragen. Het Mestdecreet voorziet de mogelijkheid voor individuele bedrijven om uit te breiden na bewezen mestverwerking. Het is belangrijk om het effect van deze uitbreidingsmogelijkheid op de NH₃-emissie te evalueren.

Sedert 2008 wordt jaarlijks een evaluatie uitgevoerd van het effect van uitbreiding na bewezen mestverwerking op het NH₃-emissieplafond van 2010. De methodiek die gebruikt wordt voor deze evaluatie werd uitvoerig beschreven in het Voortgangsrapport 2008. Bij deze scenario-analyses wordt telkens uitgegaan van worstcase scenario's op basis van gemaximaliseerde activiteitsdata.

Indien de 479 aanvragen voor uitbreiding na bewezen mestverwerking in 2009, goed voor een nettostikstofproductie van 3,0 miljoen kg N, ook effectief gerealiseerd zouden worden, dan vertaalt zich dit in een bijkomende ammoniakemissie van maximaal 0,7 kton (tegen 2011). In 2010 werden door 301 landbouwers een aanvraag voor uitbreiding na bewezen mestverwerking ingediend, goed voor een bijkomende nettostikstofproductie van 1,6 miljoen kg stikstof (stand van zaken 16 november 2010). Een volledige realisatie van deze uitbreidingen zou de ammoniakemissie met maximaal 0,4 kton laten toenemen (tegen 2012).

Gelet op de dalende trend in NH₃-emissie uit landbouw die jaar na jaar opgetekend wordt, brengt deze potentiële bijkomende emissie als gevolg van uitbreiding na bewezen mestverwerking, het ammoniakplafond van 45 kton NH₃ in 2010 niet in het gedrang.

3.4.4 Ammoniakdepositie in Vlaanderen^[22]

3.4.4.1 Verzuring door droge en natte depositie

Verzuring wordt omschreven als de gezamenlijke effecten van luchtverontreinigende stoffen die via de atmosfeer worden aangevoerd en waaruit zwavelzuur (H₂SO₄) en salpeterzuur (HNO₃) kunnen gevormd worden. Menselijke activiteiten, voornamelijk het gebruik van fos-

siele brandstoffen en veeteelt, veroorzaken emissies van zwaveldioxide (SO₂), stikstofoxiden (NO_x) en ammoniak (NH₃).

De verzurende stoffen worden verwijderd uit de atmosfeer via droge depositie (absorptie door vochtige oppervlakken, afzetting van aerosoldeeltjes) en natte depositie (uitregenen en uitwassen). Totale verzurende depositie is de som van natte en droge depositie. Verzurende depositie wordt uitgedrukt in zuurequivalenten (Zeq/ha.jaar).

Verzurende deposities zorgen voor een aantasting van ecosystemen door verzuring van de bodem en het oppervlaktewater en voor verhoogde nitraatgehaltes in het grondwater en de uitspoeling van metalen naar het grondwater.

3.4.4.2 Beleidsdoelstellingen voor verzurende deposities

In Vlaanderen zijn er voor de verzurende deposities van SO_x, NH_x en NO_x depositienormen vastgelegd in de MINA-plannen (op basis van de doelstellingen emissieplafonds van de NEC-richtlijn). De middel- langetermijn doelstelling voor 2010 voor de totale verzurende depositie bedraagt 2.660 Zeq/ha.jaar, waarvan 1.460 Zeq/ha.jaar specifiek voor NH_x (Tabel 85). Daarnaast zijn ook langetermijndoelstellingen afgebakend, waarbij een strengere doelstelling vastgelegd is voor verzuringsgevoelige gebieden dan voor de andere bosecosystemen.

Naast de beleidsdoelstellingen, zijn er ook grenswaarden voor SO₂ (20 µg/m³) en NO_x (30 µg/m³) van de Europese richtlijn 2008/50/EG (betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa) en de richtwaarde voor NH₃ (8 µg/m³) van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO).

[22] Bron: VMM (2009), "Zure regen" in Vlaanderen, Depositiemeetnet verzuring 2008.

Tabel 85 Beleidsdoelstellingen voor verzurende depositie (in Zeq/ha.jaar)

	MLTD (2010)	LTD 1(2030)	LTD 2(2030)
SO _x	700	355	75 à 175
NO _y	500	255	55 à 130
NH _x	1.460	790	170 à 395
Totale verzuring	2.660	1.400	300 à 700

LTD 1 = voor de meeste bosecosystemen

LTD 2 = voor verzuringsgevoelige gebieden, zoals heide op zandgronden en kalkarme vennen

3.4.4.3 Resultaten van het depositiemeetnet verzuring in 2008

In 2008 bestond het depositiemeetnet verzuring uit 20 meetplaatsen verspreid over Vlaanderen. Op 11 van deze plaatsen werd enkel NH₃ gemeten, op de andere meetplaatsen werd de natte en droge potentieel verzurende depositie (SO_x, NO_y en NH_x) gemeten.

De resultaten van de **natte depositie** in 2008 bevestigen min of meer de resultaten van de vorige meetjaren, rekening houdend met de neerslaghoeveelheden. De hoogste totale natte deposities werden gemeten in Kapellen (invloed van de Antwerpse haven) en Gent.

Net zoals in 2007 werden de hoogste **droge deposities** genoteerd in Wingene, een gebied gekenmerkt door intensieve veeteelt. De droge depositie wordt berekend aan de hand van de gemeten luchtconcentraties en depositiesnelheden per vegetatietype. De hoge luchtconcentratie aan NH₃ in Wingene (jaargemiddelde concentratie van 8,26 µg/m³), gecombineerd met het feit dat de depositiesnelheden voor NH₃ voor de verschillende vegetatietypes het hoogst is, zorgt ervoor dat in Wingene de hoogste totale droge deposities voor gras, heide, loofbos en naaldbos genoteerd werden (variërend van 2.194 Zeq/ha.jaar voor gras tot 4.978 Zeq/ha.jaar voor naaldbos).

Ook de **totale depositie** is voor alle vegetatietypes het hoogst in Wingene, door hoge NH₃-concentraties in de lucht. Hieruit blijkt duidelijk het verband tussen intensieve veeteelt en (voornamelijk droge) depositie van NH₃. De totale deposities in Wingene variëren

van 3.253 Zeq/ha.jaar voor gras tot 6.038 Zeq/ha.jaar voor naaldbos. Bij een vergelijking van de totale depositie in 2008 met de middellangetermijndoelstellingen voor 2010 werden 4 significante overschrijdingen vastgesteld (in Kapellen, Gent, Wingene en Zwevegem). De langetermijndoelstelling werd nergens gehaald. De jaargrenswaarden voor SO₂ en NO₂ uit de Europese richtlijn 2008/50/EG werden op alle meetplaatsen gerespecteerd. De jaarrichtwaarde van de WGO voor NH₃ van 8 µg/m³ werd niet gerespecteerd op de meetplaats in Wingene.

Voor meer resultaten van het depositiemeetnet verzuring wordt verwezen naar het rapport "'Zure regen' in Vlaanderen, Depositiemeetnet verzuring 2008", te vinden op www.vmm.be.

3.4.4.4 Evolutie van de verzurende depositie in Vlaanderen

3.4.4.4.1 Trendanalyse van het depositiemeetnet verzuring

Een trendanalyse werd uitgevoerd op de 9 meetplaatsen waar droge en natte depositie werd gemeten. Algemeen worden tijdens de periode 2001-2008 de meest uitgesproken dalende trends vastgesteld bij meetplaatsen die bij het opstarten van het depositiemeetnet hoge concentraties en deposities hadden.

De **luchtconcentraties** van NH₃, gemeten in het depositiemeetnet verzuring, nemen significant ($p < 0,05$) af tijdens de periode 2001-2008 in alle meetplaatsen behalve Maasmechelen. De luchtconcentraties van SO₂ vertonen een significant dalende trend in de peri-

ode 2001-2008 in Bonheiden, Koksijde, Retie en Zwevegem. Wat de luchtconcentraties van NO_2 betreft wordt in geen enkel meetpunt een significante trend vastgesteld.

De trends die worden vastgesteld in de **droge depositie** komen overeen met de trends in de luchtconcentraties. De dalende trends in de droge depositie worden voornamelijk veroorzaakt door de dalende luchtconcentraties van NH_3 .

Voor de **natte depositie** van SO_x werden dalende trends vastgesteld in Wingene, Zwevegem en Tielt-Winge, maar in Tielt-Winge was deze daling slechts marginaal significant. De enige trend die werd vastgesteld voor de natte depositie van NH_x , was een marginaal significant dalende trend in Wingene. Er is geen trend in de natte depositie van NO_y sinds 2001.

De **totale (natte en droge) potentieel verzurende depositie** neemt voor alle vegetatietypes significant af in de periode 2001-2008 in Gent, Kapellen, Koksijde, Retie, Wingene en Zwevegem. Verder is er ook een marginaal significante afname voor naaldbos in Tielt-Winge.

3.4.4.4.2 Modelberekeningen voor verzurende deposities

Om de verzurende depositie in Vlaanderen te evalueren, wordt niet alleen gebruikgemaakt van het depositiemeetnet maar ook van modelberekeningen. Het Operationeel Prioritaire Stoffen model (OPS-model) is een atmosferisch transport- en dispersiemodel dat de impact van verzurende bestanddelen op lokale, maar vooral op regionale schaal modelleert. Het OPS-model berekent potentieel verzurende concentraties en deposities uitgaande van emissiegegevens, een meteorologische statistiek en gegevens over het receptor-gebied. De computermodellen worden gevalideerd door toetsing aan werkelijk gemeten waarden uit het depositiemeetnet en worden jaar na jaar geoptimaliseerd.

4

DIENSTVERLENING

4.1 ONLINE DIENSTVERLENING

4.1.1 BASsistent rekenprogramma's

4.1.1.1 Overzicht van de rekenprogramma's

In 2009 lanceerde de Mestbank voor het eerst rekenprogramma's in Microsoft Excel-formaat onder de naam BASsistent. Die naam is een samentrekking van BAS (bedrijfsadvies en sensibilisering, de begeleidingsdienst van de Mestbank) en assistent. De programma's zijn in de eerste plaats dan ook bedoeld als hulpmiddel voor de land- en tuinbouwer in zijn bemestingsmanagement. In 2010 werden van een aantal BASsistenten nieuwe, actuele versies gemaakt. *De BASsistenten kunnen gedownload worden op <http://www.vlm.be/landtuinbouwers/mestbank/rekenprogramma's>.*

Ondertussen zijn er 6 rekenprogramma's voor land- en tuinbouwers.

De **BASsistent Perceelsbemesting** dient om de bemesting op een perceel of een perceelsgroep te plannen en uit te rekenen en als bemestingsregister van dit perceel of die perceelsgroep. Landbouwers kunnen het programma gebruiken in een reële bedrijfssituatie, maar ze kunnen er ook een simulatie mee uitvoeren om het effect van een veranderde bedrijfsvoering in te schatten. In de loop van 2009 is de BASsistent perceelsbemesting (versie 2009) 1.126 keer gedownload. De geactualiseerde versie van de BASsistent perceelsbemesting 2010 is 440 keer gedownload in de loop van 2010 (stand van zaken 14 oktober 2010).

Met de **BASsistent Mestproductie** kunnen landbouwers berekenen hoeveel de dierlijke productie op hun bedrijf bedraagt, hoeveel ze bemesten door begrazing en hoeveel nutriëntenemissierechten ze invullen met de opgegeven productie. Landbouwers kunnen het programma gebruiken in een reële bedrijfssituatie, maar ze kunnen er ook een simulatie mee uitvoeren om het effect van een veranderde bedrijfsvoering in te schatten. De BASsistent Mestproductie (versie 2009) is 570 keer gedownload in 2009. De geactualiseerde versie BASsistent Mestproductie 2010 is 410 keer gedownload in 2010 (stand van zaken 14 oktober 2010).

Met de **BASsistent Mestverwerking** kunnen landbouwers de mestverwerkingsplicht berekenen voor hun bedrijf of hun bedrijfsgroep waaraan ze volgens het Mestdecreet moeten voldoen. Daarnaast

kunnen ze ermee inschatten hoeveel de verwerkingsplicht zal bedragen uitgaande van een gesimuleerde productie en de afzetmogelijkheden. Zo kunnen ze het effect van een veranderend bedrijfsmanagement op de mestverwerkingsplicht simuleren. In 2009 is de BASsistent Mestverwerking 412 keer gedownload. In 2010 werd deze BASsistent 64 keer gedownload (stand van zaken 14 oktober 2010).

De **BASsistent Bemestingsplan en -register** helpt landbouwers met de bepaling van de dierlijke productie, perceelsgroepen, de berekening van de beweiding en de bepaling van de methoeveelheid in de stallen. Hiermee kunnen ze een eenvoudige bedrijfsbalans maken en de bemesting op de verschillende perceelsgroepen plannen en die nadien ook registreren. Het programma biedt ook een duidelijk overzicht van de verschillende meststromen op het bedrijf en berekent de noodzakelijke nutriëntenemissierechten op basis van de productie. De BASsistent Bemestingsplan en -register (versie 2009) is 950 keer gedownload in 2009. In de loop van 2010 is de geactualiseerde versie BASsistent Bemestingsplan en -register 2010 173 keer gedownload (stand van zaken 14 oktober 2010).

Met de **BASsistent NER-boete en compensatie** kan de landbouwer zelf zijn NER-overschrijding berekenen en uitzoeken of de compensatieregeling in zijn voordeel is. De BASsistent NER-boete 2008 en compensatie is in de loop van 2009 142 keer gedownload. Ook voor de NER-boete in 2009 werkte de Mestbank een gelijkaardig programma uit. De BASsistent NER-boete 2009 en compensatie is 75 keer gedownload in 2010 (stand van zaken 14 oktober 2010).

Om de landbouwers te begeleiden in de berekening van hun mestopslagcapaciteit lanceerde de Mestbank een zesde rekenprogramma in het najaar van 2010, nl. de **BASsistent Dierlijke mestopslagcapaciteit**. De BASsistent Dierlijke mestopslagcapaciteit helpt de landbouwer de benodigde hoeveelheid opslagruimte voor dierlijke mest per mestsoort te berekenen. Hij geeft het aantal dieren in per diercategorie en per staltype die hij op het bedrijf mag houden volgens zijn milieuvergunning. Om het voor de landbouwer nog eenvoudiger te maken biedt de BASsistent Dierlijke mestopslagcapaciteit ook de mogelijkheid om de diercategorieën volgens de indeling in het Mestdecreet om te rekenen naar de diercategorieën volgens de Vlarem-indeling.

4.1.1.2 Praktijksessies over de rekenprogramma's

In het voorjaar van 2009 werden 34 praktijksessies ingericht om de land- en tuinbouwers vertrouwd te maken met de rekenprogramma's. Met deze sessies werden bijna 220 land- en tuinbouwers bereikt.

Tijdens de periode december 2009 - februari 2010 werd verder gegaan met het inrichten van praktijksessies. De praktijksessies werden georganiseerd afhankelijk van de vraag vanuit de sector. Tabel 86 geeft een overzicht van het aantal praktijksessies en het aantal aanwezigen. Naast de praktijksessies voor groepen van land- en tuinbouwers, werden individuele landbouwers bijgestaan met vragen over de rekenprogramma's. Vooral in Limburg werd gewerkt met deze aanpak.

4.1.2 Digitale dierregister

De Mestbank wil de papierlast voor de landbouwers verder verminderen en stuurt daarom de dierregisters niet langer automatisch op. Elke aangifteplichtige landbouwer die dieren houdt, is verplicht om jaarlijks een dierregister bij te houden per exploitatie waar dieren gehouden worden en per gehouden diersoort (behalve voor de diersoort runderen).

Om de veehouders hierbij te helpen werd voor hen een rekenprogramma ontwikkeld. Het **digitale dierregister** heeft als voordeel dat het een aantal berekeningen automatisch maakt zodra de landbouwer een dierbeweging invoert.

4.1.3 Online derogatieaanvraag

De Mestbank verstuurde voor de derogatieaanvraag van 2010 geen formulieren meer naar elke landbouwer. Dit gebeurde enkel nog op vraag van de landbouwer. Bovendien kon de landbouwer voor de eerste maal de derogatieaanvraag online indienen.

De vermindering van de papierlast was duidelijk een succes. In totaal dienden 3.425 landbouwers een aanvraag voor derogatie in voor 2010. Van die groep maakten 601 landbouwers gebruik van "Mestbanking", het internetloket van de Mestbank. Eén landbouwer op zes vroeg dus zijn derogatie voor 2010 online aan.

Tabel 86 Aantal praktijksessies voor de BASsistent rekenprogramma's, samen met het aantal deelnemers per provincie, tijdens het najaar van 2009 en het voorjaar van 2010

Provincie	Aantal praktijksessies	Totaal aantal aanwezigen	Gemiddeld aantal aanwezigen per sessie
Antwerpen	5	60	12
Oost-Vlaanderen	3	37	12
Vlaams-Brabant	8	60	8
West-Vlaanderen	9	60	7
Totaal	25	217	6

4.2 INDIVIDUELE BEDRIJFSBEGELEIDING

4.2.1 Zitdagen

Vanaf eind januari 2010 ging de Mestbank naar de landbouwers toe. Op verschillende locaties in Vlaanderen ontvingen de medewerkers van de Mestbank land- en tuinbouwers met al hun vragen over mestmanagement en bemesting (Tabel 87).

Op de zitdagen die plaatsvonden vóór 15 februari 2010 konden land- en tuinbouwers ook vrijblijvend langskomen met vragen over hun ingevulde Mestbankaangifte. De aangifte kon dan ook meteen ingediend worden. Wie derogatie wilde aanvragen, kon ook op de zitdagen terecht.

Daarnaast hielpen de medewerkers van de Mestbank de land- en tuinbouwers met een prognose van de mestbalans voor 2010 en gaven ze de nodige ondersteuning bij de planning van de bemesting.

Natuurlijk konden ook andere vragen en thema's aan bod komen op deze zitdagen. Ook vragen over beheerovereenkomsten werden behandeld.

Wie dat wou, kon ook een afspraak maken voor verdere individuele begeleiding. De zitdagen waren gratis en vrij toegankelijk, een afspraak maken mocht, maar hoefde niet.

4.2.2 Begeleiding van derogatiebedrijven bij hun bemestingsplan

Om de specifieke doelgroep landbouwers met derogatie op voorhand te adviseren en begeleiden bij een oordeelkundige bemesting op hun

bedrijf nog vóór het bemestingsseizoen 2010 van start ging, vroeg de Mestbank via een brief begin maart 2010 hun bemestingsplannen op. De bedrijfsadviseurs van de cel BAS keken de bemestingsplannen na op volledigheid, juistheid en toetsten ze aan de voorwaarden voor derogatie. Daarna gaven ze feedback aan de landbouwer met een schriftelijk advies, tijdens een kantoorbezoek of een bedrijfsbezoek ter plaatse.

In totaal werden 213 brieven verstuurd naar landbouwers waarin gevraagd werd om hun bemestingsplan op te sturen naar Mestbank. Van 190 landbouwers werd een bemestingsplan ontvangen, wat een hoge responsgraad van 89% betekent (Tabel 88). Daarnaast hebben 13% van de landbouwers die een brief kregen voor het opsturen van hun bemestingsplan schriftelijk of mondeling meegedeeld dat ze geen derogatie van percelen meer gingen aanduiden in hun verzamelaanvraag van het ALV (afmelden van derogatie). Dit betekent dat van vrijwel elke landbouwer die een brief ontvangen heeft en effectief derogatie heeft bevestigd via de verzamelaanvraag, een bemestingsplan ontvangen werd. Dit duidt aan dat de sensibiliserende actie zeker geapprecieerd werd door de landbouwers.

De belangrijkste vastgestelde knelpunten hielden verband met de volledigheid van de bemestingsplannen. De meeste adviezen werden gegeven voor het aanvullen van de rubriek mestsoorten, de mestproductie in de stallen, de productie en de aan- en afvoergegevens van meststoffen.

Op vlak van inhoudelijk nazicht gaven de bedrijfsadviseurs de mees-

Tabel 87 Aantal zitdagen en aanwezige landbouwers in 2010

Provincie	Aantal zitdagen	Aantal aanwezigen
Antwerpen	7	47
Limburg	4	6
Oost-Vlaanderen	10	77
Vlaams-Brabant	7	100
West-Vlaanderen	12	168
Totaal	40	398

Tabel 88 Aantal opgevraagde en ontvangen bemestingsplannen in 2010

Provincies	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Antwerpen	Limburg	Vlaams-Brabant	Totaal
Aantal opgevraagde bemestingsplannen	83	48	54	23	5	213
Aantal ontvangen bemestingsplannen = verleende adviezen	70	46	50	20	4	190
Aantal afmeldingen derogatie	11	2	10	4	1	28
% respons*	84%	96%	93%	87%	80%	89%
Geen bemestingsplan ontvangen na 1 ^{ste} telefonisch contact	2	1	0	0	0	3

*% respons is de verhouding van het aantal ontvangen bemestingsplannen en het totaal aantal opgevraagde bemestingsplannen

te aanbevelingen in verband met het respecteren van bemestingsnormen (20%), de groepering van de percelen (18%) en het bemestingstijdstip (17%).

Uit de evaluatie bleek eveneens dat de voorwaarde dat 2/3de van de dierlijke bemesting moet opgebracht worden vóór 15 mei voor derogatiepercelen, niet nageleefd werd bij 7% van de bemestingsplannen. Nochtans is het tijdstip van bemesting een belangrijk gegeven voor het beperken van het nitraatresidu in het najaar.

Na het versturen van het advies polste de Mestbank bij de landbouwers naar hun mening over de actie. Zo'n 90% ging het bemestingsplan en de bemesting aanpassen op basis van de gegeven adviezen. Een positieve vaststelling is ook dat drie kwart van de landbouwers opnieuw een advies wenste over het bemestingsplan voor volgend jaar als de actie door de Mestbank zou herhaald worden.

4.2.3 Vrijwillige audits bij bedrijven met een te hoog nitraatresidu

4.2.3.1 Aantal audits en prioriteiten voor 2010

De audit is een van de begeleidende maatregelen voorzien in de mestwetgeving, die opgelegd kan worden aan bedrijven met een te

hoog nitraatresidu binnen risicogebied. Een audit wordt uitgevoerd in het jaar volgend op de staalname. Tijdens de audit gaan medewerkers van de Mestbank samen met de landbouwer op zoek naar de mogelijke oorzaken van het te hoge nitraatresidu. Na de audit krijgen de bedrijven een persoonlijk advies met relevante info en raad met bedrijfsspecifieke aanbevelingen om de hoge nitraatresiduwaarde te verminderen. Uit een evaluatie van de audits 2008, blijkt een duidelijk positief effect van de audit op het nitraatresidu (zie 3.3.2.6).

Door het ontbreken van een wettelijk kader voor het opleggen van maatregelen bij de staalnamecampagne van 2009, waren er geen verplichte audits in 2010. De Mestbank voerde echter wel audits uit op vrijwillige basis. De actie richtte zich volledig op de landbouwers met een nitraatresidumeting tijdens de staalnamecampagne van 2009, die geen audit gekregen hebben in 2008 en 2009.

De audits werden uitgevoerd in functie van de hoogte van het nitraatresidu in 2009, waarbij eerst de landbouwers met de hoogste nitraatresidu's een audit kregen. Ook de niet-*risicogebieden* nam de Mestbank op in de selectie omdat er daar nog nooit audits hadden plaatsgevonden en er overal in Vlaanderen kan gewerkt worden aan het verlagen van de nitraatresidu's om de waterkwaliteit te verbeteren.

De audits werden uitgevoerd volgens de volgende prioriteiten:

1. landbouwers met nitraatresidu van meer dan 150 kg NO₃⁻-N/ha buiten risicogebied;
2. landbouwers met een nitraatresidu van meer dan 150 kg NO₃⁻-N/ha binnen risicogebied;
3. landbouwers met een nitraatresidu van 90 tot 150 kg NO₃⁻-N/ha buiten risicogebied;
4. landbouwers met een nitraatresidu van 90 tot 150 kg NO₃⁻-N/ha binnen risicogebied.

Op basis van deze criteria kwamen 1.384 landbouwers in aanmerking voor een vrijwillige audit (Tabel 89). Hiervan had 43% derogatie aangevraagd voor 2010. De meest voorkomende teelten van de bemonsterde percelen bij deze afgebakende groep landbouwers waren gras en mais.

Van de 1.384 bedrijven die in aanmerking komen voor een vrijwillige audit, plant de Mestbank er 335 uit te voeren in 2010 (waarvan 30% in risicogebied en 70% in niet-risicogebied).

De landbouwers die geselecteerd zijn voor een vrijwillige audit krijgen een brief van de Mestbank met de mededeling dat ze tot de doelgroep behoren die in aanmerking komt voor begeleiding wegens

een te hoog nitraatresidu tijdens de staalnamecampagne van 2009. Daarna nemen medewerkers van de Mestbank contact op met de betrokken landbouwers om hen te overtuigen van de meerwaarde van de aangeboden begeleiding.

Volgens een stand van zaken op 11 oktober 2010 hebben 322 landbouwers een brief ontvangen en werden 194 van deze landbouwers telefonisch gecontacteerd door de Mestbank. Van de telefonisch gecontacteerde landbouwers stemde 92% toe in een vrijwillige audit (178 landbouwers) (Tabel 90).

Naast de vrijwillige audits heeft de Mestbank ook 45 audits uitgevoerd bij landbouwers binnen risicogebied die geen opvolgstalen hadden genomen in 2008 en die niet gereageerd hadden op de vraag van de Mestbank om het bemestingsplan en -register voor 2008 en 2009 over te maken. Van deze 45 audits, werden er 32 uitgevoerd in West-Vlaanderen, 7 in Limburg en 6 in Oost-Vlaanderen.

Tabel 89 Aantal bedrijven die in aanmerking kwamen voor een vrijwillige audit in 2010, in functie van de prioriteit, waarbij rekening werd gehouden met de ligging binnen of buiten risicogebied, de hoogte van het nitraatresidu in 2009 (in kg NO₃⁻-N/ha) en waarbij de bedrijven die geen audit gekregen hadden in 2008 of 2009 weerhouden werden

Provincie	(1) Bedrijven buiten risicogebied met nitraatresidu > 150 in 2009	(2) Bedrijven binnen risicogebied met nitraatresidu > 150 in 2009	(3) Bedrijven buiten risicogebied met nitraatresidu > 90 en ≤ 150 in 2009	(4) Bedrijven binnen risicogebied met nitraatresidu > 90 en ≤ 150 in 2009	Totaal
Antwerpen	29	0	67	0	96
Limburg	36	24	41	28	129
Oost-Vlaanderen	81	8	124	21	234
Vlaams-Brabant	7	0	14	0	21
West-Vlaanderen	173	206	246	279	904
Totaal	326	238	492	328	1.384

Tabel 90 Aantal bedrijven die een brief kregen en telefonisch gecontacteerd werden voor een vrijwillige audit, samen met het aantal uitgevoerde vrijwillige audits en het percentage ten opzichte van het aantal telefonisch gecontacteerde bedrijven (stand van zaken 11 oktober 2010)

Provincie	Prioriteit	Aantal bedrijven die brief kregen	Aantal telefonisch gecontacteerde bedrijven	Aantal uitgevoerde audits	% uitgevoerde audits (t.o.v. telefonisch gecontacteerde)
Antwerpen	1 en 2	55	29	20	69%
Limburg	1 en 2	60	7	7	100%
Oost-Vlaanderen	1	21	27	26	96%
Vlaams-Brabant	1,2,3 en 4	20	17	16	94%
West-Vlaanderen	1	166	114	109	96%
Totaal	1 en 2	322	194	178	92%

4.2.3.2 Bevindingen bij de audits 2010

Niettegenstaande de audit geen verplichtend karakter had, was de respons op de telefonische vraag tot begeleiding groot (92%). Een aantal landbouwers die een audit kregen, vroegen bovendien reeds begeleiding aan voor hulp bij de planning van de bemesting in 2011.

De Mestbank gaf de meeste aanbevelingen voor een oordeelkundige bemesting. Zo wordt het laten uitvoeren van bodem- en mestanalyses gestimuleerd om een beter zicht te krijgen op de nutriënteninhoud van bodem en mest en om de bemesting hierop af te stemmen (25%), worden aanbevelingen gegeven om de bemestingsnormen te respecteren (12%), wordt advies verleend bij het berekenen van de bemesting door beweiding (12%), worden aanbevelingen gegeven bij het bemestingsplan en -register (11%), worden tips gegeven over de optimale keuze van meststoffen en over het optimale tijdstip van bemesting (7%), ... Daarnaast werden ook veel nuttige tips gegeven voor het verhogen van het koolstofgehalte, het optimaliseren van de zuurtegraad van de bodem, een evenwichtige bodembalans en het respecteren van de derogatievoorwaarden (samen 33%).

Bij iedere audit peilden de bedrijfsadviseurs naar de reden van het te hoog nitraatresidu op het bemonsterde perceel. Hieruit bleek dat de twee voornaamste redenen voor een te hoog nitraatresidu zijn: (1) overbemesting (bij 23% van de audits) en (2) bemesting van het perceel in de periode half juli – eind augustus (bij 20% van de audits)

in combinatie met lage stikstofopname door de gewassen wegens de aanhoudende droogte in de periode augustus-september 2010. Daarnaast wordt ook de vrijstelling van stikstof door mineralisatie van de bodemhumus en bij scheuren van grasland als belangrijke redenen aangeduid van de te hoge nitraatresidumetingen.

4.2.4 Begeleiding van bedrijven met balanswaarschuwingen

4.2.4.1 Aantal begeleide bedrijven

Sinds 2006 stelt de Mestbank op basis van de gekende gegevens van elk land- en tuinbouwbedrijf een mestbalans op om na te gaan of de productie, het gebruik volgens de normen, de aanvoer en de afvoer van meststoffen in evenwicht zijn op het bedrijf. Bedrijven met een significante overschrijding van de mestbalans krijgen een administratieve geldboete. Bedrijven met een beperkte balansoverschrijding krijgen een waarschuwing. *Zie 2.3.5 voor meer informatie over het aantal waarschuwingen en boetes in het kader van de aanpak van de balansoverschrijdingen.*

In de zomer van 2010, kregen alle bedrijven met een beperkte balansoverschrijding voor het productiejaar 2008 systematisch het overzicht van de mestbalans opgestuurd als waarschuwing. In totaal werden ruim 1.700 waarschuwingen verstuurd. Deze waarschuwing heeft een belangrijke knipperlichtfunctie.

Als ze dit wensten, konden de landbouwers een afspraak maken met medewerkers van de Mestbank om de balans in een persoonlijk onderhoud te bespreken om het probleem in de toekomst te vermijden. Landbouwers die niet reageerden op de verstuurde brief met het overzicht van hun mestbalans, werden gecontacteerd door de Mestbank.

De Mestbank nam telefonisch contact op met ruim 1.400 landbouwers. Daarnaast hadden 163 landbouwers een persoonlijk overleg met medewerkers van de Mestbank, waarvan 83% advies kwam inwinnen op kantoor en bij 17% een bedrijfsbezoek werd uitgevoerd. De meeste landbouwers die een persoonlijk overleg hadden, hadden een voorafgaand telefonisch contact met de Mestbank.

In totaal bereikte de Mestbank 1.419 landbouwers, goed voor 83% van het aantal landbouwers die een balanswaarschuwing gekregen had (Tabel 91).

4.2.4.2 Bevindingen bij de actie balanswaarschuwingen

Bij bijna de helft van de balanswaarschuwingen voor het productiejaar 2008, was de voornaamste reden voor de balansoverschrijding toe te schrijven aan de mestaanvoer- en mestafvoergegevens. Dit kan gaan van verkeerde gegevens (samenstellingen of hoeveelheden) vermeld op mestafzetdocumenten, burenenregelingen, inschakingscontracten, EVOA, tot aanvoer of afvoer waarvoor geen docu-

menten zijn opgemaakt. Hierbij werden de betrokken landbouwers in het bijzonder gewezen op de mogelijkheid tot nazicht van de bedrijfsgegevens op het Mest Internet Loket (MIL, op <http://mil.vlm.be>) én van het overzichtsrapport vervoer dat 3 keer per jaar wordt toegestuurd ter verificatie.

De tweede belangrijkste oorzaak voor een onevenwicht in de balans is de opslagproblematiek, goed voor 13% van de balanswaarschuwingen. Het is daarom van belang een juiste, realistische inschatting te doen van de mestopslag aanwezig op 1 januari en deze ook zo aan te geven in de mestbankaangifte. Daarnaast is het ook belangrijk om over voldoende mestopslagcapaciteit te beschikken om de uitrijstopperiode te kunnen overbruggen.

Het bemesten van gebruikspcelen zonder deze aan te geven in de verzamel aanvraag of zonder te beschikken over de bemestingsrechten is de derde belangrijkste reden voor een balansoverschrijding, goed voor 10% van de balanswaarschuwingen.

Op de vierde plaats van de meest voorkomende oorzaken van een balansoverschrijding, staat het gebruik van kunstmest boven de bemestingsnormen (bij 7% van de balanswaarschuwingen).

Tabel 91 Aantal contacten (telefonisch en persoonlijk overleg), samen met het totaal aantal gecontacteerde bedrijven met een waarschuwing ten gevolge van een balansoverschrijding in productiejaar 2008, per provincie

Provincie	Aantal telefonische contacten	Aantal persoonlijke contacten	Totaal aantal gecontacteerde bedrijven	% ten opzichte van totaal aantal bedrijven met balanswaarschuwing
Antwerpen	291	76	293	89%
Limburg	201	5	201	83%
Oost-Vlaanderen	356	16	356	87%
Vlaams-Brabant	100	46	100	58%
West-Vlaanderen	466	20	469	85%
Totaal	1.414	163	1.419	83%

4.2.5 Begeleiding van starters en stoppers

Startende landbouwers en landbouwers die een bedrijf overnemen, ontvangen van de Mestbank een brief met informatie die belangrijk is voor hun bedrijf. Ze krijgen onder meer specifieke informatie over de aangifteplicht, de nutriëntenemissierechten, de mestopslag en de transportdocumenten. Samen met die brief ontvangen ze ook een nuttige startersbrochure om hen op weg te helpen doorheen hun rechten en plichten volgens het Mestdecreet.

De startersbrochure wordt verdeeld via de provinciale diensten van de Mestbank, de mediatheek van de website op www.vlm.be of via bestelloket Vlaanderen. Daarnaast kunnen startende land- en tuinbouwers terecht bij "KMO Direct ondernemingsloket". Ook de vijf erkende algemene centra, die de startersopleidingen organiseren in de landbouwsector, stellen deze Mestbankpublicatie ter beschikking (Het Nationaal Centrum voor Beroepswerking in de Landbouw vzw in Leuven, Landwijzer vzw in Antwerpen, Praktijkcentrum voor Land- en Tuinbouw in Roeselare, Nationaal Agrarisch Centrum in Roeselare en Vlaams Agrarisch Centrum in Merelbeke). De 40 erkende algemene en gewestelijke centra voor landbouweducatie kregen eveneens een brochure ter kennismaking.

In 2009 waren er 1.624 startende landbouwers. In 2009 werden landbouwers die in de loop van het jaar een bedrijf overnamen, uitgenodigd op de kantoren van de Mestbank, vanaf 2010 ook andere overnames en starters. De bedoeling van dat bezoek is om de landbouwer persoonlijk te informeren over zijn rechten en plichten volgens het Mestdecreet en hem te wijzen op belangrijke zaken. Op 9 september 2010 waren reeds 808 landbouwers uitgenodigd. Daarvan zijn er 302 op de uitnodiging ingegaan.

Landbouwers die stoppen, ontvangen van de Mestbank eveneens een brief waarin ze worden gewezen op de rechten en plichten die zij nog hebben volgens het Mestdecreet. In 2009 hebben 1.488 landbouwers hun bedrijf stopgezet.

4.2.6 Telefonische contacten, bezoeken op kantoor en bedrijfsbezoeken

Naast de hierboven vermelde begeleidende acties ging de Mestbank ook in 2010 verder met de individuele begeleiding van land- en tuinbouwers via telefoon, ontvangst op kantoor of bedrijfsbezoeken.

Hieronder wordt informatie verstrekt over de individuele bedrijfsbegeleiding in de loop van 2009 en 2010. Uiteraard omvat dit niet het geheel van contacten tussen landbouwers en de Mestbank. Naast de individuele bedrijfsbegeleiding, vinden er immers ook tal van contacten plaats tussen landbouwers en medewerkers van de Mestbank over eerder administratieve aangelegenheden zoals de aangifte bij de Mestbank, mesttransporten, of dossiergebonden vragen over nutriëntenemissierechten, mestverwerking, boetes, De provinciale afdelingen van de Mestbank ontvangen dagelijks tientallen telefonische oproepen van land- en tuinbouwers en krijgen heel veel land- en tuinbouwers op bezoek. De louter administratieve contacten worden niet systematisch bijgehouden.

De hierna vermelde cijfers gaan specifiek over contacten tussen landbouwers en medewerkers van de cel Bedrijfsadvies en Sensibilisering (BAS) met een duidelijke adviserende en begeleidende meerwaarde voor de landbouwer. De cijfers hebben betrekking op contacten waarbij de dienstverlening dus niet beperkt bleef tot het aanbieden van administratieve informatie.

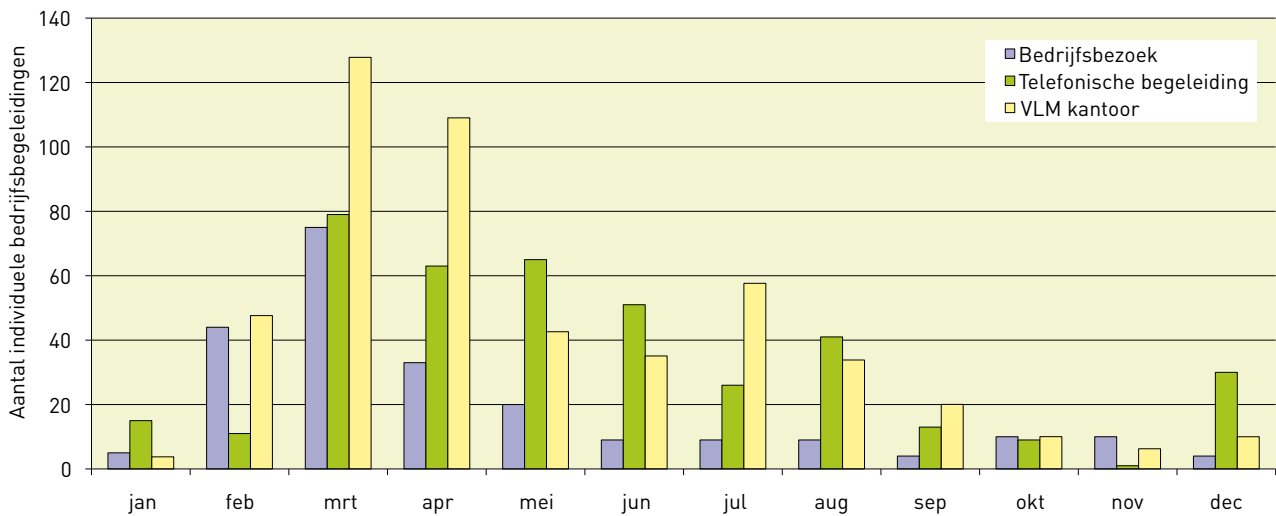
In 2009 richtten zich in totaal 1.141 landbouwers tot de Mestbank voor individuele begeleiding, waarvan 505 landbouwers via een bezoek op kantoor (44%), 404 landbouwers via de telefoon (35%) en 232 landbouwers via een bedrijfsbezoek (20%). Deze bedrijfsbezoeken gebeuren doorgaans op expliciete vraag van de landbouwer via mail, telefoon, inschrijvingsformulier, ... waarna een datum voor het bezoek wordt vastgelegd.

In 2010 (stand van zaken 30 september 2010) richtten zich in totaal 799 landbouwers tot de Mestbank voor individuele begeleiding waarvan 49% via een bezoek op kantoor, 35% via de telefoon en 16% via een bedrijfsbezoek.

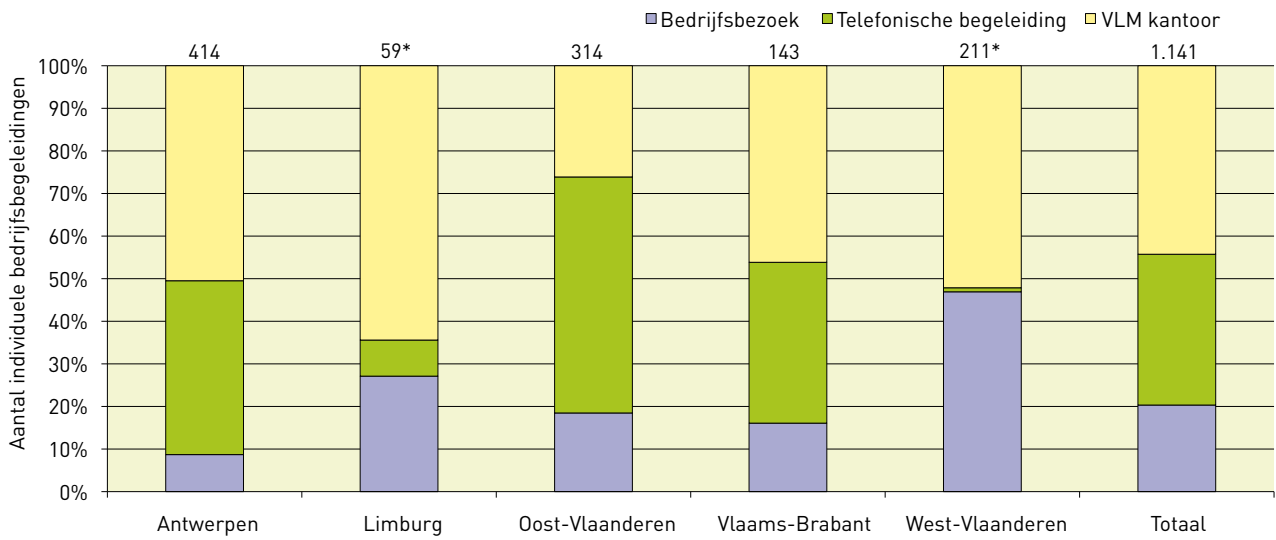
Figuur 53 geeft een overzicht van het aantal begeleidende contacten per maand in 2009. De bedrijfsbezoeken zijn vooral tijdens het voorjaar uitgevoerd, met een piek in de maanden februari, maart en april. Ook in de begeleiding op het VLM kantoor treedt een voorjaarspiek op in de periode maart-april. Daarnaast wordt een tweede piek in de bezoeken op kantoor vastgesteld in juli. De telefonische begeleiding vertoont een piek vanaf maart tot juni, waarna een tweede piek optreedt in augustus.

Figuur 54 geeft voor elke provincie het relatief aandeel weer van de verschillende types individuele bedrijfsbegeleiding (bedrijfsbezoek,

telefonisch, kantoorbezoek). Op Vlaams niveau bestaat 44% van de individuele begeleidingen in 2009 uit begeleiding op kantoor, 35% uit telefonische begeleiding en 20% uit bedrijfsbezoeken. Er worden evenwel verschillen vastgesteld tussen de provincies. In Antwerpen ligt de nadruk vooral op telefonische begeleiding en begeleiding op het kantoor. In Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant werden dan weer veel bedrijfsbezoeken uitgevoerd. Het belang van de verschillende types individuele bedrijfsbegeleiding in Limburg en West-Vlaanderen moet genuanceerd worden, doordat de gegevens over telefonische begeleiding minder systematisch bijgehouden worden in deze provincies.

Figuur 53 Aantal individuele begeleidingen per type (bedrijfsbezoeken, telefonische contacten en bezoeken op VLM kantoor) in de loop van 2009

Figuur 54 Relatief aandeel van de verschillende types individuele begeleidingen (bedrijfsbezoeken, telefonische contacten en bezoeken op VLM kantoor) per provincie in 2009 (*: aantal telefonische begeleidingen in Limburg en West-Vlaanderen wordt niet systematisch bijgehouden)

4.3 INFORMATIEVERSTREKING

4.3.1 Voorlichting

4.3.1.1 Voorlichtingsvergaderingen voor land- en tuinbouwers over het nitraatresidu

Naar aanleiding van de staalnamecampagne van het nitraatresidu in het najaar van 2009, heeft de Afdeling Duurzame Landbouw Ontwikkeling (ADLO) van het Departement Landbouw en Visserij de Mestbank gevraagd om de resultaten van de nitraatresidumetingen in de tuinbouwsector toe te lichten.

Op 4 maart 2010 vond een eerste studieavond plaats in Roeselare voor een 60-tal aanwezigen. Een tweede studieavond werd ingericht op 25 maart 2010 in de Proeftuin in Sint-Katelijne-Waver waar een 80-tal aanwezigen waren.

Op de studieavonden werden in de eerste plaats de resultaten van de nitraatresidumetingen in de tuinbouw toegelicht. Verder werden de aanpassingen aan het compendium besproken. Ten slotte werd een blik geworpen op het toekomstig beleid, met onder meer een mogelijke differentiatie van de nitraatresiduwaarden en maatregelen volgens bodem en teelt.

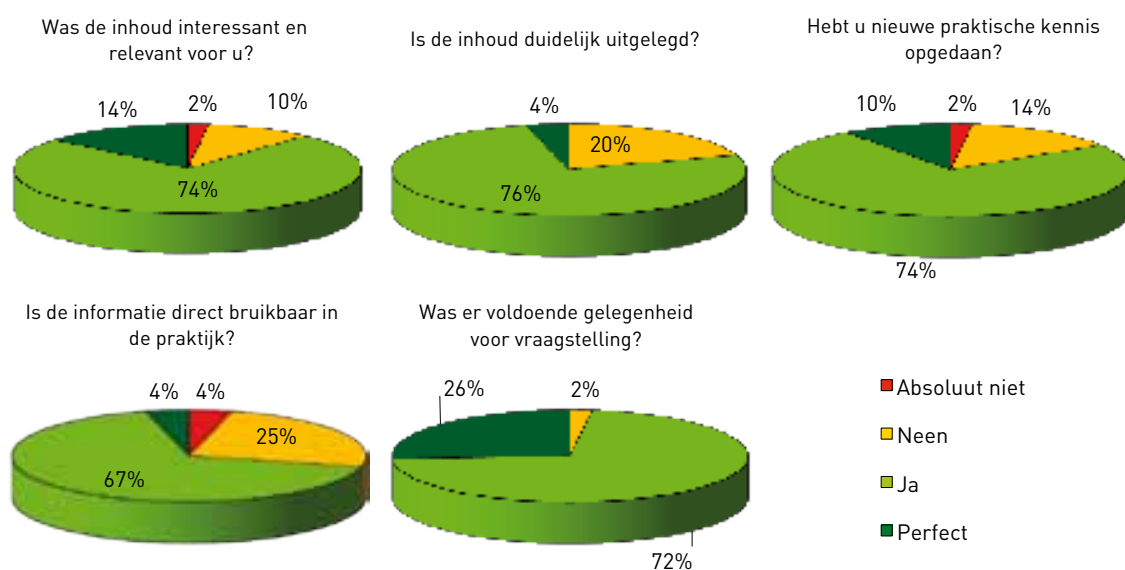
4.3.1.2 Voorlichtingsvergaderingen voor intermediairs over de aangifte

Naar aanleiding van het jaarlijks indienen van de Mestbankaangifte werden net zoals vorige jaren infosessies georganiseerd voor de intermediairs. De bedoeling van deze infosessies is de intermediairs vertrouwd te maken met de aangifteformulieren, in het kader van hun dienstverlening voor de landbouwers.

De infosessies gingen door op 9 december 2009 in het auditorium van de Vlaamse Landmaatschappij in Brugge en op 11 december 2009 in het Vlaams Administratief Centrum in Hasselt. In Brugge waren 151 aanwezigen, in Hasselt 62.

Naast de aangifteformulieren voor productiejaar 2009 werd ook de verzending van de bemestingsregimes voor 2010 en de bemestingsnormen voor 2009 toegelicht. Ook de BASsistent rekenprogramma's, het digitale dierregister en het online derogatieloket kwamen aan bod.

Onder de deelnemers van de infosessies werd een enquête gehouden over de beoordeling ervan, waarvan de resultaten voorgesteld

Figuur 55 Resultaten van de enquête bij de voorlichtingsvergaderingen voor intermediairs over de aangifte 2010, georganiseerd in december 2009

zijn in Figuur 55. De infosessies werden algemeen positief geëvalueerd. 88% van de aanwezigen vond de inhoud van de infosessies relevant en interessant. Verder bleek ook dat 80% van de aanwezigen de uitleg duidelijk vond. Daarnaast heeft 84% nieuwe praktische kennis opgedaan. Ook de bruikbaarheid van de informatie in de praktijk werd gewaardeerd door 71% van de aanwezigen. Ten slotte beoordeelden bijna alle aanwezigen de gelegenheid tot vraagstelling als voldoende.

4.3.1.3 Voorlichting voor exporteurs en verwerkers over TRACES

In maart 2010 kregen alle paardenmestexporteurs en mestverwerkers een brief opgestuurd waarin ze uitleg kregen over de voorwaarden van de Verordening (EG) 1774/2002 voor het grensoverschrijdend transport van verwerkte dierlijke mest. Er werd in het bijzonder de aandacht op gevestigd dat elk grensoverschrijdend transport van verwerkte dierlijke mest vergezeld moet zijn van een handelsdocument en op voorhand aangemeld moet worden door een van de betrokken partijen in TRACES, een Europees e-loket. Er werd een praktische handleiding meegestuurd over het gebruik van TRACES (tevens beschikbaar via de website).

Om tegemoet te komen aan de vele vragen over het gebruik van TRACES, werd op 21 april 2010 een toelichting gegeven op het VLM kantoor in Brussel. In totaal waren er een 70-tal aanwezigen. In het najaar van 2010 volgen nog extra infosessies voor kleine groepen geïnteresseerden om nog extra ondersteuning te bieden bij het gebruik van TRACES.

4.3.1.4 Voorlichting voor buitenlandse studenten

De mestproblematiek reikt over de grenzen heen. In 2010 kreeg de Mestbank drie keer het bezoek van buitenlandse studenten: uit de Michigan State University, Texas University en West Virginia University.

De interesse van die groepen gaat uit naar de Vlaamse en Europese regelgeving en naar mestverwerking. De bezoeken aan de Mestbank werden dan ook gekoppeld aan een bezoek aan een bedrijf op het terrein.

4.3.2 Gepersonaliseerde informatie

4.3.2.1 Bemestingsregimes en bemestingsnormen

Alle land- en tuinbouwers kregen begin december 2009 een informatiepakket van de Mestbank in hun bus waarmee zij hun bemesting van 2010 al konden plannen. In het pakket zat een overzicht van hun percelen, de zogenaamde Bemestingsregimes 2010, dat per perceel een duidelijk beeld gaf van de bemestingsmogelijkheden in 2010. Het overzicht Bemestingsregimes 2010 was een goed basisdocument om de bemesting voor 2010 nog verder te verbeteren en op voorhand te plannen. Zo kon het gebruikt worden om een bemestingsplan en -register op te maken of om te bepalen op welke percelen derogatie, beheerovereenkomst water of verhoogde bemesting kon worden toegepast.

De werkelijke bemestingsnorm is onder meer afhankelijk van de gewasgroep waartoe het gewas behoort dat zal verbouwd worden. Daarom stuurde de Mestbank ook de brochure Normen en richtwaarden 2010 mee. Hierin staan per bemestingsregime de effectieve bemestingsnormen per gewasgroep.

Daarnaast kregen de land- en tuinbouwers ook het overzicht Bemestingsnormen 2009 toegestuurd. Dat was een overzicht met de maximale mestafzetmogelijkheden voor 2009 per perceel. Daarbij werd rekening gehouden met alle relevante parameters zoals de oppervlakte, de teelt, de ligging in kwetsbaar gebied, de aanvragen derogatie, de verhoogde bemesting en de beheerovereenkomsten met bemestingsbeperkingen.

Om meer uitleg te geven bij beide overzichten, publiceerde de Mestbank een Mestgazet die mee in het informatiepakket zat.

4.3.2.2 Tussentijdse rapporten en eindrapporten over mestverhandelingen

Eén van de taken van de Mestbank bestaat erin om de land- en tuinbouwers tweemaal per jaar een tussentijds overzicht en één keer per jaar een eindrapport te bezorgen van de bij de Mestbank geregistreerde mestverhandelingen.

Met dit overzicht kunnen de land- en tuinbouwers nagaan of alle mestverhandelingen correct zijn gemeld door de erkende mestvoerder en of alle geregistreerde mestverhandelingen correct zijn verwerkt door de Mestbank. Als het overzicht nog fouten zou bevatten of onvolledig is, kan de land- of tuinbouwer dit binnen de maand na ontvangst van het jaaroverzicht melden aan de Mestbank.

Eind mei 2009 kregen circa 20.000 land- en tuinbouwers een eerste tussentijdse rapport in de bus en half juli 2009 werden er nog eens circa 10.000 tussentijdse rapporten verstuurd. In januari 2010 ontvingen ze het eindrapport van alle uitgevoerde transporten in 2009.

Ook in 2010 werden vervoersrapporten verstuurd. In mei 2010 verstuurde de Mestbank de rapporten over het mestvervoer van het voorjaar 2010 naar 25.980 landbouwers die dierlijke mest of andere meststoffen hadden aanvaard op of afgevoerd van hun bedrijf. Het rapport gaf hen de mogelijkheid een eerste tussentijdse mestbalans op te maken. In juli 2010 verstuurde de Mestbank het tweede tussentijdse rapport van de mesttransporten naar 10.300 landbouwers. Begin 2011 zullen de landbouwers het eindrapport voor 2010 ontvangen.

4.3.2.3 Melding van de mestverwerkingsplicht

De bedrijfsgroepen met een basismestverwerkingsplicht voor 2008, kregen begin juni 2010 van de Mestbank een melding met de te verwerken hoeveelheid mest. Die melding werd verstuurd naar 510 bedrijfsgroepen. Om te voldoen aan de mestverwerkingsplicht moest het bedrijf op 30 september 2010 over de nodige mestverwerkingscertificaten beschikken. De Mestbank keek daarvoor de certificatenrekening van het jaar 2008 na.

4.3.2.4 Overzicht gemiddelde rundveebezetting en rundveeproductie

Rundveehouders krijgen jaarlijks in het voorjaar een overzicht van hun rundveebezetting van het voorbije jaar. Zo kregen begin februari 2010 alle rundveehouders een overzicht van de rundveebezetting voor 2009. Via deze overzichten kunnen de rundveehouders hun veebezetting controleren. Daarnaast kunnen ze ook hun mestmanagement voor het komende jaar voorbereiden.

Sinds 2009 is het Veeportaal het unieke loket voor de rundveehouders om de identificatie en registratiemeldingen van runderen aan te geven. Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ), de organisatie achter het Veeportaal, bezorgt de gegevens van het Veeportaal vervolgens aan de Mestbank. De Mestbank rekent deze gegevens om naar een gemiddelde veebezetting en stelt die gepersonaliseerde informatie via het Mest Internet Loket (MIL) ter beschikking van elke rundveehouder.

Begin juni 2010 verzond de Mestbank het overzicht van de rundveeproductie van productiejaar 2009 naar 17.100 rundveehouders. Rundveehouders konden eventuele veranderingen van de gemiddelde rundveebezetting, zoals opsplitsingen of verschuivingen, bezorgen aan hun provinciale dienst van de Mestbank. Hierdoor voorkwamen ze problemen bij de bepaling van de eventuele NER-overschrijding of de berekening van de mestbalans. De Mestbank wilde hen met dit overzicht nu al de kans geven dit recht te zetten. Zo kregen ze geen onterechte boete.

4.3.3 Brochures en toelichtingen

Met de Mestgazet wil de Mestbank land- en tuinbouwers informeren over actuele zaken in het mestbeleid. Om nog meer in te spelen op de behoeften van land- en tuinbouwers, lanceerde de Mestbank via haar elektronische nieuwsbrief een korte enquête over de Mestgazet in februari 2010. Daarin peilde ze naar de mening van haar lezers om zo de Mestgazet te verbeteren. In totaal kwamen 117 reacties binnen, 72 daarvan kwamen van land- en tuinbouwers. Daarnaast vulden ook erkende mestvoerders, ambtenaren, landbouwconsulenten, ... de enquête in.

Ongeveer 56% van de personen die gereageerd hebben, hebben enkel behoefte aan een Mestgazet wanneer er belangrijke wijzigingen in het mestbeleid zijn. Ruim 93% vindt de Mestgazet een geschikt kanaal als toelichting bij een grote verzending van de Mestbank. Ruim 93% vindt de gazet ook actueel genoeg en vindt het taalgebruik begrijpelijk. Daarnaast vonden 8 personen dat er te veel vaktaal wordt gebruikt. Ongeveer 85% vindt de Mestgazet gebruiksvriendelijk, terwijl de overige 15% suggesties maken zoals een kleiner formaat, dunner papier, minder foto's,

Sinds de publicatie van het vorige Voortgangsrapport verschenen twee nieuwe Mestgazetten. Naast de Mestgazet bij de bemestingsregimes 2010 en bemestingsnormen 2009, publiceerde de Mestbank ook een Mestgazet over het Nitraatresidu (februari 2010), met onder andere info over het waarom van het nitraatresidu, de resultaten van de nitraatresidumetingen in 2009, de evolutie van het nitraatresidu in Vlaanderen, audits, een interview met een West-Vlaamse landbouwer en 10 tips van de bemestingsexperts. Deze gazet is enkel digitaal beschikbaar.

Verder publiceerde de Mestbank ook een aantal brochures en toelichtingen die op maat van bepaalde doelgroepen geschreven zijn. Zo is er het "Stappenplan opslagcapaciteit spuiroom tegen 1 januari 2011 en bouwvoorschriften" voor tuinbouwers, de "Gids paardenhouderij" voor paardenhouders, de toelichting "de bemesting van fruitbomen volgens de mestwetgeving" voor fruittelers en de "Startersbrochure" voor startende land- en tuinbouwers.

Op vraag van verschillende doelgroepen werd de Mestgazet bij de jaarlijkse aangifte voor land- en tuinbouwers vervangen door een toelichting waarmee land- en tuinbouwers en hun consultants doorheen de aangifte worden geloodst. Na de inleiding wordt elk deel afzonderlijk toegelicht zodat ze hun aangifte volledig en juist kunnen invullen.

4.3.4 Persberichten

Om haar doelgroepen zo breed mogelijk te bereiken, stuurt de Mestbank regelmatig persberichten naar de algemene en de gespecialiseerde vakpers. Tussen 1 januari 2010 en 12 oktober 2010 heeft de Mestbank 19 persberichten verstuurd. Daarnaast organiseerde de Mestbank in december 2009 ook een persconferentie op Agribex over het Voortgangsrapport van 2009.

4.3.5 Vragen via de contactmodule van de website of info@vlm.be

Ook individuele vraagstellers kunnen bij de Mestbank terecht. Dat kan via de contactmodule op de website en het e-mailadres info@vlm.be. Tussen 1 januari 2010 en 12 oktober 2010 kreeg de Mestbank 280 vragen, dat zijn er bijna 30 per maand. Als het om een inhoudelijke vraag gaat, krijgt de vraagsteller binnen de vijf werkdagen

antwoord. Als dit niet binnen deze termijn kan omwille van de complexiteit van de vraag, dan laat de Mestbank dit aan de vraagsteller weten. De vragen zijn erg uiteenlopend, variërend van vragen over aangifteplicht, toekenningen en overnames van nutriëntemissierechten, over goede bemestingspraktijken, mesttransporten, mestverwerking tot derogatie. Daarnaast komen ook administratieve vragen binnen voor formulieren, brochures of paswoorden voor het Mest Internet Lokaal. De Mestbank tracht die vragen meteen te beantwoorden.

4.3.6 Nieuwsbrieven

De elektronische nieuwsbrief van de Mestbank is een ander kanaal om informatie aan te bieden aan de verschillende doelgroepen. In 2010 zijn er 7 nieuwsbrieven over de mestproblematiek verschenen. Het aantal inschrijvingen op de nieuwsbrief is opnieuw gestegen in vergelijking met vorig jaar tot 2.115 geabonneerden bij de laatste editie.

4.3.7 Portaal-site

De doelgroepen van de Mestbank vinden de informatie die hen rechtstreeks aanbelangt op twee deelsites van de portaal-site: "Land- en tuinbouwers" en "Intermediairs". Ook op de homepage (bij diensten en bij regelgeving) staat actuele informatie over de taken van de Mestbank en de gepubliceerde wetgeving. De deelsite "Land- en tuinbouwers" is na de startpagina de meest bezochte pagina van de de VLM-website. Net zoals in 2009, zijn ook in 2010 de meest geraadpleegde pagina's over de mestproblematiek die van de formulieren, de rekenprogramma's en het Mest Internet Lokaal (MIL).

5

CONTROLE

5.1 TERREINCONTROLES

5.1.1 Overzicht terreincontroles

5.1.1.1 Aantal inspectieverslagen en processen-verbaal

Tabel 92 geeft een overzicht van het aantal inspectieverslagen (IV's) en processen-verbaal (PV's) opgesteld naar aanleiding van controles door de Mestbank, in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010). Inspectieverslagen worden opgemaakt bij vaststelling van een administratieve inbreuk, processen-verbaal bij een strafrechtelijke vervolging. Omdat het belangrijk is om zicht te hebben op de frequentie van inbreuken tegen een bepaald aspect van de mestwetgeving, wordt ook een inspectieverslag opgemaakt wanneer geen inbreuk wordt vastgesteld bij een controle.

De inspecteurs maken aanvankelijke verslagen op bij aanvankelijke vaststellingen. Navolgende verslagen zijn toelichtingen bij voorafgaande aanvankelijke verslagen. Een PV dat opgesteld wordt naar aanleiding van een vraag van het parket is een zogenaamd "PV naar aanleiding van een kantschrift". Met een "PV van inlichtingen" wordt een PV bedoeld dat opgesteld is naar aanleiding van een controle op een aspect waarover de Mestbank geen bevoegdheid heeft (bijvoorbeeld een aspect van de Vlarew-wetgeving, zoals de construc-

tievoorschriften voor mestopslag). Verder kunnen er ook bestuurlijke maatregelen opgelegd worden. Dit kan een bevel zijn aan de vermoedelijke overtreder om bepaalde activiteiten te staken of om maatregelen te nemen om het milieumisdrijf te beëindigen, de gevolgen ervan ongedaan te maken of herhaling ervan te voorkomen.

In 2009 werden in totaal ongeveer 2.900 inspectieverslagen en processen-verbaal opgesteld naar aanleiding van controles door de Mestbank (Tabel 92). Hiervan werden 67 processen-verbaal opgesteld door politiediensten. Ruim 90% van het totaal aantal inspectieverslagen of processen-verbaal zijn aanvankelijke verslagen.

In 2010 werden reeds 2.026 inspectieverslagen en processen-verbaal opgesteld (stand van zaken 13 september 2010). Het totaal aantal inspectieverslagen en processen-verbaal in 2010 zal nog verder stijgen door onder meer de terreincontroles in het kader van derogatie die plaatsvinden in het najaar van 2010 (zie de *controleactie derogatie* in 5.1.2.3).

Inspectieverslagen of processen-verbaal kunnen opgesteld worden naar aanleiding van een terreincontrole, maar kunnen ook administratieve controles omvatten. Zo kunnen bepaalde bedrijfsgegevens

Tabel 92 Aantal inspectieverslagen (IV's) en processen-verbaal (PV's) per soort verslag, samen met het relatief aandeel van elk soort verslag, in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010)

Soort verslag	2009		2010	
	Aantal	%	Aantal	%
Aanvankelijk inspectieverslag (IV)	2.449	85%	1.558	77%
Aanvankelijk proces-verbaal (PV)	195	7%	220	11%
Aanvankelijk proces-verbaal (PV) met kantschrift	7	0%	7	0%
Aanvankelijke bestuurlijke maatregel	0	0%	3	0%
Navolgend inspectieverslag (IV)	83	3%	61	3%
Navolgend proces-verbaal (PV)	37	1%	130	6%
Navolgend proces-verbaal met kantschrift	106	4%	44	2%
Navolgende bestuurlijke maatregel	0	0	3	0%
Proces-verbaal van inlichtingen	1	0%	0	0%
Totaal	2.878		2.026	

administratief gecontroleerd worden of kunnen de mestafzetdocumenten (MAD) van een aantal erkende mestvoerders administratief doorgelicht worden.

Eén inspectieverslag of proces-verbaal kan betrekking hebben op meerdere soorten controles. Zo kan een transportcontrole bijvoorbeeld gecombineerd worden met een controle van de bemesting op het terrein. Hierdoor is het totaal aantal controles groter dan het aantal inspectieverslagen en processen-verbaal.

5.1.1.2 Aantal controles

Het totaal aantal controles en de onderlinge verhouding van de soorten controles kan van jaar tot jaar verschillen in functie van de jaarlijks vastgelegde accenten in het controleactieplan van de Mestbank. Tabel 93 geeft een overzicht van het aantal controles door inspecteurs van de Mestbank, per soort controle en het relatieve aandeel van een bepaald controleproces ten opzichte van het totaal aantal controles in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010).

In 2009 vonden in totaal ongeveer 3.600 controles plaats. Volgens een stand van zaken op 13 september 2010 vonden er reeds 2.200 controles plaats in 2010. Het aantal controles in 2010 zal nog oplopen. Volledige cijfers voor het kalenderjaar 2010 zullen gerapporteerd worden in het volgende Voortgangsrapport.

De meest voorkomende controles zijn transportcontroles. Transportcontroles omvatten enerzijds terreincontroles van mesttransporten en anderzijds ook administratieve doorlichtingen van erkende mestvoerders. Zowel in 2009 als in 2010 zijn ongeveer 80% van de transportcontroles gerichte terreincontroles van transporten gereden door erkende mestvoerders, waarbij de erkenning, het gebruik van AGR-GPS (Automatische Gegevens Registratie - Global Positioning System) en de mestafzetdocumenten gecontroleerd worden en waarbij ook staalnames van de getransporteerde mest uitgevoerd worden.

Een ander belangrijk controleproces is de controle van de bemesting of de aanwending van mest. Hierbij wordt op het terrein gecontroleerd of de bemesting plaatsvindt conform de mestwetgeving. Zo wordt gecontroleerd of er geen overbemesting plaatsvindt, of de

mest emissiearm aangewend wordt, of de uitrijregeling en de afstandsregels gerespecteerd worden, of er geen mest opgebracht wordt op drassige of bevroren grond, In 2009 werden 429 controles van bemesting uitgevoerd, in 2010 werden 243 controles van bemesting uitgevoerd (stand van zaken 11 september 2009).

Tijdens een controle van percelen kan nagegaan worden of de vastgestelde teelt overeen komt met de aangifte. Ook kan tijdens een controle van percelen onderzocht worden of een bepaald perceel wel degelijk gekend is als landbouwgrond. Een controle van percelen gebeurt voornamelijk in het kader van derogatie. Bij één controle kunnen meerdere percelen gecontroleerd worden. Het aantal perceelscontroles in 2010 zal nog toenemen wanneer de najaarscontroles van de percelen in het kader van derogatie afgerond zijn.

Een controle van de beheerovereenkomsten omvat een controle op het terrein van de naleving van de voorwaarden van verschillende soorten beheerovereenkomsten (beheerovereenkomst verminderde bemesting, perceelsrandenbeheer, erosiebestrijding, ...). De controles op beheerovereenkomsten vertegenwoordigen 8% van het totaal aantal controles in 2009. De controles op beheerovereenkomsten in 2010 zijn nog niet afgelopen.

De controle van registers omvat onder meer de controle van dierregisters, perceelsregisters en voederregisters van landbouwbedrijven. Deze controles worden voornamelijk uitgevoerd in het kader van de terreincontroles van derogatiebedrijven, maar ook in het kader van de naleving van de voorwaarden van de beheerovereenkomst verminderde bemesting. In 2009 namen de controles van de registers 5% van het totaal aantal controles in. Het aantal controles van registers in 2010 zal nog toenemen wanneer de najaarscontroles van bedrijven in het kader van derogatie afgerond zijn. Een controle van het register is een belangrijk element bij de controles van derogatiebedrijven.

Bij een controle van de veebezetting wordt ter plaatse het aantal dieren gecontroleerd. Hierbij aansluitend wordt vrijwel altijd het dierregister gecontroleerd. Verder kunnen ook de uitscheidingscijfers nagekeken worden en de bewijsstukken ter staving van een bepaald nutriëntenbalansstelsel.

Een controle van de mestopslag omvat een nazicht van de opslag op het terrein en een controle of de constructie conform de Vlaremwetgeving is. Het kan hier enerzijds gaan over mestopslagen bij landbouwbedrijven maar anderzijds ook over mestopslagen bij intermediairs zoals verzamelpunten of bewerkers/verwerkers.

Een controle van de aangifte bestaat uit een administratieve controle van aangiftegegevens, zoals het kunstmestgebruik, de mestopslag, het nutriëntenbalansstelsel, Dergelijke controle kan plaatsvinden bij bedrijfscontroles in het kader van derogatie.

De vaststelling van een lozing kan plaatsvinden bij terreinvaststellingen in het kader van verschillende thema-acties of op basis van bijvoorbeeld een melding bij de Mestbank.

In het najaar voert de Mestbank controle uit op de staalnemers die ingeschakeld worden voor een nitraatresidubepaling.

5.1.1.3 Aantal controles met inbreuken

Van het totaal aantal uitgevoerde controles in 2009, werd bij 76% geen inbreuken tegen de mestwetgeving vastgesteld. Volgens een stand van zaken op 13 september 2010 werden er bij 79% van het aantal controles in de loop van 2010 geen inbreuken vastgesteld.

In lijn met het Milieuhandhavingsdecreet wordt gericht ingespeeld op de aard, ernst en de omvang van de vastgestelde overtredingen. Zo wordt niet bij elke inbreuk een proces-verbaal opgesteld of een geldboete opgelegd maar wordt bij lichte inbreuken een aanmaning gegeven.

Op de volgende pagina wordt voor elke soort controle het aantal controles weergegeven waarbij er één of meerdere inbreuken werden vastgesteld in 2009 en 2010 (Tabel 94).

Bij ongeveer 1/3de van de transportcontroles werden één of meerdere inbreuken tegen de vervoersreglementering vastgesteld in 2009 en 2010. Een ander belangrijk controleproces waarbij zowel in 2009

Tabel 93 Aantal controles voor de belangrijkste soorten controles, samen met het relatief aandeel van elke soort controle ten opzichte van het totaal aantal controles, in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010)

Soort controle	2009		2010	
	Aantal	%	Aantal	%
Transport	1.635	46%	1.230	56%
Bemesting / aanwending	429	12%	243	11%
Beheerovereenkomsten	393	11%	245	11%
Percelen	374	10%	38	2%
Registers	346	10%	123	6%
Mestopslag	161	4%	69	3%
Veebezetting	110	3%	89	4%
Aangifte	59	2%	135	6%
Staalnemer	36	1%	6	0%
Lozingen	26	1%	19	1%
Mestverwerking	13	0%	3	0%
Eindtotaal	3.582		2.200	

als in 2010 significante inbreuken werden vastgesteld, is de controle van de bemesting of de aanwending van mest. Bij 12 à 17% van de controles werden één of meerdere inbreuken vastgesteld.

Andere controleprocessen waarbij significante inbreuken werden vastgesteld, zijn de controles van de registers. Deze controles worden voornamelijk uitgevoerd in het kader van de terreincontroles van derogatiebedrijven. Voor de controles van derogatiebedrijven in 2010 zijn er nog geen gegevens beschikbaar.

Bij de controle van mestopslagen werden relatief weinig inbreuken vastgesteld in 2009 en 2010. De controle van de constructievoorwaarden werd vaak gecombineerd met een nazicht van eventuele lozingen. Hiertegen werden wel relatief veel inbreuken vastgesteld.

Bij 62% van de controles in het kader van lozingen in 2009 werd een inbreuk vastgesteld. Het relatief hoge percentage controles met inbreuken is deels toe te schrijven aan de gerichte aard van de controle op lozingen. Zo gebeurt het nazicht van eventuele lozingen voornamelijk na een melding, een interne vraag, een vraag van andere

overheden of van de politie. Hiernaast kan de vaststelling van lozingen ook ad hoc gebeuren, in het kader van andere thema-acties.

Bij de controle van percelen werden weinig inbreuken vastgesteld in 2009.

5.1.2 Gerichte controleacties

5.1.2.1 Transportcontroles

5.1.2.1.1 Omschrijving van de controleactie

Net zoals in voorgaande jaren, lag in het voorjaar van 2009 en 2010 het accent van handhaving op het opvolgen van de bemesting. De terreincontroles van mesttransporten worden uitgevoerd door de inspecteurs van de Mestbank, in samenwerking met de politiediensten.

Door de AGR-GPS-verplichting bij de erkende mestvoerders klasse B en C, kunnen de controles gericht worden uitgevoerd. De voorwaarden verbonden aan de transporten door erkende mestvoerders laten ook een beter toezicht toe. Zo maakt de voormelding van een

Tabel 94 Aantal controles met inbreuken per soort controle, samen met het relatief aandeel van de controles met inbreuken ten opzichte van het totaal aantal controles voor elke soort controle, in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010)

Soort controle	2009		2010	
	Aantal controles met inbreuken	% t.o.v. totaal	Aantal controles met inbreuken	% t.o.v. totaal
Transport	572	35%	377	31%
Bemesting / aanwending	71	17%	30	12%
Beheerovereenkomsten	96	24%	49	20%
Percelen	13	3%	0	0%
Registers	50	14%	2	2%
Mestopslag	7	4%	5	7%
Veebezetting	23	21%	1	1%
Aangifte	20	34%	31	23%
Lozingen	16	62%	6	32%
Mestverwerking	5	38%	0	0%
Totaal	873	24%	501	23%

transport, een terreincontrole op deze transporten goed mogelijk. In 2010 is er een extra inspanning gedaan om de klasse A vervoerders meer te controleren dan de voorgaande jaren.

Niet enkel de transporten door erkende mestvoerders worden gecontroleerd, maar ook de documenten voor burenregelingen worden nagekeken. Daarnaast omvatten transportcontroles ook de controle van EVOA-documenten (Europese Verordening Overbrenging van Afvalstoffen) bij export of import van mest opgenomen in deze controleactie.

Naast deze transportcontroles worden ook administratieve doorlichtingen van erkende mestvoerders uitgevoerd. Hierbij worden onder meer de erkenning en de transportdocumenten gedurende een bepaalde periode (doorgaans 1 maand) inhoudelijk gecontroleerd.

5.1.2.1.2 Aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten

Tabel 95 geeft het aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten (MAD) weer in 2009 en 2010. In 2009 werden in totaal bijna 2.300 mestafzetdocumenten gecontroleerd. Volgens een stand van zaken op 13 september 2010 werden er in 2010 al ongeveer 1.100 mestafzetdocumenten aan een controle onderworpen.

In 2009 werden bij een 820-tal mestafzetdocumenten onregelmatigheden vastgesteld. Het aantal mestafzetdocumenten met inbreuken vertegenwoordigt 36% van het totale aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten. Hieraan werd een aanmaning, een bevel of een administratieve geldboete gekoppeld. Het aantal mestafzetdocumenten met inbreuken is relatief hoog omdat meer mestafzetdocumenten administratief werden gecontroleerd in het kader van een doorlichting van twee mestvoerders in de provincie Antwerpen.

Voor 2010 ligt het aantal MAD's met inbreuken op ruim 260, dit komt overeen met 24% van het totaal aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten.

Een van de voorwaarden inzake controle opgenomen in de derogatiebeschikking, behelst de controle van minstens 1% van alle mesttransporten. In 2009 stemde dit overeen met zo'n 1.400 te controleren transporten, een doelstelling die ruim gehaald werd.

Tabel 96 geeft het aantal mestafzetdocumenten weer waarbij een aanmaning werd gegeven of een administratieve geldboete werd opgelegd, ten gevolge van inbreuken vastgesteld bij transportcontroles in 2009. In totaal werden bij 818 gecontroleerde mestafzetdocumenten onregelmatigheden vastgesteld, waarvan bij 593 mestafzet-

Tabel 95 Totaal aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten (MAD) en aantal mestafzetdocumenten waarbij wel of geen inbreuken werden vastgesteld bij transportcontroles in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010)

Provincie	2009			2010		
	Aantal MAD met inbreuk(en)	Aantal MAD zonder inbreuken	Totaal aantal MAD	Aantal MAD met inbreuk(en)	Aantal MAD zonder inbreuken	Totaal aantal MAD
Antwerpen	396	478	874*	30	113	143
Limburg	55	221	276	33	103	136
Oost-Vlaanderen	164	289	453	63	198	261
Vlaams-Brabant	22	196	218	24	185	209
West-Vlaanderen	181	270	451	114	245	359
Totaal	818	1.454	2.272	264	844	1.108

* Van het totaal aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten in de provincie Antwerpen, werd 39% gecontroleerd in het kader van een administratieve doorlichting in 2009

documenten (26% ten opzichte van het totaal aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten) ernstige onregelmatigheden werden vastgesteld. Deze ernstige onregelmatigheden hadden een administratieve geldboete tot gevolg. Bij de overige 225 gecontroleerde mestafzetdocumenten met onregelmatigheden werden 218 aanmaningen gegeven. In 7 gevallen werd er een bevel gegeven voor het voorkomen van de inbreuk in de toekomst.

In 2010 werden er voor 105 mestafzetdocumenten aanmaningen en voor 1 mestafzetdocument een bevel gegeven. In 158 gevallen, of 14% van het aantal gecontroleerde mestafzetdocumenten werd een administratieve geldboete opgelegd voor de vaststelling van één of meerdere inbreuken.

5.1.2.1.3 Inbreuken vastgesteld bij transportcontroles van mestafzetdocumenten

Tabel 97 geeft een overzicht van het aantal inbreuken vastgesteld bij transportcontroles van mestafzetdocumenten in 2009. Omdat er meer dan één inbreuk kan vastgesteld worden bij de controles van mestafzetdocumenten, is het totale aantal inbreuken groter dan het totale aantal mestafzetdocumenten waarbij inbreuken werden vastgesteld. In 2009 werden ongeveer 1.000 inbreuken vastgesteld tegen de vervoersreglementering. In 2010 werden ruim 360 inbreuken vastgesteld (stand van zaken 13 september 2010).

De meest voorkomende inbreuk tegen de vervoersreglementering is het niet of niet correct gebruiken van AGR-GPS, gevolgd door het rijden zonder in het bezit te zijn van een volledig en correct ingevuld mestafzetdocument (Tabel 97). Deze inbreuken vertegenwoordigen

Tabel 96 Aantal mestafzetdocumenten (MAD) waarbij een aanmaning of bevel werd gegeven of een geldboete werd opgelegd ten gevolge van één of meerdere inbreuken vastgesteld bij transportcontroles in 2009 en 2010, samen met het relatief aandeel ten opzichte van het totaal aantal gecontroleerde MAD (stand van zaken 13 september 2010)

	2009		2010	
	Aantal	% t.o.v. totaal	Aantal	% t.o.v. totaal
Aantal MAD met aanmaning of bevel	225	10%	106	10%
Aantal MAD met administratieve geldboete	593	26%	158	14%
Totaal aantal MAD met inbreuken	818	36%	264	24%

Tabel 97 Aantal inbreuken vastgesteld bij transportcontroles van mestafzetdocumenten (MAD) in 2009 en 2010, per soort inbreuk, samen met het relatief aandeel ten opzichte van het totaal aantal inbreuken (stand van zaken 13 september 2010)

Soort inbreuk	2009		2010	
	Aantal inbreuken	% t.o.v. totaal	Aantal inbreuken	% t.o.v. totaal
Geen of niet correct gebruik AGR-GPS	538	54%	144	39%
Geen MAD of een foutief of niet volledig ingevuld MAD	257	26%	122	33%
Niet of niet correct voor-/namelden	122	12%	54	15%
Rijden zonder de vereiste documenten (attesten, vignetten, ...)	75	7%	38	10%
Andere inbreuken vervoersreglementering	12	1%	8	2%
Totaal	1.004		366	

Tabel 98 Aantal aanmaningen en geldboetes bij inbreuken vastgesteld bij transportcontroles van mestafzetdocumenten (MAD) in 2009 en 2010, per soort inbreuk (stand van zaken 13 september 2010)

Soort inbreuk	2009			2010		
	Aantal inbreuken	Aanmaningen	Geldboetes	Aantal inbreuken	Aanmaningen	Geldboetes
Geen of niet correct gebruik AGR-GPS	538	110	428	144	73	71
Geen MAD of een foutief of niet volledig ingevuld MAD	257	88	169	122	51	71
Niet of niet correct voor-/namelden	122	7	115	54	11	43
Rijden zonder vereiste documenten (attesten, vignetten, ...)	75	43	32	38	13	25
Andere inbreuken vervoersreglementering	12	12	0	8	6	2
Totaal	1.004	260	744	366	154	212

samen 80% van het totaal aantal vastgestelde inbreuken tegen de vervoersreglementering in 2009.

Het niet of niet correct voor- of namelden van transporten is goed voor zo'n 12 à 15% van het totaal aantal inbreuken. Andere inbreuken tegen de vervoersreglementering omvatten onder meer het ontbreken van een kenteken aan de voorruit, geen AGR-nummer op het AGR-GPS-apparaat, een transport door een niet erkende mestvoerder,

Tabel 98 geeft een overzicht van het aantal aanmaningen en geldboetes opgelegd bij inbreuken tegen de vervoersreglementering in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010). In 2009 werd bij 74% van de inbreuken een administratieve geldboete opgelegd en werd bij 26% een aanmaning of bevel gegeven. In 2010 werd bij 42% van de inbreuken een aanmaning gegeven en bij 58% een administratieve geldboete.

5.1.2.1.4 Staalnames van getransporteerde mest tijdens transportcontroles

Vanaf 2009 worden met behulp van 2 staalname-aanhangwagens, regelmatige staalnames van de mest uitgevoerd bij de controles van mesttransporten. Meststaalnames worden onaangekondigd en steekproefsgewijs uitgevoerd, op alle types mesttransporten en

verspreid over heel Vlaanderen. In 2010 werd een bijkomende focus gelegd op erkende mestvoerders klasse A.

Een staalname wordt in de meeste gevallen gecombineerd met een administratieve controle van de transportdocumenten en de erkenning van de vervoerder. De bemonstering van de mest vindt plaats bij het laden of lossen van een vracht.

De analyseresultaten van de meststaalname worden overgemaakt aan de aanbieder en de afnemer van de mest en aan de mestvoerder. Als de afwijking tussen de analyseresultaten en de samenstelling van de mest zoals doorgegeven op het mestafzetdocument groter is dan 20%, worden de analyseresultaten in rekening gebracht voor de bemonsterde vracht.

In 2009 werden een 450-tal meststalen genomen bij de terreincontroles van mesttransporten. *In het Voortgangsrapport 2009 zijn de resultaten van deze meststaalnames weergegeven.*

Volgens een stand van zaken op 13 september 2010 zijn reeds een 600-tal meststalen genomen in 2010. Hiervan werden 91 meststalen genomen bij transporten uitgevoerd door klasse A mestvoerders. Tabel 99 en Tabel 100 geven een overzicht van het aantal mestanalyses per mestsoort en van de relatieve afwijking van de stikstof- en

Tabel 99 Aantal mestanalyses, gemiddelde samenstelling volgens het mestafzetdocument (MAD) en de mestanalyse (in kg N/ton), samen met de standaardafwijkingen (in kg N/ton), het gemiddeld relatief verschil tussen de samenstelling volgens de mestanalyse en het MAD (%) en het relatief verschil van de gemiddelde samenstelling volgens de mestanalyse en het MAD (%) (stand van zaken 11 oktober 2010)

Mestsoort	Mestvorm	Aantal analyses	kg N /ton MAD	St dev	kg N /ton analyse	St dev	Gemiddeld relatief verschil	Relatief verschil van gemiddelden
Mestkalveren	Mengmest	37	3,02	0,10	2,40	0,78	20%	21%
Runderen	Mengmest	86	4,99	1,10	4,06	1,25	19%	19%
Mestvarkens	Mengmest	88	8,19	1,50	6,23	2,10	28%	24%
Mestvarkens (brijbakken)	Mengmest	228	9,73	2,09	6,98	2,84	10%	28%
Zeugen en biggen	Mengmest	70	4,35	0,27	3,65	1,56	16%	16%
Effluent van mestverwerking	Effluent	49	0,37	0,48	1,20	1,45	-11%	-224%
Andere		41	5,16	2,87	4,74	2,83	0%	8%
Eindtotaal		599	6,70	3,45	5,14	2,92	0%	23%

Tabel 100 Aantal mestanalyses, gemiddelde samenstelling volgens het mestafzetdocument (MAD) en de mestanalyse (in kg P₂O₅/ton), samen met de standaardafwijkingen (in P₂O₅/ton), het gemiddeld relatief verschil tussen de samenstelling volgens de mestanalyse en het MAD (%) en het relatief verschil van de gemiddelde samenstelling volgens de mestanalyse en het MAD (%) (stand van zaken 11 oktober 2010)

Mestsoort	Mestvorm	Aantal analyses	kg P ₂ O ₅ /ton MAD	st dev	kg P ₂ O ₅ /ton analyse	St dev	Gemiddeld relatief verschil	Relatief verschil van gemiddelden
Mestkalveren	Mengmest	37	1,32	0,10	1,18	1,25	10%	10%
Runderen	Mengmest	86	1,48	0,39	1,35	0,41	27%	9%
Mestvarkens	Mengmest	88	4,63	0,88	3,31	1,58	28%	28%
Mestvarkens (brijbakken)	Mengmest	228	4,85	0,68	3,47	1,65	6%	29%
Zeugen en biggen	Mengmest	70	2,78	0,45	1,98	1,80	24%	29%
Effluent van mestverwerking	Effluent	49	0,34	0,40	1,01	1,42	-10%	-195%
Andere		41	2,50	2,34	2,09	1,54	0%	17%
Eindtotaal		599	3,35	1,84	2,52	1,78	0%	25%

fosfaatsamenstelling van de mest bepaald op basis van een mestanalyse ten opzichte van deze vermeld op het mestafzetdocument.

Net zoals in 2009, bleek ook in 2010 de gemiddelde samenstelling van de mest volgens de mestanalyse voor de meeste mestsoorten lager te zijn dan de gemiddelde samenstelling vermeld op het mestafzetdocument. Globaal gezien wordt zo'n 20% minder N en P₂O₅ vastgesteld volgens de analyse dan volgens wat vermeld is op het mestafzetdocument. Dit is vergelijkbaar met de vastgestelde afwijkingen in 2009. Concreet betekent dit dat de afnemers van dierlijke mest in werkelijkheid doorgaans minder nutriënten ontvangen dan wat vermeld staat op het mestafzetdocument.

Voor effluënten daarentegen werd aanzienlijk meer N en P₂O₅ gemeten in het meststaal dan er vermeld wordt op het mestafzetdocument (Tabel 99 en Tabel 100).

5.1.2.2 Controle van de bemesting en aanwending van dierlijke mest

Tabel 101 geeft een overzicht van het aantal controles van bemesting en aanwending van dierlijke mest in 2009 en 2010, waarbij wel of geen inbreuken werden vastgesteld (stand van zaken 13 september 2009). Globaal beschouwd werd bij 12 à 17% van de controles van bemesting één of meerdere inbreuken vastgesteld.

Tabel 102 geeft een overzicht van het aantal inbreuken vastgesteld bij de controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest in 2009 en 2010 (stand van zaken 11 september 2009). Omdat er meer dan één inbreuk kan vastgesteld worden per controle, is het totaal aantal inbreuken groter dan het totaal aantal controles waarbij een inbreuk werd vastgesteld.

Tabel 101 Totaal aantal controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest, samen met het aantal controles waarbij wel/geen inbreuken werd vastgesteld in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010)

	2009		2010	
	Aantal	%	Aantal	%
Controles met inbreuk(en)	71	17%	30	12%
Controles zonder inbreuken	358	83%	213	88%
Totaal	429		243	

Tabel 102 Aantal inbreuken vastgesteld bij controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest in 2009 en 2010, per soort inbreuk, samen met het relatieve aandeel t.o.v. het totale aantal inbreuken (stand van zaken 13 september 2010)

Soort inbreuk	2009		2010	
	Aantal inbreuken	% t.o.v. totaal	Aantal inbreuken	% t.o.v. totaal
Geen emissiearme aanwending	38	48%	25	81%
Niet naleven uitrijregeling	22	28%	2	6%
Overbemesting	17	21%	2	6%
Bemesting op drassige, ondergelopen, bevroren of besneeuwde grond	1	1%	2	6%
Bemesting te dicht bij waterloop	2	3%	0	0%
Totaal	80		31	

Tabel 103 Aantal aanmaningen en sancties bij inbreuken vastgesteld bij controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest in 2009 en 2010, per soort inbreuk (stand van zaken 13 september 2010)

Soort inbreuk	2009			2010		
	Aantal inbreuken	Aanmaningen	Sanctie	Aantal inbreuken	Aanmaningen	Sanctie
Geen emissiearme aanwending	38	6	32	25	8	17
Niet naleven uitrijregeling	22	2	20	2	2	0
Overbemesting	17	6	11	2	0	2
Bemesting op drassige, ondergelopen, bevroren of besneeuwde grond	1	0	1	2	0	2
Bemesting te dicht bij waterloop	2	1	1	/		
Totaal	80	15	65	31	10	21

De meest voorkomende inbreuken bij controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest zijn de niet-emissiearme aanwending van mest, gevolgd door het niet naleven van de uitrijregeling en overbemesting (Tabel 102). Er worden relatief weinig inbreuken vastgesteld tegen de afstandsregels tot de waterloop en het verbod op bemesting van drassige, ondergelopen, bevroren of besneeuwde grond.

Tabel 103 geeft een overzicht van het aantal aanmaningen en sancties opgelegd bij inbreuken vastgesteld bij controles van de bemesting en aanwending van dierlijke mest in 2009 en 2010 (stand van zaken 13 september 2010). In 2009 werd 81% van de inbreuken gesanctioneerd. In 2010 werd bij 68% van de inbreuken een sanctie opgelegd. Het betreft hier ernstige inbreuken in verband met de niet-emissiearme aanwending van mest, een overbemesting en het niet naleven van de uitrijregeling.

De administratieve geldboetes opgelegd bij inbreuken in verband met de aanwending van mest (behalve overbemesting) zijn sinds 25 juni 2009 afgeschaft door het Milieuhandhavingsdecreet. Processen-verbaal in dit kader worden behandeld via het Milieuhandhavingsdecreet.

5.1.2.3 Terreincontroles in het kader van derogatie

5.1.2.3.1 Omschrijving van de controleactie

De terreincontroles in het kader van derogatie omvatten enerzijds gerichte teeltcontroles van derogatiepercelen en anderzijds volledige controles van derogatiebedrijven op de naleving van de derogatievoorwaarden:

- De controle van derogatiepercelen bestaat uit twee deelacties, zijnde een eerste terreincontrole van percelen in het voorjaar (maart-april) en een tweede terreincontrole in het najaar (augustus-september). Bij de voorjaarscontrole wordt nagegaan of het perceel beteeld is of niet. Bij de najaarscontrole wordt gecontroleerd of het gewas een derogatiegewas is en of er derogatie is aangevraagd (via de verzamelaanvraag bij het ALV);
- Bij de controle van derogatiebedrijven wordt nagegaan of voldaan wordt aan de derogatievoorwaarden inzake bemesting, landbeheer en mestverwerking.

In overeenstemming met de derogatiebeschikking, wordt gestreefd naar een controle van minstens 5% van de derogatiebedrijven en 5% van het derogatieareaal.

Na de terreincontrole wordt voor elke landbouwer een inspectieverlag opgemaakt. Ook na elke bedrijfscontrole op het terrein, wordt voor het gecontroleerd bedrijf een inspectieverlag opgemaakt.

5.1.2.3.2 Perceelscontroles in het kader van derogatie

5.1.2.3.2.1 Aantal gecontroleerde percelen in 2009

In het voorjaar van 2009 werden per provincie zones afgebakend waarbinnen perceelscontroles uitgevoerd werden. Deze afbakening gebeurde vóór informatie beschikbaar was over de aanvragen voor derogatie in 2009 via de verzamelaanvraag bij het ALV. Om aan de eis van een controle van 5% van het derogatieareaal te voldoen, was het streefdoel om van 6 à 7% van de landbouwers die bij de Mestbank derogatie hadden aangevraagd in 2009, de percelen te controleren.

In totaal werden ongeveer 4.150 percelen geselecteerd voor een voorjaarscontrole, samen goed voor ruim 6.300 ha landbouwgrond. Tijdens de voorjaarscontrole konden ook percelen die buiten de afgebakende zones liggen, opgenomen worden voor teeltinventarisatie. In het voorjaar van 2009 werden uiteindelijk 5.530 percelen gecontroleerd bij 841 verschillende landbouwers.

In het najaar van 2009 werden dan opnieuw perceelscontroles uitgevoerd. Hiervoor werden de percelen weerhouden waar reeds een voorjaarscontrole was uitgevoerd én waarbij de landbouwer derogatie heeft aangevraagd voor 2009 via de verzamelaanvraag bij het ALV. In totaal werden 5.062 derogatiepercelen gecontroleerd bij 647 verschillende landbouwers in het najaar van 2009.

5.1.2.3.2.2 Vastgestelde inbreuken tegen de derogatievoorwaarden in 2009

Voor een deel van de 5.062 gecontroleerde derogatiepercelen, zal op basis van de administratieve controle reeds derogatie afgekeurd zijn. Stel bijvoorbeeld het geval dat een landbouwer derogatie aanvraagt voor een perceel maïs, maar geen voorjaarsteelt gras aanduidt op de verzamelaanvraag. Wanneer in dit geval bij een terreincontrole

wordt vastgesteld dat er geen voorjaarsteelt aanwezig was, dan wordt hier geen gevolg aan gegeven omdat hij administratief al niet in orde is en zo al de derogatie verliest op dit specifieke perceel. In het geval dat de landbouwer echter wél een voorjaarsteelt gras aanduidt op de verzamelaanvraag en er bij een terreincontrole wordt vastgesteld dat geen voorjaarsteelt gras aanwezig is, dan wordt er wel een gevolg gegeven aan de terreincontrole en verliest deze landbouwer derogatie voor de gewasgroep maïs.

Rekening houdend met de resultaten van de administratieve controle, resteerden er nog 596 percelen, goed voor ongeveer 1.085 ha landbouwgrond, van 51 landbouwers waarvoor derogatie afgekeurd werd in 2009 ten gevolge van de terreincontroles van de percelen (Tabel 140). Wanneer geen voorjaarsteelt gras werd vastgesteld voorafgaand aan maïs of wanneer geen vanggewas werd vastgesteld na wintertarwe, werd de derogatie afgekeurd voor alle percelen van de betreffende gewasgroep. Wanneer werd vastgesteld dat de hoofdteelt geen derogatiegewas is, werd de derogatie afgekeurd voor het volledige bedrijf.

5.1.2.3.2.3 Selectie van derogatiepercelen in 2010

Op het moment van de selectie van de percelen voor de voorjaarscontrole van de derogatiepercelen in 2010, waren de exacte gegevens over de percelen waarvoor derogatie aangevraagd werd in 2010 via de verzamelaanvraag bij het ALV nog niet beschikbaar. Net zoals bij de perceelscontroles in 2009, was het streefdoel om van 6 à 7% van de landbouwers die bij de Mestbank derogatie hebben aangevraagd in 2010, de percelen te controleren.

Op het moment van de selectie van de percelen, hadden ongeveer 3.500 bedrijven een aanvraag voor derogatie ingediend bij de Mest-

Tabel 104 Overzicht van het aantal percelen, het aantal landbouwers en de oppervlakte waarvoor derogatie afgekeurd werd in 2009, ten gevolge van de terreincontroles van de percelen, per reden van afkeuring

Reden van afkeuring	Aantal percelen	Oppervlakte (ha)	Aantal landbouwers
Geen voorjaarsteelt gras vóór maïs	231	413	25
Geen vanggewas na wintertarwe	5	14	2
Andere hoofdteelt (niet derogatiegewas)	360	658	24

Tabel 105 Aantal percelen en oppervlakte landbouwgrond dat gecontroleerd wordt bij de voorjaarscontrole van derogatiepercelen in 2010, per provincie

Provincie	Oppervlakte landbouwgrond (ha)	Aantal percelen
Antwerpen	2.869	1.427
Limburg	1.038	587
Oost-Vlaanderen	1.543	1.130
Vlaams-Brabant	280	203
West-Vlaanderen	2.791	1.554
Vlaanderen	8.521	4.901

bank. Op basis van de bij de Mestbank gekende gegevens van 2009 bezitten deze landbouwers samen ongeveer 88.500 percelen met een totaal areaal van 139.000 ha. Hiervan werden zo'n 4.900 percelen geselecteerd, goed voor een areaal van ruim 8.500 ha. Er werd gestreefd om 80% van deze percelen te controleren. In Tabel 105 zijn voor alle provincies het aantal percelen en de oppervlakte landbouwgrond weergegeven.

De voorjaarscontrole van derogatiepercelen gebeurt binnen bepaalde afgebakende zones binnen een provincie. Ook percelen die gelegen zijn buiten de afgebakende zones kunnen opgenomen worden voor teeltinventarisatie.

In het najaar van 2010 zullen de gewassen geïnventariseerd worden van de percelen die gecontroleerd werden bij de voorjaarsactie én waarbij derogatie was aangevraagd voor 2010 via de verzamelaanvraag bij het ALV. De resultaten van de perceelscontroles in het kader van derogatie zullen gerapporteerd worden in het volgende Voortgangsrapport.

Bij de perceelscontroles in 2010 werd de landbouwer in kennis gesteld dat er een controle heeft plaatsgevonden. Indien na een terreincontrole, de landbouwer voor percelen die niet meer in aanmerking komen voor derogatie, toch derogatie aangevraagd heeft, leidt dit tot een afkeuring van de derogatie voor de volledige gewasgroep.

5.1.2.3.3 Bedrijfscontroles in het kader van derogatie

5.1.2.3.3.1 Aantal gecontroleerde bedrijven in 2009

In overeenstemming met de derogatiebeschikking werd minstens 5% van de derogatiebedrijven ter plaatse gecontroleerd in 2009. De selectie van de bedrijven gebeurde op basis van de aanvragen die in het voorjaar bij de Mestbank ontvangen waren. Dit waren 3.800 aanvragen, wat overeenkomt met 190 te controleren bedrijven. Op basis van een risicoanalyse werden 245 bedrijven geselecteerd voor een bedrijfscontrole. In deze selectie werden een 30-tal reservebedrijven opgenomen. Het is immers mogelijk dat er voor een bepaald bedrijf een gemotiveerde reden is om niet over te gaan tot een bedrijfscontrole (bijvoorbeeld wanneer het bedrijf na het indienen van een aanvraag bij de Mestbank, toch geen derogatie heeft aangeduid op de verzamelaanvraag bij het ALV). In dit geval wordt dan een bedrijf uit de reservegroep gecontroleerd om aan de minimumvereiste van 5% gecontroleerde bedrijven te voldoen.

Van de geselecteerde bedrijven wordt minstens 60% van de percelen in het najaar gecontroleerd. De volgende elementen waren opgenomen in de risicoanalyse 2009:

- een significante onevenwichtige mestbalans in 2007 (meer dan 10% balansoverschrijding);
- terreinvaststelling van niet-naleving van de derogatievoorwaarden in 2008;
- vaststellingen van inbreuken tegen het Mestdecreet;
- meer dan 30% van de mestproductie afkomstig van varkens.

5.1.2.3.3.2 Vastgestelde inbreuken tegen de derogatievoorwaarden in 2009

In 2009 werden in totaal 215 bedrijven gecontroleerd, waarvan er 189 op het terrein werden gecontroleerd en er bij 26 geen bedrijfsbezoek uitgevoerd werd omdat de betrokken bedrijven geen geldige aanvraag gedaan hadden bij ALV. Bij 58 bedrijfscontroles werden één of meerdere ernstige inbreuken tegen de derogatievoorwaarden vastgesteld met een volledig verlies van derogatie als gevolg. Tijdens de bedrijfscontroles dienden 14 landbouwers een annulatie in van hun derogatie. Uiteindelijk kregen 117 gecontroleerde landbouwers derogatie toegekend.

Tabel 106 geeft een overzicht van het aantal landbouwers die derogatie verliezen in 2009 ten gevolge van een bedrijfscontrole, per type vastgestelde inbreuk tegen de derogatievoorwaarden.

In totaal werden 78 ernstige inbreuken tegen de derogatievoorwaarden vastgesteld bij 58 bedrijven, die leiden tot het verlies van derogatie. Het niet of niet correct bijhouden van een bemestingsplan en -register is de meest voorkomende inbreuk (Tabel 106). Hierbij wordt opgemerkt dat de gecontroleerde bedrijven met een onvolledig bemestingsplan of -register, 7 dagen tijd hadden om hun bemestingsplan of -register aan te vullen.

Bij 72% van de landbouwers die ten gevolge van een bedrijfscontrole derogatie verliezen in 2009, is de afkeuring te wijten aan één type overtreding. Bij 22% van de bedrijven werden 2 overtredingen tegen de derogatievoorwaarden vastgesteld.

5.1.2.3.3.3 Selectie van derogatiebedrijven in 2010

Net zoals in 2009, wordt minstens 5% van de derogatiebedrijven ter plaatse gecontroleerd in 2010. Op het moment van de selectie van de derogatiebedrijven, waren er ongeveer 3.500 aanvragen ingediend bij de Mestbank. Op basis hiervan zouden er ongeveer 175 bedrijven gecontroleerd moeten worden.

De bedrijven werden geselecteerd op basis van een risicoanalyse, de resultaten van de bedrijfscontroles in het kader van derogatie uitgevoerd in 2009, en de resultaten van de algemene aselecte controle. De volgende elementen zijn opgenomen in de risicoanalyse:

- afkeuring derogatie in 2009;
- meer dan 20 ha derogatieaanvraag in 2009;
- varkensmest ontvangen met mestafzetdocumenten (MAD) in 2009;
- geen controle in 2008 of 2009;
- bedrijf met varkens in 2009;

Tabel 106 Overzicht van het aantal landbouwers waarvoor derogatie afgekeurd werd in 2009 ten gevolge van de bedrijfscontroles, per type overtreding van de derogatievoorwaarden, samen met het aandeel t.o.v. het totaal aantal vastgestelde overtredingen (%)

Type overtreding van de derogatievoorwaarden	Aantal landbouwers	Aandeel t.o.v. totaal aantal overtredingen (%)
Bemestingsplan en -register zijn niet in orde	39	50%
Niet alle percelen werden correct gegroepeerd op het bemestingsplan en -register	11	14%
De maximale bemesting werd niet gerespecteerd op derogatiepercelen	11	14%
Meer dan 1/3 toegestane N-bemesting toegepast na 15 mei	8	10%
Er is niet-derogatiemest gebruikt op derogatiepercelen	7	9%
Bemesting uitgevoerd op gescheurd grasland (uitgezonderd beweiding)	2	3%
Totaal aantal overtredingen derogatievoorwaarden	78	
Totaal aantal landbouwers met afkeuring derogatie	58	

- bedrijven die in 2009 BAS (bedrijfsadvies en sensibilisering) begeleiding hebben gekregen;
- bedrijven met minstens 1 perceel met voorjaarscontrole op teelt;
- bedrijven met een inbreuk tegen het Mestdecreet in 2008 of 2009;
- bedrijven die een uitzonderlijke inwilliging hebben gekregen in kader van bezwaarschrift op afkeuring derogatie.

Bedrijven die voldoen aan een combinatie van bovenstaande criteria staan bovenaan de lijst. Elk geselecteerd bedrijf krijgt een controlegewicht. De terreincontroles van de bedrijven worden uitgevoerd in functie van de hoogte van het controlegewicht, waarbij gestart wordt met de bedrijven met het hoogste controlegewicht.

Op basis van de risicoanalyse zijn 190 bedrijven geselecteerd. In de geselecteerde groep zijn er 15 reservebedrijven opgenomen. Het is immers mogelijk dat voor een bepaald bedrijf een gemotiveerde reden is om niet over te gaan tot een bedrijfscontrole (bijvoorbeeld wanneer het bedrijf na het indienen van een aanvraag bij de Mestbank toch geen derogatie heeft aangeduid op de verzamelaanvraag bij het ALV).

Van de geselecteerde bedrijven wordt minstens 60% van de percelen in het najaar gecontroleerd.

De resultaten van de bedrijfscontroles in het kader van derogatie zullen gerapporteerd worden in het volgende Voortgangsrapport.

5.1.2.4 Controle staalname nitraatresidu

5.1.2.4.1 Omschrijving van de controleactie

De Mestbank voert elk jaar controles uit op de staalnames van het nitraatresidu door de erkende laboratoria. De Mestbank beschikt hierbij over twee instrumenten die een gerichte opvolging van de staalnemers mogelijk maken. In de eerste plaats is er het "Staalname Melding Internet Loket" of SMIL (<http://smil.vlm.be>), waarin de laboratoria alle staalnames in het kader van het Mestdecreet moeten voormelden. Hierdoor kunnen de inspecteurs de voorgemelde percelen in kaart brengen en gericht controleren. Daarnaast is het gebruik van de "GPS-data-logger" bij de staalname een belangrijk

instrument in de opvolging van de staalnemers. Vanaf 2008 is elke staalnemer uitgerust met een GPS-data-logger, die het precieze traject vastlegt van de staalnemer op het perceel.

5.1.2.4.2 Terreincontrole van de staalnemers in 2009

Tussen 1 oktober en 15 november 2009 controleerde de Mestbank de bemonstering van 40 percelen waarbij in totaal 30 staalnemers gecontroleerd werden. De inspecteurs oefenden toezicht uit terwijl de staalnemers de bodemstalen aan het nemen waren.

Bij de terreincontrole van de staalnemers wordt in eerste instantie gecontroleerd of de staalnemer bereikbaar is en op het juiste perceel aanwezig is. De inspecteur gaat na of er voldoende boringen zijn uitgevoerd en of de boringen gebeurden tot een diepte van 90 cm. Daarnaast wordt ook de spreiding van de deelstalen en het vermijden van extremiteiten bij de bemonstering nagegaan. Verder gaat bijzondere aandacht naar het apart bewaren van de verschillende bodemlagen en het verwijderen van de bovenste laag van 2 cm bij de bemonstering van de 30-60 cm en 60-90 cm bodemlagen. Ten slotte wordt de etikettering en de bewaring in een koelbox tijdens het transport nagegaan.

Wanneer vastgesteld wordt dat de criteria niet nageleefd worden door de staalnemers, dan onderneemt de Mestbank actie. Zo geeft ze de staalnemers bijvoorbeeld een aanmaning of legt hen op om één perceel of alle percelen van een bepaalde dag opnieuw te bemonsteren. Bij zware overtredingen kan de Mestbank ook staalnemers laten schorsen. Hoe zwaar het gevolg is, hangt af van de aard van de inbreuk. Als de Mestbank een inbreuk vaststelt bij herhaling, dan is de sanctie zwaarder dan bij de eerste vaststelling.

Op een totaal van 40 gecontroleerde percelen tijdens de staalnamecampagne van 2009, werden bij 39 percelen (95%) geen onregelmatigheden vastgesteld. Bij één perceel werden er overtredingen vastgesteld. Er waren problemen met het verwijderen van de bovenste 2 cm en het vermijden van extremiteiten. Hier werd een aanmaning gegeven op het terrein. Er werden geen staalnemers geschorst ten gevolge van de terreincontroles in 2009.

5.1.2.4.3 Evaluatie van de GPS-signalen in 2009

Bij de staalnamecampagne van 2009 werden voor de tweede maal GPS-data-loggers ter beschikking gesteld aan de erkende laboratoria. Op basis van de bevindingen bij de staalnamecampagne van 2008 werd de werkwijze geoptimaliseerd.

Bij iedere boring moet de staalnemer op een rode knop drukken op het GPS-toestel. Dit genereert een zogenaamd "GPS(B)-signaal". In principe beschikt de VLM dan over minstens 15 verschillende GPS(B)-signalen per 2 ha. De tussentiggende GPS-signalen worden om de 10 seconden gegenereerd.

De VLM stelde een toepassing ter beschikking van de laboratoria die ervoor moest zorgen dat de aangeleverde data van de verschillende laboratoria uniform zijn.

Wekelijks worden de data overgemaakt aan VLM en ter beschikking gesteld van zijn medewerkers om zo snel vragen van landbouwers over tijdstip en plaats te kunnen verifiëren. Er werd een aanzet gegeven om wekelijks de data te analyseren en terug te koppelen met de betrokken laboratoria. Zo werden er een aantal vaststellingen gedaan van ten onrechte bemonsterde percelen. Door de enorme hoeveelheid aan data en het bijgevolg zeer arbeidsintensieve karakter van deze wekelijkse opvolging kon dit niet volgehouden worden tot het einde van de staalnamecampagne. Dit is een aandachtspunt voor de staalnamecampagne van 2010.

Bij een evaluatie werden de GPS-signalen gekoppeld aan de percelenlaag van 2009. Van alle te bemonsteren percelen in opdracht van de Mestbank werd gecontroleerd of de GPS-signalen binnen het te bemonsteren perceel vallen. Door een visuele ad random controle werd verder nagegaan of het traject van de GPS-signalen volledig binnen het te bemonsteren perceel valt en overeenkomt met een correct bemonsteringspatroon.

Van de ongeveer 4.800 controlepercelen werden bij 19% geen GPS(B)-signalen van het betreffende laboratorium vastgesteld. Van deze controlepercelen is echter wel een nitraatresiduesresultaat bekend bij de Mestbank. Daarnaast werden bij 24% van de percelen minder dan 15 GPS(B)-signalen vastgesteld. Van de percelen waar-

voor wel GPS-signalen werden vastgesteld, kan niet met zekerheid worden gesteld dat de staalname correct gebeurde. Uit een visuele ad random controle blijkt dat bijvoorbeeld in een aantal gevallen er GPS-signalen gesitueerd kunnen zijn deels naast het perceel. Verder is het mogelijk dat geen GPS-signalen teruggevonden worden voor het volledige perceel, dat het bemonsteringstraject niet in overeenstemming is met een correct bemonsteringspatroon, dat de GPS-data-logger niet constant gewerkt heeft gedurende de staalname,

Algemeen kan worden gesteld dat er een grote vooruitgang is naar bruikbaarheid van de data voor onder meer bezwaarbehandeling en snelle antwoorden op telefonische vragen van landbouwers.

5.1.2.5 Controle mestverwerkingsinstallaties

5.1.2.5.1 Omschrijving van de controleactie

In 2009 startte de Mestbank een eerste specifiek op mestverwerking toegespitste controleactie. Bepaalde verwerkingsinstallaties werden samen gecontroleerd met de Afdeling Milieu Inspectie (AMI) van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie (LNE).

Bij de controle gebeurde een rondgang op de verwerkingsinstallaties en werd een doorlichting uitgevoerd van de aan- en afvoerstromen van de verwerkingsinstallaties. Dertien mestverwerkingsinstallaties werden gecontroleerd.

Naar aanleiding van deze actie werden aanmaningen verstuurd. Om correct te werken is het belangrijk dat de sector rekening houdt met de regels uit het Mestdecreet, de VLAREM en de verordening 1774/2002. De Mestbank heeft de mestverwerkers daartoe gesensibiliseerd en hen een nota overgemaakt met belangrijke aandachtspunten.

5.1.2.5.2 Aandachtspunten voor mestverwerkingsinstallaties

(1) Volledig bijhouden van het Mestbankregister

In eerste instantie wordt de aandacht gevestigd op het (volledig) bijhouden van het Mestbankregister. De uitbater van de mestverwerkingsinstallatie houdt in dit register nauwkeurig alle transporten en verwerkte inrichtingseigen mest bij. Het register moet gedurende vijf jaar ter inzage bijgehouden worden op de plaats van de uitba-

ting en voorgelegd kunnen worden bij een controle. De uitbater kan kiezen voor een online register, waarbij alle gegevens geregistreerd worden via het Mest Internet Lokaal (MIL). Een correct ingevuld register vormt de basis voor de jaarlijkse aangifte.

(2) Goed gebruik van transportdocumenten

Alle transporten van en naar de mestverwerkingsinstallaties moeten met mestafzetdocumenten of verzenddocumenten uitgevoerd worden. Dat geldt zowel voor dierlijke mest en andere meststoffen als voor afgewerkte eindproducten. De uitbaters van de mestverwerkingsinstallaties worden gewezen op het belang van het tijdig bevestigen of afgelasten van transporten via MTIL (Mest Transport Internet Lokaal). Tevens is het belangrijk dat de tonnages die ingevuld worden op de vrachtbrieven of weegbonnen overeenkomen met de tonnages op de transportdocumenten.

(3) Afzet naar tuinen, parken en plantsoenen

Niet alle mestproducten mogen afgezet worden in tuinen, parken en plantsoenen. Enkel stalmest, champost, kunstmest, bewerkte mest met een lage stikstofvrijstelling en gehygiëniseerde mestproducten zijn toegelaten. Omdat de Mestbank de afzet van eindproducten van mestverwerkingsinstallaties naar tuinen, parken en plantsoenen moet kunnen opvolgen, vestigt ze er de aandacht op dat aparte registers bijgehouden worden voor kleine mesttransporten.

(4) Omgaan met analyses

Goede, representatieve analyses vormen een onmisbare basis om te bewijzen hoeveel mest (stikstof) verwerkt is. De uitbaters van mestverwerkingsinstallaties zijn verplicht om bepaalde analyses te laten uitvoeren. Een overzicht van deze verplichte analyses in het kader van VLAREM en het Mestdecreet is daarom meegegeven aan de sector. Daarnaast wordt tevens de aandacht gevestigd op het belang van voldoende analyses om goede bedrijfsbalansen te kunnen opstellen.

(5) Mestbalansen in evenwicht

Net zoals bij landbouwers, moet bij mestverwerkers de mestbalans op jaarbasis in evenwicht zijn, zowel voor stikstof als fosfaat. Vooral bij biologische is extra aandacht gevestigd op de fosfaatbalans. De stikstofbalans raakt immers door de productie van stikstofgas in evenwicht. Maar ook de fosfaatbalans moet in evenwicht zijn.

(6) Milieuvergunning

De controleurs van de Mestbank werkten samen met medewerkers van de Afdeling Milieu Inspectie om de milieuvergunningen op te volgen. Hieruit bleken een aantal aandachtspunten. Zo moet erover gewaakt worden dat in de mestverwerkingsinstallatie niet meer verwerkt wordt dan de vergunde capaciteit, dat er niet meer aangevoerd wordt dan vergund, dat er geen lekken zijn van mest of effluent (bijvoorbeeld door een verharde losplaats, lekbak of opvangput te voorzien) en dat de bekkens afgedekt worden volgens de eisen van de vergunning.

(7) Erkenningen volgens Verordening (EG) nr. 1774/2002

Mestverwerkingsinstallaties die erkend zijn volgens Verordening 1774/2002 moeten een aantal extra registraties gedurende minstens twee jaar ter inzage op het bedrijf bewaren. De verplichte temperatuurregistraties en de microbiologische analyses moeten altijd in voldoende mate aanwezig zijn.

(8) Effluenten moeten voldoen aan de voorwaarden van de attesten

De meeste uitbaters van een biologie vragen bij de Mestbank attesten aan om hun effluent te mogen uitrijden in de winter of om niet emissiearm te mogen uitrijden. Het is belangrijk dat de effluenten voldoen aan de criteria van de verleende attesten. De Mestbank heeft hiervoor al de aandacht gevraagd van de sector omdat een kleine helft van de effluenten niet voldeed aan de criteria van de verleende attesten.

5.1.2.6 Controle tijdelijke en vaste opslagplaatsen

Analoog aan een controle van de aan- en afvoerstromen van verwerkingsinstallaties, werd een controle van de aan- en afvoerstromen van tijdelijke en vaste opslagplaatsen uitgevoerd. In 2009 en 2010 samen werden 16 opslagplaatsen gecontroleerd (stand van zaken 13 september 2010).

De selectie van de te controleren opslagplaatsen gebeurde op basis van een risicoanalyse en historiek. Bij de controleactie werd een doorlichting uitgevoerd van de aan- en afvoerstromen van de opslagplaatsen, gelijkaardig aan de doorlichting uitgevoerd bij de verwerkingsinstallaties.

In totaal werden 16 verzamelpunten gecontroleerd waarbij er bij 5 verzamelpunten inbreuken werden vastgesteld. Als de hoeveelheid mest in de opslag ten opzichte van een bepaald referentiepunt niet overeenkwam met het balansverschil tussen de aan- en afvoerstromen, werd bij significante afwijkingen een boete gegeven. Dit was het geval bij 1 verzamelpunt. Bij 4 andere verzamelpunten werden aanmaningen gegeven voor kleinere overtredingen in verband met het niet correct bijhouden van het register.

5.1.2.7 Controle verzuimers van de aangifte

Het doel van deze actie is enerzijds om van de aangifteplichtigen die hun aangifte niet ingediend hebben, alsnog de aangifte te ontvangen en anderzijds om een update te maken van de lijst van aangifteplichtigen zoals ze bij de Mestbank gekend is. Het is immers mogelijk dat een aantal landbouwers niet meer aangifteplichtig zijn (bijvoorbeeld door faillissement, overlijden, ...).

De actie is opgestart eind 2009 en loopt verder in 2010. In eerste instantie werd getracht de aangifte van 2008 te recupereren maar in ernstige gevallen werd er ook naar de voorgaande jaren gekeken.

De eerste stap in deze actie was het sturen van een schriftelijk bevel om de aangifte alsnog in te dienen. Indien dit bevel genegeerd werd, werd er een proces-verbaal opgemaakt voor het weigeren van het bevel. In sommige gevallen kon daarna met hulp van de politie de aangifte alsnog gerecupereerd worden. Bij twijfel of het bedrijf nog aangifteplichtig was, werd er geopteerd om geen proces-verbaal te

sturen maar om het bedrijf een bezoek te brengen. Deze bedrijfsbezoeken zijn nog niet volledig afgerond (stand van zaken 13 september 2010).

Tabel 107 geeft een voorlopige stand van zaken van deze actie. De nog ontbrekende aangiftes zijn deels van bedrijven waarvan op dit moment nog niet duidelijk is of ze nog aangifteplichtig zijn. Dit wordt getoetst door middel van een bedrijfsbezoek.

Tabel 107 Aantal ontbrekende aangiftes voor en na de actie verzuimers van de aangifte (stand van zaken 13 september 2010)

Provincie	Initieel aantal exploitaties met ontbrekende aangifte	Nog ontbrekende aangiftes	% zonder aangifte
Antwerpen	94	32	34%
Limburg	103	37	36%
Oost-Vlaanderen	86	9	10%
Vlaams-Brabant	80	38	47%
West-Vlaanderen	102	13	13%
Totaal	465	129	28%

5.2 FINANCIËLE OPVOLGING

5.2.1 Financieel overzicht van heffingen en boetes van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010

In Tabel 108 wordt een overzicht gegeven van het initieel aantal opgelegde heffingen/boetes voor de periode van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010. De heffingen/boetes zijn gerangschikt per aanslagjaar.

De kolom "opgelegd bedrag" geeft het totaal weer van de opgelegde heffingen/boetes, rekening houdende met eventuele kwijtscheldingen, verminderingen en herberekeningen in de periode 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010. De laatste 2 kolommen geven de ontvangsten van de heffingen/boetes weer voor de betreffende periode en het openstaand bedrag op 30 juni 2010.

Tabel 108 Overzicht van het initieel aantal opgelegde heffingen en boetes samen met de opgelegde, ontvangen en openstaande bedragen voor de periode van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010

Aanslagjaar	Opgelegd		Ontvangen bedrag (euro)	Openstaand bedrag (euro)
	Aantal dossiers	Bedrag (euro)*		
2006				
superheffing mestverwerking				
boete	8	41.208	1.500	39.708
intrest	8	4.329	1.535	2.794
2007				
superheffing mestverwerking	614	2.293.415	870.575	1.422.840
2009				
boete verzuim aangifteplicht landbouwers	1.371	360.275	260.450	99.825
boete verzuim aangifteplicht erkend mestvoerders	10	3.500	1.250	2.250
boete verzuim aangifteplicht bewerkers/verwerkers	11	3.250	1.000	2.250
boete verzuim aangifteplicht andere meststoffen	11	3.075	2.325	750
boete verzuim aangifteplicht verzamelpunten	32	6.075	1.825	4.250
boete verzuim aangifteplicht diervoederproducenten	42	5.650	4.650	1.000
boete uitrijregeling	12	3.300	2.700	600
boete opbrenging	3	600	600	0
boete emissiearme aanwending	25	7.200	6.600	600
boete melding/afmelding vervoer	46	5.300	1.450	3.850
boete onvolledig ingevuld mestafzetdocument	3	600	600	0
boete geen bewijs verzending/overhandiging burenregeling	1	100	100	0
boete niet afsluiten/melden burenregeling	4	400	400	0
boete vervoer zonder verplichte documenten	28	3.500	3.200	300
boete AGR-GPS	61	110.150	13.550	96.600
boete vervoer zonder juist en volledig mestafzetdocument	95	27.800	14.100	13.700

Tabel 108 Overzicht van het initieel aantal opgelegde heffingen en boetes samen met de opgelegde, ontvangen en openstaande bedragen voor de periode van 1 januari 2009 tot en met 30 juni 2010

Aanslagjaar	Opgelegd		Ontvangen bedrag (euro)	Openstaand bedrag (euro)
	Aantal dossiers	Bedrag (euro)*		
boete foutieve aangifte	9	1.800	1.800	0
boete niet bijhouden register	12	3.000	2.500	500
boete nutriëntenbalans: ter inzage	2	250	250	0
boete balans stikstof en fosfaat	615	1.141.845	432.083	709.762
boete niet bewezen afzet niet-landbouwers	2	208.890	0	208.890
boete overschrijden nutriëntenemissierechten	2.320	2.354.273	1.386.193	968.080
boete niet bewezen mestafzet	4	39.543	1.194	38.349
boete gebruik te veel nutriënten	70	68.322	27.817	40.505
2010				
boete verzuim aangifteplicht landbouwers	1.189	411.000	13.250	397.750
boete verzuim aangifteplicht erkend mestvoerders	7	2.000	250	1.750
boete verzuim aangifteplicht bewerkers/verwerkers	16	5.500	1.250	4.250
boete verzuim aangifteplicht andere meststoffen	11	3.750	1.500	2.250
boete verzuim aangifteplicht verzamelpunten	16	5.500	1.250	4.250
boete verzuim aangifteplicht diervoederproducenten	41	11.250	3.250	8.000
boete uitrijregeling	1	300	0	300
boete opbrenging	1	300	300	0
boete emissiearme aanwending	1	300	300	0
boete melding/afmelding vervoer	46	5.550	550	5.000
boete geen bewijs verzending/overhandiging burenregeling	1	100	0	100
boete niet afsluiten/melden burenregeling	5	1.000	400	600
boete vervoer zonder verplichte documenten	12	1.300	0	1.300
boete AGR-GPS	21	16.600	600	16.000
boete vervoer geen erkend mestvoerder: melding/afmelding	1	50	0	50
boete vervoer geen erkend mestvoerder: zonder verzend-document	1	200	0	200
boete vervoer zonder juist en volledig mestafzetdocument	58	26.000	2.800	23.200
boete foutieve aangifte	3	900	0	900
boete niet bijhouden register	8	1.250	250	1.000
boete balans stikstof en fosfaat	670	2.571.245	21.906	2.549.339
boete overbemesting perceel	18	14.498	2.035	12.463
boete overschrijden nutriëntenemissierechten	55	139.727	27.165	112.562
boete mestverwerking	414	735.822	214.763	521.059
boete niet bewezen mestafzet	4	49.310	5.122	44.188
boete gebruik te veel nutriënten	1	2.045	2.045	0

* inclusief kwijtscheldingen/verminderingen/herberekeningen in dezelfde periode

5.2.2 Financieel overzicht van heffingen en boetes per thema

In dit onderdeel zijn de financiële resultaten opgenomen van een aantal belangrijk thema's zoals de superheffing mestverwerking, de superheffing nutriëntenhalte, de invoerheffing, de boetes voor niet bewezen mestafzet en overbemesting, de boetes wegens het houden van meer dieren dan de toegelaten nutriëntenemissierechten, de balansboetes voor stikstof en fosfaat en de boetes wegens het niet voldoen aan de mestverwerkingsplicht.

Aangezien de Mestbank een vrij groot bedrag aan openstaande vorderingen heeft van heffingen en boetes in het kader van het Mestdecreet, namelijk ongeveer 25 miljoen euro (toestand 30 juni 2010), is dit aspect diepgaander toegelicht. Een groot aandeel van het totale openstaande bedrag kan immers niet binnen de normale termijn, zijnde 1 maand na de oplegging van een boete en 2 maanden na de oplegging van een heffing, worden geïnd. In heel wat dossiers wordt immers de verplichting tot betaling uitgesteld of worden afbetalingsplannen toegestaan. Het uitstel van de verplichting tot betaling is een gevolg van:

- wettelijke bepalingen : uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling voor de superheffing mestverwerking, uitstel verkregen in het kader van de compensatie aanvraag voor de administratieve geldboete wegens het houden

van meer dieren dan de toegekende nutriëntenemissierechten en dossiers in behandeling bij de Rechtbank van eerste aanleg;

- beslissing van de bevoegde minister: bezwaar ingediend tegen de superheffingen;
- beslissing Mestbank: bezwaar ingediend tegen de boetes en toegestane afbetalingsplannen.

5.2.2.1 Superheffing mestverwerking

5.2.2.1.1 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2002

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2002 bedraagt 2.216.788 euro. Hiervan is 79% geïnd (Tabel 109). Er zijn 45 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 429.799 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 91% van het totaal openstaand bedrag en 19% van het te innen bedrag. In totaal is 1.746.837 euro ontvangen.

Tabel 109 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2002

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	2.216.788	
Totaal ontvangen	-	1.746.837	79
Totaal openstaand	-	469.951	21
Gerechtvaardigd openstaand	45	429.799	19
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	35	368.209	17
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	9	56.417	1
Waarvan afbetalingsplan lopende	1	5.173	1
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	40.152	2

5.2.2.1.2 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2003

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2003 bedraagt 3.453.723 euro. Hiervan is 60% geïnd (Tabel 110). Er zijn 195 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 1.292.307 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 93% van het totaal openstaand bedrag en 37% van het te innen bedrag. In totaal is 2.068.725 euro ontvangen.

5.2.2.1.3 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2004

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2004 bedraagt 5.865.818 euro. Hiervan is 45% geïnd (Tabel 111). Er zijn 252 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 3.094.140 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 95% van het totaal openstaand bedrag en 52% van het te innen bedrag. In totaal is 2.613.886 euro ontvangen.

Tabel 110 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2003

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	3.453.723	
Totaal ontvangen	-	2.068.725	60
Totaal openstaand	-	1.384.998	40
Gerechtvaardigd openstaand	195	1.292.307	37
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	183	1.222.873	35
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	8	51.934	1
Waarvan afbetalingsplan lopende	4	17.500	1
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	92.691	3

Tabel 111 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2004

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	5.865.818	
Totaal ontvangen	-	2.613.886	45
Totaal openstaand	-	3.251.932	55
Gerechtvaardigd openstaand	252	3.094.140	52
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	233	2.646.059	45
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	9	371.672	6
Waarvan afbetalingsplan lopende	10	76.409	1
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	157.792	3

5.2.2.1.4 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2005

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2005 bedraagt 4.425.202 euro. Hiervan is 40% geïnd (Tabel 112). Er zijn 324 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 2.509.767 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 95% van het totaal openstaand bedrag en 57% van het te innen bedrag. In totaal is 1.774.351 euro ontvangen.

5.2.2.1.5 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2006

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2006 bedraagt 2.804.534 euro. Hiervan is 45% geïnd (Tabel 113). Er zijn 152 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 1.287.712 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 84% van het totaal openstaand bedrag en 46% van het te innen bedrag. In totaal is 1.264.879 euro ontvangen.

Tabel 112 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2005

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	4.425.202	
Totaal ontvangen	-	1.774.351	40
Totaal openstaand	-	2.650.851	60
Gerechtvaardigd openstaand	324	2.509.767	57
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	281	2.024.018	46
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	25	353.571	8
Waarvan afbetalingsplan lopende	18	132.178	3
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	141.084	3

Tabel 113 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2006

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	2.804.534	
Totaal ontvangen	-	1.264.879	45
Totaal openstaand	-	1.539.655	55
Gerechtvaardigd openstaand	152	1.287.712	46
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	108	951.708	34
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	9	95.861	3
Waarvan afbetalingsplan lopende	35	240.143	9
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	251.943	9

5.2.2.1.6 Superheffing mestverwerking aanslagjaar 2007

Het totaal te innen bedrag van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2007 bedraagt 2.293.414 euro. Hiervan is 38% geïnd (Tabel 114). Er zijn 168 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 1.128.212 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 79% van het totaal openstaand bedrag en 49% van het te innen bedrag. In totaal is 870.574 euro ontvangen.

5.2.2.2 Superheffing nutriëntenhalte

5.2.2.2.1 Superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2003

Het totaal te innen bedrag van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2003 bedraagt 4.732.778 euro. Hiervan is 90% geïnd (Tabel 115). Er zijn 34 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 297.912 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 61% van het totaal openstaand bedrag en 6% van het te innen bedrag. In totaal is 4.246.346 euro ontvangen.

Tabel 114 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing mestverwerking aanslagjaar 2007

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	2.293.414	
Totaal ontvangen	-	870.574	38
Totaal openstaand	-	1.422.840	62
Gerechtvaardigd openstaand	168	1.128.212	49
Waarvan uitstel verkregen in het kader van de uitstel- en afstelregeling	5	69.112	3
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	2	14.056	1
Waarvan uitstel werd aangevraagd dat nog moet behandeld worden	127	850.042	37
Waarvan afbetalingsplan lopende	34	195.002	8
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	294.628	13

Tabel 115 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2003

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	4.732.778	
Totaal ontvangen	-	4.246.346	90
Totaal openstaand	-	486.432	10
Gerechtvaardigd openstaand	34	297.912	6
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	23	255.379	5
Waarvan afbetalingsplan lopende	11	42.533	1
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	188.520	4

5.2.2.2.2 Superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2004

Het totale bedrag van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2004 bedraagt 3.968.424 euro. Hiervan is 89% geïnd (Tabel 116). Er zijn 31 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 280.618 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 62% van het totaal openstaand bedrag en 7% van het te innen bedrag. In totaal is 3.514.165 euro ontvangen.

5.2.2.2.3 Superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2005

Het totale bedrag van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2005 bedraagt 3.728.506 euro. Hiervan is 86% geïnd (Tabel 117). Er zijn 42 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 406.082 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 79% van het totaal openstaand bedrag en 11% van het te innen bedrag. In totaal is 3.214.244 euro ontvangen.

Tabel 116 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2004

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	3.968.424	
Totaal ontvangen	-	3.514.165	89
Totaal openstaand	-	454.259	11
Gerechtvaardigd openstaand	31	280.618	7
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	18	182.711	5
Waarvan afbetalingsplan lopende	13	97.907	2
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	173.641	4

Tabel 117 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2005

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	3.728.506	
Totaal ontvangen	-	3.214.244	86
Totaal openstaand	-	514.262	14
Gerechtvaardigd openstaand	42	406.082	11
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	18	241.428	7
Waarvan afbetalingsplan lopende	24	164.654	4
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	108.180	3

5.2.2.2.4 Superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2006

Het totale bedrag van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2006 bedraagt 2.960.858 euro. Hiervan is 84% geïnd (Tabel 118). Er zijn 39 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 254.351 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 55% van het totaal openstaand bedrag en 9% van het te innen bedrag. In totaal is 2.494.984 euro ontvangen.

5.2.2.2.5 Superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2007

Het totale bedrag van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2007 bedraagt 2.828.695 euro. Hiervan is 84% geïnd (Tabel 119). Er zijn 45 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 289.990 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 63% van het totaal openstaand bedrag en 10% van het te innen bedrag. In totaal is 2.366.571 euro ontvangen.

Tabel 118 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2006

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	2.960.858	
Totaal ontvangen	-	2.494.984	84
Totaal openstaand	-	465.874	16
Gerechtvaardigd openstaand	39	254.351	9
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	10	102.760	3
Waarvan afbetalingsplan lopende	29	151.591	1
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	211.523	7

Tabel 119 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de superheffing nutriëntenhalte aanslagjaar 2007

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen na bezwaarbehandeling	-	2.828.695	
Totaal ontvangen	-	2.366.571	84
Totaal openstaand	-	462.124	16
Gerechtvaardigd openstaand	45	289.990	10
Waarvan dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	7	51.392	2
Waarvan afbetalingsplan lopende	38	238.598	8
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	172.134	6

Tabel 120 Overzicht van het aantal dossiers en de gerechtvaardigde openstaande bedragen in het kader van de invoerheffing

Aanleiding uitstel van betaling	Aantal	Bedrag (euro)
Dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	5	69.299

Tabel 121 Overzicht van het aantal dossiers, het initieel opgelegd bedrag, het te innen bedrag na bezwaarbehandeling, het ontvangen bedrag en het openstaand bedrag in het kader van de boetes voor niet bewezen mestafzet en overbesteding, voor de verschillende jaren van oplegging

Boete en jaar van oplegging	Initieel opgelegd		Te innen na bezwaar	Ontvangen		Openstaand	
	Aantal	Bedrag (euro)	Bedrag (euro)	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. te innen (%)	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. te innen (%)
Boete voor niet bewezen mestafzet							
1999	61	1.157.562	318.201	252.517	79	65.684	21
2000	41	550.893	274.709	194.465	71	80.244	29
2001	31	399.080	124.549	104.389	84	20.160	16
2002	47	518.388	275.654	178.285	65	97.369	35
2003	42	624.498	311.216	192.449	62	118.767	38
2004	49	724.482	470.213	435.686	93	34.527	7
2005	63	946.864	622.734	422.898	68	199.836	32
2006	132	1.545.562	1.145.548	777.140	68	368.408	32
2007	162	1.735.619	1.028.126	465.075	45	563.051	55
2008	21	142.683	116.394	76.238	66	40.156	34
2009	4	43.220	39.543	1.194	3	38.349	97
2010	4	49.310	49.310	5.122	10	44.188	90
Boete voor overbesteding							
2003	34	265.308	164.754	156.688	95	8.066	5
2004	60	637.799	362.591	256.026	71	106.565	29
2005	68	1.109.545	1.037.832	308.768	30	729.064	70
2006	397	1.137.048	849.570	654.883	77	194.687	23
2007	440	1.352.358	1.075.608	647.977	60	427.631	40
2008	25	160.846	147.277	51.411	35	95.866	65
2009	70	125.741	68.322	27.817	41	40.505	59
2010	1	2.045	2.045	2.045	100	0	0
Totaal	1.752	13.228.851	8.484.196	5.211.073		3.273.123	

5.2.2.3 Invoerheffing

Tabel 120 geeft een overzicht van de gerechtvaardigde openstaande bedragen bij de opgelegde invoerheffing.

5.2.2.4 Boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting

5.2.2.4.1 Overzicht van de boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting

In de opvolging van het respecteren van de maximale bemestingsnormen zijn de boetes voor niet bewezen mestafzet en overbemesting heel belangrijk als sturend element. Tabel 121 geeft een

overzicht van deze boetes van de laatste jaren na de bezwaarbehandeling, voor de verschillende jaren van oplegging.

5.2.2.4.2 Gerechtvaardigde openstaande bedragen van de boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting

Tabel 122 geeft een overzicht van het gerechtvaardigde openstaande bedrag ten gevolge van een bezwaarbehandeling of een dossier bij de Rechtbank van eerste aanleg, voor de boetes niet bewezen mestafzet en boetes overbemesting opgelegd in 2006, 2007, 2008, 2009 en 2010.

Tabel 122 Overzicht van het gerechtvaardigd openstaand bedrag ten gevolge van een bezwaarbehandeling of een dossier bij de Rechtbank van eerste aanleg in het kader van de boetes voor niet bewezen mestafzet en overbemesting opgelegd in 2006, 2007, 2008, 2009 en 2010

Aanleiding uitstel van betaling	Aantal	Bedrag (euro)
Bezwaar ingediend	22	178.200
Dossier bij Rechtbank van eerste aanleg	40	1.294.489

Tabel 123 Overzicht van het aantal lopende afbetalingsplannen bij de Mestbank in het kader van de boetes voor niet bewezen mestafzet en overbemesting

Boete en jaar van oplegging	Aantal	Openstaand bedrag (euro)
Boete voor niet bewezen mestafzet		
2003	1	1.305
2004	1	4.068
2005	1	6.050
2006	23	127.369
2007	25	138.085
2008	4	12.782
2009	2	4.109
Boete voor overbemesting		
2004	1	15.370
2006	12	58.108
2007	20	160.453
2008	2	11.206
Totaal	92	538.905

Tabel 123 geeft een overzicht van de lopende afbetalingsplannen in het kader van de opgelegde boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting.

Uit Tabel 122 en Tabel 123 blijkt dat een totaal bedrag van 2.011.594 euro gerechtvaardigd openstaand is in het kader van de boetes niet bewezen mestafzet en overbemesting. Van het totale openstaande bedrag aan boetes uit niet bewezen mestafzet en overbemesting (3.273.123 euro, zie Tabel 121) is 61% gerechtvaardigd openstaand.

5.2.2.5 Administratieve geldboete wegens het houden van meer dieren dan de toegelaten nutriëntenemissierechten in 2008

Het totale bedrag van de administratieve geldboete wegens het houden van meer dieren dan de toegekende nutriëntenemissierechten (NER-boete) in 2008 bedraagt 2.494.000 euro. Hiervan is 57% geïnd (Tabel 124). Er zijn 441 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 748.506 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 69% van het totaal openstaand bedrag en 30% van het te innen bedrag. In totaal is 1.413.358 euro ontvangen.

5.2.2.6 Administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest volgens de geldende mestwetgeving (balansboete voor stikstof en fosfaat)

5.2.2.6.1 Administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest in 2007 volgens de geldende mestwetgeving

Het totale bedrag van de administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest (balansboete) in 2007 bedraagt 1.141.845 euro. Hiervan is 38% geïnd (Tabel 125). Er zijn 83 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 371.823 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 52% van het totaal openstaand bedrag en 33% van het te innen bedrag. In totaal is 432.083 euro ontvangen.

5.2.2.6.2 Administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest in 2008 volgens de geldende mestwetgeving

Het totale bedrag van de administratieve geldboete voor het niet afzetten van de geproduceerde of de ontvangen mest (balansboete) in 2008 bedraagt 2.571.245 euro. Hiervan is 1% geïnd (Tabel 126).

Tabel 124 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de NER-boete productiejaar 2008

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen	-	2.494.000	
Totaal ontvangen	-	1.413.358	57
Totaal openstaand	-	1.080.642	43
Gerechtvaardigd openstaand	441	748.506	30
Waarvan bezwaarschrift ingediend dat nog moet behandeld worden	51	215.620	9
Waarvan aanvraag tot compensatie ingediend dat nog moet behandeld worden	318	381.999	15
Waarvan bezwaarschrift en aanvraag tot compensatie ingediend dat nog moet behandeld worden	5	35.708	1
Waarvan afbetalingsplan lopende	67	115.179	5
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	332.136	13

Er zijn 471 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 1.839.911 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 72% van het totaal openstaand bedrag en 72% van het te innen bedrag. In totaal is 21.906 euro ontvangen.

Tabel 125 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de balansboete productiejaar 2007

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen	-	1.141.845	
Totaal ontvangen	-	432.083	38
Totaal openstaand	-	709.762	62
Gerechtvaardigd openstaand	83	371.823	33
Waarvan bezwaarschrift ingediend dat nog moet behandeld worden	52	314.360	28
Waarvan afbetalingsplan lopende	31	57.463	5
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	337.939	29

Tabel 126 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de balansboete productiejaar 2008

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen	-	2.571.245	
Totaal ontvangen	-	21.906	1
Totaal openstaand	-	2.549.339	99
Gerechtvaardigd openstaand	471	1.839.911	72
Waarvan bezwaarschrift ingediend dat nog moet behandeld worden	458	1.799.805	70
Waarvan afbetalingsplan lopende	13	40.106	2
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	709.428	27

5.2.2.7 Administratieve geldboete wegens het niet voldoen aan de mestverwerkingsplicht van 2007

Het totale bedrag van de administratieve geldboete wegens het niet voldoen aan de mestverwerkingsplicht van 2007 bedraagt 735.822 euro. Hiervan is 29% geïnd (Tabel 127). Er zijn 117 bedrijven die een gerechtvaardigd uitstel van betaling hebben voor een bedrag van 372.659 euro. Dit bedrag vertegenwoordigt 72% van het totaal openstaand bedrag en 51% van het te innen bedrag. In totaal is 214.763 euro ontvangen.

5.2.2.8 Conclusies over de openstaande bedragen

Van het totale openstaande bedrag van 25.027.977 euro uit heffingen en boetes op 30 juni 2010 is er 67% geïnd zijnde 16.684.682 euro waarvoor er een gerechtvaardigd uitstel van betaling is. In realiteit is het aandeel nog groter omdat enkel de heffingen en boetes voor belangrijke thema's deel uitmaakten van de analyse. Het grootste aandeel in dit gerechtvaardigd bedrag is de superheffing mestverwerking met 58,5%, gevolgd door de balansboetes voor stikstof en fosfaat met 13,5%, de boetes overbemesting en niet bewezen mestafzet met 12%, de superheffing nutriëntenhalte met 9%, de boete wegens het overschrijden van de nutriëntenemissierechten met 4,5%, de boete mestverwerkingsplicht met 2% en de invoerheffing met 0,5% (Tabel 128).

Ongeveer 8,3 miljoen euro valt niet onder de noemer "gerechtvaardigd openstaand bedrag". Voor de inning van dit bedrag worden verschillende invorderingsmethodes toegepast. Na het verzenden van herinneringsbrieven worden via deurwaarders stappen ondernomen om de openstaande bedragen te innen. Voor de periode van 1 januari 2009 tot 30 juni 2010 werden er 857 nieuwe dwangbevelen uitgevaardigd. In bepaalde situaties kan dit leiden tot in beslagname en verkoop van roerende goederen.

Levert dit nog geen inning op dan kan de VLM een wettelijke hypotheek nemen op het onroerend goed van de debiteur. Er werden reeds 17 inschrijvingen genomen lastens 16 verschillende debiteuren voor een totaal bedrag van 1.557.393 euro. De inschrijving werd tot op heden enkel gebruikt als drukkingsmiddel, er werd nog niet tot uitvoering van de inschrijving overgegaan.

Er kan tevens beslag gelegd worden op de nutriëntenemissierech-

ten van de debiteur. Voor 19 dossiers werd bewarend beslag gelegd op de nutriëntenemissierechten. In 6 dossiers werden hiermee resultaten geboekt. Er werd nog voor geen enkel dossier tot uitvoerend beslag overgegaan.

Tabel 127 Overzicht van het aantal dossiers, het te innen, ontvangen en openstaand bedrag en het aandeel ten opzichte van het te innen bedrag in het kader van de boete mestverwerkingsplicht productiejaar 2007

	Aantal	Bedrag (euro)	Aandeel t.o.v. het te innen bedrag (%)
Te innen	-	735.822	
Totaal ontvangen	-	214.763	29
Totaal openstaand	-	521.059	71
Gerechtvaardigd openstaand	117	372.659	51
Waarvan bezwaarschrift ingediend dat nog moet behandeld worden	111	358.244	49
Waarvan afbetalingsplan lopende	6	14.415	2
Niet gerechtvaardigd openstaand	-	148.400	20

Tabel 128 Overzicht van de gerechtvaardigde openstaande bedragen van boetes en heffingen bij de Mestbank

Heffing of boete	Bedrag (euro)	Aandeel (%)
Superheffing mestverwerking	9.741.937	58,5
Superheffing nutriëntenhalte	1.528.953	9
Invoerheffing	69.299	0,5
Boetes overbemesting en niet bewezen mestafzet	2.011.594	12
Boete overschrijden nutriëntenemissierechten	748.506	4,5
Boete balans stikstof en fosfaat	2.211.734	13,5
Boete mestverwerkingsplicht	372.659	2
Totaal	16.684.682	

6

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

6.1 AFGERONDE ONDERZOEKSPROJECTEN

In opdracht van de Mestbank worden verschillende onderzoeksprojecten opgestart en uitgevoerd relevant voor het mestgebeuren. Hieronder is een overzicht weergegeven van de door de Mestbank geïnitieerde en opgevolgde onderzoeksprojecten.

De meting van het nitraatresidu is een belangrijk instrument van het mestbeleid. Deze nitraatresidumetingen worden uitgevoerd door erkende laboratoria. Hoe een bodemstaal genomen en het nitraatresidu geanalyseerd moet worden, is beschreven in het Compendium Bemonstering en Analyse in het kader van het Mestdecreet (BAM). In 2008-2009 voerde het referentielaboratorium VITO twee studies uit om de methode voor het bepalen van het nitraatresidu verder te verfijnen en standaardiseren.

De studie "Invloed van de boordiameter en de monstervoorbehandeling op de analyseresultaten van nitraat in bodem" (Vanhoof et al., 2009) onderzocht het effect op de nitraatresidubepaling van verschillende boordiameters voor bodembemonstering enerzijds en het effect van de monstervoorbehandeling, namelijk analyse op veldvochtig versus gedroogd bodemstaal, anderzijds. Uit deze studie bleek dat de bemonstering van de bovenste bodemlaag (0-30 cm) met verschillende boordiameters statistisch significant verschillende nitraatbepalingen geeft. Het drogen van bodemstalen bleek eveneens een significant effect op de nitraatresidubepaling te hebben.

Daarnaast werd in de studie "Optimaliseren van de bemonsteringsmethodiek bij rij- en bandbemeste groentepercelen voor de bepaling van het nitraat" (Vanhoof et al., 2009) onderzocht op welke manier band- en rijbemeste groentepercelen moeten bemonsterd worden om een representatief bodemstaal te bekomen. Uit deze studie bleek dat van de eerste (0-30 cm) en tweede bodemlaag (30-60 cm) op dergelijke percelen respectievelijk 5 en 3 maal meer stalen genomen moeten worden en dit volgens een specifiek patroon.

Op basis van beide studies werd het compendium aangepast. Het gebruik van een boor met een binnendiameter van 20 mm voor de bemonstering van de bovenste bovenlaag is verplicht evenals het bepalen van het nitraat op veldvochtige stalen. Voor band- en rijbemeste groentepercelen werd een specifiek bemonsteringspatroon opgenomen in het compendium.

6.2 LOPENDE ONDERZOEKSPROJECTEN

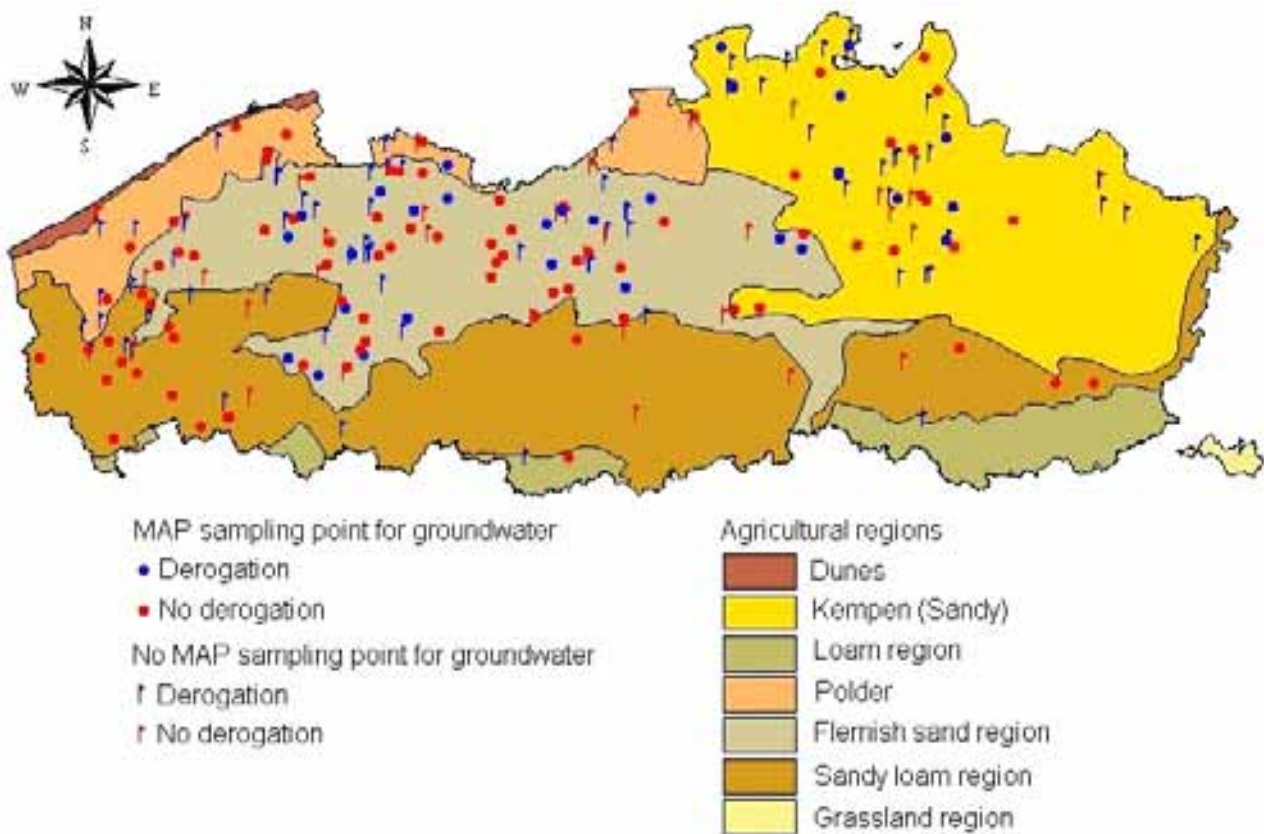
In januari 2009 ging een onderzoeksproject van start met als opdracht de evaluatie van de nitraatresiduwaarde en de differentiatie ervan in functie van bodemtype of gewas. Gezien de belangrijke rol van het nitraatresidu in het mestbeleid, is het van belang dit beleidsinstrument verder te evalueren in functie van de beoogde doelstelling van het mestbeleid, namelijk het bekomen van een goede waterkwaliteit. De evaluatie van de nitraatresiduwaarde zal gebeuren door een link te leggen tussen de nitraatresidumetingen in het najaar en de gemeten waterkwaliteit in de MAP-meetnetten voor oppervlakte- en grondwater, de zogenaamde "procesfactoren", op basis van een wetenschappelijk onderbouwde methodiek. Het onderzoek loopt over een periode van 2 jaar en wordt uitgevoerd door een consortium van de Bodemkundige Dienst van België (BDB) en de Katholieke Universiteit Leuven (KUL).

Eveneens in januari 2009 ging een onderzoeksproject van start met als opdracht de opzet en opvolging van een monitoringsnetwerk van minstens 150 landbouwbedrijven. Doel van dit monitoringsnetwerk is de impact van derogatie op de stikstof- en fosforverliezen uit de bodem en op de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater te beoordelen, onder bepaalde condities van bodemtype, gewas en bemestingspraktijken. De opzet en opvolging van dit derogatiemonitoringsnetwerk is een verplichting vanuit de Europese derogatiebeschikking. Het onderzoek loopt over een periode van 2,5 jaar en zal gebruikt worden om de aanvraag bij Europa van een verlenging van de derogatie te onderbouwen. Het onderzoek wordt tevens uitgevoerd door een consortium van de BDB en KUL.

In 2009 werd dit monitoringsnetwerk opgezet. Als vertrekpunt voor de opzet van het monitoringsnetwerk werd gebruikgemaakt van de locaties van het freatische grondwatermeetnet. De metingen van dit grondwatermeetnet kunnen rechtstreeks in verband gebracht worden met één of meerdere percelen wegens de beperkte infiltratiegebieden van deze meetpunten. Grondwatermeetpunten met een reistijd van maximaal 3 jaar werden weerhouden. Op basis van deze criteria konden te weinig percelen geselecteerd worden en werden bijkomende percelen zonder nabijheid van een grondwatermeetpunt gezocht. Op deze percelen werd een grondwaterpeilbuis geplaatst waar ook metingen kunnen gebeuren.

In totaal nemen 188 bedrijven deel aan het monitoringsnetwerk voor de derogatie. Hiervan passen 91 bedrijven derogatie toe en zijn er 97 bedrijven zonder derogatie. In totaal worden 227 percelen opgevolgd in het monitoringsnetwerk. De geografische spreiding van deze percelen in Vlaanderen wordt weergegeven in Figuur 56.

Momenteel worden de gegevens van het eerste meetjaar (najaar 2009 - voorjaar 2010) door de onderzoekers verwerkt.

Figuur 56 Geografische spreiding van de 227 percelen die opgevolgd worden in het monitoringsnetwerk van de derogatie volgens de landbouwstreken in Vlaanderen

LIJST VAN AFKORTINGEN

AGR-GPS	Automatische Gegevens Registratie – Global Positioning System
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
ALV	Agentschap voor Landbouw en Visserij
BAS	Bedrijfsadvies en Sensibilisering
BBT	Best Beschikbare Techniek
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
GVE	Grootvee-eenheden
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
MTIL	Mest Transport Internet Loket
NEC	Nutrient Emission Ceilings
NER	Nutriëntenemissierechten
Sanitel	Het geïnformatiseerd identificatie- en registratiesysteem voor nutsdieren, waaronder runderen, dat wordt beheerd door het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
SMIL	Staalname Melding Internet Loket
VCM	Vlaams Coördinatiecentrum voor Mestverwerking
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij

Tabel 129 Aantal dieren in Vlaanderen per provincie en per diercategorie in 2009

Diercategorie	Provincie					
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Vervangingsvee < 1 j	28.535	13.411	27.445	6.076	27.898	103.365
Vervangingsvee 1-2 j	24.728	11.606	24.860	5.574	24.569	91.337
Melkkoeien	66.148	31.879	66.224	14.426	75.835	254.512
Zoogkoeien	15.454	15.207	50.478	19.743	69.666	170.548
Mestkalveren	122.329	16.957	5.162	10.947	13.386	168.781
Runderen < 1 j	19.112	15.310	51.561	19.125	67.769	172.877
Runderen 1-2 j	17.835	13.787	52.330	16.994	65.260	166.206
Andere runderen	32.622	20.340	58.036	20.119	70.581	201.698
Totaal runderen	326.763	138.497	336.096	113.004	414.964	1.329.324
Biggen 7-20 kg	270.220	128.928	304.861	38.740	835.337	1.578.086
Beren	920	530	1.241	165	3.544	6.400
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	69.142	35.146	87.518	11.112	238.702	441.620
Andere varkens tweefasig	524.528	256.864	519.343	93.299	1.528.385	2.922.419
Andere varkens driefasig	82.709	28.504	213.697	13.057	699.277	1.037.244
Andere varkens > 110 kg	12.451	5.493	14.733	1.853	39.878	74.408
Totaal varkens	959.970	455.465	1.141.393	158.226	3.345.123	6.060.177
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	2.113.998	693.891	1.140.273	88.278	2.622.459	6.658.899
Opfokpoeljen van legkippen	611.661	221.020	225.880	24.001	1.160.418	2.242.980
Slachtkuikens	4.261.425	2.031.388	2.779.874	775.713	4.676.838	14.525.238
Slachtkuiken ouderdieren	525.762	63.574	273.310	11.618	481.800	1.356.064
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	213.147	39.394	101.123	20	359.729	713.413
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	169	22	28	3	125	347
Struisvogels slachtdieren van 3-14 maanden	0	8	53	14	382	457
Struisvogels 0-3 maanden	0	0	31	1	236	268
Kalkoenen slachtdieren	18.721	103	5.548	292	161.665	186.329
Kalkoenen ouderdieren	10	5	21	6	17	59
Andere pluimvee	1.544	8.493	25.109	421	54.498	90.065
Totaal pluimvee	7.746.437	3.057.898	4.551.250	900.367	9.518.167	25.774.119

Diercategorie	Provincie					
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Paarden > 600 kg	1.091	719	1.463	864	1.051	5.188
Paard-pony 200-600 kg	7.895	4.587	7.124	5.648	6.702	31.956
Paard-pony < 200 kg	2.053	1.280	2.036	1.185	1.502	8.056
Geiten < 1 j	2.115	846	1.558	395	1.119	6.033
Geiten > 1 j	3.953	2.326	5.315	1.050	2.670	15.314
Schape < 1 j	3.791	3.689	4.209	4.398	8.253	24.340
Schape > 1 j	4.836	5.703	6.981	5.605	12.016	35.141
Konijnen gesloten	5.105	1.619	448	69	4.818	12.059
Konijnen kwekerij	986	27	134	93	243	1.483
Konijnen vetmesterij	3.736	16	47	2.960	2.128	8.887
Nertsen gesloten	6.375	1.000	16.368	1.966	10.491	36.200
Nertsen kwekerij	0	1.200	0	0	0	1.200
Nertsen vetmesterij	0	5.200	5.000	0	0	10.200
Totaal Andere dieren	41.936	28.212	50.683	24.233	50.993	196.057
Totaal Alle dieren	9.075.106	3.680.072	6.079.422	1.195.830	13.329.247	33.359.677

Tabel 130 Reële dierlijke mestproductie in Vlaanderen per provincie en per diercategorie in 2009 (kg N)

Diercategorie	Provincie					
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Vervangingsvee < 1 j	941.655	442.563	905.685	200.508	920.634	3.411.045
Vervangingsvee 1-2 j	1.434.224	673.148	1.441.880	323.292	1.425.002	5.297.546
Melkkoeien	7.389.990	3.497.125	7.195.680	1.493.937	8.561.778	28.138.509
Zoogkoeien	1.004.510	988.455	3.281.070	1.283.295	4.528.290	11.085.620
Mestkalveren	1.284.455	178.049	54.201	114.944	140.553	1.772.201
Runderen < 1 j	426.198	341.413	1.149.810	426.487	1.511.249	3.855.157
Runderen 1-2 j	1.034.430	799.646	3.035.140	985.652	3.785.080	9.639.948
Andere runderen	2.511.894	1.566.180	4.468.772	1.549.163	5.434.737	15.530.746
Totaal runderen	16.027.355	8.486.578	21.532.238	6.377.278	26.307.323	78.730.772
Biggen 7-20 kg	597.051	286.698	697.008	86.147	1.923.950	3.590.853
Beren	20.009	11.562	26.367	3.725	74.368	136.031
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	1.498.698	788.634	1.871.254	250.564	5.154.890	9.564.041
Andere varkens tweefasig	5.943.588	2.982.262	5.781.477	1.100.706	17.009.413	32.817.446
Andere varkens driefasig	937.718	330.714	2.352.808	161.519	7.788.388	11.571.147
Andere varkens > 110 kg	271.967	122.578	312.478	41.735	855.013	1.603.771
Totaal varkens	9.269.031	4.522.450	11.041.392	1.644.396	32.806.022	59.283.290
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	1.422.254	471.171	784.871	61.074	1.763.420	4.502.792
Opfokpoeljen van legkippen	213.708	77.357	79.058	8.400	404.082	782.605
Slachtkuikens	2.264.515	1.095.250	1.493.085	433.522	2.597.168	7.883.540
Slachtkuiken ouderdieren	563.099	68.044	285.735	12.547	524.055	1.453.480
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	99.782	17.682	43.664	9	161.030	322.167
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	3.042	396	504	54	2.250	6.246
Struisvogels slachtdieren van 3-14 maanden	0	69	456	120	3.285	3.930
Struisvogels 0-3 maanden	0	0	109	4	826	938
Kalkoenen slachtdieren	31.826	175	9.432	496	275.044	316.973
Kalkoenen ouderdieren	20	10	42	12	34	118
Ander pluimvee	371	2.038	6.026	101	13.080	21.616
Totaal pluimvee	4.598.616	1.732.193	2.702.982	516.340	5.744.273	15.294.405

Diercategorie	Provincie						
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen	
Paarden > 600 kg	70.915	46.735	95.095	56.160	68.315	337.220	
Paard-pony 200-600 kg	394.750	229.350	356.200	282.400	335.100	1.597.800	
Paard-pony < 200 kg	71.855	44.800	71.260	41.475	52.570	281.960	
Geiten < 1 j	9.221	3.689	6.793	1.722	4.879	26.304	
Geiten > 1 j	41.507	24.423	55.808	11.025	28.035	160.797	
Schapen < 1 j	16.529	16.084	18.351	19.175	35.983	106.122	
Schapen > 1 j	50.778	59.882	73.301	58.853	126.168	368.981	
Konijnen gesloten	37.879	12.013	3.324	512	35.750	89.478	
Konijnen kwekerij	3.116	85	423	294	768	4.686	
Konijnen vetmesterij	2.458	11	31	1.948	1.400	5.848	
Nertsen gesloten	19.125	3.000	49.104	5.898	31.473	108.600	
Nertsen kwekerij	0	1.332	0	0	0	1.332	
Nertsen vetmesterij	0	5.044	4.850	0	0	9.894	
Totaal Andere dieren	718.133	446.447	734.540	479.462	720.441	3.099.022	
Totaal Alle dieren	30.613.135	15.187.668	36.011.152	9.017.475	65.578.058	156.407.488	

Tabel 131 Reële dierlijke mestproductie in Vlaanderen per provincie en per diercategorie in 2009 (kg P₂O₅)

Diercategorie	Provincie					
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Vervangingsvee < 1 j	285.350	134.110	274.450	60.760	278.980	1.033.650
Vervangingsvee 1-2 j	474.778	222.835	477.312	107.021	471.725	1.753.670
Melkkoeien	2.394.915	1.134.839	2.321.136	482.831	2.780.340	9.114.061
Zoogkoeien	432.712	425.796	1.413.384	552.804	1.950.648	4.775.344
Mestkalveren	440.384	61.045	18.583	39.409	48.190	607.612
Runderen < 1 j	133.784	107.170	360.927	133.875	474.383	1.210.139
Runderen 1-2 j	342.432	264.710	1.004.736	326.285	1.252.992	3.191.155
Andere runderen	962.349	600.030	1.712.062	593.511	2.082.140	5.950.091
Totaal runderen	5.466.704	2.950.535	7.582.590	2.296.495	9.339.397	27.635.722
Biggen 7-20 kg	289.151	145.152	331.043	43.780	882.954	1.692.081
Beren	10.663	6.251	13.715	1.977	38.622	71.228
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	791.822	418.011	990.668	131.999	2.708.799	5.041.299
Andere varkens tweefasig	2.277.318	1.176.548	2.159.389	416.192	6.210.005	12.239.452
Andere varkens driefasig	362.493	123.706	848.376	58.382	2.691.712	4.084.669
Andere varkens > 110 kg	143.766	65.104	163.752	22.098	446.365	841.085
Totaal varkens	3.875.214	1.934.772	4.506.942	674.428	12.978.457	23.969.814
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	743.760	241.914	400.420	30.897	923.100	2.340.092
Opfokpoeljen van legkippen	109.725	39.784	40.658	4.320	204.774	399.262
Slachtkuikens	712.676	339.157	476.797	148.723	861.413	2.538.766
Slachtkuiken ouderdieren	318.293	36.778	160.140	7.087	290.179	812.478
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	54.326	8.973	24.575	5	85.688	173.568
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	1.656	216	274	29	1.225	3.401
Struisvogels slachtdieren van 3-14 maanden	0	36	239	63	1.719	2.057
Struisvogels 0-3 maanden	0	0	53	2	401	456
Kalkoenen slachtdieren	19.657	108	5.825	307	169.369	195.266
Kalkoenen ouderdieren	15	7	31	9	25	87
Ander pluimvee	293	1.614	4.771	80	10.355	17.112
Totaal pluimvee	1.960.403	668.586	1.113.783	191.522	2.548.249	6.482.563

Diercategorie	Provincie						
	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen	
Paarden > 600 kg	32.730	21.570	43.890	25.920	31.530	155.640	
Paard-pony 200-600 kg	165.795	96.327	149.604	118.608	140.742	671.076	
Paard-pony < 200 kg	24.636	15.360	24.432	14.220	18.024	96.672	
Geiten < 1 j	3.638	1.455	2.680	679	1.925	10.377	
Geiten > 1 j	16.365	9.630	22.004	4.347	11.054	63.400	
Schapen < 1 j	6.521	6.345	7.239	7.565	14.195	41.865	
Schapen > 1 j	20.021	23.610	28.901	23.205	49.746	145.484	
Konijnen gesloten	24.300	7.706	2.132	328	22.934	57.401	
Konijnen kwekerij	1.844	50	251	174	454	2.773	
Konijnen vetmesterij	1.677	7	21	1.329	955	3.990	
Nertsen gesloten	11.603	1.820	29.790	3.578	19.094	65.884	
Nertsen kwekerij	0	804	0	0	0	804	
Nertsen vetmesterij	0	3.068	2.950	0	0	6.018	
Totaal Andere dieren	309.129	187.753	313.895	199.953	310.653	1.321.384	
Totaal Alle dieren	11.611.449	5.741.647	13.517.210	3.362.399	25.176.756	59.409.462	

Tabel 132 Dierlijke mestproductie in Vlaanderen per diercategorie en type uitscheidingsbalans in 2009

Diercategorie	Balanstype	Aantal dieren	Bruto-productie (kg N)	Reële productie (kg N)	Productie per dier (kg N/dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg N)	Bruto-productie (kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg P ₂ O ₅)	Productie per dier (kg P ₂ O ₅ /dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg P ₂ O ₅)
Vervangingsvee < 1 j	Forfait	103.365	3.411.045	3.411.045	33,000	0	1.033.650	1.033.650	10,000	0
	Forfait	91.337	5.297.546	5.297.546	58,000	0	1.753.670	1.753.670	19,200	0
Melkkoeien	Forfait	254.512	28.138.509	28.138.509	110,559	0	9.114.061	9.114.061	35,810	0
	Forfait	170.548	11.085.620	11.085.620	65,000	0	4.775.344	4.775.344	28,000	0
Mestkalveren	Forfait	168.781	1.772.201	1.772.201	10,500	0	607.612	607.612	3,600	0
	Forfait	172.877	3.855.157	3.855.157	22,300	0	1.210.139	1.210.139	7,000	0
Runderen < 1 j	Forfait	166.206	9.639.948	9.639.948	58,000	0	3.191.155	3.191.155	19,200	0
	Forfait	201.698	15.530.746	15.530.746	77,000	0	5.950.091	5.950.091	29,500	0
Totaal runderen		1.329.324	78.730.772	78.730.772		0	27.635.722	27.635.722		0
	Forfait	28.468	62.060	62.060	2,180	0	43.556	43.556	1,530	0
Biggen 7-20 kg	N-conv	0								
	P-conv	454.000	989.720	989.720	2,180	0	694.620	553.880	1,220	140.740
	N&P-conv	0								
	Regressie	1.090.473	2.377.231	2.526.962	2,317	-149.731	1.668.424	1.089.068	0,999	579.355
	Voedertech	5.145	11.216	12.111	2,354	-895	7.872	5.576	1,084	2.296
	Forfait	260	6.240	6.240	24,000	0	3.770	3.770	14,500	0
	N-conv	113	2.712	2.656	23,500	57	1.639	1.639	14,500	0
Beren	P-conv	47	1.128	1.128	24,000	0	682	564	12,000	118
	N&P-conv	1.302	31.248	30.597	23,500	651	18.879	15.624	12,000	3.255
	Regressie	4.667	112.008	95.217	20,402	16.791	67.672	49.531	10,613	18.141
	Voedertech	11	264	193	17,545	71	160	101	9,149	59
	Forfait	9.158	219.792	219.792	24,000	0	132.791	132.791	14,500	0
	N-conv	575	13.800	13.513	23,500	288	8.338	8.338	14,500	0
	P-conv	4.444	106.656	106.656	24,000	0	64.438	53.328	12,000	11.110
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	N&P-conv	100.236	2.405.664	2.355.546	23,500	50.118	1.453.422	1.202.832	12,000	250.590
	Regressie	325.955	7.822.920	6.844.202	20,997	978.718	4.726.348	3.630.999	11,140	1.095.348
	Voedertech	1.252	30.048	24.333	19,435	5.715	18.154	13.011	10,393	5.143

Diercategorie	Balanstype	Aantal dieren	Bruto-productie (kg N)	Reële productie (kg N)	Productie per dier (kg N/dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg N)	Bruto-productie (kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg P ₂ O ₅)	Productie per dier (kg P ₂ O ₅ /dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg P ₂ O ₅)	
Andere varkens tweefasig	Forfait	23.873	310.349	310.349	13.000	0	127.243	127.243	5,330	0	
	N-conv	1.447	18.811	17.176	11,870	1.635	7.713	7.713	5,330	0	
	P-conv	8.213	106.769	106.769	13,000	0	43.775	39.094	4,760	4,681	
	N&P-conv	575.100	7.476.300	6.826.437	11,870	649.863	3.065.283	2.737.476	4,760	327.807	
	Regressie	2.305.394	29.970.122	25.470.569	11,048	4.499.553	12.287.750	9.294.868	4,032	2.992.882	
	Voedertech	8.392	109.096	86.146	10,265	22.950	44.729	33.059	3,939	11.671	
	Forfait	1.395	18.135	18.135	13,000	0	7.435	7.435	5,330	0	
	N-conv	0									
	P-conv	3.526	45.838	45.838	13,000	0	18.794	16.784	4,760	2.010	
	N&P-conv	102.386	1.331.018	1.215.322	11,870	115.696	545.717	487.357	4,760	58.360	
Andere varkens driefasig	Regressie	926.150	12.039.950	10.254.479	11,072	1.785.471	4.936.380	3.560.160	3,844	1.376.220	
	Voedertech	3.787	49.231	37.373	9,869	11.858	20.185	12.932	3,415	7.252	
	Forfait	726	17.424	17.424	24,000	0	10.527	10.527	14,500	0	
	N-conv	95	2.280	2.233	23,500	48	1.378	1.378	14,500	0	
	P-conv	737	17.688	17.688	24,000	0	10.687	8.844	12,000	1.843	
	N&P-conv	15.040	360.960	353.440	23,500	7.520	218.080	180.480	12,000	37.600	
	Regressie	57.582	1.381.968	1.208.283	20,984	173.685	834.939	637.420	11,070	197.519	
	Voedertech	228	5.472	4.704	20,633	768	3.306	2.436	10,685	870	
	Totaal varkens		6.060.177	67.454.118	59.283.290		8.170.828	31.094.681	23.969.814		7.124.868
	Legkippen inclusief (groot) ouderdieren	Forfait	4.350.924	3.045.647	3.045.647	0,700	0	1.522.823	1.522.823	0,350	0
N-conv		440.290	308.203	286.189	0,650	22.015	154.102	154.102	0,350	0	
P-conv		169.725	118.808	118.808	0,700	0	59.404	59.404	0,350	0	
N&P-conv		735.421	514.795	478.024	0,650	36.771	257.397	257.397	0,350	0	
Regressie		962.524	673.767	574.115	0,596	99.652	336.883	346.361	0,360	-9.477	
Voedertech		15	11	11	0,700	0	5	5	0,350	0	
Forfait		2.070.845	724.796	724.796	0,350	0	372.752	372.752	0,180	0	
Regressie		172.120	60.242	57.804	0,336	2.438	30.982	26.507	0,154	4.475	
Voedertech		15	5	5	0,350	0	3	3	0,180	0	
Opfokpoelien van legkippen											

Diercategorie	Balanstype	Aantal dieren	Bruto-productie (kg N)	Reële productie (kg N)	Productie per dier (kg N/dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg N)	Bruto-productie (kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg P ₂ O ₅)	Productie per dier (kg P ₂ O ₅ /dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg P ₂ O ₅)
Slachtkuikens	Forfait	4.621.572	2.680.512	2.680.512	0,580	0	1.016.746	1.016.746	0,220	0
	N-conv	15.008	8.705	7.804	0,520	900	3.302	3.302	0,220	0
	P-conv	16.826	9.759	9.759	0,580	0	3.702	2.524	0,150	1.178
	N&P-conv	4.270.651	2.476.978	2.220.739	0,520	256.239	939.543	640.598	0,150	298.946
Slachtkuiken ouderdieren	Regressie	5.548.151	3.217.928	2.934.499	0,529	283.428	1.220.593	869.233	0,157	351.360
	Voedertech	53.030	30.757	30.227	0,570	530	11.667	6.364	0,120	5.303
	Forfait	1.081.992	1.168.551	1.168.551	1,080	0	660.015	660.015	0,610	0
	Regressie	274.072	295.998	284.928	1,040	11.069	167.184	152.463	0,556	14.721
Opfokpoeljen van slachtkuiken ouderdieren	Forfait	507.377	238.467	238.467	0,470	0	131.918	131.918	0,260	0
	Regressie	206.036	96.837	83.700	0,406	13.137	53.569	41.650	0,202	11.920
	Voedertech	0								
	Forfait	347	6.246	6.246	18,000	0	3.401	3.401	9,800	0
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	Forfait	457	3.930	3.930	8,600	0	2.057	2.057	4,500	0
Struisvogels slachtdieren van 3-14 maanden	Forfait	268	938	938	3,500	0	456	456	1,700	0
Kalkoenen slachtdieren	Forfait	183.962	312.735	312.735	1,700	0	193.160	193.160	1,050	0
	Voedertech	2.367	4.024	4.237	1,790	-214	2.485	2.106	0,890	379
Kalkoenen ouderdieren	Forfait	59	118	118	2,000	0	87	87	1,470	0
	Forfait	90.065	21.616	21.616	0,240	0	17.112	17.112	0,190	0
Ander pluimvee	Forfait	25.774.119	16.020.371	15.294.405		725.966	7.161.347	6.482.543		678.804
Totaal pluimvee	Forfait	5.188	337.220	337.220	65,000	0	155.640	155.640	30,000	0
Paarden > 600 kg	Forfait	31.956	1.597.800	1.597.800	50,000	0	671.076	671.076	21,000	0
Paard-pony 200-600 kg	Forfait	8.056	281.960	281.960	35,000	0	96.672	96.672	12,000	0
Paard-pony < 200 kg	Forfait	6.033	26.304	26.304	4,360	0	10.377	10.377	1,720	0
Geiten < 1 j	Forfait	15.314	160.797	160.797	10,500	0	63.400	63.400	4,140	0
Geiten > 1 j	Forfait	24.340	106.122	106.122	4,360	0	41.865	41.865	1,720	0
Schapen < 1 j	Forfait	35.141	368.981	368.981	10,500	0	145.484	145.484	4,140	0

Diercategorie	Balanstype	Aantal dieren	Bruto-productie (kg N)	Reële productie (kg N)	Productie per dier (kg N/dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg N)	Bruto-productie (kg P ₂ O ₅)	Reële productie (kg P ₂ O ₅)	Productie per dier (kg P ₂ O ₅ /dier)	Verschil bruto- en reële productie (kg P ₂ O ₅)
Konijnen gesloten	Forfait	12.059	89.478	89.478	7,420	0	57.401	57.401	4,760	0
Konijnen kwekerij	Forfait	1.483	4.686	4.686	3,160	0	2.773	2.773	1,870	0
Konijnen vetmesterij	Forfait	8.887	5.848	5.848	0,658	0	3.990	3.990	0,449	0
Nertsen gesloten	Forfait	36.200	108.600	108.600	3,000	0	65.884	65.884	1,820	0
Nertsen kwekerij	Forfait	1.200	1.332	1.332	1,110	0	804	804	0,670	0
Nertsen vetmesterij	Forfait	10.200	9.894	9.894	0,970	0	6.018	6.018	0,590	0
Totaal Andere dieren		196.057	3.099.021	3.099.022		0	1.321.384	1.321.384		0
Totaal Alle dieren		33.359.677	165.304.283	156.407.488		8.896.794	67.213.134	59.409.462		7.803.672

Tabel 133 Aantal dieren en stikstofverliezen (kg N) per diercategorie en per staltype in 2009, samen met het aandeel van het staltype in het aantal dieren en het stikstofverlies per diercategorie (%)

Diercategorie	Staltype	Dieren		Emissieverliezen	
		Aantal	Aandeel staltype (%)	kg N	Aandeel staltype (%)
Vervangingsvee < 1 j	Nooit in stallen	34	0%	0	0%
	Stal waar amper stalmost geproduceerd wordt	23.447	23%	77.375	14%
	Stal waar deels stalmost geproduceerd wordt	25.218	24%	124.830	22%
	Stal waar uitsluitend stalmost geproduceerd wordt	54.666	53%	360.794	64%
	Totaal Vervangingsvee < 1 j	103.365		562.999	
Vervangingsvee 1-2 j	Nooit in stallen	59	0%	0	0%
	Stal waar amper stalmost geproduceerd wordt	65.811	72%	381.676	58%
	Stal waar deels stalmost geproduceerd wordt	5.892	6%	51.259	8%
	Stal waar uitsluitend stalmost geproduceerd wordt	19.575	21%	227.032	34%
	Totaal Vervangingsvee 1-2 j	91.337		659.967	
Melkkoeien	Nooit in stallen	104	0%	0	0%
	Stal waar amper stalmost geproduceerd wordt	193.489	76%	2.187.981	65%
	Stal waar deels stalmost geproduceerd wordt	22.090	9%	370.473	11%
	Stal waar uitsluitend stalmost geproduceerd wordt	38.829	15%	815.225	24%
	Totaal Melkkoeien	254.512		3.373.679	
Zoogkoeien	Nooit in stallen	791	0%	0	0%
	Stal waar amper stalmost geproduceerd wordt	34.569	20%	228.379	12%
	Stal waar deels stalmost geproduceerd wordt	12.841	8%	125.679	6%
	Stal waar uitsluitend stalmost geproduceerd wordt	122.347	72%	1.591.207	82%
	Totaal Zoogkoeien	170.548		1.945.265	
Mestkalveren	Nooit in stallen	8	0%	19	0%
	Stal waar amper stalmost geproduceerd wordt	163.802	97%	375.106	97%
	Stal waar deels stalmost geproduceerd wordt	103	0%	235	0%
	Stal waar uitsluitend stalmost geproduceerd wordt	4.868	3%	11.148	3%
	Totaal Mestkalveren	168.781		386.508	

Diercategorie	Staltype	Dieren		Emissieverliezen	
		Aantal	Aandeel staltype (%)	kg N	Aandeel staltype (%)
Runderen < 1 j	Nooit in stallen	410	0%	0	0%
	Stal waar amper stalrest geproduceerd wordt	10.554	6%	23.526	3%
	Stal waar deels stalrest geproduceerd wordt	10.169	6%	34.019	5%
	Stal waar uitsluitend stalrest geproduceerd wordt	151.743	88%	676.762	92%
	Totaal Runderen < 1 j	172.877		734.308	
Runderen 1-2 j	Nooit in stallen	676	0%	0	0%
	Stal waar amper stalrest geproduceerd wordt	20.156	12%	116.905	7%
	Stal waar deels stalrest geproduceerd wordt	9.318	6%	81.069	5%
	Stal waar uitsluitend stalrest geproduceerd wordt	136.056	82%	1.578.246	89%
	Totaal Runderen > 1 j	166.206		1.776.220	
Andere runderen	Nooit in stallen	1.903	1%	0	0%
	Stal waar amper stalrest geproduceerd wordt	54.402	27%	418.273	16%
	Stal waar deels stalrest geproduceerd wordt	13.432	7%	155.145	6%
	Stal waar uitsluitend stalrest geproduceerd wordt	131.960	65%	2.028.301	78%
	Totaal Andere runderen	201.698		2.601.719	
Totaal Runderen		1.329.324		12.040.665	
Biggen 7-20 kg	Stal emissiearm mengmest	179.764	11%	46.739	6%
	Stal emissiearm stalrest	1.851	0%	740	0%
	Stal traditioneel mengmest	1.386.539	88%	720.959	93%
	Stal traditioneel stalrest	9.932	1%	10.032	1%
	Totaal Biggen 7-20 kg	1.578.086		778.470	
Beren	Stal emissiearm mengmest	58	1%	281	1%
	Stal emissiearm stalrest	2	0%	20	0%
	Stal traditioneel mengmest	4.505	70%	21.761	55%
	Stal traditioneel stalrest	1.834	29%	17.811	45%
	Totaal Beren	6.400		39.873	

Diercategorie	Staltype	Dieren		Emissieverliezen	
		Aantal	Aandeel staltype (%)	kg N	Aandeel staltype (%)
Zeugen inclusief biggen < 7 kg	Stal emissiearm mengmest	39.631	9%	110.966	6%
	Stal emissiearm stalment	5.242	1%	21.700	1%
	Stal traditioneel mengmest	393.454	89%	1.695.787	92%
	Stal traditioneel stalment	3.294	1%	18.544	1%
	Totaal Zeugen inclusief biggen < 7 kg	441.620		1.846.997	
Andere varkens tweefasig	Stal emissiearm mengmest	149.421	5%	231.603	3%
	Stal emissiearm stalment	6.568	0%	14.779	0%
	Stal traditioneel mengmest	2.733.146	94%	8.007.575	95%
	Stal traditioneel stalment	33.284	1%	182.394	2%
	Totaal Andere varkens tweefasig	2.922.419		8.436.351	
Andere varkens driefasig	Stal emissiearm mengmest	59.529	6%	91.080	3%
	Stal emissiearm stalment	1.686	0%	3.693	0%
	Stal traditioneel mengmest	973.402	94%	2.842.335	96%
	Stal traditioneel stalment	2.626	0%	13.891	0%
	Totaal Andere varkens driefasig	1.037.244		2.950.999	
Andere varkens > 110 kg	Stal emissiearm mengmest	4.228	6%	11.076	4%
	Stal emissiearm stalment	540	1%	2.138	1%
	Stal traditioneel mengmest	69.023	93%	259.187	94%
	Stal traditioneel stalment	617	1%	3.148	1%
	Totaal Andere varkens > 110 kg	74.408		275.549	
	Totaal Varkens	6.060.177		14.328.240	

Diercategorie	Staltype	Dieren		Emissieverliezen	
		Aantal	Aandeel staltype (%)	kg N	Aandeel staltype (%)
Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	Batterij emissiearm systeem P 3.1	175.238	3%	24.709	2%
	Batterij emissiearm systeem P 3.2	28.545	0%	4.025	0%
	Batterij emissiearm systeem P 3.3	1.104.963	17%	199.998	14%
	Batterij emissiearm systeem P 3.4	483.261	7%	78.771	5%
	Batterij emissiearm systeem P 3.5 (legkippen)	487.796	7%	80.974	6%
	Batterij overige staltypes	2.418.533	36%	437.755	30%
	Grondhuisvesting emissiearm systeem P 4.1	46.766	1%	10.382	1%
	Grondhuisvesting emissiearm systeem P 4.2	120.271	2%	26.700	2%
	Grondhuisvesting emissiearm systeem P 4.3	460.989	7%	102.340	7%
	Grondhuisvesting overige staltypes	1.332.536	20%	490.373	34%
Totaal Legkippen inclusief (groot)ouderdieren	6.658.899		1.456.027		
Opfokpoeljen legkippen	Batterij emissiearm systeem P 1.1	121.888	5%	9.142	3%
	Batterij emissiearm systeem P 1.3	540.511	24%	53.511	19%
	Batterij emissiearm systeem P 1.4	205.409	9%	18.076	6%
	Batterij niet-emissiearme staltypes	651.306	29%	63.828	23%
	Grondhuisvesting emissiearm systeem P 2.1	209.646	9%	25.996	9%
	Grondhuisvesting niet-emissiearme staltypes	514.220	23%	110.043	39%
Totaal Opfokpoeljen legkippen	2.242.980		280.595		
Staltype	Standaard staltype	14.525.238		2.454.765	
Slachtkuikens	Batterij emissiearm systeem P 5.1	49.094	4%	19.638	2%
	Batterij emissiearm systeem P 5.2	32.583	2%	13.033	1%
	Batterij emissiearm systeem P 5.4	51.443	4%	20.577	2%
	Batterij emissiearm systeem P 5.5	15.719	1%	6.288	1%
	Overige staltypes	1.186.066	87%	830.246	92%
Grondhuisvesting met dagelijkse mestverwijdering d.m.v. mestschuif Systeem P 5.6.	21.158	2%	8.463	1%	
Totaal Slachtkuikens ouderdieren	1.356.064		898.245		
Opfokpoeljen slachtkuikens ouderdieren	Standaard staltype	713.413		219.731	
Struisvogels fokdieren > 14 maanden	Standaard staltype	347		1.589	

Diercategorie	Staltype	Dieren		Emissieverliezen	
		Aantal	Aandeel staltype (%)	kg N	Aandeel staltype (%)
Struisvogels slachtdieren 3-14 maanden	Standaard staltype	457		1.228	
Struisvogels 0-3 maanden	Standaard staltype	268		198	
Kalkoenen slachtdieren	Standaard staltype	186.329		148.691	
Kalkoenen ouderdieren	Standaard staltype	59		45	
Ander pluimvee	Standaard staltype	90.065		0	
Totaal Pluimvee		25.774.119		5.461.114	
Paarden > 600 kg	Standaard staltype	5.188		54.266	
Paard-pony 200-600 kg	Standaard staltype	31.956		238.711	
Paard-pony < 200 kg	Standaard staltype	8.056		36.816	
Geiten < 1 j	Standaard staltype	6.033		8.386	
Geiten > 1 j	Standaard staltype	15.314		50.689	
Schapen < 1 j	Standaard staltype	24.340		25.800	
Schapen > 1 j	Standaard staltype	35.141		61.497	
Konijnen gesloten	Standaard staltype	12.059		36.418	
Konijnen kwekerij	Standaard staltype	1.483		2.121	
Konijnen vetmesterij	Standaard staltype	8.887		2.311	
Nertsen gesloten	Standaard staltype	36.200		61.902	
Nertsen kwekerij	Standaard staltype	1.200		756	
Nertsen vetmesterij	Standaard staltype	10.200		5.610	
Totaal Andere dieren		196.057		585.284	
Totaal Alle dieren		33.359.677		32.415.303	

Tabel 134 Overgelaten NER-D per diersoort, per type overname, per provincie in 2009 (stand van zaken 20 september 2010)

Provincie	Type overname	Overgelaten NER-D per diersoort				Overgelaten NER-D
		NER-D _A	NER-D _p	NER-D _R	NER-D _v	
Antwerpen	Overname met 25% reductie	950	29.193	231.628	51.899	313.670
	Overname ikv mestverwerking	6.248	85.088	50.518	101.606	243.459
	Eerste installatie	1.330	69.773	15.376	63.507	149.985
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	27.879	217.667	881.561	525.116	1.652.223
	Overname door naaste familie	855	0	294.300	54.368	349.523
	Overname ikv melkquotum	0	0	290.532	0	290.532
	Totaal	37.262	401.720	1.763.915	796.496	2.999.394
Limburg	Overname met 25% reductie	1.274	0	133.302	139.290	273.866
	Overname ikv mestverwerking	0	34.788	6.337	49.878	91.003
	Eerste installatie	0	8.237	58.065	1.423	67.725
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	23.863	126.064	311.473	323.413	784.814
	Overname door naaste familie	965	76.979	202.570	140.042	420.555
	Overname ikv melkquotum	0	0	148.667	0	148.667
	Totaal	26.102	246.068	860.414	654.045	1.786.629
Oost-Vlaanderen	Overname met 25% reductie	2.397	10.366	432.142	120.316	565.221
	Overname ikv mestverwerking	0	87.256	23.248	37.006	147.510
	Eerste installatie	3.987	69.926	63.546	118.228	255.687
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	3.070	0	275.763	315.768	594.602
	Overname door naaste familie	6.866	24.564	555.017	193.649	780.097
	Overname ikv melkquotum	0	0	51.733	0	51.733
	Totaal	16.321	192.113	1.401.449	784.968	2.394.850
Vlaams-Brabant	Overname met 25% reductie	9.522	1	246.955	73.469	329.948
	Overname ikv mestverwerking	0	0	11.049	10.521	21.570
	Eerste installatie	0	2.074	12.159	0	14.233
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	8.896	2.777	127.373	23.365	162.412
	Overname door naaste familie	4.316	8.518	193.891	72.453	279.179
	Overname ikv melkquotum	0	0	19.896	0	19.896
	Totaal	22.735	13.371	611.323	179.809	827.238

Provincie	Type overname	Overgelaten NER-D per diersoort					Overgelaten NER-D
		NER-D _A	NER-D _P	NER-D _R	NER-D _V	NER-D _V	
West-Vlaanderen	Overname met 25% reductie	14.280	24.821	549.810	201.498	790.410	
	Overname ikv mestverwerking	2.562	297.003	72.004	609.171	980.740	
	Eerste installatie	2.163	42.556	66.107	170.143	280.968	
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	1.098	96.054	367.729	762.418	1.227.299	
	Overname door naaste familie	914	47.232	543.672	607.857	1.199.676	
	Overname ikv melkquotum	0	0	78.863	0	78.863	
	Totaal	21.016	507.666	1.678.185	2.351.088	4.557.955	
Buiten Vlaanderen	Overname met 25% reductie	0	0	3.210	3.299	6.509	
	Overname ikv mestverwerking	0	0	1.773	0	1.773	
	Eerste installatie	0	0	0	0	0	
	Overname door personenvennootschap van de overlatende landbouwer	0	0	0	0	0	
	Overname door naaste familie	0	0	0	0	0	
	Overname ikv melkquotum	0	0	0	0	0	
	Totaal	0	0	4.983	3.299	8.282	
Totaal	123.436	1.360.938	6.320.268	4.769.705	12.574.348		

Tabel 135 Oppervlakte per gewas en per provincie van de landbouwgronden in Vlaanderen in 2009 (ha)

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Grasland						
Bijvend grasland	16.572	19.054	51.780	21.708	53.342	162.457
Tijdelijk grasland	33.864	12.622	14.280	5.941	21.370	88.077
Grassen in natuurbeheer	388	1.264	867	1.609	516	4.645
Graszoden	157	76	1	9	85	328
Weiland met bomen (> 50 bomen/ha)	74	47	51	52	51	275
Maïs						
Silomais	27.895	15.773	34.658	9.305	35.230	122.860
Korrelmais	9.405	9.707	17.086	11.493	15.316	63.007
Graangewassen						
Wintertarwe	1.167	9.115	12.587	17.922	28.763	69.554
Wintergerst	123	2.790	1.700	5.272	2.300	12.184
Triticale	873	782	1.293	315	869	4.132
Zomertarwe	101	116	532	514	437	1.700
Zomergerst	206	307	561	169	222	1.464
Haver	46	91	132	494	104	867
Spelt	55	42	118	155	81	450
Winterrogge	71	118	59	19	20	286
Andere granen (bv. mengkoren)	18	14	66	10	46	155
Brouwergerst	0	11	19	54	9	94
Zomerrogge	0	6	3	1	1	11
Gierst, sorghum, kanariezaad of harde tarwe	2	0	1	1	0	4
Boekweit	1	1	0	0	0	1
Fruït						
Meerjarige fruitteelten (peer)	103	3.658	997	2.097	158	7.013
Meerjarige fruitteelten (appel)	247	4.259	388	1.884	215	6.994
Aardbeien	425	408	75	52	141	1.101
Meerjarige fruitteelten (kers)	2	677	19	93	4	795

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Andere meerjarige fruitteelten	12	146	10	64	37	270
Rode bessen	0	31	1	34	1	67
Frambozen	0	29	2	21	2	55
Blauwe bessen	0	25	0	0	12	37
Meerjarige fruitteelten (pruim)	0	10	8	14	1	33
Wijnstokken	2	5	0	11	5	23
Andere bessen	0	3	0	0	13	16
Andere éénjarige fruitteelten	0	8	1	1	1	11
Stekelbessen	0	5	0	1	0	5
Braambessen	2	1	0	0	0	3
Druiven	0	0	0	1	0	1
Zwarte bessen	0	0	0	0	1	1
Noten						
Walnoten	0	2	3	6	6	17
Hazelnoten	0	3	0	0	1	4
Aardappelen						
Aardappelen (niet-vroege)	3.602	2.295	9.470	4.924	16.902	37.193
Vroege aardappelen (rooi voor 1 augustus)	65	70	682	66	2.275	3.159
Aardappelen (pootgoed)	15	51	139	39	977	1.221
Bieten						
Suikerbieten	561	4.751	3.345	5.435	7.885	21.977
Voederbieten	527	200	1.026	395	1.059	3.206
Voedergewassen						
Meerjarige grasklaver	2.348	1.024	928	529	880	5.709
Eénjarige grasklaver	556	184	349	113	442	1.644
Meerjarige luzerne	12	21	31	31	113	208
Andere voedergewassen	4	24	41	41	3	112
Mengsel van gras en vlinderbloemigen (andere dan grasklaver)	23	23	6	14	38	104
Meerjarige klaver	7	11	13	6	15	52
Eénjarige luzerne	6	0	10	1	10	28

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Eénjarige klaver	0	1	6	7	5	19
Voederkool (bladkool)	0	0	3	0	11	14
Mengsel van vlinderbloemigen	2	7	1	0	4	14
Voederwortelen	1	3	6	2	3	14
Voederrapen	0	0	0	4	0	4
Vlas en hennep						
Vezelvlas (bestemd voor vezelproductie)	5	387	518	548	1.477	2.935
Andere hennep dan vezelhennep	0	2	0	0	0	2
Oliefvlas (geen vezelvlas)	0	1	0	0	0	1
Vezelhennep (bestemd voor vezelproductie)	0	0	0	0	0	0
Groenten						
Prei	262	151	266	79	2.651	3.409
Tuin- en veldbonen (andere dan droog geoogst)	146	529	219	217	1.790	2.901
Bloemkool	279	9	110	32	2.429	2.860
Erwten (andere dan droog geoogst)	100	843	468	146	836	2.393
Wortel (niet-vroege) (consumptie)	141	208	358	202	1.245	2.155
Spruitkool	49	103	130	101	1.600	1.984
Spinazie	47	84	104	39	1.574	1.847
Witloof	36	19	298	638	331	1.322
Andere groenten	134	39	148	120	470	910
Schorseneer	99	180	137	0	478	894
Stamslabonen	135	129	114	85	412	876
Ajuinen (niet-vroege)	59	30	312	133	298	831
Knolselder	3	4	5	2	523	536
Courgettes	34	2	4	15	465	519
Wortel (vroege) (consumptie)	69	117	56	55	195	492
Sla	122	10	52	12	189	384
Tomaten	293	0	39	3	28	363
Witte kool	21	4	3	17	213	259
Rode kool	44	21	3	9	161	239
Savooikool	14	4	14	38	155	225

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Broccoli	68	1	2	4	142	216
Asperge	49	125	9	14	13	211
Stambonen (bv. bruine bonen)	9	14	81	0	47	150
Bleekselder	6	4	5	14	99	127
Andere alternatieve slasoorten	62	0	11	22	32	127
Pompoenen	16	33	26	24	26	124
Groene seider	3	0	1	6	102	112
Raap	9	0	25	45	24	103
Ajuinen (vroeg)	24	2	59	7	4	97
Koolrabi	0	3	7	0	81	90
Paprika	78	0	7	0	2	87
Boerenkool	1	0	15	5	62	83
Andijvie	10	0	2	25	38	76
Rabarber	4	1	4	8	44	63
(Knol)venkel	18	0	1	2	30	51
Veldsla	10	0	1	2	24	36
Koolraap	2	0	23	3	8	36
Bladselder	8	0	2	0	23	34
Rode biet	6	0	5	1	17	28
Komkommers	17	0	1	0	10	28
Ijsbergsla	16	0	0	3	8	27
Chineze kool	11	6	1	2	1	21
Andere vroege bladgroenten	0	0	0	1	17	17
Aubergines	11	0	0	0	3	14
Raketsla	5	0	0	0	0	5
Radijs	3	0	0	0	1	5
Sjalotten	0	0	0	1	0	1
Oliehoudende zaden						
Winterkoolzaad	10	77	35	159	164	445
Zomer koolzaad	15	2	2	7	19	44
Andere oliehoudende zaden	0	0	7	0	0	7

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Zonnebloempitten	3	0	1	0	1	5
Zomerraapzaad	1	0	0	1	0	2
Winterraapzaad	1	0	0	0	0	1
Eiwithoudende gewassen						
Erwten (droog geoogst)	0	47	16	5	32	100
Tuin- en veldbonen (droog geoogst)	14	24	14	8	35	94
Niet-bittere lupinen	0	3	3	1	0	8
Kruiden						
Andere kruiden	186	54	2	42	75	359
Peterselie	20	0	7	45	77	148
Geneeskrachtige en aromatische planten en kruiden	2	9	0	9	20	40
Engelwortel	0	0	0	12	0	12
Kervel	3	0	1	0	7	11
Sierplanten						
Boomweek	1.097	348	1.585	283	359	3.672
Andere sierplanten	232	106	562	51	233	1.184
Sierbomen en -struiken	249	49	101	12	43	454
Chrysanthen	54	5	37	9	194	300
Winterharde sierplanten	33	33	43	8	9	125
Azalea	2	0	117	0	0	119
Bloembollen en -knollen, andere dan begonia	1	7	111	0	0	119
Vaste planten	41	0	7	8	12	69
Begonia's voor de knol	0	0	57	0	0	57
Rozelaars	0	0	34	1	0	34
Winterbloeiende halfheesters	0	0	4	0	17	21
Perk- en balkonplanten	2	1	6	1	11	20
Snijbloemen andere dan rozen	2	0	6	6	0	14
Bloeiende kamerplanten (kalanchoë, ...)	0	0	2	0	8	10
Snijbloemen - rozen	1	1	0	0	7	9
Snijplanten	2	0	0	0	0	2
Groene kamerplanten (ficus, ...)	0	0	1	0	0	2

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Houtachtige gewassen						
Heide in natuurbeheer	996	1.472	2	0	0	2.470
Andere bebossing	34	15	196	19	116	380
Kerstbomen	40	56	51	25	39	210
Bebossing loofbomen-ecologisch ¹⁸	15	9	84	25	29	163
Bebossing naaldbomen ¹⁸	12	89	3	0	0	104
Bebossing (korte omlooptijd)	4	22	7	27	3	63
Bebossing populieren ¹⁸	2	17	19	7	0	45
Bebossing loofbomen-economisch ¹⁸	6	4	3	20	5	39
Bebossing ¹⁹	3	16	6	8	3	36
Bebossing op percelen, aangegeven als blijvend grasland na 2003 ¹⁹	0	10	9	1	4	23
Wijmenaanplantingen	0	0	2	0	5	7
Groenbemers						
Italiaans raaigras	3	0	21	9	11	44
Tagetes (Afrikaantje)	20	0	21	0	4	44
Mengsel groenbedekkers, > 50% andere	0	0	5	0	33	39
Engels raaigras	5	10	5	4	5	28
Bladrammenas	0	6	4	2	0	12
Gele mosterd	0	2	2	6	1	11
Phacelia	4	0	3	1	0	8
Mengsel groenbedekkers, > 50% grassen	0	0	2	5	0	8
Andere klavers	0	0	0	0	5	6
Andere niet-vlinderbloemige groenbemester	0	5	0	1	0	5
Wikken	0	0	2	0	2	4
Mengsel groenbedekkers, > 50% vlinderbloemigen	0	0	2	0	0	2
Lupinen	0	0	1	0	0	1
Zomerhaver	1	0	0	0	0	1
Witte of rode klaver	0	0	0	0	0	1
Snijrogge	0	0	1	0	0	1

Gewas	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Vlaanderen
Zaad- en plantgoed						
Witloofwortelen	5	3	20	96	35	160
Aardbeiplanten	34	14	8	1	8	65
Plantgoed van niet-vlinderbloemigen groenten	1	0	1	0	16	19
Jongplanten voor sierteelt	1	0	1	5	0	7
Groentezaden niet-vlinderbloemigen	0	0	0	0	0	1
Zaden voor sierteelt	0	0	0	0	0	0
Groentezaden vlinderbloemigen	0	0	0	0	0	0
Andere gewassen						
Ongedefinieerd gewas	1.293	957	1.255	364	1.093	4.962
Spontane bedekking	554	958	217	184	65	1.979
Cichorei (inuline)	19	1.093	158	478	74	1.821
Hop	0	15	10	3	181	210
Andere	9	31	42	5	10	97
Tabak	0	0	2	0	59	61
Cichorei (koffiesurrogaat)	0	4	9	5	34	52
Niet eetbare tuinbouwgewassen	1	0	17	3	18	39
Champignons (loods)	0	0	1	0	3	4
Olifantegras, mariadistel	0	3	0	0	0	3
Geen						
Niet ingezaaid akkerland	29	28	34	36	44	171
Houtkanten en houtwallen	23	47	29	9	20	129
Blanco gewascode	9	0	2	35	0	47
Totaal	107.166	98.589	162.023	95.661	211.606	675.046

Tabel 136 Oppervlakte per gewas en per landbouwstreek van de landbouwgronden in Vlaanderen in 2009 (ha)

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Grasland								
Blijvend grasland	775	15.886	56.595	22.927	55.143	9.376	1.754	162.457
Tijdelijk grasland	184	7.120	22.803	38.236	17.054	2.400	281	88.077
Grassen in natuurbeheer	412	395	618	1.729	1.274	163	55	4.645
Graszoden	0	0	35	233	61	0	0	328
Weiland met bomen (> 50 bomen/ha)	0	15	94	50	83	32	0	275
Maïs								
Silomais	227	7.394	41.555	35.790	32.195	5.246	454	122.860
Korrelmaïs	72	2.671	19.234	14.447	22.697	3.846	39	63.007
Graangewassen								
Wintertarwe	638	16.786	7.248	1.275	28.850	14.538	218	69.554
Wintergerst	24	841	1.305	558	5.866	3.526	65	12.184
Triticale	12	249	1.791	1.383	654	35	8	4.132
Zomertarwe	5	413	387	146	638	93	18	1.700
Zomergerst	2	182	451	409	367	37	15	1.464
Haver	1	51	141	111	450	111	2	867
Spelt	0	35	98	54	194	63	6	450
Winterrogge	0	9	65	177	33	1	0	286
Andere granen (bv. mengkoren)	0	45	34	30	41	5	0	155
Brouwerst	1	21	6	11	49	5	0	94
Zomerrogge	0	1	3	0	7	0	0	11
Gierst, sorghum, kanariezaad of harde tarwe	0	0	1	2	1	0	0	4
Boekweit	0	0	1	0	0	0	0	1
Fruit								
Meerjarige fruitteelten (peer)	0	287	805	60	3.406	2.406	48	7.013
Meerjarige fruitteelten (appel)	0	100	491	266	3.452	2.580	104	6.994
Aardbeien	1	1	116	463	263	254	3	1.101
Meerjarige fruitteelten (kers)	3	2	6	2	222	560	0	795

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Andere meerjarige fruitteelten	0	32	27	6	78	126	0	270
Rode bessen	0	0	2	9	8	48	0	67
Frambozen	0	0	4	0	26	24	0	55
Blaauwe bessen	0	0	12	24	1	0	0	37
Meerjarige fruitteelten (pruim)	1	0	10	1	12	10	0	33
Wijnstokken	0	0	8	2	13	0	0	23
Andere bessen	0	0	13	3	1	0	0	16
Andere éénjarige fruitteelten	0	0	1	3	2	5	0	11
Stekelbessen	0	0	0	0	3	2	0	5
Braambessen	0	0	0	2	0	1	0	3
Druiven	0	0	0	0	1	0	0	1
Zwarte bessen	0	0	1	0	0	0	0	1
Noten								
Walnoten	0	0	3	0	11	3	0	17
Hazelnoten	0	0	0	0	4	0	0	4
Aardappelen								
Aardappelen (niet-vroege)	137	3.176	8.321	3.958	18.190	3.329	82	37.193
Vroege aardappelen (rooi voor 1 augustus)	3	38	2.068	84	936	29	0	3.159
Aardappelen (pootgoed)	70	523	44	21	535	27	0	1.221
Bieten								
Suikerbieten	148	3.611	1.016	833	9.601	6.736	33	21.977
Voederbieten	5	203	1.103	516	1.231	144	5	3.206
Voedergewassen								
Meerjarige grasklaver	5	530	1.241	2.863	948	114	8	5.709
Eénjarige grasklaver	11	212	463	517	368	73	0	1.644
Meerjarige luzerne	2	98	20	8	52	25	3	208
Andere voedergewassen	0	0	35	21	46	10	0	112
Mengsel van gras en vlinderbloemigen (andere dan grasklaver)	0	27	19	40	14	5	0	104
Meerjarige klaver	0	15	18	6	11	3	0	52
Eénjarige luzerne	0	16	7	1	2	2	0	28

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Eénjarige klaver	0	0	7	1	10	1	0	19
Voederkool (bladkool)	0	5	1	1	7	0	0	14
Mengsel van vlinderbloemigen	0	0	1	8	5	0	0	14
Voederwortelen	0	0	8	4	2	0	0	14
Voederrapen	0	0	4	0	0	0	0	4
Vias en hennep								
Vezelvlas (bestemd voor vezelproductie)	46	1.046	245	5	712	881	0	2.935
Andere hennep dan vezelhennep	0	0	0	0	0	2	0	2
Olievlas (geen vezelvlas)	0	0	0	0	1	0	0	1
Vezelhennep (bestemd voor vezelproductie)	0	0	0	0	0	0	0	0
Groenten								
Prei	0	6	1.239	161	1.959	43	0	3.409
Tuin- en veldbonen (andere dan droog geoogst)	0	41	346	228	1.593	693	0	2.901
Bloemkool	0	17	907	12	1.876	47	0	2.860
Erwten (andere dan droog geoogst)	23	238	91	388	1.021	632	0	2.393
Wortel (niet-vroege) (consumptie)	0	17	740	205	872	303	17	2.155
Spruitkool	2	53	334	15	1.426	154	0	1.984
Spinazie	0	6	936	81	765	60	0	1.847
Witloof	0	9	222	16	956	115	4	1.322
Andere groenten	1	47	343	69	372	77	0	910
Schorseneer	0	5	336	266	281	6	0	894
Stamslabonen	0	34	123	182	474	64	0	876
Ajuinen (niet-vroege)	21	309	41	20	288	148	5	831
Knolselder	0	5	55	4	461	12	0	536
Courgettes	0	0	104	11	393	11	0	519
Wortel (vroege) (consumptie)	0	12	170	139	100	71	0	492
Sla	0	0	205	12	167	0	0	384
Tomaten	0	0	226	119	17	0	0	363
Witte kool	0	5	59	18	167	9	0	259
Rode kool	0	18	34	43	134	10	0	239

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Savooikool	0	1	75	2	143	4	0	225
Broccoli	0	0	38	55	123	0	0	216
Asperge	0	0	37	157	7	10	0	211
Stambonen (bv. bruine bonen)	0	77	40	4	19	10	0	150
Bleekselder	0	0	33	4	90	0	0	127
Andere alternatieve slasoorten	2	0	62	22	41	0	0	127
Pompoenen	0	2	36	31	54	2	0	124
Groene selder	3	0	9	1	98	0	0	112
Raap	0	0	38	4	46	15	0	103
Ajuinen (vroege)	0	50	11	25	8	4	0	97
Koolrabi	0	2	15	3	66	4	0	90
Paprika	0	0	30	57	0	0	0	87
Boerenkool	0	14	23	1	44	2	0	83
Andijvie	0	0	11	3	62	0	0	76
Rabarber	0	0	10	4	39	10	0	63
(Knol)venkel	0	0	21	3	27	0	0	51
Veldsla	0	0	15	2	20	0	0	36
Koolraap	0	0	4	1	31	0	0	36
Bladselder	0	0	12	1	21	0	0	34
Rode biet	0	0	13	0	16	0	0	28
Komkommers	0	0	12	6	9	0	0	28
Ijsbergsla	0	0	9	7	11	0	0	27
Chinese kool	0	0	1	16	4	0	0	21
Andere vroege bladgroenten	0	4	8	0	5	0	0	17
Aubergines	0	0	14	0	0	0	0	14
Raketsla	0	0	0	5	0	0	0	5
Radijs	0	1	3	0	0	0	0	5
Sjalotten	0	0	0	0	1	0	0	1
Oliehoudende zaden								
Winterkoolzaad	0	121	61	24	187	35	19	445

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Zomerkoolzaad	0	17	8	10	9	0	0	44
Andere oliehoudende zaden	0	7	0	0	0	0	0	7
Zonnebloempitten	0	0	1	3	1	0	0	5
Zomerraapzaad	0	0	0	2	0	0	0	2
Winterraapzaad	0	0	0	1	0	0	0	1
Eiwithoudende gewassen								
Erwten (droog geoogst)	0	18	9	11	42	21	0	100
Tuin- en veldbonen (droog geoogst)	1	8	14	17	27	27	0	94
Niet-bittere lupinen	0	0	4	3	0	0	0	8
Kruiden								
Andere kruiden	0	23	91	141	55	47	1	359
Peterselie	0	35	42	7	63	0	0	148
Geneeskrachtige en aromatische planten en kruiden	0	0	22	9	9	0	0	40
Engelwortel	0	0	0	0	0	12	0	12
Kervel	0	0	1	3	7	0	0	11
Sierplanten								
Boomkweek	0	22	1.484	1.214	804	149	0	3.672
Andere sierplanten	0	12	728	259	182	4	0	1.184
Sierbomen en -struiken	0	0	119	255	61	18	0	454
Chrysanten	0	3	168	13	114	2	0	300
Winterharde sierplanten	0	1	47	51	26	0	0	125
Azalea	0	0	117	2	0	0	0	119
Bloembollen en -knollen, andere dan begonia	0	63	47	8	0	0	0	119
Vaste planten	0	0	37	17	14	0	0	69
Begonia's voor de knol	0	0	57	0	0	0	0	57
Rozelaars	0	0	20	0	14	0	0	34
Winterbloeiende halfheesters	0	0	21	0	0	0	0	21
Perk- en balkonplanten	0	0	13	0	7	0	0	20
Snijbloemen andere dan rozen	0	0	5	0	9	0	0	14
Bloeiende kamerplanten (kalanchoë, ...)	0	0	5	0	6	0	0	10

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Snijbloemen - rozen	0	7	0	1	1	0	0	9
Snijplanten	0	0	0	2	0	0	0	2
Groene kamerplanten (ficus, ...)	0	0	1	0	0	0	0	2
Houtachtige gewassen								
Heide in natuurbeheer	0	0	2	2.468	0	0	0	2.470
Andere bebossing	0	23	194	12	141	10	0	380
Kerstbomen	0	9	68	92	41	0	0	210
Bebossing loofbomen-ecologisch ¹⁸	0	1	94	12	47	9	0	163
Bebossing naaldbomen ¹⁸	0	0	3	101	0	0	0	104
Bebossing (korte omlooptijd)	0	0	7	24	32	0	0	63
Bebossing populieren ¹⁸	0	0	21	4	17	3	0	45
Bebossing loofbomen-economisch ¹⁸	0	0	13	2	22	2	0	39
Bebossing ¹⁹	0	0	6	16	5	9	0	36
Bebossing op percelen, aangegeven als blijvend grasland na 2003 ¹⁹	0	3	3	8	9	1	0	23
Wijmenaanplantingen	0	0	2	0	5	0	0	7
Groenbemers								
Italiaans raaigras	0	23	9	0	12	0	0	44
Tagetes (Afrikaantje)	0	0	5	20	19	0	0	44
Mengsel groenbedekkers, > 50% andere	0	0	37	0	1	1	0	39
Engels raaigras	0	3	3	14	6	2	0	28
Bladrammenas	0	0	4	7	1	0	0	12
Gele mosterd	0	1	4	1	4	1	0	11
Phacelia	0	0	5	2	0	0	0	8
Mengsel groenbedekkers, > 50% grassen	0	0	2	0	2	3	0	8
Andere klaviers	0	0	0	0	5	0	0	6
Andere niet-vlinderbloemige groenbemester	0	0	0	5	0	1	0	5
Wikken	0	0	3	0	0	0	0	4
Mengsel groenbedekkers, > 50% vlinderbloemigen	0	2	0	0	0	0	0	2
Lupinen	0	0	1	1	0	0	0	1

Gewas	Duinen	Polders	Vlaamse Zandstreek	Kempen	Zandleemstreek	Leemstreek	Weidestreek	Vlaanderen
Zomerhaver	0	0	1	0	0	0	0	1
Witte of rode klaver	0	0	0	0	0	0	0	1
Snijrogge	0	0	0	0	1	0	0	1
Zaad- en plantgoed								
Witloofwortelen	0	0	52	3	76	29	0	160
Aardbeiplanten	0	0	10	34	19	2	0	65
Plantgoed van niet-vlinderbloemigen groenten	0	0	5	0	13	0	0	19
Jongplanten voor sierteelt	0	0	1	1	5	0	0	7
Groentezaden niet-vlinderbloemigen	0	0	0	0	0	0	0	1
Zaden voor sierteelt	0	0	0	0	0	0	0	0
Groentezaden vlinderbloemigen	0	0	0	0	0	0	0	0
Andere gewassen								
Ongedefinieerd gewas	7	120	1.846	2.017	887	81	3	4.962
Spontane bedekking	1	97	356	1.251	229	38	7	1.979
Cichorei (inuline)	0	79	78	53	395	1.211	5	1.821
Hop	0	0	3	15	192	0	0	210
Andere	0	10	35	8	27	17	1	97
Tabak	0	0	3	0	56	2	0	61
Cichorei (koffiesurrogaat)	0	1	4	1	36	9	0	52
Niet eetbare tuinbouwgewassen	0	12	21	0	3	3	0	39
Champignons (loads)	0	0	4	0	0	0	0	4
Olifantegras, mariadistel	0	0	0	0	0	2	0	3
Geen								
Niet ingezaaid akkerland	0	20	28	37	72	13	0	171
Houtkanten en houtwallen	0	8	35	57	21	5	1	129
Blanco gewascode	0	0	15	8	18	6	0	47
Totaal	2.849	63.764	181.777	138.030	224.194	61.168	3.263	675.046

Tabel 137 Milieuvorgunde mestverwerkinginstallaties in Vlaanderen, capaciteit en locatie (stand van zaken 15 oktober 2010)

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dijk)	Pluimvee	Kalvergier	Gemengd	Rundvee
Antw	Aveve nv	biologie	16.500	16.500					
Antw	Baeyens Maria	biologie	8.000	8.000					
Antw	Bennenbroeck	droging	4.000	4.000					
Antw	BIO 7	biogasinstallatie	8.000					8.000	
Antw	Bio-Kempen	biologie	30.000	30.000					
Antw	Bioprom bvba	biogasinstallatie	90.000					90.000	
Antw	Bivarco bvba	biologie	16.500	11.550					4.950
Antw	Boonen Roger en Boonen Pieter	biogasinstallatie	4.620						4.620
Antw	Boonen Roger en Boonen Pieter	biogasinstallatie	6.930					6.930	
Antw	Bravo	zeefbandpers	6.300	6.300					
Antw	Brosens-Pauwels	biologie	17.500	17.500					
Antw	Claessens Hugo (Biofors bvba)	biogasinstallatie	8.250	8.250					
Antw	De Bruyn Kristiaan	biogasinstallatie	4.600	1.000					3.600
Antw	De Kluys bvba (Schrauwen Kozef)	biologie	14.000	14.000					
Antw	Dries Jozef	mestvermaling	480			480			
Antw	Greenenergy (Laeremans Wim)	biogasinstallatie	11.000	11.000					
Antw	Heivelden bvba	droging	875			875			
Antw	Huybrechts- Landbouwbedrijf	biogasinstallatie	20.000					20.000	
Antw	Iveb	biogasinstallatie	25.000	25.000					
Antw	Iveb	biologie	70.000	70.000					
Antw	Joosen Eddy	biogasinstallatie	16.000	12.600		300			3.100
Antw	Keyzers bvba	droging	5.000	5.000					
Antw	Lagri bvba	biologie	13.000	13.000					
Antw	Leemans Frans	compostering	5.000	4.000		1.000			
Antw	Leemans Rudi	biologie	15.000	15.000					
Antw	Marag bvba	biologie	11.000	11.000					
Antw	Merelhof nv	biologie	30.000	14.000				16.000	
Antw	Meren Anthonissen	biogasinstallatie en biologie	18.000					18.000	

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
Antw	Organofer	droging (wervelbeddroger + katal. naverbranding)	35.000		35.000				
Antw	Peeters Luc	biogasinstallatie	9.000					6.400	2.600
Antw	Pekri	biologie	30.000					30.000	
Antw	Quiryne Frank (Quiryne Energy Farming)	biogasinstallatie + droging ruwe mest	39.000	7.000			4.000	25.000	3.000
Antw	Renders Jos (Agri-Power)	biogasinstallatie + indroging digestaat	14.850					14.850	
Antw	Rens Jac	biologie	18.000	18.000					
Antw	Rombouts Leo en Rombouts Steve vzw	biologie	12.500	12.500					
Antw	Schrauwen Wim	biologie	5.500	5.500					
Antw	Snelvri (Snels Luc en Snels Peter)	biologie	15.000	15.000					
Antw	Spoormans Danny (Biogas de Biezen)	biogasinstallatie	3.000	3.000					
Antw	Van Den Broeck Gert	biologie	22.000	22.000					
Antw	Van Hoydonck	compostering	15.000					15.000	
Antw	Van Looveren Frans en Stef	biogasinstallatie	18.000					18.000	
Antw	Van Oort Paul	droging	2.800	2.800					
Antw	Van Ouwenuysen Jozef	droging	5.000	5.000					
Antw	Vanthillo byba	biologie	16.560	16.560					
Antw	Varkensbedrijf Jos Van Looveren nv	biologie	23.000	23.000					
Antw	Vermeiren Petrus en Danny	biologie	20.000	20.000					
Antw	Vevar	biologie	10.000	10.000					
Antw	Vilatca nv	biologie	52.000				52.000		
Lim	Langens Alfons	biologie + droging	8.200	8.200					
Lim	Lavrijsen Antoon	biogasinstallatie + droging	5.000	5.000					
Lim	Lavrijsen Petrus	hygiënisering met stoom en/of menging met kippenmest + vergisting van varkensdrijfmest	31.600					31.600	

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gjer	Gemengd	Rund-vee
Lim	nv Champignonc. J. De Kleijn	compostering (substraatbereider)	106.000			16.000		90.000	
Lim	Storg bvba	compostering (+ stoomvrijzel + chemische hygiënisatie + vergisting)	120.000		70.000	50.000			
Lim	Van Dijk gebroeders	biogasinstallatie (+ digestaatverwerking door centrifuge en sono-elektrische oxidatie en een membraanfiltratie)	14.900	14.900					
Lim	Walkro België nv	compostering (substraatbereider)	260.000					260.000	
Lim	Wauters Nico	biogasinstallatie + droging	5.000	5.000					
O-Vl	Agrero BVBA	biologie	15.000	15.000					
O-Vl	Albers Geert	droging	3.000			3.000			
O-Vl	Arko nv (Riebbels Luc)	biologie	15.000	15.000					
O-Vl	Arko nv (Riebbels Luc)	mobilele electrolyse	3.600	3.600					
O-Vl	Bio Energie Kemzeke bvba	biogasinstallatie	24.000					24.000	
O-Vl	Boeye Jean-Piere	biogasinstallatie	30.000					30.000	
O-Vl	Bollaert bvba	biologie	5.500	5.500					
O-Vl	Buyse Jan	mobilele electrolyse	4.500	4.500					
O-Vl	Devlieghere Joris	droging	5.000	5.000					
O-Vl	De Geeter Dirk	mobilele electrolyse	1.006	1.006					
O-Vl	Dellaert Veerle	droging	1.000	1.000					
O-Vl	De Paepe Raphaël	biogasinstallatie	1.000					1.000	
O-Vl	Dullaert-Scheeders	droging	3.500	3.500					
O-Vl	Fertikal cvba	droging	180.000			180.000			
O-Vl	Ghekiere & Zoon nv	droging	3.000	3.000					
O-Vl	Govar nv	biologie	15.000	15.000					
O-Vl	Hansbeke Minkfarm bvba	biologie	500					500	
O-Vl	Ingels Danny	mobilele electrolyse	2.690	2.690					
O-Vl	Ingels Danny	droging	3.000	3.000					
O-Vl	International Pig Industry nv	biologie	20.000					20.000	
O-Vl	Janssens Thierry	droging	3.400	3.400					
O-Vl	Jomar tvl-Van De Vijver	mobilele electrolyse	1.784	1.784					

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
O-VI	Jomar Iv-Van De Vijver	mobile electrolyse	2.388	2.388					
O-VI	Kleiweg - Apers Iv	mobile electrolyse	1.500	1.500					
O-VI	Lamont Guido	mobile electrolyse	1.118	1.118					
O-VI	Laragro Iv	biologie	25.000	25.000					
O-VI	Lembio bvba	biologie	13.200				13.200		
O-VI	Masi bvba	biologie	16.500				16.500		
O-VI	M.A.V.	biogasinstallatie	75.000				75.000		
O-VI	Meganck Eddy	mobile electrolyse	2.880	2.880					
O-VI	M+Pigs bvba	mobile electrolyse	8.574	8.574					
O-VI	M+Pigs bvba	biologie	15.000	15.000					
O-VI	Op de Beeck nv	droging + compostering	100.000		40.000	50.000		10.000	
O-VI	Porcite-De Roover Iv	mobile electrolyse	2.920	2.920					
O-VI	Reroma-Van Remortere Iv	mobile electrolyse	1.660	1.660					
O-VI	Riebbels Luc	droging	4.800	4.800					
O-VI	Sebeck-Smet Iv	biologie	12.000	12.000					
O-VI	Simoens Jan & Paul	biogasinstallatie	4.000				4.000		
O-VI	Smet Patrick	biologie	5.000	5.000					
O-VI	Vandaele Eric	droging	3.500	3.500					
O-VI	Vandaele Eric	biogasinstallatie	18.000					18.000	
O-VI	Van Crombrugge van Leerne Carlos	biogasinstallatie	36.000					36.000	
O-VI	Van De Rostijne Jan	biogasinstallatie	24.000					24.000	
O-VI	Van Oost Iv - Gabriëls	mobile electrolyse	800	800					
O-VI	Van Poucke Koen	biologie	15.000	15.000					
O-VI	Van Wouterghem Eddy	biologie	7.000	7.000					
O-VI	Verbeke Antoine en Patrick	droging	1.000	1.000					
O-VI	Verschetde Kristof	mobile electrolyse	4.500	4.500					
O-VI	Voeders Lambers	compostering	24.000		12.000				
O-VI	Voeders Lauwers	mobile electrolyse	4.800	4.800					
O-VI	Welvaert Alex	mobile electrolyse	2.816	2.816					

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
O-Vl	Wittevrongel	biogasininstallatie	36.000					36.000	
Vl-Br	Beelen Jaak	biogasininstallatie + droging	30.000	28.000		2.000		30.000	
Vl-Br	Guilliams BVBA	biogasininstallatie+ droging	6.000	6.000				15.000	
Vl-Br	Lievens Jos	biogasininstallatie+ droging	8.100	8.100				8.100	
W-Vl	Agrikracht nv	biogasininstallatie + biologie	27.000	27.000					
W-Vl	Agro Vereecke - Vanryckeghem	biologie	8.500	8.500					
W-Vl	Ameel NV	biologie + tertiaire zuivering	5.000	5.000					
W-Vl	Ampe Henri	biogasininstallatie	99.000					99.000	
W-Vl	Amrojans bvba / Janssens Kris	biologie	60.000	60.000					
W-Vl	Bemapro NV	biologie	25.000					25.000	
W-Vl	Biervliet Bio Products bvba	biologie + tertiaire zuivering	25.000	25.000					
W-Vl	Bio-Electric BVBA	biogasininstallatie	36.000					36.000	
W-Vl	Biomass Center BVBA	compostering + biogasininstallatie	95.000					95.000	
W-Vl	Biolutit BVBA	biologie	15.500	15.500					
W-Vl	Bineryg Ieper NV	biogasininstallatie + droging + nitrificatie + indamping	60.000					60.000	
W-Vl	Bioporc B.V.B.A.	biologie	15.000	15.000					
W-Vl	Biovar CVBA	biologie	25.000					25.000	
W-Vl	Biowest c.v.b.a	biogasininstallatie	99.500					99.500	
W-Vl	Bio-Zes bvba	biologie	18.000	18.000					
W-Vl	Bol Frederik	mobile electrolyse	4.000	4.000					
W-Vl	Bossaert Wim en Marc	droging	4.500	4.500					
W-Vl	Bossaert Wim en Marc	biologie + droging	20.000					20.000	
W-Vl	Bostoën Ginette	droging	6.000	6.000					
W-Vl	Broucke Willy / Voeders Pauwels NV	compostering	15.000					15.000	
W-Vl	Cobbaert Dirk	biologie	6.500	6.500					
W-Vl	Cobefert CVBA	biologie	30.000	30.000					
W-Vl	Colpaert Eddy	mobile electrolyse	4.384	4.384					
W-Vl	Coquyt Andy	biologie	18.000	18.000					
W-Vl	Cornette Luc	biologie	11.000	11.000					

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
W-Vl	Danis nv	biologie + drogen + korrelen	150.000	150.000					
W-Vl	De Brabandere NV	biothermische droging	30.000	30.000					
W-Vl	De Linde bvba	compostering	5.300					5.300	
W-Vl	De Kassel	biologie	11.000					11.000	
W-Vl	De Krinkel NV	biologie	20.000	20.000					
W-Vl	De Muelenaere Jan	mobilele electrolyse	2.650	2.650					
W-Vl	De Rese Roger NV	biogasinstallatie	1.000					1.000	
W-Vl	De Sloovere Pol	compostering	4.000			4.000			
W-Vl	De Vloo Willy	droging	2.500			2.500			
W-Vl	De Waele Kristine	biologie	20.000	20.000					
W-Vl	Decoster NV	mobilele electrolyse	3.000	3.000					
W-Vl	Decoster NV	mobilele electrolyse	3.120	3.120					
W-Vl	Decoster NV	mobilele electrolyse	1.152	1.152					
W-Vl	Decoster NV	biologie	45.000	45.000					
W-Vl	Dedevee NV	compostering	5.256	5.256					
W-Vl	Degadt Gilbert - Jonckheere Rita	mobilele electrolyse	600	600					
W-Vl	Dejaeghere Marnix	biologie	25.000					25.000	
W-Vl	Del'Or N.V.	biologie + tertiaire zuivering	35.000	35.000					
W-Vl	Denys voeders (Denfeet NV)	mobilele electrolyse	2.006	2.006					
W-Vl	Desimpel Patrick	mobilele electrolyse	2.171	2.171					
W-Vl	Lavapic bvba	biologie	10.000	10.000					
W-Vl	Lavapic bvba	biologie	3.700	3.700					
W-Vl	D'Hondt Johan	biologie	24.000					24.000	
W-Vl	D'Hoore Mestverwerking CV	biologie	60.000	60.000					
W-Vl	D'Hoore Marnix	biologie	60.000	60.000					
W-Vl	Dobbels Ludo	droging	12.000	12.000					
W-Vl	Dumovar BVBA	droging	2.600	2.600					
W-Vl	Eco-Amron CVBA	biologie	20.000	20.000					
W-Vl	Everaert Werner	mobilele electrolyse	2.992	2.992					
W-Vl	Mandel eneco energie	biogasinstallatie	40.000					40.000	

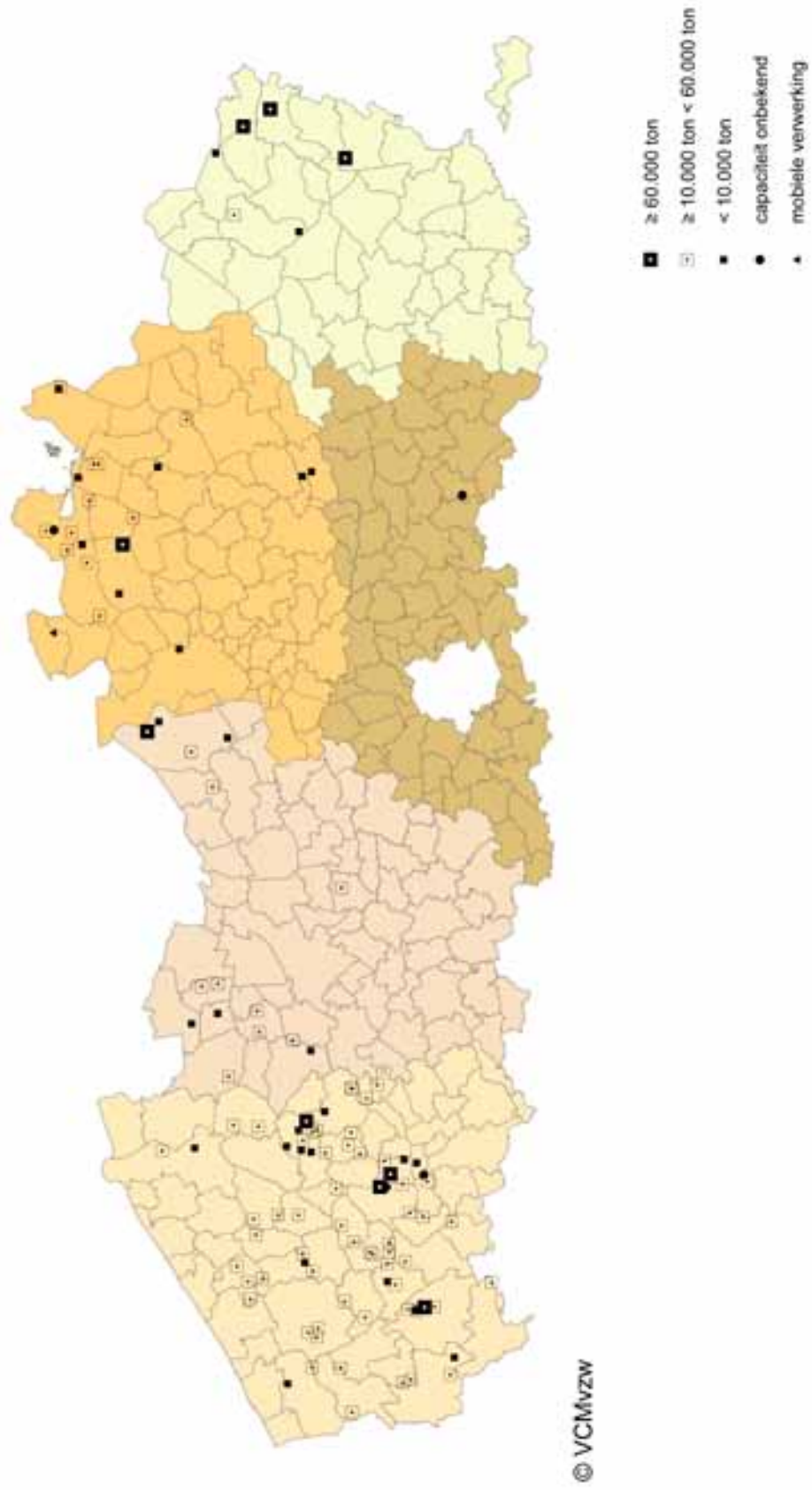
Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
W-Vl	Fernagut Paul	mobiele electrolyse	700	700					
W-Vl	Fitacompost bvba	compostering	15.000					15.000	
W-Vl	Frefraco BVBA	biologie	15.000	15.000					
W-Vl	Ganfraco	biologie	13.000	13.000					
W-Vl	Geiko nv	droging	4.425			4.425			
W-Vl	Gheros NV	compostering	25.000					25.000	
W-Vl	Goemaere-Eneco Energie	biogasininstallatie	12.000					12.000	
W-Vl	Goetry Noél	biogasininstallatie	36.000					36.000	
W-Vl	Green Power Pittem	biogasininstallatie	36.000					36.000	
W-Vl	Handschoenwerker Danny	mobiele electrolyse	1.392	1.392					
W-Vl	Houvarck BVBA	biologie	18.000	18.000					
W-Vl	Huyghe Johan	euromatic-systeem	3.000	3.000					
W-Vl	Kercckaert mestverwerking Wingerne bvba	biologie	45.000					45.000	
W-Vl	Kwekerij Delco BVBA	biologie	25.000	25.000					
W-Vl	Herlis BVBA	biologie	15.000	15.000					
W-Vl	Lafaut Landbouwbedrijf BVBA	biologie + droger	11.000	11.000					
W-Vl	Lampaert Veronique	biogasininstallatie	24.000					24.000	
W-Vl	Laviedor	Mengen + ongebluste kalk	108.000					108.000	
W-Vl	Leie Energie	biogasininstallatie	60.000					60.000	
W-Vl	Lesage Andy	biologie	16.500					16.500	
W-Vl	Lingier NV	droging + mobiele electrolyse	11.700	11.700					
W-Vl	Lodewyckx NV	compostering	15.000			15.000			
W-Vl	Luyssen Peter & Raphael	mobiele electrolyse + droging	6.150	6.150					
W-Vl	Maes Piet & Karl	compostering	4.500	2.000		2.500			
W-Vl	Marel bvba	biologie	18.000	18.000					
W-Vl	Marvaco bvba/Martain David	biologie	25.000	25.000					
W-Vl	Mengoeders Bertrand Taveirne bvba	droging	20.000	20.000					
W-Vl	Messely Luc	mobiele electrolyse	2.692	2.692					
W-Vl	Meuleman Agri bvba	biologie	19.000	19.000					

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
W-Vl	Mevar bvba	biologie	25.000	25.000					
W-Vl	Mouton Wfm	droging	1.000	1.000					
W-Vl	Nutriproces bvba	biologie	15.000	15.000					
W-Vl	Pillaert Marc	biologie + droging	11.000	11.000					
W-Vl	Provincie West-Vlaanderen	biogasinstallatie	1.500	1.500					
W-Vl	Pyck nv	biologie	25.000	25.000					
W-Vl	Pyfferoen Hans	droging	7.200			7.200			
W-Vl	Quaghebeur Dirk	mobiele electrolyse	1.500	1500					
W-Vl	Ranschaert bvba	mengen + persen	500			500			
W-Vl	Ripor NV	droging	5.000	5.000					
W-Vl	Rits Etienne	mobiele electrolyse	2.940	2.940					
W-Vl	Rommel Eric	mobiele electrolyse	1.920	1.920					
W-Vl	Roose Jan	mobiele electrolyse	6.136	6.136					
W-Vl	Samagro NV (Samyn Pluimveehan- del NV)	compostering + biogasinstallatie	99.000					99.000	
W-Vl	Sap Yves	biogasinstallatie	36.000					36.000	
W-Vl	Scherrens Joost	biogasinstallatie	36.000					36.000	
W-Vl	Senergho BVBA	biogasinstallatie + biologie	14.400					14.400	
W-Vl	Seuryneck Voeders nv	biologie	24.000	24.000					
W-Vl	Shanks Vlaanderen NV	biogasinstallatie + droging	15.000					15.000	
W-Vl	Staelens Ivan bvba	biologie	16.000	16.000					
W-Vl	Steenhuyze Marc	droging	1.000			1.000			
W-Vl	Sterckx Karel	compostering (substraatbereider)	120.000					120.000	
W-Vl	Taveirne Geert	mobiele electrolyse	4.195	4.195					
W-Vl	Ten Bernardsplas nv	biologie	22.000	22.000					
W-Vl	Tolpe Ivan	biologie + compostering + tertiaire zuivering	23.000					23.000	
W-Vl	Tolpe Ivan	biologie + compostering + tertiaire zuivering	25.000					25.000	
W-Vl	Tommeleyn Luc	biologie	15.000	15.000					
W-Vl	Tractofim bvba	biologie	12.000	12.000					

Provincie	Vergunningshouder	type	Hoeveelheid (ton/jr)	Varkens	Varkens (dik)	Pluim-vee	Kalver-gier	Gemengd	Rund-vee
W-Vl	Vabeko NV	biologie	30.000	30.000					
W-Vl	Vabeko NV	biologie	10.000	10.000					
W-Vl	VAMO bvba	droging	8.000	8.000					
W-Vl	Van De Weghe Wouter	droging	1.000	1.000					
W-Vl	Vanackere Bart	mobile electrolyse	3.172	3.172					
W-Vl	Vanbruaene Andy	mobile electrolyse	1.500	1.500					
W-Vl	Vandaele Joost	droging	1.000	1.000					
W-Vl	Vandeputte Hubert NV	biologie	30.000	30.000					
W-Vl	Vanhooren Leon	mobile electrolyse	1.622	1.622					
W-Vl	Vanroose Francky	droging	1.700	1.700					
W-Vl	Vanthournout Lieven	droging	1.850	1.850		1.850			
W-Vl	Vardeco bvba	droging	4.032	4.032					
W-Vl	Varfome nv	biologie	11.000	11.000					
W-Vl	Veraverbeke Gery en Sofie	mobile electrolyse	3.042	3.042					
W-Vl	Vereecke Marc bvba	droging	2.000	2.000		2.000			
W-Vl	Verkinderen Els	droging	20.000	20.000					
W-Vl	Vermeersch Jacques	mobile electrolyse	3.000	3.000					
W-Vl	Voeders Biervliet BVBA	droging	25.000					25.000	
W-Vl	Voeders Pauwels NV	compostering	24.000	24.000					
W-Vl	Wiga NV	droging	10.000	10.000					
W-Vl	Willems Christophe	droging	3.000	3.000					
W-Vl	Wyseur - Lesage	compostering	10.000					10.000	
W-Vl	Wyseur Paul	biologie	10.000	10.000					
W-Vl	Xatan bvba	biologie	25.000					25.000	

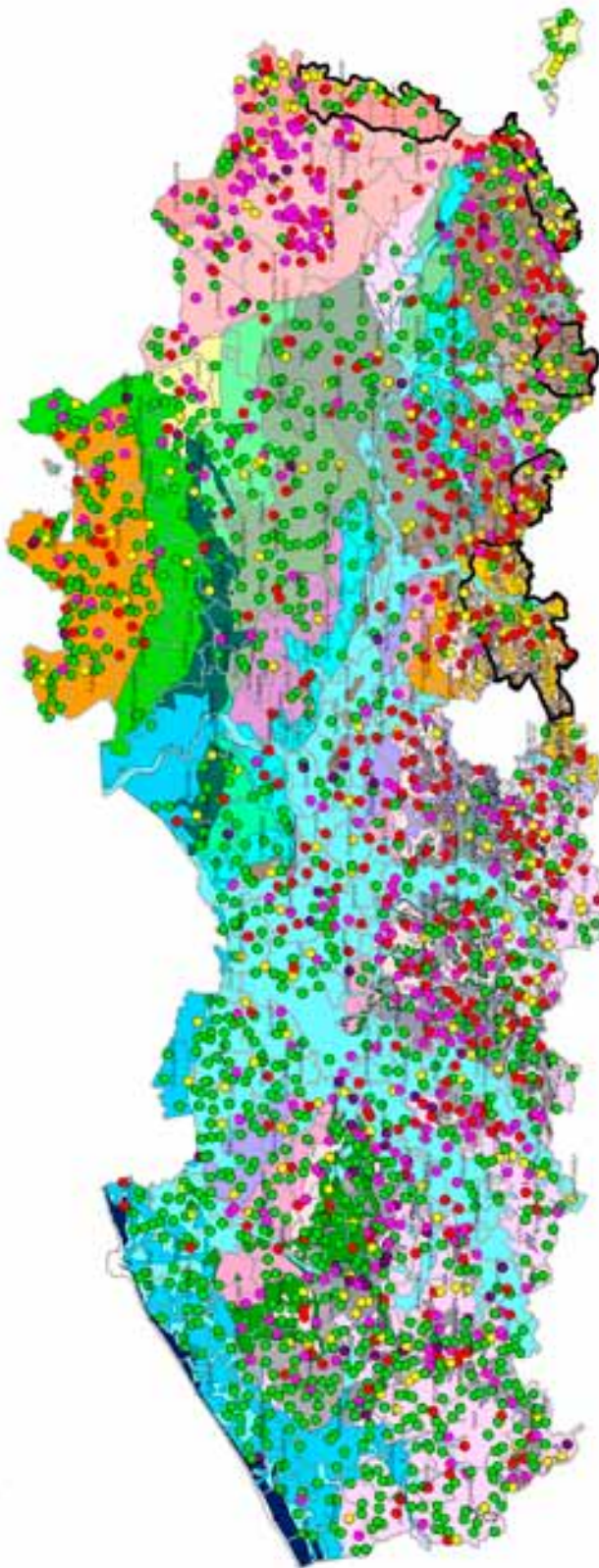
Operationele mestverwerkingsinstallaties in Vlaanderen

(bron: VCM-enquête 2009-2010)

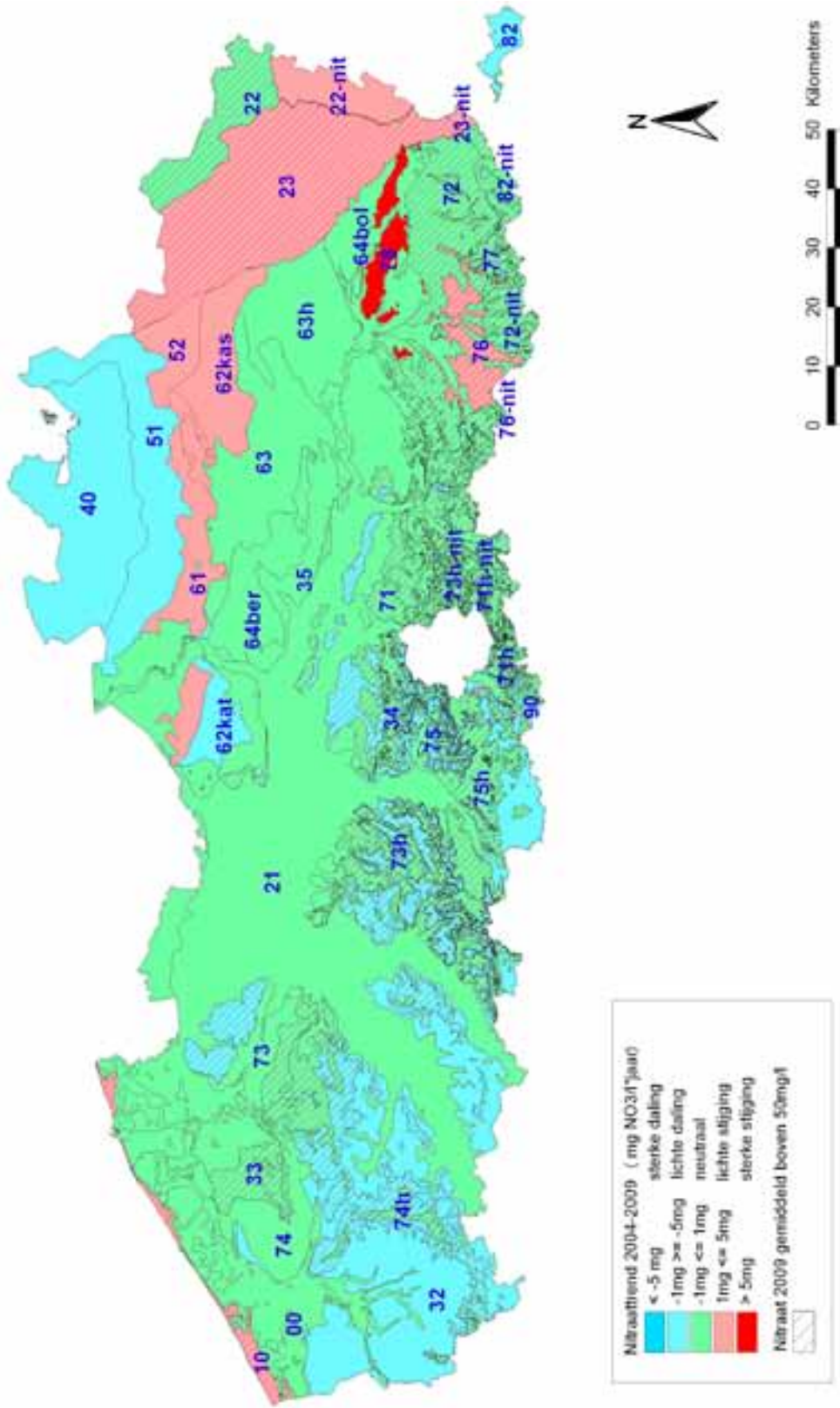
Figuur 57 Operationele mestverwerkingsinstallaties in Vlaanderen (bron VCM enquête 2009-2010)

Nitraatmaxima op putniveau voorjaarscampagne 2010

Figuur 58 Maximale nitraatconcentratie per put van het freatische grondwatermeetnet bij de meetcampagne in het voorjaar van 2010

Evolutie van nitraat op filterniveau 1 van het freatisch grondwatermeetnet
op basis van gemiddelde concentraties per jaar per HHZ
- periode 2004-2009 -

Figuur 59 Evolutie van de nitraatconcentratie op filterniveau 1 van het freatische grondwatermeetnet per HHZ in de periode 2004-2009

Tabel 138 Aantal vergunningen en aantal varkens in emissiearme stallen in Vlaanderen, per provincie (stand van zaken 15 september 2010)

Systeem	Antwerpen		Limburg		Oost-Vlaanderen		Vlaams-Brabant		West-Vlaanderen		Totaal	
	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren
Biggenopfok												
V 1.2	4	4.884	1	400	3	8.869			27	22.766	35	36.919
V 1.3							1	800			1	800
V 1.5	25	20.691	6	3.218	32	19.476	1	15	149	123.677	213	167.077
V 1.6	11	8.004	2	831	9	6.596	2	964	17	8.973	41	25.368
V 4.4	1	560									1	560
S 1	4	7.399			4	7.100			21	23.826	29	38.325
S 2	13	30.376	1	384					9	7.480	23	38.240
Totaal	58	71.914	10	4.833	48	42.041	4	1.779	223	186.722	343	307.289
Kraamhokken												
V 2.1					1	110			2	160	3	270
V 2.2	21	2.235	6	332	38	2.558	3	156	93	5.359	161	10.640
V 2.5	2	120							4	163	6	283
V 2.6	8	492	2	125	11	848			15	1.745	36	3.210
Totaal	31	2.847	8	457	50	3.516	3	156	114	7.427	206	14.403
Guste en dragende zeugen												
V 3.1	24	3.174	3	234	23	1.628	2	140	61	4.432	113	9.608
V 3.2					1	40	1	60	8	523	10	623
V 3.5	40	5.201	22	3.308	49	6.148	8	1.225	132	14.556	251	30.438
V 3.6	2	44	5	573	7	1.027	1	70	13	1.367	28	3.081
V 3.7	1	90			8	796			12	901	21	1.787
Totaal	67	8.509	30	4.115	88	9.639	12	1.495	226	21.779	423	45.537
Vleesvarkens												
V 4.4	1	485									1	485
V 4.5	1	8									1	8
V 4.6	10	7.419	4	2.267	5	1.626	2	211	19	7.627	40	19.150
V 4.7	102	67.743	17	8.270	60	32.877	12	6.215	269	127.057	460	242.162
Totaal	114	75.655	21	10.537	65	34.503	14	6.426	288	134.684	502	261.805

Systeem	Antwerpen		Limburg		Oost-Vlaanderen		Vlaams-Brabant		West-Vlaanderen		Totaal	
	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren
Wassers (excl. biggen)												
S 1	24	36.051	2	1.267	63	62.759	3	3.002	136	77.103	228	180.182
S 2	60	83.467	9	8.642	21	19.723	2	2.997	75	52.348	167	167.177
Totaal	84	119.518	11	9.909	84	82.482	5	5.999	211	129.451	395	347.359
Totaal	354	278.443	80	29.851	335	172.181	38	15.855	1.062	480.063	1.869	976.393
% t.o.v. totaal	19%	29%	4%	3%	18%	18%	2%	2%	57%	49%		

Tabel 139 Aantal vergunningen en aantal stuks pluimvee in emissiearme stallen in Vlaanderen, per provincie (stand van zaken 15 september 2010)

Systeem	Antwerpen		Limburg		Oost-Vlaanderen		Vlaams-Brabant		West-Vlaanderen		Totaal	
	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren	verg.	dieren
Opfokpoeljen legkippen												
P 1.3	0	0	1	13.670	0	0	0	0	0	0	1	13.670
P 1.4	0	0	1	10.000	0	0	0	0	0	0	1	10.000
P 2.1	2	144.500	2	92.567	1	15.000	0	0	0	0	5	252.067
Totaal	2	144.500	4	116.237	1	15.000					7	275.737
Legkippen												
P 3.3	1	27.000	1	39.924	0	0	0	0	0	0	2	66.924
P 3.4	1	38.880	0	0	0	0	0	0	0	0	1	38.880
P 3.5	2	120.180	0	0	1	39.200	0	0	0	0	3	159.380
P 4.2	4	92.871	1	33.000	5	144.830	0	0	0	0	10	270.701
P 4.3	14	478.895	1	46.950	5	104.100	1	36.640	5	79.693	26	746.278
Totaal	22	757.826	3	119.874	11	288.130	1	36.640	5	79.693	42	1.282.163
Slachtkuiken ouderdieren												
P 5.4	3	24.217	1	6.600	3	41.453	1	12.829	4	57.044	12	142.143
P 5.5	0	0	0	0	1	11.720	0	0	0	0	1	11.720
Totaal	3	24.217	1	6.600	4	53.173	1	12.829	4	57.044	13	153.863
Wassers												
S 1	1	7.885	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7.885
Totaal	28	934.428	8	242.711	16	356.303	2	49.469	9	136.737	63	1.719.648
% t.o.v.totaal	44%	54%	13%	14%	25%	21%	3%	3%	14%	8%		

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Toon Denys
gedelegeerd bestuurder
Gulden Vlieslaan 72
1060 Brussel

Vorm en druk

Artoos communicatiegroep

Fotografie

Cover: iStockphoto
Andere foto's: iStockphoto en
Shutterstock

